

G. GEZELII
BIOGRAPHISKA
LEXICON.
S — Ö.

FÖRSÖK
TIL ET
BIOGRAPHISKT
LEXICON
Öfver
Namnkunnige och Lärde
SVENSKE MÅN,
Af
GEORG GEZELIUS,
Kongl. Hof-Predikant, Contracts-Pröst och Kyrkoherde vid Lillkyrka och Öby Församlingar i Nerike.

TREDJE DELEN.

S —— Ö.

STOCKHOLM, UPSALA och ÅBO,
Hos SWEDERUS, 1780.

Quos peperere sibi, meritis, meritis persolvimus umbris.
Adplausus, cineri & gloria cuique sua est.

Dr. S. Elf.

Åt en vördad Allmänhet, öfverlemnas härmed Tredje Delen *af minnesvärde Svenske Mäns samlade Lefnads-Händelser. Om den på sina ställen befinnes mera omständelig, mera undervisande och roande, än de tvänne förra Delar; så är förtjensten häruti mindre min egen, än Deras, som mig gynnat med flera behagliga efterrättelser.*

Nu återstår det tilförene nämnda Suplement *til detta Biographiska Lexicon. Tiden til dess utgifvande, äfven som dess beskaffenhet, beror af flera omständigheter. Jag ville at dess innehåll*

 skulle

ſkulle blifva af mycket vårde; at hår uti en redbar måtto ſkulle årſåttas, hvad ſom i ſjelfva Boken briſter. Och för at detta vinna, förnyar jag hos Kännare, Samlare och Älſkare, af denna gren uti vår Svenſka Hiſtoria, min ödmjuka anhållan, dels om ſådana råttelſer, tilökningar och förbåttringar, ſom vid de nu utgifne Artiklar kunna anſes nödvändige; dels ock, at blifva biträdd med nya och hittils ſaknade Lefvernes-Beſkrifningar på ſådanne Perſoner, hvilkas råttighet år, at af en Efterverld kännas, och hvilkas öden, intil denna tid, åro mindre bekanta; åtminſtone at få anvisningar, hvaråſt en någorlunda fullſtåndig kundſkap om deſſa tråffas kan,

Ne

Ne pariter tumuli
Nomina & ossa tegant.

Alt hvad jag i detta hänseende århåller, beder jag få vara beledsagadt med vederbörliga citationer, eller trovårdiga och oförkasteliga Sagesmåns vitnesbörder; ty sanning och bevis äro Historiens förnämsta prydnad, och hvar dessa saknas, där förlora de vackraste berättelser sit vårde. Valet bör vara hvars och ens eget, at rikta detta Suplement, antingen genom upgifter uti de utkommande Dagbladen, eller, hvad jag hälst önskade, genom särskildt mig meddelade underrättelser, dem jag med högsta årkänsla altid skal emottaga. På detta sednare sättet, hafva flere både kände och okände

 Gyn-

Gynnare, redan förekommit min önſkan. Alla deſſe hafva gjordt ſina grundeliga anmärkningar, och lemnat ſina uplysningar, med den godhet, den höflighet och belefvenhet, ſom tecknar det ſtörſta ädelmod, och ſom öfvertygat mig på det kraftigaſte, at man uti vårt Tidehvarf ſätter mera åra däruti, at med ſagtmodigom anda rätta och förbättra det felaktiga, det ofullkomliga, än at med hårda och omilda omdömen qvälja en god afſikt, eburu den ſtundom, med en mindre lycklig framgång, ſkulle vara beledſagad. En lika ynneſt och bevågenhet hoppas jag, ifrån många, framdeles få ſpörja. Med långtan afbidar jag fullbordan af et ſå välgrundadt hopp.

****

SLUTE-

SLUTELIG

FÖRTECKNING

På Herrar PRÆNUMERANTER å Kongl. Hof-Predikanten och Prosten *G. Gezelii* Biographiska Lexicon.

A.

AHLANDER, Revisor.

B.

BAILLET, Studerande.
BAILLET (*I. A.*) Secreterare.
BERGMAN, (*T.*) Professor, R. af W. O.
BERGSTEN (*N. J.*) Studerande.
BONDE, (Grefve *F. L.*) Kammarherre.
BORG (*E. G.*) Lector.
BRANDT, (*J. A.*) Häradshöfd. J. D.
BREDING (*A.*) Philos. Magister.
BUSSER (*J.*) Theol. Doct. och Lector.

C.

CHRISTIERNIN (*G.*) Phil. Mag.

D.

DAHLMAN (*F.*)
DE LA GARDIE (Hans Excell. Grefve *P. F.*) Gener. Lieut. Com. af S. O.

DIDRON (*E. P.*) Häradshöfd.
DRAKE (*D.*) Bokbindare.

E.

EKLIN (*S.*) Coll. Scholæ. Phil. Mag.
ELMNER, Kyrkoherde.
ENEBOM (*G.*) Theol. Doct. Öfver-Hof-Predikant m. m.

F.

FANT (*G.*) Prost och Kyrkoherde.
FLINTENBERG (*J. D.*) Studerande.
FORSLIND (*H.*) Inspector.
FÅHRÆUS (*O.*) Kyrkoherde.

G.

GRIPENBIELKE, (*J. P.*) Lagman.

H.

HAGEMAN (*J. N.*) Professor.
HELLBERG (*A.*) Theol. Lect. och Prost.
HEYKE (*C. D.*) Bruks-Patron.
HOFSTÉN (*B.* von) Hof-Junkare.
HÖYER (*H.*) Kyrkoherde.

J.

JENNINGS, Hof-Marskalk.

K.

KNÖS (*Ol.*) Amanuens vid Kongl. Biblioth.
KRAAK (*J.*) Professor.
KRUSENSTIERNA (*Fr.*) Stud. Nob.

LIM-

L.

Limberg, (Z.) Bruks-Inſpector.
Lindlöf (J.) Comminiſter.
Lundæus, (J.) Comminiſter.
Löfman, Advocat-Fiſcal.
Löwenhielm (C. A.) Cancell. Secreterare.

M.

Murray (A.) Prof. o. Med. Doct.

N.

Netzel (J.) Proſt och Kyrkoherde.
Noring, Studerande.

O.

Oxenstierna (Fru Grefvinnan *Beata.*)

P.

Petre (*A. F.*) Secreterare.
Petterson, Poſt-Inſpector.
Pihlgren, Med. Doctor.

R.

Ribbing (Hr. Grefve *Fr.*) Sv. Rik. Råd, Ridd. och Com. af K. Maj:ts Ord.
Rosenhane (Bar.) Kammarherre.
Ruthensparre (*J. L.*) Capit. R. af Sv. O.

S.

Strömer (Fru *A. M.* född Elvius.)
Stierneld (Bar. *A. L.*) Kammarherre.
Sturtzenbecher (*A. F.*) Legat. Predik.

Sun-

Sundelius (*E.*) Phil. Candidat.
Swedelius (*A.*) Kongl. Hof-Pred. o. Proſt.

T.

Tenggren, Hof-Secreterare.
Thenstedt (*N.*) Kongl. Hof-Pred. och Proſt.
Thorén (*E.*) Krono-Befallningsman.

W.

Wallen (v. *S. C.*) Öfverſte-Lieut. R. af S. O.
Wallvik (*N.*) Proſt och Kyrkoherde.
Wargentin (*P.*) Kongl. Vetenſkaps-Acad. Secreterare, R. af N. O.
Wennerstierna (*P. G.*) Banco-Fiſcal.
Wikström (*P.*) Phil. Magiſter.
Winbom (*J.*) Theol. Adjunct.
Wåsström (*P.*) Camererare.

Skulle några Herrar Prænumeranter i denna eller förra Förteckningarne ej finna ſina Namn utſatte, kan ſådant deraf vara händt, at Prænumeration är gjord hos någon annan Bokhandlare, ſom til förſälgning af mig undfått Sedlar, men förglömt at upgifva hvilka dem köpt, ſom benäget lärer urſäktas.

SA L-

S.

SALBERG JOHAN JULIUS, *Kongl. Amiralitets Apothekare* i Stockholm. Föddes 1680. Fadren, gift med *Sophia Jung*, var Kammererare vid Kongl. Kläd-Kammaren. Jämte god handledning i Språken och Vetenskaperne, öfvade sig den unge Salberg uti Ritkonsten under den skickelige Konstnären *Fouquets* anförande, och gjorde häruti så stora framsteg, at hans ritningar af Kon. CARL den XI med præmium benådades. Apothekare-konsten blef vid tiltagande år hans hufvud-studium, och i Chymien njöt han undervisning af den vidtfrägdade Landsh. *Urb. Hierne*, samt i Örtekänningen af en *Falck*, som varit *Tourneforts* Lärjunge. Sedan Salberg besedt Svenska Bergslagen, reste han til Köpenhamn och vidare til Hamburg, där han hos en berömd Chymist någon tid sig uppehölt. I Dresden, förestod han i två år et Laboratorium, reste til Berlin och tog därstådes condition hos Apothekaren Mercher, som var känd för den bästa Pharmaceut i hela Tyskland. Efter sin återkomst til Sverige 1709, inlöste han Apotheket Morian i Stockholm, och blef privilegerad Apothekare. Benådades 1721 med fullmagt, at vara Kongl. Amiralitets Apothekare. Han hade mycket förtro-

ende och vardt ej sällan rådfrågad vid sjuksängar. Sit vandringslopp utmärkte han med dygd och ärlighet, flit och ständig åhåga at tjena sit Fosterland. Uti en 72 åra ålder följdes han til grafven, på en och samma dag, af sin sista Maka *Margaretha Maria Standert*, sedan han uti sit första ägtenskap ägdt *Christina Specht.*

Kongl. Svenska Vettensk. Academien kallade honom 1739, ibland sine förste Ledamöter. Academiens Handlingar har han riktat med 12 Rön: *Om Järnblåcks-taks förvarande för rost, och Kimröks eller Tjäras företråde för Rödfärga: Om et i Vesterbottn påfunnit Sal Natron: Om lefvande Häckars nytta och bruk: Om oglaseradt Taktegels förfärdigande, med mindre kostnad och til lika godhet med det glaserade: Om Composition af et Ciment, nyttigt til Kållare-hvalf och vid Sluss-bygnader: Om Tråbyggnaders och andra Trådämnens förvarande ifrån röta med vitriol-vattn: Trenne medel til ohyras fördrifvande utur husen: Et sätt at utforska Järnets närvaro i swaga mineraliska vattn*, m. m. I anledning af et i Frankrike utlofvadt præmium, upfant han ock en Liqueur, som på långt när icke var så kostsam som Spiritus Vini, och likvål ägde den egenskapen at förvara de däruti inlagde örter och djur aldeles oförändrade och friske. Tilstötande olyckor och sjukdomar hindrade honom, at upsätta den utlofvade skrifteliga underrättelsen

ſen om detta Vattns natur. Til Salbergs förtjenſter bör åfvenväl det räknas, at han uptäkt Sabbatsbergs Hålſobrun. Förmodligen lårer ingen miſsunna denne mannen et rum ibland dem, hvilkas minne förtjenar at för en efterverld uplifvas.

(Se *Åm. Talet*, hållit för K. Sv. Vet. Acad. tr. i Stockh. 1759. — Sv. *Mercurius* för År 1759, Aug. M. p. 228. —)

SALTENIUS DANIEL, *Theol. Doct.* och *Profeſſor* i Königsberg. Född i Upland 1701, i Markims Sokn, dår Fadren var Pråſt, och ſjelf underviſade ſin Son, ſårdeles uti de lårda Språken. När han ſedan ſattes under andras handledning, var hans qvickhet ſå öfver det medelmåttiga, at han knapt mera ån et år kunde hafva en Informator, innom hvilken tid han altid viſte ſå mycket ſom hans Låromåſtare. Vid Upſala Academie ſtuderade han til 1719, och gjorde ſig dår kånd, för en ogemen ſtyrka i Hebreiſkan, ſamt grundelig Theologiſk inſigt. Men hans ſinnes eld ville icke ſåtta ſig, utan ſvåfvade på ſtora ſpeculationer för framtiden, hvilka icke paſſade för hans nårvarande omſtåndigheter. Detta var ock ordſaken, at han af oförſtånd begeck et brott, ſom dock til ſtraffet lindrades af hans dommare, emedan det anſågs vara begångit af en öfvermaga. Sedan han ſluppit arreſten i Upſala, lemnade han af blygd ſin fådernesort, och reſte med ſå ganſka

knappa vilkor til Götheborg, at når han kom dit, hade han icke mer än några ſtyfver. Til Biſkop Poppelman öfverlemnade han då en Böneſkrift på Hebreiſka, ſom geck därpå ut, at han måtte få en Condition. I Götheborg gjorde han ſnar bekantſkap med några perſoner, ſom för Pietiſteri voro miſstänkte, af hvilka han ſnart vardt vunnen. 1723 reſte han til Stockholm och gaf ſig til det Pietiſtiſka band, ſom där hade ſina ſammankomſter på Sickla. Öfver deſſe ſattes en Kongl. Commiſſion, och ſå vardt Saltenius på nytt illa känd hos ſine Förmän. Doct. Djurberg, ſom ockſå hölts för en hemlig gynnare af Pietiſterne, gaf honom det rådet at aldeles lemna Sverige, och at reſa til Halle, där han borde göra ſig bättre hopp, at vinna befordran. Detta råd var juſt uti Saltenii ſmak. Han hade ifrån barna-åren haft en innerlig håg at reſa, och ſärdeles at ſe Tyſkland. 1724 reſte han ut, for öfver Gripsvald och Berlin til Halle, och hörde där de på ſin tid namnkunnige Theologerne Franke, Anton, Breithaupt, Michaëlis och Lange, ſom då allmänt kallades Pietiſternes hufvudmänner. I Halle vardt denne Svenſken ſnart känd för ſin ſkickelighet. Han antogs förſt til Informator vid det Kongl. Pædagogium, och 1728 blef han Inſpector i Lat. Scholan på Barnhuſet, ſom af alla Barnhus i verlden oſtridigt är det namnkunnigaſte och bäſt inrättade. 1729 blef han Phil. Magiſter. S. å. feck han Konungens af

Preus-

Preusen nådiga kallelse at såsom Professor Extra-ord. Log. & Metaph. gå til Königsberg, och at tillika vara Inspector öfver Fredrichs-Collegium. Denne hedrande kallelsen följde han. 1731 utnämdes han til Rector vid Dom-Scholan, och Prof. Theol. Extra-ord., hvarefter han 1733 antog Theol. Doctors värdigheten. Dessa ämbeten skötte han med flit och samvetsömhet, tils han änteligen, såsom första Theol. Professor i Königsberg 1750, ogift gick ur verlden. Såsom en stor kännare och älskare af Böcker, lemnade han efter sig et af de största Bibliotheker, som någon Academicus ägt. Det försåldes i Königsberg på 6 särskilte Actioner. Foliannternas och Quarternes antal steg til 6000. En särskilt Catalog, endast på rara Böcker, gafs ut af trycket på 44 ark in 8:vo, och steg dessas antal til 3200.

Hans Skrifter, alla i Königsberg utgifna, äro följande: *Diss. de Articulis Smalcald.* 1728. 4:o. — *Diss. de Finibus eorumque observatione & usu in Philosophia Rationali.* 1730, 4:o. — *Diss. de Hist. Canonis sacrique Textus N. T.* 1733 och 1734, 4:o. — *Diss. de Diaconis* NEOPSYTOIS 1739, 4:o. — *De Auctore Libr. Sapientiæ Philone potius Alexandrino quam seniore.* 1739, 4:o. — *Programmata: de genuina lectione & explicatione dicti Rom.* 9: 5. — *De Fratribus Christi* KATA SARKA. — *Progr. Verborum J. C. Joh.* 3: 6. *integritatem vindicans.* — *Introd. in*

omnes Libros tum V. quam N. T. 1736, 4:o. —

(Se Stockh. Hist. Bibliothek, 3 Stycket. —)

SANDBERG OLOF, *Regerings-Råd.* Fadren var Lagmannen i Vermeland *Olof Sandberg*, som 1714 adlades, och Modren *Catharina Hyltén*. Han föddes 1679, och gynnades af lyckan med den båsta upfostran. Vid 20 års ålder, förordnades han til Auditeur vid Norra Skånska Cavallerie-Regementet, och åtfölgde sedan samma Regemente til Polen. Vid Thorn tillades honom namn af Justitiæ Auditeur, med befallning at betjena flere National-Regementen. Dårefter blef han Krigs- och Gouvernements-Secreterare i Vismar. 1710, började han at synas på en större rymd, då han antogs til Krigs-Secreterare hos Kongl. Råder Gref Mauritz Wellingk. Här fick han nu ståndiga tillfällen at öfvas i Stats-ärender, hvaruti Gref Wellingh var en så bekant Mästare. Vid det tillfället, at Gref Stenbock antog Krigsbefälet på Tysk botten, förrättade *Sandberg* hos honom en tid Krigs-Secreterare sysslan. Han följde Stenbockens Armée, til des han 1713 blef hos Ryssarne fången, hvarifrån han likvål straxt af Gref Wellingk utlöstes, för at af honom åter nyttjas vid Stats-ärenderne. Af Gr. Wellingk affärdades han 1713 til Stockholm, med et förslag, hvarigenom Grefven hoppades,

at

at kunna frälsa våra Länder på Tyska botn. 1714, fick han Konungens befallning, at sig i Stralsund infinna, hvarest han, under Generalen Gr. Dücker, förrättade Krigs-Secreterare sysslan. För sin skicklighet, århölt han 1715 tilstånd, at gå hem til Sverige, men förordnades straxt därpå, med namn af Krigs-Råd, at förestå Krigs-Cancellie ärenderne hos då varande Arf-Prinsen FREDRIC af Hessen-Cassel. Sandberg vant då denne Prinsens utmärkta ynnest. På des nådiga förespråk, blef han ock 1718 utnämd til Regerings-Råd i Bremen och Verden. Bremiska Landet var väl då redan af Sveriges fiender borttagit, men den Bremiska Regeringen blef dock någon tid därefter bibehållen, til des Landet genom friden aldeles ifrån Sveriges Krona afskildes. Hannoverska Hofvet tilböd honom sedermera at gå i des tjenst, och at med stora förmåner åter tilträda sit Regerings-Råds Ämbete; men Sandberg afslog detta anbud och emottog häldre innom Fäderneslandet half Regerings-Råds lön, eller 2000 Dal. K:mt, den han likvål icke feck förr än vid Riksdagen 1723; Och härmed slöts både hans befordran och belöning. Emedlertid förrättade han til 1719 sin Krigs-Råds tjenst hos Arf-Prinsen af Hessen-Cassel. Vid Hans Majestäts Kon. FREDRIC den I:s Kröning, skref Sandberg några *Lyckönsknings-Verser*, under namn af *Olof Olsson*, som med mycken nåd emottogos och på hvilka des Vän, då varande

Stats-Secreteraren H. Cedercreutz, fick befallning at ſvara, hvilket han ock gjorde på detta ſättet:

Tack, Tack, Ol Olsſon, ſom uppå vår Krönings-dag,
Förklaren ſå för oſs Ert trogna hjerte-lag;
Er önſkan tage Vi med nådigt tycke an,
Vårt högſta nöje är, at laga hon blir ſann.

Så ſvarar på Landtſens Faders befallning, Ol Olsſons vän och medunderſåte,

HERMAN REINHOLDSSON.

Oaktat flere löften om en förtjent befordran, var Sandberg utan, både tilräckeligt underhåll och tjenſt, ända til 1723 års Riksdag, då han til Ledamot af Secreta Utſkottet och af flere Deputationer, förordnades. Nu ſökte han, at på ordentelig ſtat upföras, och at få en ſådan lön, ſom emot des förtjenſter ſvarade; men alt hvad han kunde vinna, var, at Expectance-lön honom anordnades, och at han fick någon årſättning för framledne år, dem han uti knappaſte omſtändigheter tilbragt. Under deſſa ſina trångmål, njöt han mycken hjelp af R. R. Gr. Wellingk, och fick en gång 150 Ducater, af den ſumma, ſom Grefven ſade ſig hafva lånat på ſin Silfver-Service i Hamburg. Ehuru oſkyldigt detta underſtöd af Sandberg emottogs, ådrog det honom dock ſedan en ſvår Stats-Proceſs.

eefs. Regerings-Rådet, fom icke ville vara fin ftora Gynnare Gr. Wellingk til laft, bad honom fkaffa fig någon ftåndig tjenft, eller om det icke kunde lyckas, om han då måtte få någon befordran hos Hertigen af Holften. Detta fifta anfåg han få mycket mindre betänkeligit, fom flere Svänfkar då, utan någons motfägelfe, hade tjenft i Holften. Gref Wellingk bemedlade faken få, at Sandberg fkulle ifrån Holftenfka Hofvet få 6000 Dal. K:mt årligen emot något vift vilkor, men man konftlade dock få härmed, at Regerings-Rådet Sandberg aldrig häraf mera fick, än 400 Plåtar, jämte det at man ockfå afdrog de 150 Ducater, fom Gref Wellingk honom gifvit, under förevändning, at de voro länte af Hollftenfka Geheime-Rådet Gref Baffevitz. Emedlertid föll Gr. Wellingk, och banade i fit fall åtfkilliga hårda öden för fine Vänner. Då Gr. Wellingks papper blefvo vid 1727 års Riksdag honom fråntagne, trodde man fig ockfå uti dem finna anledning, at anklaga Regerings-Rådet Sandberg. Commisfionen, fom dömde öfver Gr. Wellingk, lade denne Herren då til laft, at han fökt förfkaffa åt Svänfkar utländfka Penfioner, och ibland deffe fant man äfven Sandberg vara. — Gref Wellingk dömdes af Rikfens Ständer, och hvad fom rörde Regerings-Rådet Sandberg, lemnades til Kongl. Maj:t, hvilken hänfkjöt faken til Kongl. Svea Hof-Rätt. Här vardt han af Advocat-Fifcalen på det ftrångafte anklagad, färdeles

deles såsom den där njutit utländsk pension. Han förswarade sig med mycken styrka: Men icke des mindre utföll Hof-Rättens Dom af d. 14 Dec. 1730, hvaruti Sandberg förklarades owärdig, at vidare brukas uti Kongl. Maj:ts och Rikets tjenst, samt at åfven vara sin Expectants-lön förlustig. Regerings-Rådet Sandberg vände sig med klagomål häremot til Hans Kongl. Maj:t, hvars nådiga Resolution d. 4 Jul. 1731 utföll, hvarigenom Hans Maj:t, *i anseende til de af Reg. R. Sandberg anförda bevekande omständigheter, befriade honom ifrån alt straff, utom det, at des oförsigtighet och qvarsamhet*, som des brott där kallas, *skulle honom med en alfvarsam åtvarning af Kongl. Hof-Rätten föreställas.* Och härmed slöts denna invicklade Stats-Procefs, hvars omständigheter Historien närmare må uplysa.

Sandberg återfeck således sin Expectants-lön, men den vidriga lyckan, at icke kunna blifva hulpen til bättre lägenhet, åtföljde honom til hans död, som 1750 timade. Han tilbragte sina senaste lefnads-år, ifrån 1730, måstadels på Landet i stillhet, och utarbetade då flere ämnen til egen och Medborgares nytta. Vid Kongl. Sv. Vett. Academiens första inrättning, var han ibland de förste Ledamöter, och finnes uti detta wärda Samfunds Handlingar, et af honom ingifvit *Rön*, för år 1740 —.

Denna Mannens personliga förtjenster böra icke lämnas onämde. Han hade et qvickt och

och vidſtråkt ſnille, hvarmed han förenade den egenſkapen, af hvilken månniſko-förſtåndet får ſit råtta vårde, det år, et grundeligt vett och mogen omdömes-kraft. Uti des många efterlemnade Handlingar och Skrifter, af hvilka en del åro trykte, men de flåſta icke, röjes en inſigt, vida ſkild ifrån den höglårdhet, hvarmed de ſom icke kånna verlden, ſkapa ſig begrepp i ſin Bok-kammare, ſom i verlden icke hafva några föremål. Upöfvad i Stats-årender, under en ſå ſtor Låromåſtare, ſom R. R. Gref Wellingk var, ägde han ock dåruti den fullkomligaſte kundſkap. Han hyſte icke allenaſt de Chriſteligaſte tånkeſått, han utöfvade dem åfven. Des lefnad har blifvit berömd af alla, ſom ågt des bekantſkap. Öfver Theologiſka åmnen, ſkref och brefvåxlade han ganſka mycket, alt med lika ſtyrka, behaglighet, och det ſom förnåmſt år, mycken egen årfarenhet. — Om den bör kallas *ſtor Man*, ſom, med et ädelt och Chriſteligit hjerta, ſammanparar grundeliga inſigter och en förſigtig drift uti alla ſina göromål, ſå torde man icke fela, om man ſåger, det mången blifvit med detta namnet hedrad, ſom ågt mindre förtjenſter, ån Regerings-Rådet Sandberg.

Han hade 5 gånger varit gift: 1 g. 1708 med *Dorothea Steb*, från Bremen, 2 g. 1713 med *Margaretha Grevesmöhl*, 3. g. 1724 med *Eleonora von Pfuel*, 4 g. 1727 med *Catharina*

rina

rina Wallraw, 5 g. med *Anna Catharina Flöger.* —

Efter denne Mannen har man trykt: *Målning af en Christen*, som finnes införd i Sv. Merc. för Junii M. 1761, p. 791. — *Flere Strödda Bref.* —

(*Nya Sv. Bibliothequet*, T. 2. St. VII. p. 387.—)

SCHEDING *Philip*, Herre til Arnö och Skedvi, *Svea Rikes Råd*, och *Præsident* i Dorpts Hof-Rätt. Var född 1578 i Arboga, och Son af *Christopher Ottess. Scheding*, med *Malin Jacobsdotter Rosengren.* Efter idkade studier vid utrikes Academier, blef han Kammar-Junkare hos K. CARL den IX, och försändes til Kurfursten af Rhein, til Landtgrefven af Hessen, samt til K. JACOB i Ångland, för at uträtta angelägna vårf. Han vardt 1606 K. CARLS Hof-Marskalk, 1607 General-Commissarius vid Armeen i Lifland, s. å. Ståthållare på Narven, 1608 Commissarius til Polska Freds-tractaten i Revel, 1614 Öfverste Krigs-Commissarius och 1615 Riks- och Kammar-Råd. Ståthållare-åmbetet öfver Koppar-bergslagen och Gouverneurskapet öfver Koppar-Compagniet, förestod han ifrån 1616 til år 1627, då han reste til Estland, at å Kon. GUSTAF ADOLPHS vägnar emottaga hyllningen af Ridderskapet och Adelen. 1628 Gouverneur öfver bemälte Hertigdöme, sedan 1634 Præsident i Dorpts Hof-Rätt och Academiens Canceller. Såsom Legat geck han

1634

1634 til Ryſsland, och feck 1642 på begäran afſked ifrån Eſtniſka Gouvernementet. I Revel ſlöt han ſina dagar 1646.

Gift f. g. med *Helena v. Delvig*, a. g. med *Catharina v. Lubern.*

(Se *Höfd. Minnet*, p. 198. — *Wervings* CARL den IX Hiſt. p. 187. —)

SCHEEL JOCHIM, Herre til Suchou och Kongsberga, *Svånſk Riks-Amiral.* Var född Adelsman i Pommern, och tjente för Svånſk Skeps-Capitaine, når han 1596 fick befallningen öfver alla Kongl. Maj:ts Skepp. År 1597, emottog han Hertig CARLS fullmagt, at vara Öfverſte-Amiral för några Skepp, ſom ſkulle löpa ut ifrån Svånſka Hamnen. Hertigen ſånde honom ſ. å. til Dantzig, at hitföra Kon. SIGISMUND. 1698 gick han åter ut med Flottan, fick kundſkap i ſkåren om Finnarnes ankomſt, hvilka hade i upſåt at hjelpa Kon. SIGISMUND emot Hertigen, och nödgade dem at vända tilbaka. S. å. afſlog han Polſka Legaten Sam. Laſkis propoſition, at få commando öfver de Svånſka Skeppen. Intog 1599 Caſtellholms Slott, belägrade ſ. å. och intog Åbo Slott, ſamt förordnades til Ståthållare i Viborg, Axel Ryning til hjelp. Af Hertig CARL, fick han 1598 Lagmans-räntan i Upland och Norrland, ſåſom en erſättning för en fordran hos Hr. Claes Fleming, och förordnades at i qualité af Öf-

Öfverste - Amiral, hafva inseende öfver alt Skeps-folket i Stockholm. År 1599 blef han Riks - Amiral, och Ståthållare på Åbo Slott. Utan manliga arfvingar, afled han år 1606. Räknades i sin tid för en hurtig och förfaren Sjöman.

(Se *Messenii* Scond. Illustr. T. VIII. p. 58 - 62. — *Wervings* K. SIGISMUNDS Hist. —)

SCHEFFERUS JOANNES, *Professor Skyttianus* och *Academiæ Bibliothecarius* i Upsala. Föddes 1621 uti den namnkunniga fria Riks-staden Strasburg, där fadren *Johan Schefferus* var en hederlig Borgare, och hade i sit gifte *Elisabeth Kraschell* ifrån Aken bördig. 6 år gammal, sattes deras Son uti Stadsens Trivial - Schola, under den snälle Rectoren *August Reit.* Snart förtjente han rum på Gymnasium, och blef Student 1637. I Frankfurt vid Rhenströmmen, träffade han 1638 sin Morbroder, som tog honom med sig åt Aken, hvarifrån han sedan gaf sig til Hög-Scholan i Leiden, och nyttjade där flere Lärdoms-fäders trogna undervisningar. Då Fadren 1640 dödde, reste han hem, och 1642 for han i Sällskap med en ung Ädling til Sveitz, samt vidare til Geneve. Vid återkomsten ifrån desse och flere orter, utgaf han 1644 i Strasburg en Bok, *de Varietate Navium.* Och då den Nordiska Pallas Drottning CHRISTINA 1647, hade ifrån Upsala til sit Hof kallat Skyttianske Professoren Johan

Johan Freinshemius, funno Herrar Förvaltarena af Skyttianſka Teſtamentet ſig föranlåtne, at genom bref updraga Scheffero denna lediga Profeſſionen. Detta ſkedde i Martii Månad 1648. At ſå mycket ſnarare infinna ſig, fick Schefferus åfven nödiga reſe-penningar. Och ehuru Magiſtraten, tillika med Hög-Scholans Föreſtåndare i Strasburg, gärna önſkade behålla Schefferus, ſamt årbödo honom hederlig belöning; ſå ville denne likvål icke rygga ſit en gång gifna löfte at emottaga Skytt. Profeſſionen. Han reſte dårföre ſjöledes til Holland, beſåg de berömlige Academierna i detta Landet, tog vågen genom Frisland, Veſtphalen, Oldenburg och Brehmen, och kom lyckligen til Hamburg. Efter en liten hvila, reſte han genom Hollſten och Dannemark, och ſteg på Svånſk botn. På ſjön emellan Seland och Skåne, utſtod han en håftig ſtorm. Kommen til Stockholm, upvaktade han Drottningen med flere höge Herrar, af hvilka han ganſka nådigt vardt emottagen. Koſan fortſattes vidare til Upſala, dår han, d. 12 Julii 1648, hölt ſit Inträdes-tal til ſin nya ſyſla. Detta ſkedde med ſå mycket ſtörre högtidlighet, ſom Dr. CHRISTINA, och Rikſens förnämſte Herrar hårvid voro nårvarande. Ifrån denna tiden ägde Schefferus Dr. CHRISTINAS, Kon. CARL GUSTAFS och K. CARL den XI:s ſynnerliga nåd. Siſtnämde Monark förordnade honom åfven, at vara *Juris Naturæ & Gentium Profeſſor honora-*

vorarius, hvilket lärer ſkedt år 1667. Här til var Riks- och Acad. Cancelleren Gref M. G. De la Gardie driffjädren. Prof. Schefferi göromål fördubblades ſåledes, och måſte han hvar dag hålla 2:ne föreläsningar, hvarmed han i nåſtan hela 10 åren fortfor. Då Kon. CARL den XI, på förenämde Riks-Cancellers underdåniga tilſtyrkan, år 1666 i Upſala inråttade et *Collegium Antiquitatum*, var Schefferus hår en ſjelfſkrefven Ledamot, och fick Kallelſe-bref af d. 17 Dec. 1667 ſåſom Collegii Aſſeſſor.

Ehuru utlänning, måſte man tilſtå, at Pr. Schefferus, uti Svånſka urkunder ägde en djup inſigt. Deſs *Upſalia antiqua*, ſom in 8:vo 1666 utkom, är dårtil et enſamt vedermåle. En Bok, ſom lade grunden til den långvariga och lårda tråtan, hvilken ſvar emellan Pr. Schefferus och Antiq. O. Verelius. År 1646 gifte han ſig med Jungfru *Regina Loccenia*, och födde med henne 8 Barn. Et 30 åra tråget arbete fordrade omſider någon hvila. Den århölts til en god del, då han 1677, efter ſin Svärfader, förordnades til Bibliothecarius i Upſala. Med en ſjuklig och nåſtan griftefärdig kropp, hölt han, nåſt före Julehelgen 1678, en vacker Oration uti den ſtörre Guſtavianſke Låroſalen: *De Christo Deo, jam homine facto, divinoque Redemptionis Opere.* Så ſnart Talet var åndadt, tackade han GUD, ſom unnat honom den nåden, at på et ſå högtideligit ſått få taga afſked ifrån ſine Academiſke förråttningar,

gar, gick hem och var måst sångliggande ifrån denna dagen. Efter en den upbyggeligaste beredelse, lemnade han verlden d. 26 Martii 1679, uti en ålder af 58 år. Hans stoft hvilar i Upsala Domkyrka. Pr. Schefferus var icke stor til våxten, men med stora själs förmögenheter utrustad. Vid hitkomsten til Sverige, lårer han brukat en stor svart peruque, som kan slutas af et des i Upsala förvarade Portrait, men sedermera klådde han sig efter Svenska sättet, med egna hår och Callot. Således finner man honom aftagen på det mynt eller den Skåde-penning, hvilken öfver honom slagen är. På ena sidan ses des Bröstbild med öfverskrift: *Joa. Schefferus Arg. Prof. Upsal.* på andra sidan, en plog på et fält eller åker, utmed hvilken står en grönskande stubbe, grås och rosor, och har denna öfverskrift: *Serviendo aliis.* Nederst år årtalet MDCLXXIX, som var Schefferi döds-år. Detta mynt finnes i koppar stucket, och såsom Vignette satt framföre des öfversatte Bok, kallad: *Svenska Folkets Åreminne,* den Nils Hufvudsson Dal år 1733 in 8:vo utgifvit.

Et stort antal *Skrifter*, tid efter annan tryckte, vitna om denne Mannens ej mindre arbetsamhet än vidsträkta Lårdom. Låsaren som åstundar veta alla deras Titlar, hånvises til *Schefferi Svecia Literata* af J. Mollero i Hamb. 1716 utgifven p. 293 - seqq. & p. 456. — Utom dessa, lemnade ocksä Pr. Schefferus efter sig en mängd Hand-skrifter, som icke kommo i

dagsljuset. Af de förra, må här anföras: *Epistola consolatoria ad Illustriss. Dn. Bened. & Jac. Skytte L. Barones, in obitu Matris suæ D. Mariæ Neaf.* Upl. 1650. — *Oratio funebr. in obit. Illustr. Dn. Jac. Pont. De la Gardie.* Ups. 1652. — *De stylo ad consvetudinem veterum.* Ups. 1653, in 8:vo. — *De Antiquorum Torquibus Syntagma.* Holm. 1656 in 8:vo. — *Titulus sepulcralis in obit. Caroli Gustavi Regis.* Ups. 1660, in fol. — *Phædrus cum Annotationibus.* Ups. 1663. — *Arriani Tactica, nunquam antea edita, Græce & Latine, cum Annotationibus.* Ups. 1664. — *Petronii Fragmentum Traguriaraum, cum notis*, flera gånger uplagd i Ups. — *Upsalia antiqua.* Ups. 1666, in 8:vo. — *Memoria Joh. Canuti Lenæi, Arch. Ep.* Ups. 1669, in 4:o. — *Graphice, seu de arte pingendi Lib.* Norimb. 1669, in 8:o. — *Konunga-styrilse, cum versione Latina & notis.* Holm. 1669, in fol. — *De re vehiculari Veterum Libb. III.* Francof. 1671, in 4:o. — *Memorabilium Sveticæ Gentis Exemplorum Liber.* Hamb. 1671, in 8:o. — *Oratio ad Carolum Regem, cum primum manus admovisset gubernaculis Imperii,* Ups. 1673. Denna Oration betaltes af Konungen med 100 Ducater, enligit des Bref hårom til Kongl. Kammar-Collegium, dat. Ups. d. 22 Jan. 1673. — *Anonymi Sveci veteris breve Chronicon Archi-Episcoporum & Sacerdotum Upsaliensium,*

sium, nunquam ante editum, cum notis. Upſ. 1673, in 8:o. — *Lapponia, ſ. Gentis Regionisque Lapponum Deſcriptio accurata, cum figuris.* Francof. 1673, in 4:o. — Denna åfven öfverſatt på Ångelſka och tr. i Oxf. 1674. — *Excerpta quædam ejus edita Germanice.* Norimb. 1674, in 8:o. — Åfven hel och hållen på Tyſka, 1674, in 4:o. — *Index in Libros Grotii de Jure B. & P.* Amſtel. 1670, & Jenæ 1673, in 4:o. — *Iſraël Erlandi de vita S. Erici, Regis Svec. ejusdemq. Miraculis, cum notis.* Holm. 1675, in 8:o. — *Memoria D. Laur. Stigzelii A. Epiſc. Upſ.* Holmiæ 1677, in fol. — *De ſitu & vocabulo Upſaliæ Epiſtola defenſoria.* Holm. 1677, in 8:o. — *Juſtinus cum Annotationibus criticis,* Hamb. 1677. in 12:o. — *De antiquis verisque Regni Svec. Inſignibus.* Holm. 1678, in 4:o. — m. m. —

(Se Prof. *J. Gartmans* Prog. Exeq. Upſ. 1679. — Mag. *Er. M. Fants* Hiſtoriola Literaturæ Græcæ in Svecia, Sect. I. — Hämtade Efterråttelſer ex Archivis *Gahmianis* Mſcpt. — *Scheff.* Svec. Lit. —)

SCHEFFER HENRIC THEOPH. *Directeur.* Född i Stockh. 1710. *Ivo Scheffer*, Secreterare i Kongl. Bergs-Colleg., hade denne Sonen uti ſit gifte med *Guſtaviana Ehrenſtierna.* Farfadren var den berömlige Prof. *J. Schefferus*, och Farbrodren Præſidenten Frih. *Pehr Scheffer.* Han hade ſåledes ſtora mönſter

at följa på årans våg. Bittida miste han sina Föråldrar, men fant en Fader och vålgårningsman uti sin Farbroder, Baron *Scheffer*. Vid Upsala Academie, dår han hölts ifrån år 1725 til 1731, läste han med stor flit, och fattade i synnerhet smak för de Mathematiske Vetenskaperne, dem han lårde af den vidtfrägdade Prof. And. Celsius. Academien lemnades, och den unge Scheffer vardt 1731 Auscultant i Kongl. Bergs-Collegio. I Stockholm fick han nu tilfälle, at höra Trievaldts föreläsningar och se des Förfök uti Experimental-Physiquen. Äfven gaf han sig i lära hos Bergs-Rådet Brandt, och följde honom på den Chymiska vägen. Snart fattade han beslut at ockfå upråtta sin egen Chymiska värkstad, hvarpå han anvånde både sin tid och sin ringa förmögenhet. Emedlertid gjorde han flitiga resor til Bergslagerne, och förordnades til biträde åt Herr von Svab, vid Guld-malms småltningen, af den Guldgrufva som denne margkunnige Bergsmannen omkring år 1738 i Alsheda Sokn och Småland up åckt. Detta blef nu hans förnämsta arbetsrum, för hela des lifstid. Färge-konsten blef ock et ämne för des tankar och arbetsamhet, så at hans Chymiska vårkstad förvandlades ån i Hytta ån i Fårgestuga. Til Riksens Ständers Manufactur-Contoir, upgaf han en långd på de Vegetabilier, som til fårgning borde i Riket samlas. Han visade nöjaktiga prof, huru silke kunde med Svenska växter fårgas, med den vac-

vackra åkta gula fårg, ſom ſolen icke förmår utplåna. Han ſatte ock den ſå kallade Sachſiſka gröna fårgen på kläde. 1740 förordnade Kongl. Bergs-Collegium honom til Proberare, och 1748 vardt han kallad ifrån ſtyrſlen vid Guld-vårket til Stockholm. Affigten hårmed var, at förmå Scheffer, til at hårſtådes emottaga eller anlägga något Färgeri. Han anmodades af Manufactur-Contoiret om vilkors föreſlående, hvilket ock ſkedde; men ſedan fant man ſtörre ſkäl, at förbinda honom genom en viſs årlig penſion, hvaremot han ſkulle låra ut ſin konſt, och för öfrigt gå Contoiret tilhanda med underſökningar och omdömen vid förſlager och frågor ſom i Färge-konſten kunde förefalla.

År 1752 updrogs honom, jämte den tjenſt han förr innehade, Myntproberare-ſyſlan, och 1756 hugnades han af ſin Konung med naturaliſation bland Rikets Adel. Midt under ſin arbetſamhet och nit för flera gagnande upptäckter, måſte almånheten vidkännas den förluſten, ſom hans bortgång den 10 Auguſti 1759 förordſakade.

Gifte ſig 17-- med Jungf. *Ulrica Maria Clerck.* Kongl. Sv. Vetenſk. Academien, hvars Ledamot han var, förvarar uti ſina Handlingar, Directeur Scheffers många vackra *Rön* och *Skrifter.* Man låſer med nöje hans ypperliga Afhandling *om Skedningar,* — Hans Anmårkningar *öfver Fårge-ſtofter,* — *öfver Sal-*

miacken, — *öfver specifike tyngdens uträkning hos Bly-blandadt Tenn,* — *om Potaskan,* — *om Myntet i et Land.* — Herr Prof. och Ridd. T. Bergman utgaf 1776 des *Chemiska Föreläsningar,* hvilka af kännare oändeligen berömmas. —

(Se *Åm. Talet*, hållit för Kongl. Vetensk. Acad. tr. 1760. —)

SCHEFFER PETER, *Friherre* och *Præsident* i Kongl. Svea Hof-Rätt. Föddes i Upsala år 1657, af Prof. *Joh. Schefferus* och Fru *Regina Loccenia* (*Tigerklow*). Vid Academierne i Basel, Geneve och Strasburg, hade han tilbragt flera år, när han 1683 hemkom til Fäderneslandet, och året därpå blef af R. R. och Præsidenten Gref Gust. Adolph De la Gardie antagen at vara des Vice-Lagman uti Vestergöthland och Dahl. År 1688 förordnades han af Kon. CARL den XI, til Assessor i Svea Hof-Rätt, och blef 1698 ibland Sveriges Ridderskap och Adel intagen, med tilstånd, som orden i Naturalisations-brefvet lyda, *at nyttja des förra Adeliga vapn, samt lika som des Förfäder i Tyskland, skrifva och kalla sig Scheffer von Gernsheim,* hvilket tilnamn han dock sedan, för at synas mindre främmande, icke brukade. År 1712 förordnade honom Kon. CARL den XII, til Vice-Præsident i Sv. Hof-Rätt; men han förblef icke längre vid detta

detta Åmbetet, ån til början af år 1714, då han af högtbemälte Konung, som nu vistades i Bender, utnämdes til Förste Ombudsman, samt innom samma års slut til Landshöfdinge i Södermanland. Tvånne år derefter, flyttades han til Skaraborgs Lån, icke efter någon sin egen ansökning, utan emedan Konungen, i anseende til de föreſtående Krigs-rörelser åt Norrska grånsen, trodde sig behöfva hans tjenst vid utskrifningen och Tropparnas tåg i Vestergöthland. I detta Åmbete, vardt han 1719 med Friherre vårdighet benådad. Sist uphögd til Præsident i Svea Hof-Rått, och nyttjades tillika i flera angelågna Commissioner, ibland hvilka i synnerhet förtjenar nämnas den, som öfver Dippelska oväsendet under hans Præsidio, var förordnad. 1727 undanbad han sig hos Konung FREDRICH Riks-Råds-vårdigheten, til hvilken han då af Riksens Stånder var föreslagen, och det i anseende til hans sjukliga tilstånd, som sedan så tiltog, at han få år dårefter, den 19 Febr. 1731, med döden afgick. Han var gift f. g. med Fr. *Catharina Margaretha Fægerstierna*, a. g. med Fr. *Helena Maria Ehrenstierna*.

I yngre åren, disputerade han i Ups. och hölt dårstådes en *Oratio Panegyrica in adventum Reginæ Ulricæ Eleonoræ*, 1680.

(Denna Biographie är meddelad af Kongl. Bibl. Hr. *J. Björnstierna*. —)

SCHEPPERUS ERIC, *Kyrkoherde* i Stockholm. Såſom Rector i Stockh. Collegio, är han aldraförſt bekant. Af Kon. JOHAN fick han då befalning, at til Liturgiens förſvar utarbeta en *Skrift*, hvaruti des öfverens-ſtämmelſe med Evangeliſka Låran ſkulle viſas. Schepperus började arbetet, men fick därunder en oro i ſamvetet, ſom hade den påfölgd, at han blef Liturgiens håftigaſte motſtåndare. Håröfver föll han i Konung JOHANS onåd, och måſte för hans fötter undergå en hård medfart. För ſit nit vardt han affatt ifrån ſin Scholæ-ſysſla och kaſtad i fängelſe, hvarutur han ej lösgafs ſå långe Kon. JOHAN lefde. Sedermera biviſtade han Upſala Möte 1593, då han ockſå i den orolige Pehr Påfvelsſons ſtälle, förordnades til Kyrkoherde vid Storkyrkan i Stockholm. I denna beſtällning fick han fri luft at med ifver fara ut emot Papiſterne, hvilket ockſå ſkedde uti alla hans predikningar. För ſit nit, hvaraf Jeſuiterne ſvåra upretades, hade han nåra miſtat lifvet. Man kan, med både förargelſe och nöje, läſa om den altför ſällſamma vårkan, ſom en af hans Predikningar ſkolat haft, vid det tilfället, då Kon. SIGISMUND och Dr. ANNA, efter Catholſka ſättet, i Dymmel-veckan 1594 tvåttat 12 fattige måns fötter, dem Påfvens Legat nyſs förut framkrypande hade kyſt; ty emedan Schepperus då, i ſit andeliga nit, förböd alla åhörare, at gifva deſſe tiggare någon almoſa, hade ſnart händt,

at

at desse uslingar af hunger blifvit förgångne. På denna tiden lårer man icke ansedt såsom förgripeligit, utan tvärt om såsom mycket nitiskt och lofligt, at Pråsterne, hvar efter sit begrepp, uti sina Predikningar inmångde verldsliga mål, och måstrade sjelfva Öfverhetens gärningar. I denna slemma konsten var Schepperus en måstare. Efter flera nådiga men förgåfves gifna varningar, kunde han icke undgå så vål Hertig CARLS som Kon. SIGISMUNDS onåd, och detta så mycket mindre, som han, efter Hertigens eget yttrande, *var af et ostadigt och råfaktigt sinne.* At han icke utan fog dömdes vara *en Våderbane*, eller som han almånt kallades, *Måster Våndekåpa,* kan dömas af följande håndelse: Förut hade han altid uti sina Predikningar lastat Kon. SIGISMUNDS vandel, men på et blott rykte om Hertig CARLS lidne nederlag vid Stångebro 1598, uphögde han samma Konung til himmelen, och sånkte däremot Hertigen ned i afgrunden; åter kort dårpå, efter inlupen tidning om Hertig CARLS seger, sadlade han om på Predikstolen, och grep sig an at berömma Hertigen, samt däremot tala om Konungen, med alla uptänkeliga försmådelser. Han sattes fördenskul s. å. i arrest, och detta öde var så mycket mera förtjent, som han åfven i andra stycken sig förgripit. Oaktat alla felsteg slapp han likvål ut 1600, och var då så lyckelig, at han straxt blef Kyrkoherde i Upsala, där han sedan med mera försigtighet

sig upförde, och fick 1607 tilfälle, at deltaga uti den bekanta Religions-striden och segren öfver Calvinisten Forbesius. Sist flyttades han til Enköpings Pastorat, hvilket han förestod til sin död, som 1620 inföll.

Hvad af hans *Handskrifter* förvaras uti Antiq. Collegio, är anmärkt uti *Schefferi* Sv. Lit. p. 44.

(Se *Nytt Förråd af Äldre och Nyare Handl.* II. Stycket, p. 100. —)

SCHMEDEMAN JOHAN, *Cancellie-Råd* och *Stats-Secreterare.* Född 1653 uti Viburg, där Fadren *Hans Schmedeman* var Borgmästare, och hade til Hustru *Catharina Vallerian.* Efter idkade studier vid Åbo och Upsala Lårosäten, blef Joh. Schmedeman 1673 Cancellist uti Kongl. Cancellie-Archivo, och adlades 1678 såsom Actuarius härstädes. Bataillerne vid Halmstad, Lund och Landscrona, samt retraiten ifrån Runeberga högar til Christianstad och Herrevad Kloster, bivistade han. Sedermera blef han Secretarius Referens, 1702 Öfver-Post-Directeur, 1710 Cancellie-Råd och Stats-Secreterare vid Inrikes Expedition. År 1713 dödde han i Stockholm. Gift med *Elsa von Braunjohan.*

Det så kallade *Justitiæ-Verket*, tryckt år 1706, och *Executions-Stadgarne*, tr. 1703, har förvarat hans namn åt efterverlden. Desutom upsatte han Kon. CARL den XI:s *tryckte Per-*

Perſonalier, och lemnade efter ſig i Handſkrift: *En Samling af alt det, ſom tjenar til Hans K. Maj:ts Konung Carl den XI:s Hiſtoria, ſå eljeſt ſom enkannerligen Hans Bedrifter. — En Beſkrifning öfver Hennes Kongl. Maj:t Dr. Ulrica Eleonora, Konung Carl den XI:s Gemål. — Tvånne andeliga Viſor* låt han ſärſkilt trycka 1710, och har i vår Sv. Pſalmbok öfverſatt ifrån Tyſkan, Pſalmen N. 266. —

(Se *v. Stiernmans* Matr. p. 792. — *Högmarks* Pſalmopoeographia, p. 203. —)

SCHRODERUS ERIC, *Kongl. Svenſk Translator*. Sambroder til R. R. *Joh. Skytte*, född i Nyköping, och Son af Borgmåſtaren därſtådes *Bengt Nilsſon Skråddare*, med *Anna Andersdotter*. I Upſala vardt han Philoſoph. Magiſter, Rector Scholæ i Nyköping 1612, och ſedan Translator Regni. Omkring år 1629, emottog han Husgeråds-Skrifvare-ſysſlan vid Kongl. Slottet, och århölt året därpå Kon. GUSTAF ADOLPHS Privilegium, at i Stockholm inrätta et eget Tryckeri. Detta ſyſſelſatte han jåmt med ſina arbeten, til des döden år 16— tog honom bort ifrån de lefvandes antal.

Ifrån Tyſkan, Franſyſkan, Latinen och Spanſkan har han öfverſatt följande Skrifter: *Donum Regium Jacobi Regis Angliæ*, förſvenſkad, tr. i Stockh. 1606, och a. g. 1678, in 8:vo. — *Sleidani Hiſt. om de 4 Verlds-*

Mo-

Monarchier, Stockh. 1610, in 4:o. — *Leonharti Jac. Northusani Tröste-bref, för alla under korset stadde Christna*, Stockh. 1611, in 8:o. — *En sanfärdig Oration och trogen förmaning som utaf then Åhrevördige Höglärde och Manhaftige Hemming Gadd fordom Electo til Lindkiöping, utj Sv. Rikes Råd och Biskopars närvaru öfver* 100 *år sedan proponerat och framstält vorden uppå Latin.* — Stockh. 1612, in 4:o. — *Defensio fundamentalis articulorum IV, de S. Coena, Persona Christi, Baptismo & prædestinatione, in quibus dissensus est inter nos & Calvinianos*, Holm. 1612, in 8:o. — *Hutteri Comp. L. L. Theologicorum*, försvenskad. Stockh. 1618, in 8:o. — *Ordsaker til och Läkemedel emot det allmänna onda.* Stockh. 1618, in 8:o. — *Georgii Walds Lags-Proceß, med tilfogade Domare-Reglor* *), Stockh. 1619, in 4:o. — *Joh. Magni Sv. Historia*, Stockh. 1620, in fol. — *Kyskhets-Spegel*, Stockh. 1622 och 1657, Götheb. 1688, in 12:o. — *Fulvii Paciani Regerings-konst.* Stockh. 1616, in 8:o. — *Mich. Neanders Människjo-Spegel*, Stockh. 1622, in 8:o. — *Philip Cominæi Historia.* Stockh. 1624, in fol. — *Wilh. Usselingi Tractat om Indiska Segelfar-*

---

*) Dessa *Domare-Reglor* skrefvos af *Ol. Petri* på Kon. GUSTAF den I:s befallning, men blefvo först tryckte genom *Schroderi* försorg 1619.

farten. Stockh. 1626, in 4:o. — *Joh. Crugeri Andeliga Betrakt.* Stockh. 1626, in 8:o. — *Balth. Mentzers Tractat, om de 4 Tros-Artiklars skilgaktighet emellan oss och Calvinianerne.* Stockh. 1626, in 8:o. — *Tit. Livii Historia.* Stockh. 1626, in fol. — *Mulleri Märkvärdigheter, i affeende på Sverige, Polen, Ryssland, Tyskland, Lifland, Tartariet, m. m.* Stockh. 1629, in 8:o. — *Ant. Guewaræ Tractat om Hof-lefvernets besvärligheter, och Landt-lefnadens förmåner.* Stockh. 1629 och 1675, in 8:o. — *Casmanni Andeliga Rust-kammare emot döden.* Stockh. 1634, in 8:o, — *Luc. Osiandri Kyrko-Historia.* Stockh. 1635, in fol. — *Ferdinand Donrætl, om den Rom. Kyrkans förföljelser.* Stockh. 1637, in 8:o. — *Andeliga Lifvets Skatt-kammare,* — *Månskeliga Lifvets fåfänglighet och elände.* Stockh. 1636, in 8:o. — *Phil. Mornæi Lifs och Döds Betragtelser.* Vesterås 1639, in 8:o. — *Kors-Schola.* Stockh. 1641, in 8:o. — *Phil. Kegelii gudeliga Betraktelser,* flera gånger uplagde i Stockh. nåml. 1627, 1630, 1642, 1682, 1683, in 8:o och 12:o. — *Om Barnens rätta upfostran.* Stockh. 1642, in 8:o. — *Mart. Molleri Praxis Evangeliorum* 1643 Stockh. 2 gånger uplagd in 4:o. — *Historisk Relation om Kon. Christierns den andras grymme Tyrannie.* Stockh. 1644, in 4:o. — *Lud. Bayli Gudaktighets-öfning.* Stockh. 1644, in 8:o. —

Ægid.

Ægid. Albertini Qvinno-könets Örtegård. Stockh. 1645 och Götheb. 1675, in 8:o. — *Hunnii Christna Lärans sammandrag*, Nyköp. 1647, in 8:o. — *Joh. Arndts Paradis Lustgård.* Nyköp. 1646 in 8:o, och Stockh. 1646 in 12:o. — *Chronicon Carionis.* Nyköp. 1649, in fol. — *Hildebrandi Magia Naturalis.* Stockh. 1652, in 12:o. — *Bönebok för sjuka*, in 16:o. — *Qvinnokönets Paradis*, in 8:o. — *Gilb. Cognati Hus-tjenare.* Stockh. 1617 in 8:o, och 1683 in 12:o. — Sammansatt Psalm. 122, i vår Svenska Psalmbok.

Jag finner denne Schroderus flerestädes vara förblandad med en *Eric Schroderus Upsaliensis*, som varit Phil. Magister, och som år 1639 drunknade uti norr ström i Stockholm. Man finner om honom den efterrättelsen uti Hr. Mag. *Er. M. Fants Historiola Litteraturæ Græcæ in Svecia*, Sect. I, p. 84, at han i handskrift utarbetat et *Lexicon quadrilingve*, *Sveticum*, *Germanicum*, *Latinum*, *Græcum*, *secundum vocabulorum* KATALEXEIS *rhythmicas*, *non initia ordine procedens.*

Schroderi namn är nämdt. — Om den egenskapen, at hafva en omåttelig matlust, kan gifva någon rättighet til efterverldens minne, så må för namnets likhet skul, och kanske för Slägtskapen, en *Henric Schroderus* under denna Artikel få sit rum. Han var Vårmlänning, och Son af Borgmästaren i Philipstad, *Måns Skräddare*, disputerade i Åbo, där han skal blif-

blifvit Candidat, men vardt ſedan Kon. CARL den X:s Lif-Drabant. Han var *den Storåtaren*, om hvilken ſå många löjliga Hiſtorier berättas, och ſkal han på en Finn-ſkuta vid Stockholms brygga uti et mål åtit up en hel Smör-fjårding. På et Vårdshus beſtålte han en gång mat för 12 perſoner, förtårande alt ſjelf med god ſmak.

(Se *Bibl. Sv. Goth.* Tom. II. p. 12. — *Högmarks* Pſalmopoeograph. p. 203. — *Fernows* Vermelands Beſkrifning III. D. p. 754. —)

SCHRÖDER HERMAN, *Theol. Doctor* och *Biſkop* i Calmar. Född i Uddevalla 1676. Hans Fader var Borgaren *Claes Goris Schröder* och Modren *Throna Bratt*. Sedan han, på den vanliga vägen, förvårfvat ſig grundelig lårdom, och i Upſala blifvit Magiſter, började han Låro-åmbetet med mycken framgång i Götheborgs Domkyrka, men blef hår vid Gymnaſium 1710 Logices & Metaph. Lector. Han vardt vid ſamma tid Fålt-Proſt, och fick dårigenom tilfålle at år 1716 ſtåndigt predika inför Kon. CARL, af hvilken Konung han hade mycken nåd, och emottog dåraf lyſande vedermälen, då han förſt, jåmte ſina öfriga ſysſlor, förordnades til Paſtor i Landvetter, ſedan genom Kongl. Reſolution, vid upkommen diſput, til Proſt öfver Elfſyſka Proſteriet i Bohus lån, och omſider på Förſamlingens kallelſe til Kyrkoherde i Uddevalla, hvilket Åmbete han dock

ej

ej tilträdde, emedan han s. å., 1718, emottog fullmagt at vara Pastor vid Catharinæ Församling i Stockholm. Med ogemen nit och utmärkt välsignelse, var han denna Församlings Herde til år 1729, då han til Biskop i Calmar förordnades, i hvilket Ämbete han, saknad, lemnade detta timmeliga i början af året 1744, sedan han 1732 til Doctor Theologiæ blifvit utnämd. Genom en grundelig Lärdom och lysande Gudaktighet, hade denne nitiske Läraren äfven blifvit känd utom Riket, så at han i England valdes til Ledamot af den så väl bekante Societeten: *P. o propaganda notitia Christiana.* Emot Dippels grofva villfarelser, satte han sig med et visligt nit. Man läser uti dennes så kallade *Demonstratio Evangelica*, Kyrkoherden *H. Schröders Gensvar på de invändningar Dippel funnit sig befogad göra*, *emot en på Latin utkommen Afhandling, som denne rättsinte Läraren författat.* Och är märkvärdigt, at Dippel sjelf fant sig tvungen, til at gifva Dr. Schröder det loford af Lärdom och Gudsfruktan, som en Scribent sällan får af sin vederpart. Några *tryckte Predikningar* äro också uti almänhetens händer, efter Dr. H. Schröder: *Predikan på Söndagen efter Jul*, tr. 1713. — *Pred. på 6 Söndag. efter Trinit. Aftonsången*, tr. 1721. — *Likpredikan öfver Joh. Rothof*, tr. 1721. — *Öfver Prosten i Norrköping, H. Giädda*, tr. 1725. — *Öfver Christina Livonia*, tr. 1729.

— *Af-*

— *Affkeds-Predikan* 4 *Söndagen efter Påsk*, tr. i Stockh. 1731. — *Predikan på Söndagen Septuagesima*, tr. 1741. — *Tal, då Hans Kongl. Höghet första gången var i Calmar Kyrka*, tr. 1743. —

(Se *Rhyzelii* Episc. Sv. Goth. — *Alnanders* Anvisning til et utvaldt Theol. Bibl. VII. Afdel. p. 243. — Dr. *Strickers* Homil. Bibl. p. 124. —)

SCHÅFER PEHR, *Philos. Magister*. Föddes på 1660-talet i Åbo, där hans Fader *Henric Henricsson Schåfer*, som til Hustru hade *Elin Thorvöst*, var Rådman. Dennes Farfader, *Henric Schåfer*, var den förste af sin Slägt med det tilnamnet i Sverige, och hade i 16 Seculo inkommit ifrån Maints, där han var uprunnen af en gammal Patritii slägt. Utom Sonen *Pehr*, hade Rådman Schåfer tvånne andra Söner, som blifvit bekante. Den ene, *Henric*, blef til slut Vice-Præsident i Kongl. Svea Hof-Rätt och adlades 1693 med namnet *Heerdhielm*. Den andre, *Johan*, var Konung CARL den XII:s Hof-Predikant, dödde Prost och Kyrkoherde i Gefle, och har därstädes stadgat sit minne, därmed at han gaf hela sin Boksamling til första stam för Gymnasii-Bibliothequet. Pehr var yngst, och ännu et Barn, når Fadren 1668 gick ur verlden; likvål njöt han en god upfostran, och gaf genom sit eldiga snille båsta hopp om en lycklig framtid. Inskrifven ibland de Studerandes antal vid Åbo

Academie, visade han prof af sina insigter, och promoverades til Phil. Magister 1688. Men knapt hade han stigit ned af Parnassen, förr än han til sin olycka råkade i bekantskap med tvånne för afvikelsen i Låran kände personer, Prästmannen *Laurentius Ulstadius* och Studenten *Olaus Ulhægius.* Desse utgåfvo sig för *Finlands Propheter*, och sade sig uplifvas af den Ande, med hvilken Gamla Test. Guds Mån voro utrustade. Med utvårtes åthåfvor, som med deras hade någon likhet, sökte de styrka sin kallelse. De gingo klädde i söndriga och orena kläder, de försakade alla lifvets beqvämligheter, yrkade i sina Predikningar den strångaste utvårtes försakelse, och glömde icke därunder, at med hårda bestraffningar angripa vår Evangeliska Kyrka och des Prästerskap. Ulstadius inställte sig en gång i Åbo Domkyrka, med söndriga kläder som knapt skylte kroppen, och angrep med hårda ord den tjenstgörande Prästen midt under predikan. Förån Schåfer såsom tredje man trädde i samfund med Ulstadius och Ulhægius, hade han under sin Academiska tid, vid tilfälle af någon olyckshåndelse, som på honom gjordt synnerligt intryck, råkat i samvetsoro och eftertanka om sin själs tilstånd. När han sedan råkade i förenämde personers händer, trådde han in på en villovåg, som låter alt komma an på en sjelfgjord helgelse och försakelse. Genom en inlagd *Skrift* til Dom-Capitlet i Åbo, af den 28 Nov. 1689, resignera-

de

de han ſin året förut vundna Magiſter-Titel, föregifvande, at ſedan han kommit til årfarenhet af ſina förra vägars villo, kunde han *ſåſom en rätt JEſu Lärjunge, icke med godt ſamvete och emot des befallning, låta kalla ſig Måſtare.* I ſällſkap med ſine Medbröder, underlät han icke eller efter den tiden, at utſå åtſkilliga villfarelſer, och göra ſtort oväſende i Finland, hvilket hade den verkan, at, ſedan flera förhör med dem i Dom-Capitlet föregådt, och de för ingen del ville ändra ſina tankar eller förhållande, Kongl. Hof-Rätten ſluteligen fann ſkäligt, at döma dem til Lifstids-fängelſe. *Ulſtadius* kom aldrig lös, utan hölts fångſlig til ſin död på Smedjegården i Stockholm. Men Schåfer och Ulhægius blefvo 1692 ſtälde på fria fötter, ſedan de återkallat ſina villfarelſer. Häröfver kom Schåfer åter i ſamvets-qval, hvarpå han, efter Prophetens Jonæ efterdöme, 1693 ſteg til ſkepps och gick förſt til Preuſen, ſå til Tyſkland och Ångland, ſamt änteligen öfver til America. Det var då ſå långt ifrån, at han på denna långa och äfventyrliga reſa kunde vinna någon ſtillhet, at han, efter flera års omlopp, och ſluteligen efter föregifven undfången uppenbarelſe, det borde han än en gång inför Dom-Capitlet i Åbo med eftertryck förſvara ſina ſatſer, kom åter hem til ſit Fädernesland, med ſamma om icke mera förvilladt ſamvete, än når han utreſte. När han nu, lika ſom förra gången, började göra oväſende och

utsprida sina irriga satser, mistade han för all tid sin frihet, och blef til slut insatt i häkte på Gefle Slott. Ehuru mycket Prosten Schåfer, efter den tiden, bemödade sig, at på rätta vägen föra denna sin villfarande Broder, förblef han icke des mindre en söndrad lem ifrån den Evangeliska Kyrkan. Hans kallsinnighet emot Brodren gick så långt, at han vägrade emottaga det til sit uppehålle, som han med säkerhet viste vara ifrån honom kommit. Emedlertid höll han under sin fångenskap flitig Brefvåxling med åtskillige Lärde utomlands, hvilket dock ej förr ån efter hans död blef bekant. Af hans *Skrifter* känner man icke mera ån 2:ne i Åbo utgifne *Disputationer*, om icke en, den han under sin föregifna samvets oro skal hafva författat under Titel: *Petri Hanerop*, som dock icke år tryckt. Omkring år 1730 slöt han sin oroliga lefnad.

(Se *Upsala Tidningar* för År 1774, — N:o 9 och 10. —)

SCHÖNBERG ANDERS, *Hof-Jägmåstare.* Föddes i Stockholm år 1689. Des Fader var Vice-Præsidenten i Kongl. Svea Hof-Rått, *Jonas Schönberg*, gift med Fru *Catharina Stjernhök*, Dotter af Assessoren *Anders Stjernhök*. Tidigt förlorade han sin Fader, som på et utmärkt sått ågt Kon. CARL XI:s nåd. Under vistandet vid Academien i Upsala, var han i fara at blifva innebränd, tillika med sin

sin yngre Broder, hvilken sedermera under Danska fångenskapen, efter Tönningens öfvergång, dödde ogift, och var Lieutenant vid Dal-Regementet. Vid den stora branden i Upsala 1702, hade elden midt i natten börjats i det huset, där desse unge Herrar bodde, och trappan var redan nedbränd, förr än någon i den öfra våningen kunde väckas af stenar, som folket från gatan inkastade, för at rädda dem som där bodde. Des Informator, som skulle några dagar därefter disputera, hade den omtanka, at igenom tilhopa lindade segelgarn, hvarmed des Disputationer varit ombundne, hissa sina Disciplar ned på gatan, hvarefter han sjelf med största lifsfara undankom elden. Han fortsatte sedan sina studier vid Upsala Academie til år 1707, då han, med sin yngre Broder, började en utrikes resa, under handledande af Nils Lang, som sedermera blef Amiralitets Kammar-Råd och Adelsman. Under vägen ifrån Gripsvald til Frankrike, hade den unge Schönberg så när i Rostock blifvit fången af Danska troppar, hvilka vid samma tid där inryckte, men på et underligt sätt undslapp han detta åfventyr. Vid återkomsten til Fädernes-landet, blef han 1711 förordnad til Jägmästare i Vestmanland, och några år därpå, til förste Capitaine af et til Landets försvar uprättadt så kalladt Bergs-Regemente, däri Jägeri-Staten ock blifvit inbegripen. Han försvarade under denna tiden, år 1719, en del af Upland och

Vårmeland ifrån Ryssarnes ströfvande inåt Landet, sedan de upbrändt Löfstad Bruk och grufveligen härjat i Roslagen. Ännu synas minnesmärken efter den förskansning, som han låtit göra emot dessa härjande fiender, vid et trångt pass på det honom tilhöriga Aspenås Säteries ägor, där fienderna oundvikeligen skulle framtåga, om de velat följa en af dem i Roslagen qvarlemnad Marche-route. År 1720, fick han Öfver-Jägmästare fullmagt öfver Vestmanland och Gefleborgs Län, och anstälte, i flera de följande åren, många större och mindre Jagter för Kon. FREDRIC den I, som mycket älskade Björn-Jagt. *Utdrag af des Jagt-Journal* är införd i *Nya Sv. Bibl.* I B. 1 D. Han var en väldig Jägare, och hade sjelf skutit öfver 80 Björnar, med et långt större antal Vargar. Til odjurs utödande, hade han äfven med fördel låtit verkställa åtskilliga nya sätt af Jagter, Luder-platsar och Varggårdar. År 1737 fick han Hof-Jägmästare fullmagt, och tog afsked ifrån sin Öfver-Jägmästare syssla. Likvål, innan detta skedde, tilstältes af honom på Konungens befallning en stor Björn-Jagt, vid gränsen emellan Vestmanland och Gestrikland, där Konungen sköt 5 stora Björnar, och 12 Älgar, jämte andra djur.

Hof-Jägmästaren Schönberg, utom den synnerliga skicklighet han ägde uti det som egenteligen tilhörde hans syssla, var en för sina patriotiska tänkesätt högtagtad Medborgare, hatare

tare af egennytta, och upoffrade gårna af ſin egendom för det allmånnas tjenſt. På ſin egen bekoſtnad, hade han aflönat åtſkillig Jägeribetjening, ſom icke fants på Stat, och eljeſt utom tjenſten, vid och emellan Riksdagar, gagnat ſit Fådernesland ſåſom Medlem uti åtſkilliga Deputationer och Commiſſioner. Nåſt före och efter Dal-uproret, hade förſt af Landsh. i Veſtmanland, Juſtitiæ-Cancelleren Baron Cederbjelke, och ſedermera af Kongl. Maj:t och Rådet, blifvit honom updragit, at biträda Landshöfdingen, til at på rörelſerna i Dalarne och Veſtmanna-orten hafva et vakande öga, hvarefter Rikſens Stånder infordrade des yttrande om oroligheterna innom Landet år 1743. Han hade ägt et förträffeligt minne, mycken eld och redigt vett, roade ſig oftaſt med läsning, och innehade åtſkilliga vackra kundſkaper, äfven i Natural-Hiſtorien, i ſynnerhet om *Svenſka Djur och Foglar*, hvarom han lemnade flera uplysningar til Archiat. v. Linné. På ſin Gård Aſpenås i Veſtmanland dödde han 1759. Var gift med Friherrinnan *Guſtava Johanna Friſendorff.*

(Se *Nya Sv. Bibliotheket*, I B. 1 D. 2 och 3 Stycket. — *A. Hillerſtröms* Diſput. i Upſ. 1750, om Veſtmanlands Björn- och Varg-fånge. — Meddelade underrättelſer. —)

SILFVERHIELM JÖRAN, *Friherre, Öfverſte* för Lif-Regementet, och *Fält-Marſkalk.*

ſkalk. Född i Småland 16-- af Aſſeſſoren i Götha Hof-Rått *Iſac Silfverhielm* och Fru *Anna Ulfſparre*. Han åtfölgde Kon. CARL den XII ſåſom Drabant, uti des förſta hårnader. 1704 bemågtigade han ſig Polſka Gouverneuren Galetſki, ſom med 1000 Ducater årböd ſig at löſa lifvet. Til Öfverſte-Lieutenant tjente Silfverhielm ſig up, och intog 1709 med behåndighet Staritzandarova, uti hvars förſtad 6000 Coſſacker lågo, dem Han med 600 Ryttare öfverföll. S. å. biviſtade han Pultava ſlag. Befordrades 1712 til Öfverſte. Fölgde med Konungen til Turkiet, och affåndes 1713 til Valakiet, at uphandla håſtar jämte andra nödvåndigheter för Konungens återreſa. Var ockſå med på Norrſka Fålttåget, och blef 1717 General-Major af Cavalleriet, 1719 Gen. Lieutenant, och Friherre, ſedan General och ſiſt Fålt-Marſkalk 1734. Dödde 1736. Han har författat en *Skriftelig Relation om Souverainitetens afſkaffande vid Armeen, då den 1718 kom ifrån Norrige*, ſom finnes införd uti *Nya Sv. Bibl.* I B. Senare Del, St. X. — Gift med Grefvinnan *Hedv. Ulr. Ekeblad*.

(Se *Geneal. Matr.* — *Dr. Norbergs* K. CARL den XII.s Hiſtoria. —)

SILFVERSKIÖLD NICLAS, *Juris Profeſſor* i Lund. Son af Kyrkoherden i Ölmeſtad och Småland, *Andr. Jon. Hyltenius*, med *Anna Gahm*, och född 1598. Med vackra

kra Academiska kundskaper, blef han 1665 Secreterare hos Hertig JOHAN ADOLPH, reste sedan utrikes och förordnades, innan han ännu var hemkommen, til Juris Sveċ. & Danici Professor vid Lunds Lårosäte, vardt tillika Academie-Secreterare och 1672 Juris Romani Professor. Åren 1669 och 1670, brukades han vid Landt-Statens inrättande i Skåne, gjorde under Danska kriget ansenliga förstråckningar til Kronan, bivistade sedan 1679 Freds-Tractaten i Lund, dår han gick de Svånske Ambassadeurerne flitigt tilhanda, och öfvervar åfven den dårstådes öfver contributionerne och restantierne anstälta Liquidation. Som han ytterligare af Konung CARL XI brukades uti flera angelågna förråttningar, så aftrådde han 1696 sin Professors sylla til en annan, men återtog samma beståIlning efter dennas död 1700. År 1686 benådades han med adelskap, var en grundlärd man och ägde många verkeliga förtjenster. Nåst före sin död, som 1702 i Stockholm timade, gjorde han et betydeligit Testamente til fattiga Enkor och Studerande. Tvänne gånger var han gift, först med *Abela von Kemphen*, sedan med *Juliana Sigrid Gripenflycht.* Sonen *Nils Silfverskiöld*, Vice-Præsident i Götha Hof-Rått och sluteligen med Landshöfdinge Caractere hugnad, var också en Man af särdeles förtjenst.

Skrifter, tryckte efter Prof. N. Silfverskiöld åro: *Panegyricus Memoriæ Caroli Gu-*

ſtavi Regis conſecratus, fol. 1661, Upſ. — *Solennia Carolina, cum imperium Carolus XI Rex maximo ſubditorum gaudio adiret*, Lond. Scan. 1673 fol. — *Panegyricus Caroli XI Academiæ Carolinæ nomine, cum primum Conditorem ſuum provincias regni perluſtrantem gratulabunda exciperet d.* 28 *Aug. Anno* 1673 fol. —

(Se *v. Stiernmans* Matr. p. 783. — *v. Döbelns* Hiſt. Acad. Lund. Cont. III. p. 236. — *Schefferi* Svec. Lit. p. 235. —)

SILVIUS ANDERS, *Proſt* och *Kyrkoherde* i Stora Dala i Veſtergöthland. Föddes 1684 i Ods Präſtegård. Des Fader *Sven Silvius* var Kyrkoherde därſtådes, och hade til Huſtru *Annika Omenia*, förut gift med Proſten i Od, *Mag. Jacob Odhelius*. I Skara lade han grunden til ſina Academiſka ſtudier, och kom 1703 til Upſala. Promoverades här til Magiſter 1710, och Präſt-vigdes i Skara 1711. Då Svenſke Conſulen i Liſabon Joch. de Beſche, hos Conſiſtorium i Skara, året efter låt föredraga ſin åſtundan, at få en Präſtman dit ut, til ſin Familles och den i Portugall varande Tyſka Lutherſka Förſamlingens ſjälavård, blef Silvius til denna beſkickning utſedd, och ſteg med århållen fullmagt 1712 om bord i Götheborg på et Ängelſkt Skepp. Framkom dock ej til London förån den 3 Febr. 1713, emedan Skeppet måſte på redden af Newcaſtle ligga

ligga 6 veckor i quarantain, för den i Sverige någon tid förut gångbara peften. Ifrån London fortfattes refan til Lifabon, där han med ömmaste kärleks - betygelser vardt emottagen af en förfamling, fom hittils varit utan Herde, och icke haft tilfälle at oftare höra Guds ord eller begå Nattvarden, än det kunnat hända, at något Skepp, fom med Predikant varit förfedt, ifrån Proteftantifka orterne i Tyfkland ankommit. Antalet af åhörarena kunde vara til 100 fjålar eller däröfver, utom Confulens hus, alle Tyfkar och måft Hamburgare, fom för Handelens fkul fig där uppehöllo. Som oftaft befökte han ock de i Port a Port och St. Ybes viftande våra Trosförvanter. All den varfamhet och foglighet han nu brukade i fit Åmbete, kunde dock på denna orten icke fria honom ifrån det Catholfka Cleriets och fynnerligen Jefuiternas ftämplingar. De brukade förft alla lindriga medel, at bringa honom til affall, men då detta dem icke ville lyckas, togo de en annan våg at vinna fina ändamål. De begingo faken vid Hofvet få, at Confulen vardt vid egendoms och lifs förluft förbudén, at hvarken för fig eller Tyfkarna nyttja Silvii Åmbete. Confulen protefterade väl emot en fådan våldfamhet, och Svenfka Regeringen gjorde äfven hârom en eftertryckelig föreftällning hos Hans Portugififka Majeftät, genom Bref af d. 7 April 1714; alt fådant oaktat, tiltog likväl förföljelfen dag från dag, och kom änte-

ånteligen så långt, at Silvius år 1721, första Söndagen i Fastan, på alla predikstolar i Lisabon, vid namn och tilnamn på det förſmådeligaste vardt utmärkt och fridlös förklarad. Han måste således på sina Åhörares inrådande vika undan dödsfaran, tog af sin församling et ömt afsked, och gick med et Holländskt fartyg ifrån Lisabon, där han, så når i 8 år, burit Sanningens vitnesbörd. Denna resan blef honom farligast. Skeppet vardt anhållit utan för Helsingör af en Rysk Kapare, då den Svenske Passageraren måste se alla sina saker af Ryska Båtsmannen ifrån sig tagas, och han sjelf fången bortföras til fienteliga skeppet. Emot all förmodan, blef han dock lösgifven och återfick sin lilla egendom, så at han med glädje satte sin fot på Fåderneslandets bottn i Helsingborg. Skyndesamt tog han vägen åt Stockholm, upvaktade i underdånighet Deras Majestäter, och hade den nåden, at för Dem predika både på Svenska och Tyska Språken. Som imedlertid ingen liknelse blef til friare Religions-öfning i Portugall, fattade han det beslut, at hemma afbida sin lycka. Han emottog en förnåm Frus kallelse til Stora Dala Pastorat, och tilträdde detta Åmbete d. 1 Maji 1724. Proste-Titel tillades honom 1737, och samma år præsiderade han med heder på et Prästmöte i Skara. I Åmbetet var han nitisk och med behageliga gåfvor utrustad. I studerande ovanligen idog, så at han til sista åldren fants hvar morgon

kl.

kl. 4 uti sin Bok-kammare. Almänt älskad och högaktad. Han hade et vackert och vördigt utseende, hvilket hans i fol. graverade Portrait utvisar. Åtskillige *Böcker* och mindre *Skrifter* har han af trycket utgifvit, dels på Tyska, under sit vistande i Portugall, tryckte i Hamburg, dels efter hemkomsten på Svenska. Den 1 Febr. 1746 var hans sista dag. Hans minne hedrades med trenne Graf-Skrifter, en på Latin af Biskopen Doct. *Rhyzelius*, en på Svensk vers af den kände Poëten Prosten *Ol. Kolmodin* i Flo, och en i Stenstyl af *P. Tham.*

Gift med sin Företrädares Enka *Helena Fahlström.*

(Se *Sv. Mercurius* för år 1760 Augusti Månad. p. 137. —)

SIVERS HENRIC JACOB, *Theologiæ Doctor*, *Prost* och *Kyrkoherde* vid Tryserums, Hannås och Fogelviks Församlingar i Östergöthland. Föddes 1709 i Riks-Staden Lybeck, där Fadren *Henric Sivers* var Director Musices och Cantor, en i Österländska Språken väl förfaren Man. På sit 19 ålders år, blef han 1728 Magister i Rostock, hvarvid han med icke mindre än 31 särskilta Lyck-önsknings-Skrifter hedrades. Straxt efter Docens vid samma Academie, där han med outtröttelig flit arbetade och jämte flera Lärdoms-prof, utgaf

1730

1730 en *Theologisk Disputation de fide salvifica*, som gjorde honom vida bekant. Denna Disputation var ståld emot då varande Pastoren, sedan Biskopen Doct. Eric Pontoppidans så kallade *heller Glaubens Spiegel*, en Bok som af Orthodoxerne dömdes full af villfarelser, och emot hvars Auctor ingen Dansk Theolog vågade skärpa sin penna, emedan han vid Hofvet ansågs med mycken nåd. 1730 blef Sivers Candidatus Ministerii i Lübeck, och århölt frihet at predika. Hans prediko-gåfvor förskaffade honom både förundran och afvund. Folket stormade efter honom i Kyrkorna och Ministerium Lubecense harmades öfver detta tillopp. Imedlertid hade han, innom 4 år, 300 gånger hår predikat. År 1734 gjorde han en resa til Dannemark och Sverige, för at öka sina redan början Naturalie-Samlingar, stannade i sistnämde rike, sedan han 1735 fått kallelse at vara Com-Pastor vid Norrköpings Tyska Församling. Han låt s. å. Präst-viga sig i Norrköpings Storkyrka af Biskopen Doct. Eric Benzelius. År 1744 blef honom, på Tyska Manufactur-Arbetarenas i Nyköping anhållan, genom en Kongl. Resolution updragit, at några gånger om året resa til dem och förse dem med Guds ord och Sacramenten. Sedan han för Konung FREDRIC några gånger predikat, århölt han 1746 fullmagt at vara Kongl. Hof-Predikant, och samma år predikade han första gången med mycken färdighet på Svenska

ska i Norrköpings Storkyrka. På kallelse af Patrono då varande Gen. Adjutanten, sedermera Hans Excellence m. m. Gref Adam Horn, tilträdde han 1747 Tryserums Pastorat, vardt Prost, och 1756 en förtjent Doctor vid Jubelfesten i Greifsvald. Afled 1758 på sit 50 ålders år af en svår andetäppa.

Han var en lärd och särdeles curieux Man. Hade et stort Bibliothek, bestående af 2000 Band, til större delen i Theologien och Historien, samt et vackert antal Manuscripter. Äfven ägde han en ansenlig samling Antiquiteter, Naturalier och Konst-saker. 1737 var han nödsakad at bortsälja, til Riks-Rådet Gref Carl Gyllenborg, hälften af sin Mineral-Samling och sit ansenliga Romerska Mynt-Cabinett, hvilken Herre det sedan til Lunds Academie förärade. En vidlöftig och lärd Brefväxling underhölt han med de största Naturens uttolkare, och var redan 1731 antagen til Ledamot af Vetenskaps-Academien i Berlin. Uti sit eget rum i Tryserums Prästegård, inrättade han et Apothek, och practicerade Medicinen ibland sina Åhörare med en särdeles framgång. Efter sig lemnade han många utarbetade Manuscripter, och hans af trycket utgifna Skrifter, större och smärre, stiga snart til et antal af 100. Utom *Disputationer*, *Poëmer* eller *Carmina* flerestädes tryckte, är han Auctor til följande: *Curiosa Niendorpensia*, *Spec.* 1, 2, 3, 4, 5 & 6. Lub. 1732-1734. in 8:o. — *Museum Eek-*

Eekbofianum. Lub. 1732, in 8:o. — *Christelig Tänke-Almanach.* Lindk. 1738, in 8:o. — Omtryckt i Stockholm, Lund, Carlscrona, och annorstädes. — *Berättelse om den Svenska Marmoren.* Norrk. 1738, både på Tyska och Svenska. — *Elogium Spegelianum.* Norrk. 1745, in 4:o. — *Elogium Echmannianum.* Norrk. 1749, in 4:o. — *Melet. histor. de Nicol. Bened. Retzio, Præp. & P. in Tryserum.* Link. 1749, in 8:o. — *Elogium Bromsianum.* Norrk. 1749, in 4:o. — *Elogium Evenssonianum.* Norrk. 1750, in 4:o. — *Beskrifning om Digerdöden.* Stockh. 1751, in 4:o. — *Et märkvärdigt Stycke af Konung* GUSTAF den I:s *Historia.* Stokh. 1754, in 4:o. — *Pred. öfver Drotning* ULRICA ELEONORAS *död,* 1742. — *Tal öfver Prins* GUSTAFS *födelse.* 1746. — *Pred. på 3 Sönd. efter Påsk, vid et Orgelvärks-Invigning.* 1746. — *Pred. på 19 Sönd. efter Trinit.* 1746. — *Afskeds-Pred. på 4 Sönd. efter Påsk.* 1747. — *Synodal-Pred. i Linköping,* 1751. — *Tal öfver Prinsessan* SOPHIA ALBERTINAS *födelse,* 1753. — *En Kläcke-Pred. öfver Psal. 150: 5.* Lindk. 1754. — *Tings-Pred.* 1755. — Desutom utgaf han i Östergöthland, ifrån år 1741, *Latinska Meditationer* öfver de årliga Bönedags-Texter uti Aftonsångarne. Efter hans död, utkom år 1759 *Vesterviks Stads Beskrifning,* in 8:o. Öfver denna arbetsama Mannens så talrika Skrifter,

har

har Biskopen i Lindk. Doct. *A. O. Rhyzelius* på Grekisk vers yttrat sina tankar, hvilka sedan blifvit af Prof. *A. Nicander* således öfversatte:

Scriptorum, SIVERS, *orbem seges ampla Tuorum*
Ditavit, famæ non sine laude Tuæ,
Plumbea, sed plures expectant præla labores.
Perge! brevi numerus rite rotundus erit.
Vasta Tibi mens est, fonti assimilanda perenni.
Cor puteo, de quo nil, nisi dulce, scatet.
Grandia scribentem non gloria parva sequetur.
Æternum vivis nomine, Care SIVERS.

Hans Portrait graveradt in 8:o står framföre des *Vesterviks Beskrifning.*

(Se *Svenska Mercurius* för År 1757, Martii Mån. p. 629. — för År 1758 Octob. Mån. p. 108. — för År 1760, Jan. Mån. p. 59. —)

SKRAGGENSTIERNA SAMUEL, *Med. Doct.* och *Kongl. Svensk Lif-Medicus.* Född i Stockholm omkring år 1650, men uppfödd i Vestmanland. Sedan han studerat i Upsala, tog han Doctors-graden i Franecker. Vardt efter återkomsten Provincial Medicus i Vestmanland, och hade utom annan practik at be-

beſtyra under ſomrarne, förſt vid Viksbergs Surbrunn i Södermanland, och ſedan vid Flåckebo i Veſtmanland, om hvilka bägge Brunnar han 1688 och 1701, utgaf ſärſkilta *Tractater*. Sedermera kom han at följa med Kon. Carl den XII i fält, blef Des Lif-Medicus, ſamt Collegii Chirurgici Caſtrenſis Præſes. Af ſamma Konung adlades han, och ombytte ſit förra namn *Skragge* til *Skråggenſtierna*. Vardt likväl icke på Riddarhuſet introducerad. Efter olyckan vid Pultava, följde han Konungen åt Turkiet, tilbragte där 5 fulla år, och var åfven med uti Benderſka Calabaliquen. På återreſan ifrån Turkiet kom han 1715 til Lüneburg, och upfant där vid Lüne-Kloſter et godt Mineral-Vattn, det han ſtraxt bragte i rop. Stannade här qvar ſåſom Bruns-Medicus, och utgaf ſ. å. tvånne *Tractater* på Tyſka om ſamma Brunns vårkan och de där gjorde curer. På Titulbladet af den ſenare af deſſa Tractater, kallar han ſig *Skraggenſtern*. I Hamburg dödde han 1718, utan manliga arfvingar.

(Se *Dr. Bergii* Tal om Stockholm för 200 år. —)

Skytte Johan, af Duderhoff, *Friherre*, *Svea Rikes Råd*, *Præſident* i Götha Hof-Rått, och *Upſala Academiæ-Canceller*. Var född 1577 i Nyköping, där Fadren *Bengt Skråddare* var Borgmåſtare. Uti en af de ſmåde-ſkrifter ſom upſattes emot K. Carl den IX, gif-

gifves honom en långt förnämare Fader. Modren hette *Anna Andersdotter*. För deras hus bar Hertig CARL en särdeles nåd, hvarföre Han låt gifva Sonen, som i förstone kallade sig *Schroderus*, den bästa upfostran, och underhölt honom på en nio-årig utländsk resa. Efter hemkomsten adlades han 1603, och kallade sig då *Skytte* efter sin Moder som var af samma ätt. Skytten tjente i Riks-Cancelliet för Secreterare, när han af Ständerne förordnades til Läromästare för Prins GUSTAF ADOLPH, och tillika af Konung CARL utnämdes at handleda Hertig JOHAN af Östergöthland, som var 5 år äldre än GUSTAF ADOLPH. Man har ansedt såsom en stor Politik af Konungen, at han således satte både Kron-Prinsen och Kron-Pretendenten under en och samma påliteliga Mans inseende. 1611 vardt Skytten Ståthållare öfver Vestmanland, 1612 Kammar-Råd, 1617 Riks-Råd, 1620 Præsident i Kongl. Räkne-Kammaren, 1622 Upsala Acad. Canceller, 1629 General-Gouverneur öfver Ingermanland, Lifland och Carelen, och 1634 Præsident i Götha Hof-Rätt. I sin tid räknades han ibland de lärdaste Män, var mycket berömd för sin vältalighet, och brukades såsom Legat och Ambassadeur til åtskilliga Hof. GUSTAF ADOLPH älskade sin trogne handledare af alt sit hjerta, nyttjade och hedrade honom under hela sin Regering, gjorde honom 1624 til Friherre och gaf honom säte på nya Riddarhuset näst efter Bar. Carl

Gyllenhielm. Om Lårdomen och Upſala Academie hade han de ſtörſta förtjenſter, och inråttade dår den berömda *Skyttianſka Profeſſionen*, til upodlande af Latinſka Språket, lärda Critiquen och Stats-Konſten. Uti Rådet var han en ſtor Antagoniſt emot Ariſtocratiſka våldet, och arbetade med all magt på Konungadömets befäſtande. År 1645 dödde han på ſit gods Söderåker. I ſit gifte hade han Fr. *Maria Nåf*, en Dotter af Ståthållaren Friherre *Jacob Nåf*, med *Karin Hampa*. Deras Grafvård är i Upſala Domkyrka. Dår hvilar ock deras lårda Dotter Fru *Vendela Skytte*, ſom var gift med Herr *Hans Kyle*.

Af hans tryckta Skrifter, mårkas: *Kort undervisning, i hvad konſter och dygder en Förſtelig perſon ſkal ſig öfva och bruka, den dår tånker med tiden lyckligen regera Land och Rike; ſtåld til den Högborne Herre och Förſte, Herr* GUSTAF ADOLPH, tr. i Stockh. 1604 in 8:o. — *Academiſka Orationer vid flera tilfällen hållne*, tryckte dels utdels inrikes. — Det var åfven genom hans årgård, ſom den ryktbara Boken, *Konunga och Höfdinga-Styrelſe* kallad, vardt af trycket utgifven.

Hans Bild är ſtucken i Koppar af *Quehoren*, in 4:o. —

(Se *v. Stiernmans* Höfd. Minne, p. 180. — *P. Arrhenii* Hiſt. Acad. Upſ. — *Collectio Giörvelliana*, I D. p. 31. — *Schefferi* Svec. Lit. p. 46. —)

SKYT-

SKYTTE JACOB, *Friherre* och *Landshöfdinge* öfver Östergöthland. Var Son af Riks-Rådet Friherre *Johan Skytte*, och des Fru Friherrinnan *Maria Nåf*. I yngre åren reste han och vardt af Kon. CARL STUART i Ångland til Riddare slagen. Vid Academien i Dorpt blef han 1633 den förste Rector, och ägde, ehuru ännu ganska ung, den färdighet i Latinen, at han, för et talrikt Auditorium, publice läste öfver Cæsar, hvilket man kan inhämta af den dedication som står framföre Elzeviriska uplagan af *Julius Cæsar*, och är til Friherre Jacob Skytte ställd. 1642 nämdes han til Vice-Præsident i Kongl. Svea Hof-Rätt, och flyttades 1645 til Landshöfdinge-sysslan i Östergöthland. En svag hälsa nödgade honom efter några års förlopp, at begära afsked ifrån detta Åmbete, och 1654 lemnade han verlden.

Med Fr. *Anna Bielkenstierna* var han gift. Hade i detta ägtenskap Sonen *Gustaf Adolph Skytte*, hvilken, för et vid Öland föröfvadt Sjöröfveri och begånget dråp på en Holländsk Gallioth, år 1662 blef i Jönköping arquebuserad.

Efter Friherre Jacob Skytte, finnas följande Skrifter: *Dissertatiuncula de argumento, quod fœmina officio Legati fungi possit.* — *Oratio qua probatur, utilitatem pro justitia in administratione rerum publicarum colendam.* — Bägge dessa äro tilhopa tryckte

 i Up-

i Upsala 1626, med Brödernas, *Bengt* och *Johannis Skyttes*, Academiska arbeten i samma ämnen. — *Panegyricus in laudem Friderici Henrici Aurasionensium Principis*, Lugd. Batav. 1631, in fol. — *Dissertatio de Rebus publicis, Academicæ disquisitioni subjecta, Respondente Benedicto Baazio*. Dorp. 1632, in fol. — *Epistola ad Dionysium Vossium ex Dorpado* 1631. — *Alia ad Gerhardum Joh. Vossium ex Lincopia* 1649, tryckte tilsammans med *Gerh. Joh. Vossii Epistolis*. Augsb. 1691 P. 2:da.

(Se *v. Stiernmans* Bibl. Sv. Goth. T. II, p. 545. — Ejusdem *Höfd. Minne*, p. 230. —)

SKYTTE BENGT, *Friherre*, *Sv. Rikes Råd*, och *Præsident* i Vismariska Tribunalet. Föddes 1614, och var en Broder til förenämde *Jacob Skytte*. Efter förvårfvade vackra kundskaper vid Upsala Academie, gick han 1629 med Generalen och Ambassadeuren Frih. Jacob Spens til Ångeland, och vardt vid afskedstagandet därifrån, af Konung CARL STUART, också til Riddare slagen, under et sådant Konungens yttrande: *C'est pour l'amour de votre pere*. Til sina studiers vidare fortsättning, for den unge Riddaren öfver til Dorpt, och gjorde därpå en vidsträckt rese-tour, under hvilken tid, Drottning CHRISTINA nämde honom til sin Kammarherre. 1638 vardt han Revisor och 1640 Kammar-Råd i Räkne-Kammaren.

1646 blef han Landshöfdinge öfver Upsala, hvartil sedermera lades Stockholms-Län. Med et allmänt beröm förde han 1647 Landt-Marskalks Stafven på Riksdagen i Stockholm. 1648 uphögdes han til Riks-Råds värdighet, hvarjämte han behölt sit Landshöfdinge-döme, och, ibland flera förrättningar därvid, lät anlägga Landsvägar ifrån fyra Upsala Stads-portar. Sistnämde år, kallades han äfven til Canceller för Academien i Dorpt, och året efter, skickades han til Dannemark, för at å Drotning Christinas vågnar vara vitne til K. Fredrich den III:s Dotters, Prinsessan Sophia Amalias dop. Herr Skytte stod til en tid uti sin Drotnings besynnerliga nåd, och vardt äfven af Henne til Riddare slagen, när Drottningen 1651 i Stockholm stiktade *Amaranth-Orden.* Men han stötte sig på Hof-trapporna. 1652 kom han i Drottningens onåd och blef äfven et mål för sina Ämbets-Bröders Herrar Rikssens Råds misstankar. Til detta missöde sammanstämde flera orsaker: Secreter. Arnold Messenius hade på Skytten bekändt, at han missfirmat Kongl. Maj:ts höghet. Skytten hade hemligen gjordt en resa til Constantinopel, som icke troddes vara en Råds-person anständig. Han hade, såsom Landt-Marskalk, låtit Messenius upsätta *Riksdags-beslutet* och communicerat denna sådana saker, som bordt vara hemligheter. Han hade också utmärkt sig såsom en ogudaktig Man i sina tänkesätt. Skytten

 sattes

ſattes ſåledes under en Commiſſorial-Rått, vid hvilken Secret. Joh. Stiernhök förordnades til Actor; men han förſvarade ſig ſå vål, at han vardt aldeles frikånd och alla emot honom inlagde Skrifter annullerades. Skytten tilträdde då igen ſit Råds-Åmbete, och förordnades 1655 til Gouverneur i Eſtland, jåmte det at han af Konung CARL GUSTAF uti et vigtigt årende til Lithauerne och Hertig JACOB af Curland förſåndes. Detta vårf förråttade han med ſå mycken drift och ſkicklighet, at Konungen tackade honom ſkrifteligen, uti de nådigaſte utlåtelſer. 1662 updrogs honom en annan vigtig förråttning i Bohus-Lån, ſom geck ut på detta Låns vålfård och i ordning ſtällande. 1663 blef han Lagman åfver Ingermanland, ſamma år Præſident i Viſmarſka Tribunalet, och tillika Legat i Tyſkland. Men hans lycka blef på nytt ombytelig. Vid 1664 års Riksdag, vardt han afſatt ifrån ſit Åmbete med det domſlut, at aldrig mera få brukas i någon Commiſſion hvarken in- eller utomlands. Hans brott var denna gången en plågad oloflig bref-våxling med Hertig ADOLPH JOHAN, ſom änteligen ville blifva Riks-Marſk, och ſom, för at vinna åndamålet, ſkal hafva förehaft några farliga ſtämplingar, om hvilka Skytten varit medverande. Efter denna tiden förnötte han ſina dagar på ſina gods med flitig låsning. I ſit lugn betraktade han den verldsliga årans obeſtåndighet, och ſåg därifrån flera af ſina ovänners förtjen-

tjenta ſkeps-brott, utan at nu mera ſjelf behöfva för någon ting frukta. Ändteligen afſomnade han i Stockholm 1683, och ſlöt på Svärds-ſidan den Friherrliga Skytte-ätten, ſedan han, i ſit gifte med Fr. *Chriſtina Sparre*, ägt allena 2 Döttrar, och äfven öfverlefvat twänne ſina Bröder, *Johan*, hvilken, ſåſom Öfverſte, 1636 i Pommern med ära ſtupade, och *Jacob Skytte*, hvars ende Son olyckligt geck ur tiden 1662.

En lärd och våltalig Herre var Riks-Rådet B. Skytte. Har ockſå gjordt ſig känd i den Litterata verlden, genom följande Skrifter: *Diſſertatiuncula de argumento, quod fœminæ officium Legati mandari poſſit.* Upſal. 1626, in 4:to. — *Oratio, qua probatur, utilitatem pro juſtitia in adminiſtratione rerum publicarum colendam.* Upſal. 1626, in 4:o. — *Oratio de incarnatione Filii Dei.* Upſ. 1626, in 4:o. — *Gratulatio cum voto pro ſalute Regis & Regni Ordinum in Comitiis Holmiæ congregatorum.* Holm. 1627, in 4:o. — *Oratio panegyrica laudem Guſtavi Adolphi Regis exhibens.* Amſtel. 1630, in fol. — *Quæſtiones de hodierno ſtatu, bonori Academiæ Dorpatenſis, munificentia inviĉtiſſimi Regis Guſtavi Adolphi in Livonia jam ſurgentis, ad publicam diſquiſitionem propoſitæ, in Collegio majori, Dorpati* 1630, i patent. — *Oratio in exceſſum Guſtavi Magni.* Lugd. Batav. 1635 in fol. några gånger omtryckt.

tryckt. — Äfven finnas efter honom flere *Bref* tryckta. De som han skrifvit til sit försvar, emot de honom påkastade beskyllningar, finnas uti *Sv. Bibl.* D. 4. p. 202 och följande, införde.

(Se *Sv. Bibliothequet*, Del. III. p. 319. Del IV. p. 202. — *Lönboms* Hist. Märkv. Tom. I. p. 155. —)

SKYTTE LARS, *Svensk Resident* i Portugal. Des födelse-ort är obekant, men han var Son af Ståthållaren på Stockholms och Upsala Slott *Lars Skytte*, och Bror-Son af Riks-Rådet Friherre *Johan Skytte.* Modren hette *Anna Arvidsdotter Posse.* Redan i Upsala gjorde han sig känd för vidsträckta insigter, och hölt där en lärd Oration. Efter fulländade utrikes resor, blef han straxt Kongl. Hof-Junkare och kort därpå, 1641, förordnad til Kongl. Svensk Resident i Portugal, hvilken syssla han förestod til år 1647, då han tog afsked. Han begaf sig då til Rom, förändrade Religionen, och blef *Frater Ordinis minorum Francisci Regularis observantiæ.* Kallade sig *Frater Laurentius a D. P.* eller *a Divo Paulo*, stundom ock tillika *Nobilis Svecus*, stundom skref han sig *Laurentius Skytte*, *Nobilis Svecus.* Han ägde en djup lärdom, kände många Språk, och var särdeles hemma uti Europeiska Stats-kundskapen. Honom vardt et Catholskt Biskops-döme årbudit, man flatterade

de honom ock med hopp om en Cardinals-hatt., men denna heder retade honom icke. Drotning CHRISTINAS särdeles nåd ägde han, som dock slutetligen något minskades, af den orsak at han upförde sig med nog mycken fritalighet. Han dödde i sit Kloster i Rom 1696.

Des tryckte Skrifter äro: *Oratio de Excessu luctuosissimo Divi Gustavi Magni Svec. Goth. Vand. Regis.* Upsal. 1633 hab. edita Holm. — *Epistola ad Gerhardum Vossium*, Lond. 1636 & Aug. Vindel. 1691. — *Confessio veritatis Ecclesiæ Catholicæ.* Coloniæ 1652, in 8:o. — *Peregrinatio Sancta Fratris Laurentii a D. P. Sveci.* Rom. 1658, in 8:o. — *Scala pietatis.* Romæ 1668. — *Ramus olivæ Septentrionalis revirescens.* 1672, in 12:o. trycknings-stället outsatt. — *Ara Cœli.* — Desutom lemnade han efter sig flera *Hand-skrifter.* Alt hvad han skrifvit är nätt och prydeligt, dock förekomma många mörka och inbundna meningar. Som han skref det mästa efter sin Religions förändring, så lyser ändamålet fram, at föra sina Landsmän til samma öfvertygelse. Därföre gaf han ock sina Skrifter åt de Svenskar som den tiden kommo til Rom. I dedicationen til Påfven CLEMENS den IX, framföre sin *Scala pietatis*, talar han mycket om sit upsåt at omvända sina Landsmän: *Sic enim ego*, skrifver han, *nativum errorem Catholica veritate corrigendo, obstrictum*

ctum me divinæ gratiæ ſemper agnovi, ut niſi alios quotidie invitarem, ad Eccleſiæ religioſum obſequium, negligentius me, & eidem gratiæ, & debitæ erga Chriſti vicarium obedientiæ, reſpondere dubitarem. — Och åter: *Ego quidem S. P. licet inops & pauper, hactenus, ad populares meos revocandos, nihil ſtudii reliquum facio, dum charitas Chriſti urget me.* —

(Se Kongl. Bibl. Tidningar för år 1767, p. 21 — 35. — *Arkenholtz* Mem. de la Reine Chriſtine, T. I. p. 340. —)

SLANG ERIC, *General-Major.* Född i Finland, men upfoſtrad i Konung GUSTAF ADOLPHS Hof. Tjente ſig up ifrån de nederſta begynnare-ſyslor til General-Majors värdighet, genom en ſärdeles tapperhet. Han gick med Kon. GUSTAF ADOLPH 1630 til Tyſkland, och upnådde den ena heders-graden efter den andra tils år 1635, då han blef Öfverſte vid Lif-Regementet, ſom då ſtod i General Baners armée. Denne Generalen älſkade Slang ganſka mycket för des ſtora egenſkaper, och för den ſtåteliga diſpoſition ſkul, ſom han altid förde. Nyſsnämde och de följande åren, bidrog han mycket til de flera faſta Slotts och orters åröfring i Saxiſka Länderna, och vid många tillfällen nederhögg han flera fiendteliga Regementer. 1630 öfvervar han den blodiga ſlagtningen vid Vittſtock. 1640 blef han i belägrin-

slagringen af Salfeld så illa sårad, at han måste låta taga af sig den ena armen. 1641 gick han åt Böhmen, vankade raskt omkring, och slog fienden ehvar han honom råkade. Som General Banér var nödsakad at sända ut stora detachementer, hvarigenom hans egen styrka mycket medtogs; så förde de Käjserlige sig det til nytta, och öfverföllo honom i quarteren om vinteren, hvilka voro vidt kringspridde. Slang fick straxt hårom kundskap, och ilade Banér til hjelp med 3 Regementer Cavallerie, som voro ytterst i Pfaltz förlagde, men Slang blef af fienden aldeles kringränd vid Neuburg am Vald. Han slog sig ut genom hela fiendteliga armeen, ehuru han intet Infanterie hade, och gick sin kos i tanka at råka Banér. När han kom midt för Regensburg, fattade han anslag dårpå, och tänkte at göra en hufvudcoup dår, medelst et hastigt öfverfall. Han satte i obegripelig hast öfver isen på Donauströmmen. Men rått som han var öfverkommen, gick isen up, och 15 Käjserliga Regementer togade i det samma förbi Regensburg; men, underråttade om Slangs ankomst, vånde sig i minuten emot honom. Mod och ståndaktighet voro hans egna och käraste dygder. Han såg sig innestängd, han drog sig dårföre under en gammal ringmur, hvarifrån han gjorde nog skada. De Käjserlige nedsköto muren, och fordrade up Slang med sina Ryttare, men fåfängt. Han sade: *intet, så länge jag har denna*

na ena armen i behåll. De fiendtelige anstålte 6 gånger ordentelig storm på gruset af den nedskutne muren, men han afslog dem med en contenance utan all like, alla 6 gångorne. De uphörde därmed at ansäkta honom, emedan han hade hungren på sig, både för folk och hästar. Denna omständigheten nödgade honom at på 4:de dygnet gifva sig på nåd och onåd. Han fördes då likson i Triumph in i Regensburg. I sjelfva verket gjorde han Sveriges Krona en utmärkt tjenst, i det 15 Regementer stannade för honom, som gaf Banér tilfälle at samla sit öfriga folk utur de vidlyftiga quarteren, och ställa sig i riktig positur emot en vida öfverlägse fiende. Sedan han sluppit ur sit fängelse, och Banér emedlertid var död blefven, fortsatte han sin tjenst, nit och trohet för sit fäderneslands bästa, under Fält-Marskalken Torstenssons anförande. Han stupade ändteligen i slager vid Leipzig 1642, där de Käjserlige fingo ganska dyrt betala hans andra arm och jämväl hans lif. Han dödde som en rätt Svensk Hjälte och i Svenska vapnens högsta glants. I hela sin lifstid upfylde han en trogen undersåtes skyldighet, och beviste sig äga en modig, en vaksam Anförares egenskaper, som i synnerhet af en oskrymtad Gudsfruktan fingo sit rätta värde.

Han var förlofvad med Fr. *Agneta af Valdeck*, hvilken ock fick ärfva honom. Var Son

Son af Under-Ståthållaren på Narva Fästning *Claes Slang*, och Fru *Elin Johansdotter Boose*. Slange-åtten utgick med denne *Eric Claesson Slang*.

(Se Dagligt Allehanda för år 1776. N:o 13. — v. *Stiernmans* Geneal. Matr. p. m. 257. —)

SOEM CONSTANTIN, *Stads-Chirurgus* i Stockholm, en Man som bör vara kånd af efterverlden. Han var infödd Svensk undersåte, och hade utrikes förvärfvat sig mycken kundskap och öfning uti Chirurgien, når han redan år 1675 vardt antagen Regements-Fältskår vid det, i Danska Kriget i Skåne, utcommenderade Österbottns folket, och i hela fejden brukades så vål vid Cavallerie-Regementet under Gref *Gustav Mauritz Lewenhaupt* som eljest, hvarvid han tvänne gånger såsom fången förlorade all sin egendom. Äfven tjente han med mycket beröm långa tiden å utrikes orter til sjös både på Ost- och Vest-Indien, til des han i Amsterdam af den Lårde Reusch fick sit Måstare-Bref, underskrifvit år 1684 d. 13 Jul. Når han häruppå efter hemkomsten til Stockholm 1704, ärnade såtta sig neder at idka praxin uti sin Vettenskap, protesterade Chirurgiska Societeten, eller då så kallade Barberare-åmbetet, på det högsta däremot, och ville icke, enligt Reglementet af år 1686, at Soem utan ny examen hår hemma, och någon ledighet af Amt eller stufva, skulle få antagas.

tagas. Uppå gjord underdånig ansökning hos Kongl. Maj:t, utföll för Soem en nådig Resolution, i kraft af hvilken „*Archiater Hiärne* „*skulle adjungera sig Ledamöter af Collegio* „*Medico, samt någon af de äldste och mäst* „*förfarne Mästare af Chirurgiska Societeten,* „*och sedan med Soem anställa en Chirur-* „*gisk discours, hvarpå han efter befunnen* „*skicklighet borde antagas.*" Ingen af Societeten ville sig hårtil infinna, allenast en Mäster Daniel Forster, hvilken ock då fant nödigt, at beringa sig Collegii protection emot des Ambets-Bröders förföljelser. Denne discours aflopp til Soems synnerliga beröm, så at han i Protocollet, som däröfver hölts, antecknades *för at vara befunnen af ogemen skicklighet och experience*, hvarpå efter Collegii Medici underdåniga berättelse därom, Kongl. Senatens beslut utfärdades, at Soem, för sin praxis, skulle få sätta sig här neder, hvilket sedan confirmerades af Konung CARL sjelf genom underskrift vid Hufvud-quarteret Ravits 1705, med den tilläggning, „*at Hans Maj:t med misshag upta-* „*git Chirurgiska Societetens otilbörliga och* „*straffbara förhållande, hvarföre des Leda-* „*möter borde alfvarligen reprimenderas med* „*åtvarning, at för slika förgripelser ofta-* „*re taga sig väl til vara.*" Dock fants nödigt, för god ordning skul, at Soem tilhandlade sig det lediga 18 Ämbetet. — Också anbefaltes Chirurgiska Societeten, at lemna Mäster Daniel

Daniel Forster satisfaction, för det han blifvit af Societeten ur sina rättigheter utesluten. År 1707, fick Soem, på Änke-Drotningens nådigsta recommendation, Öfver-Ståthållaren Gref K. Posses Kallelse-Bref, på Fältskärs-syslan vid Danviks Hospital, och några år därefter, 1711, årholt han, på ny hög recommendation, fullmagt på Stads-Chirurgi beställningen i Stockholm. Härtil lades sedermera Primarie Chirurgi-sysslan vid Kongl. Amiralitetet, med 800 Dal. S:mts lön. Soem var en skicklig, förfaren, oförtruten och allmänt ansedd Chirurgus. De förföljelser han utstod af sine Ämbets-bröder, tjente därtil, at förhöja hans värde. De fattige som trängde til hans hjelp, blefvo utan all vedergällning af honom hulpne, och under peste-tiden reste han på kallelse til Arboga, för at där betjäna den Kongl. Senaten och öfrige Kongl. Collegiernas dit beordrade Betjente. Hans döds-år är obekant. Hans namn uplifvades uti Sonen, som år 1721 vardt Med. Doctor i Hardervik, sedan Assessor i Coll. Med. och änteligen Stads-Physicus i Stockholm, i hvilken syssla döden tog honom bort år 1748.

(Se Prof. och Med. Doct. *Roland Martins* Äm. Tal öfver Assessoren C. Fr. Ribe, tr. 1766, p. 21. — Prof. *Bergii* Intr. Tal i K. Sv. Vetensk. Acad. om Stockholm för 200 år, - p. 200 —)

SOLENBLOMMA ANDERS, *Assessor* i Kongl. Svea Hof-Rätt. Hette förut *Antbe-*

lius, adlades 1650 och förſvenſkade då ſit förra namn, ſom utaf de Grekiſka orden, ANTHOS blomma och HÅLIOS ſol, var ſammanſatt. Hans Fader, *Johannes Olai Anthelius*, var Proſt och Kyrkoherde i Gefle. Til Moder hade han *Margaretha Grubb*, ſom honom i Gefle Stad 1612 födde. I Upſala utgaf han 2:ne Lårdoms-prof, började ſå ſina utrikes reſor, under hvilka han genomvandrade nåſtan hela Europa, och beſökte åfven Turkiet. Han var ej ſå ſnart återkommen, ſom han år 1645 blef Eloquentiæ Profeſſor i Upſala, hvarifrån han 1648 flyttrades til Kongl. Svea Hof-Rått ſåſom Aſſeſſor, jämte det han fick Håradshöfdinge-ſysſlan öfver Ulleråker och Åſunda Hårader. *v. Stiernman* ſkrifver uti ſin *Matr.* at Solenblomma var Hof-Rätts Råd, men detta lårer vara et miſstag, emedan et ſådant Åmbete den tiden icke fanns. De Rikſens Råd, ſom voro biſittare uti Hof-Råtterne, kallades då endaſt Hof-Rätts-Råd. Solenblomma torde, ſåſom adlad, blifvit upflyttad til den adeliga Claſſen af Aſſeſſorer, hvilken claſſification, grundad i 11 §. af 1614 års Råttegångs-Ordinantie, förſt uphåfdes 1698, vid början af Kon. CARL den XII:s Regering. År 1666 dödde han i Stockholm, och begrofs i Upſala. Han gjorde ſin tid heder med en grundelig lårdom, en outtröttelig arbetſamhet, och det ſom dårmed icke altid träffas förenadt, en verkelig Gudsfruktan. Til Maka hade han *Brita Wallen-*

ſtedt,

stedt, Dotter af Biskopen i Strengnäs, Doctor *L. Wallius*.

(Se *v. Stiernemans* Geneal. Matr. — *Ejusd.* Bibl. Sv. Goth. 2. Tom. — Meddelade århindringar.)

SPARFVENFELDT JOH. GABRIEL, *Kongl. Öfver-Ceremonie-Måstare*. Åmål i Vermelands Dal, var den ort, där denne Lärdoms-älskaren 1655 föddes. Fadren var Öfversten *Johan Sparfvenfeldt*, hvars Fru hette *Christina Uggla*. I Upsala anvånde han hela 13 åren, under den flitigaste låsning. Främmande orter ville han sedermera bese. Och han hade för afsigt at först gå på Ångland, når han af Danska fiendteliga flottan vardt upbragt och til Norrige förd. Åtta månader qvarhölts han här, hvarefter honom föruntes lof at resa hem. Kort efter, steg han i Götheborg på et Ångelskt skepp, men en häftig motvind dref honom til Holland. Den rika Staden Amsterdam besöktes, och därifrån togs vågen til Nimvegen, hvarest han upvaktade den store Svenske Stats-Ministern Gref *Bengt Oxenstierna*. Genom Nederlånderna reste han sedan til Frankrike, därifrån til Italien, och hade i Rom företräde hos Drottn. CHRISTINA. Efter 5 års utrikes vistande, hälsade han åter på Fäderneslandet. Men knapt var han hemkommen, förrän honom blef anbefalt, at följa med de Kongl. Sändebuden til Moscou, hvilket gaf et nytt åmne för hans outtröttеliga upmärksamhet. Här

lärde han sig det Slavoniska språket så väl, at han författade et *Lexicon Slavonicum* i 3 stora folianter, hvilka ännu finnas uti Upsala Bibliotheque. Ändteligen kom han 1687 tilbaka genom Lifland til Stockholm. Nu tyktes han, efter 8 års jämna resor, behöfva någon hvila; Men hans Konung viste alt för väl, hvartil han borde nyttjas. Han fick nådig befallning, at å nyo fara ut, för at söka up Svenska och Göthiska minnes-märken. Således började han 1689 sin tredje resa. Vägen togs til Lübeck, Hamburg, Amsterdam, Nederländerna, Frankrike och Spanien. 1691, for han öfver til Africa. Här gick nu pesten öfveralt. Han skyndade sig därföre, at taga i ögnasigte dessa orters förnämsta märkvärdigheter. Härifrån ärnade han sig til Egypten, det förlofvade Landet, Syrien och Natolien; men som han, för pesten skul, icke kunde få något sällskap, vände han om från Tunis til Frankrike. Åter besökte han Rom, och præsenterade åt Påfven INNOCENTIUS den XII sit *Lexicon Slavonicum*, hvilket med det välbehag ansågs, at den helige Fadren sjelf lemnade Sparfvenfeldt i händer nycklarna til Vaticanska Bibliothequet, med tilstånd at få igenomse alla de Böcker och Handlingar där funnos. En lycka som ingen Lutheran före honom haft. Icke långt därefter, kom hans Konungs befallning, at han i Spanien skulle möta Hof-Stallmästaren Gust. Hård, som var ditskickad för at uphandla hästar. Han

måste

måste således å nyo gifva sig öfver de höga Alpiska och Pyrenæiska bårgen. Ifrån Madrit ärnade han gå genom Paris åt Venedig, i tanka at besöka Grekeland och Asien; men efter ändradt upsåt vånde han om til Fåderneslandet, dit han 1694 lyckligen anlånde. Hans Maj:t förordnade honom då, först til Under- och sedan til Öfver-Ceremonie-Måstare. Omsider tog han 1712 afsked ifrån sin beställning, och lefde sina öfriga dagar i stillhet på sin gård Åbylund, til des han 1727, uti en ålder af nåra 72 år, afsomnade.

Han var på sin tid, både ut- och inrikes högt aktad, för sin vidsträckta kundskap. Med fullkomlig fårdighet talte och skref han 14 språk. På sina resor, underhölt han brefvåxling med den tidens lärdaste Mån, ja, åfven med Drottning CHRISTINA i Rom. Man finner honom med beröm nåmd af flere utlåndske Auctorer. Til Upsala Bibliotheque förårade han et stort antal rara Böcker och Manuscripter på Arabiska, Persiska, Turkiska, Armeniska, Syriska, Coptiska, Grekiska, Slavonska, Moldaviska, Chinesiska, Japanska, Epirotiska, Latin, Italienska, Fransyska och Spanska m. m. — En fullständig Catalog på dessa lårda arbeten finnes tryckt i Upsala in 4:o. — Af des egen hand åro flera Skrifter på trycket utgifne, och ännu flera i handskrift förvarade. På Svenska öfversatte han: *Em. Thesauri Tract. de Regno Italiæ sub Regibus barbaris*, dår man

ock ſer Góthernas Konungar i Italien in 12:o graverade. Ifrån Spanſkan verterade han, *Saavedras Corona Gothica.* Ockſå år han öfverſåttare af *Enchiridion morale.* Holm. 1691, in 12:o. — och af *Jacinti Dygde-Reglor på Svenſka.* Stockh. 1696, in 12:o. — ſamt Auctor til en *Parentation på Slavoniſka öfver Konung* CARL den XI:s *död.* Stockh. 1697, in fol. — Och början til et *Vocabularium Latino-Svecico-Russicum.* — *Flera Bref* finnas åfven efter honom tryckte.

Uti *Doct. Wallins Parentation* öfver Sparfvenfeldt,' heter det: *Quidquid in Pignoriis ſuis & Kircheris laudat & jactat Italia: — in Ciaconiis & Laſtanoſis Hiſpania: — in Scaligeris, Peireſciisque Gallia: — in Camdenis Cottonisque Anglia: — in Lipſiis, Busbequiis Belgium: — in Vormiis Borichiisque Dania; — id omne in uno Sparvenfeldio habuit, in uno Sparvenfeldio amiſit Svethia.* —

Gifte ſig 1695 med *Antonetta Sophia Hildebrand, och ägde med henne* 10 *Barn.*

(Se Lärda Tidning. för år 1748. N:o 19. — *Arkenholtz* Memoires de la Reine CHRISTINE I. T. — Holm. Lit. — *v. Stiernmans* Cent. Anonymorum. —)

SPARRE AXEL, *Grefve* och *Fält-Marſkalk.* Fadren, Friherre *Axel Sparre* til Kroneberg, Sundby och Moholm, ſom ſiſt vardt Riks-

Riks-Råd och Öfver-Ståthållare i Stockholm, Sovar Landshöfdinge på Gottland, når denne Sonen dår 1652 föddes af Modren Grefv. *Margaretha Oxenstierna.* 1671 tog han tjenst som Volontaire vid Kongl. Lifgardet i Stockholm. Då Krigs-lågan tåndes emellan Frankrike och Holland, reste han 1672 til Holland med Enke-Drottningens föreskrift, och vardt Fåndrik under et Tyskt Regemente. År 1674 blef han Capitaine med Prinsens af Oranien fullmagt och Staternas confirmation, och inlade mycken åra vid belågringarne af Værden, Nærden, Bonn, Reinbach och i slagtningen vid Senef. Rappellerades jåmte flere Svenske Officerare som utrikes tjente, 1675, då et infall ifrån Svenska sidan utur Pommern i Brandenburg skulle göras, och feck Compagnie vid et Tyskt Regemente under Fålt-Marskalken Henric Horns commando. Efter Stades öfvergång til de Danske 1676, for han öfver til Finland. Härifrån gick han til fots isvägen öfver Ålands Haf, förfogade sig til Skåne 1677 och tilträdde den af Konungen honom tildelta Capitainsbestållningen vid Lifgardet. S. å. flyttades han til Nerike och Vermelands Regemente med Öfverste-Lieutenants fullmagt. Var med i slaget vid descenten på Hisingen och vid Bohus Fåstnings lyckliga undsåttning. Blef 1678 Commendant i Götheborg, tagande del i detta årets fålttåg i Bohus-Län. Ifrån fredens slut 1679, ånda til år 1699, måste han sitta qvar vid sin

Öfverste-Lieutenants-beställning, men han fick sedan så mycket mindre hvila. Han följde Kon. CARL den XII beständigt, på alla des fälttåg, ända ifrån den segerrika gången öfver Düna-strömmen 1701 til den förfärliga bardaleken vid Bender 1713. Af flera Actioner och hurtiga göromål, under denna tiden, må nämnas: Slaget vid Clissow, där Bar. Sparre visade sit mod: En lycklig skärmyssling med Polska Kron-Kammarherren Lubomirsky, som med 24 fanor honom öfverföll, då han endast hade omkring 300 Man, och med detta lilla manskap dref Polackarne aldeles til rygga: Hans hjältemodiga upförande i slagtningen vid Fraustadt 1706, där han såsom Gen. Major, med sit Vestmanlänska Regemente, först gick löst på fienden, och med värjan i handen, banade sig rum på val-platsen, hvarmed en verkelig begynnelse gjordes til den påföljande segren. — Sin Konung följde han vidare in i Ukraine, hvarest han ock började slaget vid Pultava, genom 3 Skantsars anfallande på fiendens högra flygel, dem han lyckligen öfversteg, intog och hela besättningen nederhögg. Efter sjelfva actionens bedröfveliga slut, följde han K. CARL til Bender, där han 1710 blef Gen. Lieutenant och 1713 General af Infanteriet. Kon. STANISLAUS recommenderade honom s. å. til Öfver-Ståthållare i Stockholm, hvartil Konung CARL dock nekade, och det af et skäl som gör mycken heder åt Monarchen. Efter Calabali-

baliquens slut, qvarlemnades Bar. Sparre i Bender, at hafva öfverinseendet på det Svenska Manskap, som tillika blef där qvar, och 1714 fick han ordres, at därifrån bryta up och förfoga sig til Christenheten. Sin lilla Svenska Corps förde han til Hannoverska gräntsen, lemnade dem där och reste på tilstånd til varma Baden.

Bar. Sparre årnade om sommaren 1716 resa hem til Sverige, när han fick befallning at som Envoyé Extraord. gå til Hessen-Casselska Hofvet, där han til 1719 förblef, undantagandes en kort resa som han därunder gjorde til Zveybrücken, för at hos Kon. STANISLAUS uträtta sin Konungs ärende. Emedlertid blef Kon. CARL skuten, hvarpå stora Stats-förändringar i Sverige följde. Gen. Sparre vardt en pålitelig det nya Hofvets vän, och förrättade med des fulla nöje sina ärender i Cassel, där han hos Landt-Grefven CARL, (Kon. FREDRICHS Herr Fader,) vant mycket anseende och förtroende. 1719 blef han ifrån Cassel rapellerad, emottogs med mycken nåd af Drotn. ULRICA, och utnämdes af Henne til Grefve 1720. Vid denna Riksdag, arbetade han mycket på Prins FREDRICHS uphöjelse på Thronen, och utnämdes året efter til Fält-Marskalk. Sina sista år, lefde han i stillhet, dels i Stockholm, dels på Landet. Gifte sig på sin ålderdom 1719 med Fr. *Anna Maria Falkenberg*; men dödde barnlös 1728. Kongl. Riddarholms Kyrkan i Stockholm förvarar hans stoft.

Grefve Sparre ſkal hafva varit af et ſärdeles luſtigt och muntert ſinnelag, hvarmed han oftaſt roade Kon. CARL den XII. Uti *Sv. Mercurius* för år 1760, Sept. Månad p. 178, finnes införd en löjelig *Råkning* upſatt af Öfverſten A. Sparre, och verkeligen öfverlemnad til Konungen, nyſs efter ſlaget vid Clisſow 1702. Hår är et litet utdrag af Räkningen:

Debet.	*Ducater.*	*Credit.*
Anno 1701, den 14 Martii, Hans Kgl. Maj:t förſäkrat mig förſta occaſion at blifva ihjälſkuten, eller i vidrigt fall gifva mig 1000 Ducater. Saxernes mal-adreſſe och mit ſega lif, facit - -	1000.	
D. 23 Maji ſ. å. Hans Maj:t tagit den mödan, och ſönderrifvit en fattig Öfverſtes ben, med ſin ſporre, för olaga bleſſure	200.	
För ſveda och vårk, -	100.	
För Barberare lön och tids-ſpillan, - - - -	100.	
För det jag på en Bonde-vagn måſt paradera måſt hela campagnen, ſom en fattig ſyndare, fram för Regementet, och ſedan halta i den glorieuſa paſſagen vid Riga, -	100.	

Räkningen ända igenom i famma fmak, flutar fig på 1650 Ducater, och det berättas, at Konungen, så fnart han den genomläft, betalte den in Specie til den luftige Författaren.

Et Bref ifrån Gref *Axel Sparre*, til Kongl. Senaten i Stockholm, om *Calabaliquen vid Bender*, läfes tryckt uti *Sv. Bibl.* I D. p. 208. —

(Se Sv. Bibl. l. cit. — Perfonelierne efter Lik-Pred. öfver Gr. *A. Sparre*, tr. i Stockh. 1728. — Doct. *Norbergs* K. CARL den XII.s Hift. —)

SPARRE CLAES, *Grefve* af Söfdeborg, *Svea Rikes Råd* och *Öfver-Amiral*. Född 1673. Amiral *Guftaf Ad. Sparre*, Friherre til Kroneberg m. m. var des Fader. Modren Fru *Elifabeth Stiernfköld*. Utom det Latinfka, öfvade han fig i ungdomen med flit uti de förnämfta Europäifka Språken. Tidigt gaf han fig til fjös, och var Capitaine når han förde en Svenfk Convoj uppå Portugall och Spanien. Med en del af Svenfka Flottan gick han til Sundet 1700, fåfom Schoutbynacht. Transporterade 1703 ifrån Thorn Saxifke Fångar och Trophéer, uthärdade under refan en fvår ftorm, men kom lyckligen til Carlscrona. Blef Amiral 1712. Seglade 1715 med Svenfka Flottan til Rügen, där han med de Danfke hölt en fkarp träffning. Upfteg til Öfver-Amirals och Riks-Råds vårdigheten, vardt Grefve 1719, och emottog Præfidents-Ämbetet uti Kongl. Ami-

Amiralitets-Collegio i Carlscrona. 1727, århölt han Kongl. Maj:ts nådiga Kallelse-Bref, at stadigt förblifva vid Råds-Åmhetet. Med klokhet och nit, upfylte han detta årekall, til sin död, som d. 25 April 1733 inföll. — Han var en Herre, som för sin tapperhet, rådighet, vitterhet och ådelmod i tankesätt, långt öfver medelmåttan bör berömmas.

Gift med Fr. *Sophia Lovisa Soop.*

(Se *Beckstadii* Sv. Sjöman. — *v. Stiernmans* Geneal. Matr. — Doct. *Norbergs* Kon. CARL den XII:s Hist. —)

SPARRE CONRAD, *Friherre* til Malma, och *Öfverste.* Född i Stockholm 1680. Kammarherren Friherre *Carl Sparre* til Moholm, Malma och Flistad, hade denne Sonen med Friherrinnan *Beata Falkenberg.* Sedån han med mycken framgång studerat, vardt han Kongl. Page 1697, men hugfåltes mera för Krigs- ån för Hof-lefnaden. Med Anhörigas samtycke, gick han 1698 til Frankrike, där han redan vid Armeen för sig hade en Farbroder och två äldre Bröder. Under en sjö-resa på Rehnströmmen, var han nära döden. Sjutton personer hade satt sig på en liten båt som hvålfdes öfverända. I Catalonien låg den ena delen af Farbrodrens Öfversten *Eric Sparres* Bataillon, vid hvilken han såsom Cadett vardt antagen, och hvarvid då, på en gång, 18 Svenske Adelsmån tjente. I slutet af år 1699 commendera-

derades denne Bataillon til Gräntſe-Fäſtningen Mont-Louis up i Bergen belägen, hvareſt den unge Sparren, ſom med intet annat ån tunna vinter-kläder var förſedd, ſlet rätt ondt af kölden, på de långa vakterna han måſte göra. Året efter åtföljde han Franſka Armeen på en lång marche til Arras, ſamt befordrades til Fändrik, hvarpå 1702 Lieutenants fullmagt följde. Det olyckliga ſlaget vid Ramilies föreföll ſedan 1706, där hans tapperhet med Capitains värdighet vardt belönt.

Friherre Conrad Sparre hade, efter alt utſeende, ſtigit högt på årans trappa under Franſka Kronan, om icke en ſynnerlig luſt, at tjena ſin Konung, bragt honom at lemna Franſka Krigs-tjenſten. Kon. Carl ſtod med ſin ſegerrika Armée i Saxen, när Bar. Sparre gaf ſig dit. Emot en ſå nitfull kärlek ſvarade väl icke belöningen, ty han måſte, ſå väl i Saxen, ſom på marchen genom Schleſien och Hög-Polen, underhålla ſig af egna medel. Änteligen blef han 1708 Lieutenant vid Lif-Dragonerne, ſom var något at börja med, men dock vida under hans förtjenſt. Med detta Regemente följde han til Maſuren och Lithauen, och inlade et ſärdeles tapperhets-prof, uti det ſkarpa ſlaget vid Holofzin, där han ockſå vardt i hufvudet bleſſerad. Hans käcka upförande ſkaffade honom denna gången Capitains-fullmagt vid Nerike och Vermelands Regemente. S. å. biviſtade han det underliga och djärfva ſtormandet

för

för Vipreck, hvilket koſtade många Svenſkars lif. Inqvarterad med Lif-Dragonerne uti en By i Ukraine, var han i ytterſta åfventyr, då en hop Svenſkar fingo ſätta lifvet til, för en ſammangaddning af Coſſaker och Coſſakiſke Bönder. Han ſprang ut genom fenſtret, och då hans 2:ne drångar ville taga ſamma undanflygt, blef den ena i fenſtret med en lia tvärt afſkuren, och den andra i ſtycken ſönderhuggen, hvarefter hans bagage aldeles utplundrades, och hans häſtar borttogos. Efter denna olyckan, var han uti flera krigs-faror, och under en förefallande ſkärmysling med Ryſſarne, blef han i ſit ben illa ſårad, och ſedan icke förr än tredje dagen därefter förbunden. Bleſſuren var helt farlig. Stora arterien var ſå ſkadad, at ingen annan hjelp fants, än genom des afſkårande, ſammanbindande och brännande, hvilket alt han måſte undergå. Och ſom kallbrand äfven af den ſtarka kölden kom i benet, nödgades han ock låta utſkåra den ſamma genom flera incisioner, hvilket i Konungens egen öfvervaro verkſtåltes. På en bår imellan tvä häſtar, blef han ſedan buren til Pultava.

Efter den olyckliga drabbningen här, undſlapp han lyckligt den Ryſka fångenſkapen. Vid Svenſka Bagaget träffade han ſin Konung, ſom ditkommit at låta ſig förbinda. Var ſå i Konungens medfölge när upbrottet ſkedde, och den beſvärliga vägen togs öfver Nieper-ſtrömmen in åt Turkiſka grånſen, då Konungen ſjelf

ſjelf vågade ſig öfver ſtrömmen på en utgrafven ſtåck, och hans medfölje fick ſkaffa ſig öfver hvar på ſit ſätt, ſomlige med gamla Ruſt-vagns lock af låder eller vaxduk, andre med oſkodde vagns-hjul, dem Coſſaker, ſom kunde ſimma, med vidjor i munnen, öfverförde. På detta ſiſta ſättet kom Baron Sparre öfver ſtrömmen. Hunger, törſt, hetta och mattighet, voro hans åfven ſom de andras följeſlagare til Bender.

Ännu var hans ſvåra bleſſure olåkt, ſå at han måſte nyttja krycka. Han hade då den nåden, at tillika med 2:ne andre Officerare, (Major Loos och Capit. Gyllenſkepp) ſnart i fem månaders tid, få ſitta i Konungens egen kammare och uprita i figurer de vid Smorgonie faſtſtålte Exercitier både til håſt och fot, hvilka ſedan inbundos i et Band, och öfverſåndes til Fortifications-Contoiret. När detta arbete var fullbragt, beſlöt Kon. CARL at öfverſkicka deſſa 3 ſkicklige Officerare til Paleſtina och andra orter i Öſterlanden, för at beſe och afrita de mårkvårdigheter och minnes-mårken ſom dår funnos. Reſan ſkulle på Konungens bekoſtnad anſtållas. 1710 d. 21 Jan. begynte Baron Sparre ſin vidlyftiga reſe-tour, med ſina bägge Kamrater. Otta veckor uppehölt han ſig i Conſtantinopel, ſeglade ſedan fort utur Archipelagen in i Medelhafvet, och kom til Egypten. Alleſtådes dår han ſtannade, var han upmårkſam, och gjorde rara ſamlingar.

Ifrån

Ifrån Alexandria togs kosan åt Jaffa. Jerusalem besöktes och de heliga ställen där betragtades. Bethlehem, Nazareth, Tabor, Jordan, Tiberias, Cana, Tyrus, Sarepta, med mångfaldiga flera orter och ställen sågos, och en noga Dag-bok hölts öfver resan.

I Jerusalem tog Baron Sparre, tillika med sit Rese-sällskap, det vanligateknet, som på kroppen gifves de resande vid Christi graf. Des beskaffenhet var sådant: På vänstra armen ofvan för armleden var et stort kors, med 4 små uti des vinklar: ofvanföre en krona af stjernor, och nedan til 3 kronor stälte i en treangel. Omkring, dessa orden: *Sigillum S. Urbis Hierosolymæ.* Ned om armleden, var Christi graf aftagen med kyrkan däröfver, såsom hon nu befinnes, och nederst åratalet 1710. På högra armen sattes Christi Crucifix, med öfverskrifna bokstäfver *I. N. R. I.* och därunder en figur af en oval sten, med första bokstäfverna omkring af dessa orden: *Lapis ubi Christus fuit unctus.* Dessa figurer insattes icke med brännande eller någon sveda, utan genom en svart färg, som i sjelfva skinnet fästades. — Efter den vidsträktaste resetour återkommo desse 3 vandrings-män til Bender, om sommaren 1711.

Under sin frånvaro, blef Frih. Sparre förordnad til Capitaine af Kongl. Lifgardet, och strax efter hemkomsten til Bender, skickades han til Turkiska Armeen vid Prut-strömmen, för at af-

aftaga belägenheten både af Turkiska och Ryska Lägren. Sedan var han beständigt vid Svenska Lägret, til des den blodiga Calabaliquen vid Bender föreföll. Då råkade han i Tartarernas händer, blef med General-Major Gierta sammanbunden, och til et grufveligt slafveri bortförd. Han plundrades til bara kroppen, fick bojor om benen, och blef med dem vid en brunn fastslagen, där han om dagarne måste vatna några Byars kreatur. Under detta arbete, var hans föda litet brändt hafre-mjöl, som rördes i ljumt vattn. Om nätterna hissades han ned uti en djup grop i jorden, där han, med sin olycklige Sällskaps-Broder, måste hämta hvila utan minsta beqvämlighet eller omvårdnad. Genom Hollstenske Envoyéen Fabrices anstalter, blefvo de efter 9 dagars förlopp igenlöste utur denna svåra belägenheten, och til Bender återförde. Under Kon. STANISLAI vistande i Bender, gjorde Bar. Sparre hos honom tjenst såsom Capitaine af Gardet. Han var ocksä denna Konung fölgaktig in åt Polska gräntsen, samt sedan til Zveybrücken. Skickades af Konungen därifrån til Paris, och så til Stralsund dit Kon. CARL anländt. Här fick han kort efter tilfälle, at under sin Konungs ögon tappert fäkta på Rügen. Han vardt fången, men gjorde sig på et behändigt sätt lös, som likvål nära hade kostat honom lifvet. Uti Stralsunds belägring gjorde han hos sin Konung tjenst. Enligt Capitulation, var han ibland de-

ras antal, som skulle äga frihet at gå til Brandenburgska Länderna, och sedan därifrån öfver til Sverige; men likväl vardt han förd til Spandau, och där i 10 veckors tid föga bättre hållen än de Svenske, som voro i Ryska fångenskapen. Han rymde utur detta fängelset, och genom en vidlyftig omvåg kom han i slutet af år 1717 til Lund, där han träffade sin Konung.

Efter 18 års bortovarelse, var han glad, at få se sit Fädernesland. Konungen utnämde honom til Öfverste-Lieutenant vid Hallands Regemente. I denna sysla var han med vid Norrska fälttåget som slöts med Kon. CARLS död. När freden med Dannemark sedan träffades, blef det Regementet, vid hvilket Baron Sparre stod, afdankadt. Han sökte och fick då afsked. Öfverste-Caracter var den sista belöning honom tillades för långliga och trogna tjenster. Ifrån denna tiden lefde han i stillhet på Landet. På sina resor hade han satt mycket til af egna medel. Af Kon. CARL vardt honom väl lofvadt 1000 Plåtars årsättning, men dem århölt han aldrig. Kon. STANISLAUS bar för honom synnerlig nåd och förtroende. Härom vitna flere Konungens Bref til B. Sparre, hvilka finnas tryckta i *Sv. Mercurius*, Nov. 1758. — På sin Sätesgård Malma i Vestergöthland, slöt han sina ögon i den sista sömnen år 1744. Hans lik fördes til Familiegrafven i Mo Kyrka. Han hade de ädlaste tänkesätt och de värdigaste seder.

Gift

Gift 1719 med Friherrinnan *Anna Eleonora Wachtmeister*. Han lemnade efter sig inga Lifs-arfvingar.

(Se Nya Svenska Bibliotheket, I Del. I Band. p. 11. —)

SPARRE ERIC, *Herre* til Sundby, *Svea Rikes Råd* och *Riks-Canceller*. Föddes 1550, Son af Riks-Rådet och Riks-Marsken *Lars Siggesson Sparre* til Sundby, och des senare Fru *Brita Trolle*. Redan år 1578 var han Lagman i Vestmanland och Dalarne, och blef 1582 Riks-Råd, Ståthållare öfver Vestmanland, Dalarne och Bergslagen, samt Vice-Canceller. Gjordes 1583 til Friherre af Kon. JACOB VI i Skottland, kallande sig en tid *Gyllensparre*, til skildnad ifrån den ätten, som i vapnet förde en röd Sparre. Försändes 1587 såsom Legat til Polen, angående Kon. SIGISMUNDS uphöjelse på Polska Thronen, och beledsagade äfven SIGISMUND dit samma år. 1589 affattes han ifrån Ståthållare-Åmbetet, och inmantes 1590 i fängelse, då han samma år af Riksens Stånder dömdes, jämte 5 andre Riksens Råd, för brotslighet emot sin Konung. Hans Friherre-bref vardt då af Kon. JOHAN infordradt och i hans egen öfvervaro sönderrifvit. På Kon. SIGISMUNDS förbön vant han denna gången nåd, men ställtes åter för rätta 1591, då Kon. JOHAN sjelf præside-

 rade.

rade. Honom vardt då ibland annat förevitadt, at han bortlofvat Estland, tvärt emot den instruction han haft, då han var Legat i Polen. Han försvarade sig oförskråkt emot alla beskyllningar, men Konungen vred, drog sin vårja, sägandes *den vara af Gud sig gifven, at därmed straffa förrådare och eds-brytare.* Ocksså förde Hertig CARL emot honom svåra klagomål. Ändteligen slöts sessionen denna gången så: han, Sparren, med de andra Råds-Herrarne, hvarken sakfäldes eller frikändes. På nytt blef han et mål för Hertigens onåd, särdeles för des utgifna skrift, *Pro Lege, Rege & Grege*, som syntes vara stäld emot Hertigens öfvade myndighet. Efter edeliga och skrifteliga förpligtelser, om hörsamhet emot Hertigen, återfår han sina Ämbeten, och underskrifver, såsom Riks-Canceller, Hertigens och SIGISMUNDS förlikning 1593. Kom sent til Upsala Mötet, hvarmed han kastade på sig nya misstankar, men underteknade likvål Mötets beslut. Vardt emedlertid 1594 Ståthållare öfver alt Vestmanland och Dalarne, samt Lagman därstädes. Var den förste af Riksens Råd, som gick ur Riket, och lefvererades sedan Hertigen i händer. Sluteligen måste han räcka hufvudet under Bödels-svärdet, vid det bekanta blodbadet i Linköping 1600. Han påstod i sista stunden sin oskuld, och läste på platsen up sin protestation, emot dem som öfver honom setat dom, hvilken han sedan sjelf sönderref.

Han

Han var lång til våxten, en lård, förståndig och anſenlig Herre. På afrätts-platſen tröſtade han både ſig ſjelf och de andra, med deſſa orden: *Ne conturbetur cor veſtrum, fidete ei qui corporis & animæ poteſtatem habet.* Liket fördes til Öja Kyrka i Södermanland, där hans Marmor-Epitaphium har på ſig följande Minnes-Skrift:

Siſte hoſpes.

Haud pigebit exilis moræ, ſortis utriusque nobile exemplum vides: ERICUS *ille* SPARRE, *cui clarum genus fortuna, ſed natura generi ampliſſimo parem indolem dedit, indoles induſtriam, quæ literis conjuncta & experientia opes, honores, dignitates addidit. Quum cuncta haberem, quæ peti votis ſolent, eram futuris omnium miſerrimus: ſed ſi præter iſta melius habuiſſem nihil, opes inopia, dignitatem indignitas, magnos honores magna contumelia excepit, atque ſortis inconſtantiam nec potuit uſus, nec inhibere literæ, non indoles, genusve, non induſtria. Ergo reliqui, quod reliquit me prius, nec pœnitet pigetque, nam teneo Deum, in hoc honores, dignitates ac opes poſſideo veras, ſed tamen fluxe quoque mihi reſtitutæ ſunt in meis liberis: Regni Senatus filios quatuor meos, generos duos habuit eodem tempore. Nec addo plura, fama narrabit Tibi. Abi viator & vices mortalium pen-*

pensans, in uno disce habere spem Deo; nec fide vitæ, infida vita est, ut vides. —

Gift med Grefvinnan *Ebba Brahe.*

Eric Sparres tryckte Skrifter äro: *Rikssens Råds, Ridderskaps och menige Adels Oration och underdånige skriftelige begiäran til then Stormechtigeste Högborne Förste och Herre, Herr* SIGISMUND *m. m. at niuta theras gamla urminnes Friheter och Privilegier.* — Stockh. 1594 in 4:o. — *Tract. Pro Lege, Rege & Grege,* 1593. — *Konung* SIGISMUNDI *Krönings-handling i Upsala, den* 19 *Febr. An. MDXCIV.* Stockh. 1594, in 4:o. — *Sententia Ordinum Regni Sveciæ in quosdam de Collegio Senatorum* 19 *Febr.* 1590 *prolata, similiter Acta juridici processus, una cum sententia capitali, in quatuor patriæ perduelles.* Holm. 1610, in 4:o. — på Svenska öfversatt, efter Konung CARL den IX:s befallning af *Joh. Messenio.* — *Adversus insimulationes & protestationes à Regis* SIGISMUNDI *Legato Polono oratione prolatas defensio.* Holm. 1604, in 4:o. — *Bref til Franske Legaten i Dannemark, C. Danzeus, på Latin, af år* 1580. tr. i Svenska Mercurius för år 1758, Mart. Mån. — *Försvars-skrift och klagan öfv. det af Hertig* CARL *emot honom med flere föröfvade Tyranni, tr. i Slagtarebänken, datum Nyköping* 1599. —

(Se

(Se *Höfd. Minnet*, p. 177. — *v. Stiernmans* Förtekning på Sv. Rikes Cancellerer, p. 95 — *Wervings* Konung. SIGISMUDS och CARL den IX:s Hist. — Cent. Anonym. Svec. p. 11 - 13. —

SPARRE ERIC, *Grefve* til Sundby, *Svea Rikes Råd* och *Fält-Marskalk*. Född 1665. Son af Riks-Rådet och Præsidenten i Vismariska Tribunalet Friherre *Axel Carlsson Sparre* och Grefv. *Beata Stenbock*. I unga åren reste han vidt omkring i Europa, trådde i Fransk krigs-tjenst, och gick alla Officers-grader igenom, in til des han, i anseende til sit, under då varande krig, ådagalagde besynnerliga ädelmod och tapperhet, blef förordnad til Brigadier och Öfverste vid Regimentet *Royal Svedois* 1701, som förut bar hans namn. Marechal de Camp 1704 och General-Lieutenant af Kongl. Franska Arméerne 1707. Vid Grefve Rehnskiölds Armée gjorde han campagne 1704 och de följande åren, och försändes 1712 af Svenska Regeringen at skaffa subsidier ifrån Frankrike; hvilken expedition efter önskan utföll, så at Franska Kronan straxt til Hamburg öfversände 200000 Riksdaler. 1718 anbefaltes honom af Kon. CARL, at öfvervara Freds-congressen emellan Romerska Riket och Frankrike, för at därvid bevaka Sveriges fördelar. 1715 vardt han skickad såsom Extraord. Ambassadeur til Hans Franska Maj:t, för at anhålla om des mediation emellan Kon. CARL och

de krigande Magter. Vardt 1717 General af Infanteriet, 1718 Riks- och Cancellie-Råd, och 1719 Grefve; åfven f. å. Extraord. Ambassadeur til Vienska Hofvet, och Fält-Marskalk. Följ. år, Ambassadeur på nytt til Kongl. Franska och Ångelska Hofven. Flera Anecdoter, hörande til hans lefverne, igenfinnas uti en skrift, tr. i Frankfurt, kallad: *Anmerkungen über den Staat von England*, hvilka innehålla en Brefvåxling emellan Gr. C. Gyllenborg, Friherre v. Goërtz och Friherre Eric Sparre. Dödde 1726. Och var gift f. g. med Grefvinnan *Sophia Wrede*. a. g. med Grefvinnan *Christina Beata Lilje*.

Ibland framledne Hans Excell. m. m. Grefve C. G. Tessins efterlemnade talrika Handskrifter, har blifvit funnen följande målning på Riks-Rådet Grefve Eric Sparre, af des måstarehand gjord:

Mr. de Sparre ètoit sans contredit le plus bel homme de son tems, destiné, quand ce n'eut été que par la seule figure, à faire fortune en France. C'étoit assés pour plaire au prêmier abord. Mais son esprit & son courage acheverent ce que sa bonne mine sembloit annoncer; son corps criblé de coups portoit sur lui des tristes mais des incontestables preuves de sa valeur; ses saillies étoient des mots excellents qui conservent encore toute leur force & leur finesse. Il étoit fait pour plaire & remplissoit exactement sa vocation. — *En-*

Entre milles reparties, je me ſouviendrai toujours de celle qu'il fit aù Roi de France Louis XV, lors de ſon Ambaſſade en 1716, *au diné de ce Prince, ou Mr. de Sparre ſe trouva avec les autres Ambaſſadeurs, Miniſtres & Courtiſans. Le Roy l'attaqua de converſation & lui dit, ſe rappellant ſans doute quelque propos qu'on Lui avoit tenu: Mr. de Sparre! Vous n'étes pas de la même Religion que moi; j'en ſuis fâché, j'irai un jour au Ciel & je ne vous y trouverai pas. L'Ambaſſadeur n'héſita pas un moment pour repondre: Pardonnez-moi Sire! Le Roi mon Maitre m'a ordonné de Vous ſuivre partout. Un mot comme celui là, ne tombe point par terre dans un Pays tel que Verſailles; Auſſi eſt-il encore de nos jours en l'air, & ſuffit ſeul pour prouver la preſence d'eſprit du Marechal.*

Quels moments heureux, ſkrifver Gref Teſſin vidare, *n'ai-je point gouté avec lui à Sundby, lorsqu'y reſpirant avec ſes amis, il les y laiſſoit en doute, s'ils étoient dans leur maiſon ou dans la ſienne, qu'on ne diſtinguoit que par les ſeuls agremens du Maitre.*

Que ne Lui dois-je pas pour le Preſent qu'il ma fait, & qui me remet encore journellement ſous les yeux, la reconnoisſance éternelle qui m'attache à ſes cendres.

Il abhorroit les miseres de son tems; que diroit-il de celles du notre? J'ai été heureux de l'avoir pour Beau-Pere, & encore heureux qu'il n'ait point été Maitre de la Caisse de ma Belle-Mere. Son seul defaut étoit la prodigalité. Je voudrois pouvoir dire de même de moi. J'avouerai toujours mes mauvaises qualités; mais on me permettra de recuser celles que mes ennemies me prétent. Quelques puissants qu'ils puissent étre, ils le sont moins que la verité. —

(Se *v. Stiernm.* Matr. — *Dr. Norbergs* K. CARL den XII s Historia. — Meddelade underrättelser af Hof-Cancelleren och Com. af K. Nordst. Ord. Högvälborne Frih. *Fr. Sparre.* —

SPARRE FREDRIC, *Grefve* och *Kongl. Hof-Intendent.* Yngste Sonen af Riks-Rådet och Öfver-Amiralen Grefve *Claes Sparre* med Fru *Sophia Lovisa Soop.* Född i Carlscrona 1723. Tidig kärlek för studier plantades uti hans sinne, han vardt vid Fortifications-Contoret inskrifven, och fick snart en förtjent Conducteurs-Fullmagt vid Fästnings-verket uti Carlscrona. Sedan han kommit up til Stockholm, och där fått se des härliga Byggnader, upeldades hogen för den Borgerliga Byggnings-konsten. Grefve Sparre reste til Upsala 1743, med en brinnande hog för Vetenskaperna, och lade sig med kraft på Geometrien. Vid dessa åren hände, at Hans Kongl. Höghet, Arf-Fursten ADOLPH FREDRIC, ville för första gången bese

bese Upsala, vid hvilket tilfälle allas omsorger våndes på idel frögde-betygelser. Gref Sparre feck då den tankan, at bygga en Åre-port, och ehuru han ånnu icke sedt dylika byggnader, vågade han dock verkställa sit upsåt. Härigenom blef han til sin lycka känd, hos Friherre Hårleman, och denne Herren antog Gr. Sparre til sin Åmnesvån. At blifva Lårjunge hos en så stor Mästare ville såga något. Och sedan Hans Kongl. Höghet, omkring samma tid, vidtagit det beslut, at ur gruset åter upresa Upsala Slott, utsågs Grefve Sparre til at om detta verk besörja. Med ifver angrep han sit göromål. Af de gamla Slotts-hvalfven gjorde han vid samma tid et djupt fall, som honom några veckor oroade.

Då Baron Hårleman 1745 skulle göra en resa åt Frankrike, utverkade han för sin Åmnesvån den förmån at blifva honom följaktig. Det hände önskeligit under deras vistande i Paris, at Dauphins första Bröllop med den Spanska Prinsessan dår firades, då Gref Sparre på en gång såg et sammandrag af all den pragt, som vid dylika tilfällen år öfvelig. Hans Mentor förde honom, at bese de förnåmste Arbetares verkståder, af Bildthuggerier, Tekningar, Målningar, Gjutningar, m. m. Han visade honom de kostbaraste Trägårdar, jämte byggnader af Slott, Academier och Bibliothequer. Han bragte honom uti de förnåmsta Sällskaper. Öfveralt tilvant sig den Svänske Grefven allas sinnen, allas tycke. Han hemkom, och hans egen-

egenskaper började lysa med det största hopp för hans framtid. Men hans krops-styrka var icke som hans själs. En hemlig lungsjuka började mer och mer yppas. Han lemnade Upsala om hösten 1747, i tanka at söka lufts ombyte på främmande ort, men hant ej längre än til Stockholm, där detta vackra lifs-ljus slocknade. Sin qvarlåtenskap skänkte han til Kongl. Vet. Academien, hvars Ledamot han var. Efter hans död fick man först veta, det Konungen, redan för någon tid tilbaka, benådat honom med namn af Hof-Intendent. Hans tidiga bortgång var en icke ringa afsaknad för det allmänna. I Upsala Domkyrka utsåg han sjelf sit hvilo-rum.

(Se Åminnelse-Talet, hållit för Kongl. Vet. Academien af då varande Prof. *Olof Celsius*, tr. Stockh. 1749. —)

SPARRE JOHAN, til Bolmeryd och Hvalstad, *Svea Rikes Råd.* Föddes 1587, en lycklig Son af en olycklig Fader, Riks-Cancelleren *Eric Sparre* til Sundby, med Grefvinnan *Ebba Brahe.* Hos Konung GUSTAF ADOLPH förvärfvade han sig en synnerlig nåd, hvarföre han ock 1625 sattes til Gubernator öfver Kopparhandels-Compagniet, och utnämdes 1627 til den förste Landt-Marskalk. Riks-Råd 1628 och Riks-Kammar-Råd. Affärdades s. å. til Konungen i Dannemark, at århålla Ratification på den emellan Sverige och Danne-mark

mark något förut slutne fred och vänskap. År 1629 fullmyndigt Sändebud til Tractaten i Lübeck, som då emellan Romerske Käjsaren och Dannemarks Konung var beramad. Lagman öfver Tiohärad 1630 och Öfver-Ståthållare öfver Ertz-Stiftet Maintz 1632. Det var här som han sistnämde år i sin lyckas största högd, och i sin bästa ålder, lemnade verlden.

F. g. gift med *Anna Urne*, a. g. med Frih. *Ebba Oxenstjerna*. Efter sin död, blef Riks-Rådet *Joh. Sparre*, jämte tvänne sina redan affomnade och tvänne lefvande Bröder, til Friherre-stånd uphögd.

(Se *v. Stiernmans* Höfdinga-Minne. — *Ejusd.* Sv. Landt-Marskalkars Historia, införd i Svenska Bibl. III D. —)

SPARRE LARS, til Däderö, Berquara, Ulfåsa, m. m. *Svea Rikes Råd*. Också en Son af den olycklige Riks-Cancelleren *Eric Sparre*, och född 1590. Blef Småsvän hos K. CARL den IX och därefter Kammar-Junkare. 1615 skickad i Riksens Råds namn i angeläget ärende til Nederland, och 1617 Kon. GUSTAF ADOLPHS Kammar-Junker, i hvilken beställning han upvaktade på Konungens resa til Halmstad, där et förtroligt samtal vardt hållit med Kon. CHRISTIAN den IV i Dannemark. 1622 vardt han Drotn. MARIA ELEONORAS Hof-Mästare. 1627 Assessor i Svea Hof-Rätt, s. å. Ståthållare på Jönköping och öfver des Län. 1628

1628 Hof-Råtts-Råd i förenämde Hof-Rätt. 1634 Landshöfdinge öfver Upland, då Stockholms Stads Ståthållare-Åmbete, efter 1634 års Regerings-Form, skildes ifrån Upsala Landshöfdingedöme. Efter 7 års förlopp, nämndes han til Riks-Råd och Assessor i Svea Hof-Rätt, samt tillika til Håradshöfdinge, i öfra Satagunden i Finland, sedan han förut, til allas nöje, varit 6 gånger Landt-Marskalk på 1633, 34, 35, 36, och 38 årens Riksdagar i Stockholm, samt 1640 års Riksdag i Nyköping. Han har ej vanhedrat sit Fådernesland. Han fulländade sit lopp 1644, och des efterlemnade Barn blefvo 1647 i Friherrligt stånd försatte.

Gift f. g. med *Merta Baner*, a. g. med *Karin Båt*.

Öfver Lars Sparre, låses en vacker Latinsk Lof-skrift, uti *Chr. Heidenrichii Rosa Svetica*, tr. i Stockh. 1641.

(Se Sv. Biblioteket, 3 Delen, p. 294. —)

SPARRE PEHR, *Friherre* til Croneborg, *Herre* til Ångsö, Skålnora m. m. *Svea Rikes Råd.* Son af Riks-Råder och Præsidenten i Götha Hof-Rätt, Friherre *Peder Ericss. Sparre*, med Fru *Elsa Posse*, och född i Stockholm 1633. Efter Föråldrarnas tidiga frånfälle, tog Drotning CHRISTINA sig sjelf hans förmynderskap an, utnämde för honom skicklige Låromästare, och lät honom göra en utrikes resa. Så snart han ifrån den 1656 hemkom,

kom, antogs han af Drotn. HEDVIG ELEONORA til Kammarherre, i hvilken ſyſsla han blef Hennes Maj.t til Preuſen och Polen följaktig, när hon ditreſte för at beſöka ſin Gemål Konung CARL GUSTAF. Ehuru beſvärlig denna reſan var, underlåt han likvål icke at på ädla Vetenſkaper använda de få fribets-ſtunder han kunde finna. Han öfverſatte då, ej allenaſt några Böcker af *Q. Curtius* på Svenſka, och det ſå lyckligt, at många hafva tviflat om Auctorn båttre ſkrifvit, än denne varit Tolk; utan ſammanſkref äfven, med en jämn och vacker Latinſk ſtyl, den Svenſke Hjeltens tappra Fälttog i Polen, med jämförelſe af *Alexandri Magni* namnkunniga ſeger-vinningar. 1658 förordnades Friherre Sparre til Vice-Præſident i Svea Hof-Rätt, 1660 til Gouverneur öfver Lifland och ſ. å. var han Landt-Marſkalk på Riksdagen i Stockholm. 1661 gick han til det Käjſerliga Hofvet ſåſom Envoyé Extraord., för at affluta några mål, hvilka angingo den Osnabrüggiſka freden. Efter återkomſten därifrån, blef han 1664 andra gången Landt-Marſkalk, vid Rikſens Ständers ſammankomſt i Stockholm, hvilken billigt räknas ibland de märkvärdigaſte Riksdagar. Innan denna Riksdag ännu ſlöts, uphögdes han til Riks-Råds och Cancellie-Råds värdigheten. Det är om honom ſkrifvit, at han, på ſin tid, anſågs ſåſom et fullkomligt mäſterſtycke af en välväxt, ſkön och vältalig Man. Under en reſa til varma

ma Baden i Schvallbach, affomnade han i Verden 1669. Liket jordades i följande året uti Kongl. Riddarholms-Kyrkan i Stockholm.

Gift 1667, med Fr. *Sigrid Horn.*

(Se Perfonalierne efter *Magni Pontins* Lik-Pred. tr. i Stockholm 1670 in 4:o. — Svenfka Bibl. 4 Del. p. 195. —)

SPARRE PER, *Friberre* til Kroneborg, *Herre* til Nåsby och Refta, *Riks-Tygmåftare.* Var fødd 1628, Son af Riks-Rådet *Lars Sparre*, och Sambroder med Landshöfdingen *Svante Sparre.* Til Ångland och Holland gick han 1672 fåfom Extraord. Ambaffadeur, och biviftade Mediations-verket i Côln. 1675 gjordes han til Grefve i Frankrike, hvilken nya värdighet likväl aldrig blef af Kon. CARL den XI ftadfåftad. Vid Riksdagarne nåft före 1680, åfven fom vid denna mårkeliga Riksdagen, var han den ftörfte Talare på Riddarhufet, och talte altid med en fårdeles ftyrka. Såfom Svåger med Riks-Cancelleren Gref *M. G. De la Gardie*, fökte han våldeliga förfvara Rådet emot den tidens förföljelfer. Dödde 1692, och ligger i Kongl. Riddarholms-Kyrkan begrafven.

Gift med *Ebba Margaretha De la Gardie.* Uti Frankrike lefva nu för tiden hans Barnabarns Barn, hvilka bekånna fig til den Romerfk-Catholifka Låran.

(Se Sv. Bibl. III. Del. p. 299. — Meddelade uplysningar. —)

SPAR-

SPARRE SVANTE, *Friherre* til Kroneberg, *Herre* til Berqvara och Dåderö, *Landshöfdinge* och *Ståthållare* i Upsala. Riks-Rådet *Lars Sparre* och Fru *Mårta Banér* voro de Föräldrar, af hvilka han 1623 föddes. I ungdomen gaf han nöjaktigt prof af mognade studier, genom en vacker Latinsk Parentation öfver Riks-Rådet och Fält-Marskalken Johan Banér. Gjorde utrikes resor, med den grannlaga upmärksamhet, som lämnade de nyttigaste upplysningar hos honom qvar, och kallades til Vice-Præsident i Åbo Hof-Rätt, hvarefter han 1649 blef Landshöfdinge öfver Upland. Uppå tre Riksdagar, hvilka höllos i Stockholm 1649, 50 och 51, har han varit Landt-Marskalk. Hans döds-år är 1652, och han är i Strängnäs Domkyrka begrafven. Med et klarsynt förstånd och et varmt hjerta, tjente han sit fädernesland. Gift med *Giörvell Båt*.

(Se Sv. Bibl. 3 Delen, p. 329. —)

SPARRE TURE, *Friherre* och *Öfverste* i Holländsk tjenst. På Sundbyholms Kongs-gård i Södermanland född 1654. Hans Fader var Friherre *Carl Sparre*, General af Infanteriet och Öfver-Lagman i Vester-Norrland. Modren var Frih. *Maria Båt*. Föräldrarne följde Kon. CARL GUSTAF på Des Polska Krigs-tåg, och sedan Modren dödde i Varschau 1656, upfostrades han en tid hos sin Morbror. Det var

år 1672, ſom han åtföljde ſin Farbror, Gen. Fält-Tygmäſtaren *Pehr Sparre* på des Extra-Ambaſſade til Ångland och Holland. Vid ankomſten på ſenare ſtället, var krigs-lågan tänd emellan Frankrike och Holland. Genaſt gick han uti Republiquens krigs-tjenſt, och vant ſnart et ſådant tycke hos Prinſen af Oranien, (ſedermera Kon. VILHELM den III i Ångland) at Prinſen gaf honom fanan vid ſit eget Lif-Compagnie. Med utmärkt mannamod förde han den uti Bataillen vid Senef 1674. Prinſens Garde var af fiendens ſtarka anfall på flykten drifvit, Sparren nedfäld och af Cavalleriet illa trampad, fanan honom afryckt, när han likväl tog henne åter, och förſvarade ſig emot 5 Ryttare ſom honom med yttersta häftighet angrepo, til des han ſom död åter nederföll, ſedan högra armen blifvit genomſkuten och högra ſidan med värjor genomränd. Fält-Marſkalken Gref Königsmark kom honom då i ſiſta ſtunden til räddning. Efter et ſå hurtigt upförande, blef han Capitaine med Compagnie vid Prins VILHELMS Regemente. Uti belägringen för Maſtricht 1676 inlade han icke mindre tapperhets-prof, där hans vänſtra arm med en muſquet-kula blef genomſkuten, vänſtra handen illa bleſſerad, bröſtet ſvåra kroſſadt, och hans ben af de kaſtade hand-granater ſönderſlagne, ſå at mäſta delen af köttet aftacklades. Uti actionen vid Mont-Caſſel 1677, var han ockſå närvarande, och faſtån hans högra lår blef genom-

nomſkutit, och hans ſida af en bardiſan genomrändes, utförde han likvål ſit befål med den ſtåndaktighet, at han fick Marquis de Buron til fånga, ſom emot honom anförde en Bataillon af det Franſka Lifgardet. Sedan fålttåget var ſlutadt, åtfölgde han Prins VILHELM til Ångland, och utnämdes kort efter til Öfverſte-Lieutenant vid Öfverſte La Roxevieres Regemente. Med det ſamma biviſtade han ſlaget vid S. Denis vid Bergen, dår han var med i hetaſte elden, ſåg ſin Öfverſte falla och fant ſig ſjelf åter illa bleſſerad. Prinſen af Oranien lät dårefter föra den käcka Sparren uti ſin egen vagn ifrån Lågret til Haag at cureras. Imedlertid ſlöts freden emellan Frankrike och Holland i Nimvegen, och vår Sparre begaf ſig i Maji 1676 til de varma Baden i Aken. Hemkommen til Haag, updrog honom Prinſen et ledigt Infanterie-Regemente. Sedan reſte han til Paris, ſtannade dår i 2:ne år, och njöt vid Franſka Hofvet mycken högaktning, ſå för ſin kånda tapperhet, ſom öfriga egenſkaper. Efter erhållit tilſtånd, reſte han hem til Sverige, hölt hår Bröllop med ſin i Paris förlofvade Fröken *Hedvig Horn*, ärnade ſig åter til Holland, men hindrades af döden, ſom år 1683 gjorde ſlut på des 28-åriga lefnad.

(Se Perſonalierne efter Lik-Pred. hållen af *S. Iſogæus*, tr. i Stockh. 1683. — Sv. Biblioth. III Delen, p. 93. —)

SPEGEL HAQUINUS, *Theol. Doctor* och *Svea Rikes Årke-Biſkop.* Denne lärde och vittre Mannen hedrar ſit rum ibland deras antal, hvilkas minne förtjenar at öfverlemnas ifrån ſlägte til ſlägte. År 1645 föddes han uti Rönneby och Blekinge. Fadren *Daniel Håkansſon* var Köpman, och ägde *Margaretha Fiſcher* til Huſtru. Deras qvicke Son reſte 1662 til Academien i Greifsvald, och ſå vidare til Tyſkland, Holl- och Ångland, ſamt Dannemark, och blef vid återkomſten Magiſter i Lund 1671. S. å. antog Konung CARL den XI honom til ſin Hof-Predikant, och gaf honom 1675 Öfver-Hof-Predikants Fullmagt. Sedermera följde han Konungen under hela Danſka kriget, och præſiderade uti Fält-Conſiſtorio. Efter kallelſer til Götheborgs, Malmö och Runneby Paſtorater, utnämdes han 1679 til Superintendent på Gottland. 1680 förrättade han den Kongl. Vignings-acten emellan Kon. CARL den XI och Danſka Kron-Prinſeſſan ULRICA ELEONORA, på Skottorp i Halland. Hans Anteceſſor vid Superintendentien var en Danſk vid namn Joh. Endislovius. Denne vardt ifrån ſin ſyſla dimitterad, ſedan Gottland genom 1679 års fred återkommit under Sverige. Rörd af ſlag, var Endislovius ſängliggande, när Spegel til Gottland ankom. Man berättade den Danſke Prælaten, at den Svenſke Superintendenten var landſtigen. *Så, ſå,* gaf han til ſvar, *han ſkal vara välkom-*

men,

men, jag vil ej vara honom til hinders: mit rum är ledigt. — Vånde sig härpå til väggen och affomnade. Med anståndig heder blef denne begrafven af sin efterträdare i Åmbetet, och Enkan åtnjöt af Spegel mycken vålvilja. År 1682 anstålte den nye Superintendenten et Synodal-Möte i Visby, och præsiderade sjelf för en Disputation, som då ventilerades. Samma år inföll en Riksdag i Stockholm. Spegel reste dit, och återkom ej til Gottland förr än år 1684. Til Biskop i Skara förordnades han 1685, och flyttades dårifrån til Linköping 1691. Vid Jubelfesten i Upsala 1693, var han primus ibland 15 Theologiæ Doctorer, och uphögdes sist på Upsala Årke-Biskops-stol 1711. Allestädes beredde han sig såsom en vårdig och vaksam Biskop. Efter den brand som 1700 öfvergick Linköping, dref han med nit på Gymnasii-husets nya byggnad, hvaraf minnet, honom til heder, ännu förvaras, genom inscription på Gymnasii-huset. Åfven riktade han Gymnasii-Bibliothequet med många goda Böcker, hitskånkte ockfå, efter sin Sons *Jacob Spegels* död, en artig Mynt- och Medaille-Samling. Han tilvant sig allmån kårlek och vördnad, I hvad nåd han stod hos Kon. Carl den XI, kan dömas af Konungens Bref af d. 22 Julii 1690 til Biskop Virænius. „*Jag hafver*, skrifver Konungen, *uti Biskåp-„pen Spegiel och Ehder, mist ett par så godh „och trogna sjelesörjare, hvilka jag nåppe-*

„ligen nånsin bekåmmer igen, fôr jag vett „i hafven ålskat migh och jagh Edher igen.“ — Sedan denne fôrträffelige Mannen, genom nit fôr Guds åra, omsorg fôr Religionens renhet, mogen lårdom, många skôna Poëtiska och andra grundeliga Skrifter, samt en vacker vandel, grundlagt sin råttighet til senaste efterkommandes åtanka, afsomnade han i Upsala 1714, och begrofs därstådes med en heder som var svarande emot personens vårdighet. Stoftet flyttades til Linkôpings Domkyrka, hvarest han fôrut sjelf låtit bereda sin hvilostad.

Genom sin Fru *Anna Schultin*, med hvilken han 1684 trådde i ägtenskap, blef han en Fader fôr trenne Barn. Yngsta Dottren ågde Riks-Rådet *Joachim von Düben.* Uti 4:o är hans bild graverad, och har fått detta Elogium, af den vittre *Joh. Upmark Rosenadler:*

Hæc est HAQUINI *facies veneranda* SPEGELI,
Supremus mitræ, quem decoravit honos.
Si pietas, doctrina, animi constantia recti,
Et gravitas, tanto munere digna, Viri
Ære simul sculpi possent: hoc pulcrius ære,
Carius hoc, toto nunquid in orbe foret?

Af Doct. Spegels skôna och i mycket vårde hållne Skrifter, som tryckte utkommit, bôra nåmnas: *Guds Vårk och Hvila,* — med *det til-*

tilslutna och öpna Paradiset, 1685 in fol. och 1705 in 4:o. — Leipzig 1725, Norrköping 1745 in 4:o — *Then Sv. Kyrko-Historien eller Biskops-Chrönica* i 2 Delar in 4:o. Linköping 1707 och 1708. — *Glossarium Lingvæ Gothicæ.* — *Passions-Andagt, eller Predikningar öfver Christi lidande.* Stockh. 1723 in 4:o. — *Förklaring öfver Höga Visan, Himmelsk Brudkammare kallad,* Stockh. 1686, in 8:o. — *Andeliga Sånger, och ibland dem ganska många som uti vår Sv. Psalmbok med hans namn finnas underteknade.* — *Förklaring öfver Salomons Predikare.* Norrk. 1746. — LEXEIS RHÆTAI. Upsala 1712, in 8:o. — *Uptände Stjernor.* Stockholm 1762. — *Predikningar, som uti Dr. Strickers Homil. Bibl. p.* 130 *upräknas.* — *Diarium öfver Skånska kriget, tr. i Sv. Bibl. 2 Delen p.* 16. *följ.* — *Lutheri Cateches med Spörsmål förklarad,* Stockh. 1686. — Denna Cateches vardt straxt förbuden. *Några Christeliga Böner, hvilka enfaldige Predikanter och Åhörare kunna bruka uti sin Gudstjenst.* Stockh. 1680, in 8:o. — *Barna-Bibel.* Stockh. 1684, in 8:o. — *m. m.*

Vi slute denna Artikel, med det grundade beröm som öfver Doct. Spegels Poëtiska förtjenster läses uti *Våra Försök*, Vol. III, p. 142.

Lärde Spegel *du som qväder,*
Vid dit höga Herde-kall,
Jord och vattn, eld och väder,
Foglar, fiskar, djuren all
Oss i kort beskrifning gifvit
Med hvarderas art och drift,
Samt hur Eva äntlig blifvit
Skapad, dårad, straffad, gift;
Vårdigt du på Svenska språkar
I beskrifning, tydlig, ren.
At du stundom Milton råkar,
Gör dit arbet intet mehn;
Men den eld, den högd och styrka,
Som rätt teckna Skalde-ljud,
Kan man röna måst och dyrka
I dit Företal til Gud:
Ja, vår Kyrka, tusend gånger,
Får dit namn med vördnad se,
När din' anderika Sånger
Henne tröst och glädje ge.

(Se *Molins* Programma in funere Spegelii. — *Joh. Upmark* (*Rosenadler*) Orat. parent. Upf. 1714. — *Joh. Gezelii* Lik-Pred. med Personalier. — 1714. *Nettelblads* Mem. Virorum in Sv. erudit. rediviva Semidec. II. p. 1. — *Rhyzelii* Episcop. Sv. Goth. p. 77. I. B. — *Jör. Wallins* Gottländska Saml. p. 195. — *Peringsköldii* Mon. Ulleråkens. p. 187. — *Högmarks* Psalmopœogr. p. 205. — *J. H. Lidén* Hist. Poët. Svec. P. IV. p. 96. — *H. J. Sivers* Elogium Spegelianum 1745. — *Schefferi* Sv. Lit. p. 251. — *v. Stiernmans* Cent. Anonym. I & II — *Lönboms* Uplysningar i Sv. Hist. 2 Delen, p. 109. —)

SPENS

SPENS JACOB, *Friherre, Riddare* och *General*. Var född i Skottland 15—, och kom til Sverige i Kon. CARL den IX:s tid 1610, såsom fullmägtig Legat ifrån Kon. JACOB i Ångland, under det at giftermål var på vågen emellan Prins GUSTAF ADOLPH och en Ångelsk Prinsessa. Han reste ifrån Sverige til Dannemark för at, på sin Herres vägnar, medla frid emellan Konung CARL och den Danske Konung CHRISTIAN, och vardt där illa handterad. Han sköflades. Honom ifråntogos hans saker och bagage, och sedan en af hans tjenare blifvit ihjälslagen, samt fyra svåra sargade, kom han sjelf med största lifsfara undan den vakthållning som vid Danska gränsen var utsatt. Sedermera gick han i tjenst hos Kon. GUSTAF ADOLPH och vardt 1612 Des Ambassadeur til Ångland, hvarifrån han tilbragte sin Konung *Strumpebands - Orden*. Svenska Kronan visade han trogna tjenster, vårfvade för Svensk sold åtskilliga Ångelska och Skottska Regementen och utnämdes til General, samt 1622 til Friherre. Af Kon. GUSTAF ADOLPH var han utmärkt ålskad, och ålskade honom tilbaka så högt, at då han til Stockholm fick tidningen om Monarchens fall midt i des seger vid Lützen, blef han rörd af slag, hvaraf han samma stund dödde.

Gift med *Margaretha Forat* ifrån Skottland.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — Personalierne öfver Gref C. G. Spens tr. i Stockh. 1751. —)

Spens Jacob, *Grefve* til Höja, Ökna m. m. *Svea Rikes Råd* och *Præsident* i Kongl. Bergs-Collegio. En Sone-Son af föregående Friherre *Jac. Spens*, och Son af Öfversten Friherre *Axel Spens*, med Fr. *Sophia Reuter*. Öfverste af Lif-Regementet til häst, bivistade han Kon. Carl den XII:s Kröning 1697, och fick Gen. Majors Fullmagt 1698. Gen. Lieutenant 1701. Gen. Munsterherre 1704. Kongl. Råd och Præsident i Bergs-Collegium 1710. Grefve 1712. Någon tid Vice-Öfver-Ståthållare i Stockholm, under Kongl. Rådet och Öfver-Ståthållaren Grefve Knut Posses sjukliga tilstånd. Et partie Ryssar afslog han tappert vid Pitschur 1701, var med vid descenten öfver Düna-strömmen, förföljde Saxarne, och gjorde et godt byte. Vid Clissow commenderade han andra Linien af högra flygelen 1702, och öfvervar Staden Elbingens åröfring. Han betalte naturen sin skuld 1721.

Gift med Friherrinnan *Beata Bonde.*

(Se Höfd. Minnet. — Geneal. Matr. — Kon. Carl den XII:s Hist af Dr. *Norberg.* —)

Sperling Jöran, *Grefve*, *Kongl. Råd*, *Fält-Marskalk* och *Gen. Gouverneur* öfver Ingermanland och Kexholms Lån, föddes 1630.

1630. Des Fader var Friherre *Caspar Otto Sperling*, Gen. Major ock Landshöfdinge uti Halland. Modren, Fru *Helena Ulfsparre.* Ungdoms-tiden upoffrades måst åt Lårdom och de kundskapers förvårfvande, som skulle göra hans öfriga lefnad nyttig för Riket, behaglig för honom sjelf, och utrikes ökade han vidare sina insigter. Efter någon tids upvaktning uti Arf-Fursten CARL GUSTAFS Hof, fick han en Capitaine-Lieutenants charge vid Öfversten Ad. Herm. Wrangels Regemente, med hvilken han följde på en expedition åt Polen, och vardt sedermera Capitaine vid et Dragon-Regemente. Öfverste-Lieutnants fullmagt emottog han 1658, och commenderade såsom Öfverste et Regemente Dragoner ifrån år 1664 til 1676, då han avancerade til General-Major af Infanteriet, och blef Öfver-Commendant uti Götheborg. Ifrån denna ort flyttades han til Landshöfdinge-beställningen öfver Halland, vid det tilfälle at de Danske vånde sina vapn emot Staden Halmstad. Vidare gick han efter befallning til Hufvud-Arméen, och förrättade sin Gen. Majors tjenst uti slaget vid Landscrona, med den tapperhet, at General-Lieutenants Ämbetet honom updrogs, jämte Vice-Gouverneurskapet öfver Skåne, Halland och Blekinge. Sedan krigs-lågan uti Skåne sig saktat, vardt han 1679 Gouverneur öfver Vester-Norrland och des Provincier, gick så med Kongl. Rådet Cl. Rålamb och Landshöfdingen Henr.

Fal-

Falkenberg, at beſörja en angelägen förrättning angående Pomern och Bremen, blef General för Infanteriet, och ſtraxt därpå General-Gouverneur öfver Ingermanland, ſamt år 1687 til Råds-vårdigheten kallad, hvarmed Grefve-Titel följde. Siſt ökades hans åra med Fält-Marſkalks dignité 1690. Han fick 1691 tilſtånd, at uti egna angelägenheter reſa öfver til Stockholm, men ſjuknade i Narven, och emottog där döden ſ. å. i Sept. månad. Begrafningen ſkedde ſedan i Kongl. Riddarholms-kyrkan i Stockholm, d. 18 Dec. 1692 med mycken ſtåt, och i det höga Konunga-huſets öfvervaro.

Gift 1 g. med Fr. *Ingeborg Liljehök*, 2 g. med Fr. *Chriſtina Horn*, 3 g. med Fr. *Mårta Flemming*. Familjen gick ut med Capit. Grefve *Jöran Caſper Sperling*, ſom 1766 ſamlades til ſina fäder.

(Se Perſonalierne efter den af *Joh. Vultejo* hållne Lik-Pred. tryckt i Stockh. 1692. —)

SPOLE ANDERS, *Mathemat. ſuper. Profeſſor* i Upſala. Föddes 1630 i Småland, Tveta Härad och Barnarps Sokn. Fadren *Peder Anderſſon*, Smed, var gift med *Gunnila Pedersdotter*. Så ſnart Sonen af en Djäkne lärt läſa Svenſka, lärde han ſin Fader läſa. Jönköpings Schola och Calmar Gymnaſium gick han igenom, reſte med ringa förmögenhet åt Greifsvald, där han en gång diſputerade, och

där-

dårifrån til flera Tyska Academier. Om sommaren 1655 kom han hem, tog Veniam Concionandi af Biskopen i Vexiö, och predikade flera gånger i Barnarps Kyrka. Såsom Informator för 2:ne förmögne Bond-Söner, gjorde han til Upsala sin första resa, där han sedan årholt en mera lysande condition hos tre unga Herrar Sjöblad. Med desse vistades han, ömsom i Upsala, Stockholm och på landet, och såsom något besynnerligit kan nämnas, at han i Stockholm 1663 fick Mäster-Bref uti Fyrverkeri- och Navigations-konsten. Med sine Disciplar, började han 1664 en utrikes resa, til Holland, Ångland, Frankrike och Italien; och under vägen öktes Rese-sällskapet med flere Svenskar, ibland hvilka voro tvänne Grefvar Douglas. I Rom sågo de Påfven ALEXANDER den VII:s högtideliga Begrafnings-act. Neapel och Sicilien besöktes ock. Under denna resan, lade Spolen sig i synnerhet på de Mathematiska Vetenskaper, och öfvade sig äfven uti glas-sliperiet. Våre vandrings-män voro på vägen, at samla sig uti Ragusa, där de ärnade vara Holländske Ambassadeuren til mötes, och med honom gå åt Constantinopel, när en förfärlig jordbäfning, uti hvilken största delen af Ragusa nova gick under, och hvarvid den Holländske Ambassadeuren med Hustru och Barn omkommo, gjorde deras upsåt om intet. De togo då sjövägen åt Loretto och besågo där, ibland många andra rariteter, det huset

ſet ſom föregifves vara Åſna-ſtallet uti hvilket Chriſtus föddes. Efter fulländad reſa, återkom Spolen til Fäderneslandet, och århölt Konung CARL den XI:s Vocations-Bref dateradt d. 30 Nov. 1667, til Mathem. Profeſſion vid den i Lund ſtiftade Academien. Denna ſyſſla ſkötte han med all flit, til år 1676, då de Danſke uti Skåne gjorde infall. S. å. reſte Spolen til Malmö, för at upvakta Kon. CARL, af hvilken han fick befallning at begifva ſig til Halmſtad, til dår varande Gen. Gouverneuren, med nödiga efterråttelſer om fiendens operationer. På vägen dit, blef han af 3 Snapphanar öfverfallen, emot hvilka han ſig med piſtol förſvarade. Efter undfångna ordres af Hans Excellence Gr. P. De la Gardie, ſom föreſtod Defenſions-verket på Småländſka gräntſen, upſatte han omkring Jönköpings Slott Palliſader, och utſtack det verk ſom med jordvallar ſkulle göras vid Öſtra Stads-porten. Vid Smålands-grånſen, upfördes ock en Skants med Allmogens tilhjelp, efter Spolens anvisning. Genom underhandling med en Svenſk Bonde, ſom ſålde Tobak uti Danſka Lågret, ſkaffade han tilförlåteliga kundſkaper om Danſkarnes ſtyrka och rörelſer, då de voro i begrepp at beſtorma Halmſtad. Alt hvad Spolen fick veta, rapporterade han Konungen, hvilken med egen hand gaf honom 100 Ducater til detta behof. Efter Lundſka ſlaget, 1676, beſåg han i Staden ſin ruinerade och i det måſta afbrånda gård, nyttjades ytterligare

gare åfven som förut af Konungen, uti flera angelägna expeditioner, och var vid många tilfällen uti yttersta lifs-fara. År 1676 belönte Konungen hans trohet med nådig fullmagt på Häradshöfdinge-tjensten öfver Sönnerbo, och årböd honom äfven Adelskap *). Under bataillen med de Danske i Junii månad 1677 vid Landsorterna, hade Spolen sin post hos Bönderne, och tog, midt under häftigaste elden, 2 gångor ordres af Konungen sjelf. Efter slaget, förde han, tillika med Assessor Örnevinge, Tropheerne til Halmstad, under betäckning af en Corps Bönder, och vid återkomsten til Konungen, fick han Kongl. Maj:ts öpna Bref, at för sig, Hustru och Barn, njuta adelig frihet på alla de Frälse-hemman som han kunde sig tilhandla. 1679 århölt han nådig fullmagt på Mathes. Professionen i Upsala, efter afledne Pr. Jon. Fornelius, jämte befallning at straxt resa til Upsala, som ock skedde. Ifrån denna tiden gagnade han den Academiska ungdomen med sina föreläsningar, och gjorde 1695 efter Kongl. befallning en resa tillika med Prosten i Örebro Joh. Billberg, til Norrland, at i Torneå och annorstädes observera *Elevationem Poli.* Efter en besvärlig men ärefull 69 åra lefnad gick han til hvila 1699, och begrofs i Upsala Domkyrka, där han sjelf låtit bereda sin graf.

År

*) Sönerne adlades sedan 1715 med namnet *Rosenborg.*

År 1668 gifte han sig med *Mårtha Lindelia*, Proste-Dotter ifrån Jönköping. Under Krigs-bullret hade hon, med sina Barn, sit stamhåll hos Fadren. Prof. Spole har, uti sin egenhändiga Lefvernes-Beskrifning, om sin Svårfader Prosten Lars Lindelius gjordt en besynnerlig berättelse. Under det Spolen vistades en gång i Svårfadrens hus, steg Gubben en natt up i sömnen, gick hela Staden igenom, tog vägen genom Östra Tull-porten, och vandrade en hel fjerdings-våg til en liten Landtgård, på hvilken hans Hustru då var. En Piga, som straxt blef Prosten varse, når han om natten stigit up, och som fåfängt bemödade sig at hålla honom tilbaka, då hon märkte at han på et förbrylladt sätt sig betedde, sprang straxt och väckte Spolen. Denne hant Svårfadren på gatan, och bad honom gå tilbaka, efter han var oklädd, men Lindelius stod icke at öfvertala. *Sofver Ni?* frågade Prosten sin Måg. — *Nej*, svarade han. — *Men jag sofver*, sade Prosten, och itererade detta flera gånger. *Jag går och sofver.* — „*När vi kommo up til Ängbagen*, skrifver Spolen i sin berättelse, *fick min sal. Svårmoder se oss bägge och ropade förskräckt: Huru i JEsu namn ären J hitkomne? I det samma föll min Svårfader ned til jorden, och sade sjelf: Huru är jag kommen hit? — Nu vaknar jag först up, — och då var han så svag, at min k. Svårmoder och jag näppeligen kunde få honom in i stugan, där han*

han tilförene hade gått en hel ¼dels mil upföre höga backar och måst i djup sand. Och då jag frågade honom, om han kunde minnas hvad vi sagt på vägen, och hvem oss hade mött, svarade han, nej, jag vet icke huru jag är hitkommen. — Jag bad honom då se på sina skor, som voro helt dammiga. Aldrig har jag förmått gå hit, sade han. — Sedan blef han mycket svag och lade sig ned. Svagheten tiltog mer och mer, så at han intet kunde skrifva eller komma ihåg sit egit namn, hvilket continuerade alt til några dagar före hans död, då han i det måsta fick sit förstånd igen. Han afsomnade d. 6 Jan. 1671." — Häröfver gör Spolen denna physiska anmärkning: *at somlige sensus hos Mannen måtte hafva sofvit, och somlige varit vakne.*

Sin Lefvernes-Beskrifning slutar Professor Spole med denna tilläggning: „*När det behagar Gudi den Aldrahögste, at kalla mig ifrån denna verlden, det han låte ske i en salig stund, vil jag at öfver mig skal predikas af Visb. Boks II Cap. v. 22. Men Du hafver all ting skickat (skapat) med mått, tahl och vigt. DEUS omnia creavit in Mensura, Numero & Pondere.*"

EXPOSITIO.

„*Ty först känner jag GUD den Högste, för min Skapare, Frälsaren JEsum Christum,*

ſtum Gud och Månniſka för min Återlöſare, ſom hafver lidit död för mig, frälſt mig ifrån alla ſynder, ſå de jag hafver ärft efter våra förſta Föräldrar, ſom de jag med mit ſyndiga lefverne begått hafver, hvilka jag af hjertat ångrar och beder om förlåtelſe: Den H. Anda för min Hugſvalare i all min nöd och ſvaghet."

„2. *Hafver ſkapat mig i mått, låtit mig, ſom af ringa Föräldrar född är, blifva en lärd Man, ſom hafver beklädt förnämliga Åmbeten, gifvit mig gunſt hos många höga Herrar, ſå utomlands ſom här i vårt kära Fädernesland, hos Hans Kongl. Maj:t högſtſalig Kon.* CARL den XI, *den jag aldrig nogſamt berömma kan, för Hans höga nåd och gifmildhet, och andra höga Herrar, Kongl. Maj:ts Råd, ſom mig ſtor gunſt betedt hafva.*"

„3. *Uti tahl, at jag hafver förmått göra det mig betrodde Åmbete i många år, läſit publice och privatim, ofta diſputerat, ſkrifvit, och af trycket låtit utgå, Arithmeticam, — Computum Eccleſiaſticum, — primam partem Aſtronomiæ, ſeu Sphæricam, och en del af Theoricam, och det på egen bekoſtnad. — Hafver ock ifrån år* 1659 *betjent mit kära Fädernesland med Almanach-ſkrifvande, ſamt gifvit förſlag huru man ſkal kunna corrigera den Julianſka Calendarium.*"

„4. *Uti*

„4. *Uti vigt, at GUD hafver gifvit mig en vålsignad och hålsosam kropp, fast ån jag i några år var betungader med en svår hörsel, och andra ålderdoms-svagheter, förlånt mig godt minne och förstånd, beskårmat mig med en gudfrugtig, from Maka, med hvilken jag hafver lefvat i god kärlek, samdrågtighet och förtrogenhet, aflat med hånne 9 Barn vålskapade, 3 Söner, af hvilka en är döder, och 6 Döttrar, af hvilka en år kommen i et lofligt ägtenskap med Höglårde Herr Magister Celsio, nu varande Rector Scholæ hår i Upsala, förlånt mig rikligen min dagliga födo och uppehålle, en vacker egendom, den jag måst hafver tillika med min kära Hustrus flitiga tilhjelp förvärfvat mig, en del årft efter mine salige Svärfolk, den GUD låte mig lyckligen njuta så långe Gudi behagar mig vidare lefva, och bruka Guds namn til åro, min kära Hustru til uppehålle och Barn til upfödelse och nytto, min nästa nödtorftige til någon understöd. Kånner nu at min kropp begynner mårkeligen tiltaga uti vigt och tunghet, at min förlossning och hädanfärd snart nalkas, den GUD salig förlåne! — Detta sista vil jag gärna, at det blifver fullkomligen, af den Lik-Predikan gör, uplåst, för ån Personalia, hvilka kunna något kortare göras.*"

Laus Soli Deo, *Upsala d.* 17 *Dec.* 1697.

„Jag vil förära til Upsala Bibliotheque S. Biblia Eliæ Hutteri, bestående af 5 Tomis vål conditionerade, köpte af Mr. Christophero Lejoncrona, med några andra för 75 Riksdaler som han til Sv. Rubenii Stårbbus skyldig var.“

Förutan ofvannämde Skrifter, af Spolen författade och af trycket utgifna, finnas *Tre Bref* ifrån famme Man, til Kongl. Rådet Gref Dalberg, angående *Svenska Antiquiteter*, uti *Svenska Archivum* T. 2, p. 190 införde.

Prof. Spoles mynd in 8 graverad, har under sig denna Inscription af Pr. Lagerlöf författad:

Talia stelliferi solers metator olympi,
Atque Orbis Mensor SPOLIUS *ora gerit.*
Candor inest animo, studiumque perenne laboris.
Quæque oculis spectat sidera mente refert.

(Se Memoriam Vitæ *And. Spolii*, a *Laur. Norrmanno*, in Mem. rediv. Virorum in Svec. erudit. Semi-Decas I:a p. 208. — *von Döbelns* Histor. Acad. Lund. Cont. Secund. p. 239. — Meddelade efterrättelser af Herr Secret. *Sigfrid Gahm Persf.* tagne utur Prof. Spoles egenhändiga författade Lefvernes-Beskrifning. —)

SPÖ-

Spőring Herman Diedrich, *Med. Doctor* och *Professor* vid Acad. i Åbo. Föddes 1701 i Stockholm af Fadren Con-Rectorn vid Tyska Scholan, *Eberh. Christian Spőring*, och Modren *Elisab. Bened. Burmeister.* Lycklig, at han i sin egen Fader hade en Lårare, som icke allena sjelf innehade de gamla lårda, så vål som de nu brukeliga Språken, utan jåmvål ärkåndes főr en Måstare i Undervisningsverket. Tidigt fick han åfven smak főr Botaniquen, med hvilken vetenskap Tyska Scholans Rector, hvars namn var Stenmeyer, roade sina Lårjungar. Når den unge Spőring, på sit 17 ålders år, kom til Upsala, hade han den nya lyckan at få bo hos den vittre Prof. *Olof Celsius* den åldre. Hans val hade nu fallit på Låkare-konsten. Han hőrde Med. Professorerne Rudbeck och Roberg, och som den berőmde Bromell vid denna tiden bőrjade i Stockholm hålla Anatomiska főrelåsningar, reste Spőring dit. Bromell tog honom i sit hus, och en myckenhet skőna Bőcker, en ansenlig samling af Mineraler och Mynt, et vackert főrråd på torra inlagda őrter, jåmte en fri tilgång til Bromell sjelf, gåfvo Spőring det bästa tilfälle, at på en gång få smak och insigt uti alt det som naturen framgifver.

Nu blef han snart skickelig, at med nytta beśőka främmande orter. Uti Leiden stannade han hos Boerhave, hvilken, såsom et klart ljus, drog til sig folk ifrån alla verldsens åndar.

Albinus hördes i Anatomien och Chirurgien. Af Professor Gravesands Physiska Experimenter var han ock en flitig åskådare. Ifrån Leyden, togs vägen åt Tyskland för at bese de förnämsta Bergverken. I Paris lade han hand vid Anatomien, och besökte flitigt Lazaretterne. I Hardervik uti Holland tog han Med. Doctors graden 1726. Klok och förfaren, men mycket gäldbunden, kom han hem 1727, och var nog lycklig at året därefter, til Med. Professor i Åbo befordras. I detta sit Ämbete, viste han fullkomligen, at intaga sina åhörares tycke, med nyttige och förnöjande föreläsningar. Altid valde han artiga och gagnande ämnen, uti de Academiska Läro-prof, som med hans namns påskrift utgåfvos. Med nya Rön var han jämt sysselsatt, och en stor del af dem hedra hans minne uti Kongl. Sv. Vet. Academiens Handlingar, hvars Ledamot han var. Såsom den enda Medicus i Storfurstendömet Finland, måste han vidkännas många förrättningar, som til honom ifrån Domstolarne lemnades. Sin kärlek för Academien i Åbo, och Medecinens upkomst, visade han uti den omsorg han bar för Anatomie-kammarens och Bibliothequers anläggning. På hans goda föreställningar, skänkte Stadsens Inbyggare det gamla Scholæ-huset til at däraf göra Anatomie-Sal, efter den ritning och utkast, som Prof. Spöring gifvit. Jämväl gaf han plan til det nya Bibliothequet, och förestod byggnaden så väl som förbättringen, sedan det

til-

tillika med Domkyrkan 1738 hade afbrunnit. Til en Naturalie - kammares inråttning vid denne Academie bidrog han åfven, genom utvårkande af Kongl. Maj:ts befallning til Bergs-Collegium, at så vål de dår umbårlige ſtuffer, ſom ock ifrån alla Bergmåſtare-dömen i Riket, prof af de upfundne Malm- och Mineral-ſorter, ſkulle til Åbo förſändas. Han ägde ſjelf et koſtbart Bibliotheque och ſköna Naturalie-ſamlingar. För ſina ſjuka viſade han ſårdeles ömhet. I ſin omgång med ſjukdomar, var han ganſka förſigtig. Enfaldiga Läkemedel föredrog han altid för de mycket ſammanſatta, och ſkåmdes ej vid hus-curer. Denne i ſin vetenſkap mycket förfarne och berömde, denne almånt ålſkade och i ſit våſende angenåma Mannen, fulländade ſit jordiſka lopp år 1747.

Med Jungfru *Hedvig Ulrica Meurman* hade han 1732 ingått ägtenſkap.

Utom egna vackra *Diſputationer* och flera artiga *Rön*, ſamt nöjſamma *Efterråttelſer*, ſom tryckte finnas, ſå vål uti Kongl. Svenſka Vetenſk. Academiens, ſom uti Upſala Vet. Societets Handlingar, låt Prof. Spöring äfven uplägga den ſå kallade *Salernitanſka Scholan*, öfver hvilken han hölt föreläsningar, ſamt öfverſatte på Svenſka *Doct. Fr. Hoffmans ſkrift, om konſten at vara ſin egen Läkare.* Man må icke eller förbigå, at nåmna des vackra *Beſkrifning om ſättet at ympa koppor*, tr. i Åbo 1737, in 4:o. — och des *Läkare-Reglor ef-*

ter Svenſka Domare-Reglorna inrättade, *med Anmärkningar*, hvilka vid des död, funnos renſkrefne och til tryckning fårdige.

(Se Åm. Talet, hållet för Kongl. Sv. Vet. Acad. af *Abrah. Båck*, M. D. m. m. tr. 1749. —)

STAEL VON HOLSTEIN, GEORG BOGISLAF, *Friherre*, *Fält-Marſkalk*, *Ridd.* och *Com. af Kongl. Maj:ts Orden.* Föddes år 1686, af *Joh. Stael von Holſtein*, Öfverſte för Artilleriet i Ingermanland, och *Helena Juliana von der Pahlen.* Kom tidigt i krigstjenſt, och fångades, ſåſom Capitaine, vid Pultava 1709. Lösgifven, ſändes han af Kongl. Svenſka Senaten 1711, med en Expedition til Kon. CARL den XII i Bender, och då han därifrån hemkom, blef han förſt Major, ſedan Öfverſte-Lieutenant och ſiſt Öfverſte för Skaraborgs Låns Infanterie. I Hollſtenſk tjenſt, utnämdes han ock til General-Major och til Riddare af Preuſiſke Orden *de la Generoſité.* Friherre 1731, Öfverſte och Commendant i Calmar 1733, och 1734 Landshöfdinge öfver Calmar Lån med Öland. Förſändes 1743 af Konungen och Rikſens Ständer til Hertig ADOLPH FRIEDRICH af Holſtein, at notificera Hertigens uphöjelſe på Svenſka Thronen, och hedrades efter återkomſten därifrån med General-Lieutenants caractere. 1754 Landshöfdinge i Malmöhus Lån, ſ. å. Seraphimer Riddare, och

och 1756 Fält-Marskalk med tour ifrån 1753. Dödde i slutet af 1764 utan manliga arfvingar. — Gift f. g. med Grefvinnan *Ingeborg Christina Horn*, a. g. med *Sophia Elisabeth Ridderschantz*.

Af detta namn må äfven med några ord nämnas *Otto Vilhelm Stael v. Holstein*, Friherre, och som gick ur tiden 1730 såsom General-Major och Öfverste för Uplands Infanterie-Regemente; samt *Jacob Stael v. Holstein*, dennes Broder, hvilken af Konung STANISLAUS i Polen förordnades til Öfverste för et Tyskt Regemente, och dödde ogift af slag i Stralsund 1730. Om hans envige med Danske Vice-Amiralen Tordenskiöld, kan läsas uti *Sv. Mercurius* för år 1764, Octob. Mån. p. 745. Desse både voro Söner af Gen. Majoren i Lifland, *Jacob Stael von Holstein*, med tvänne Fruar.

(Se Geneal. Matr. p. 155 - 185. — *Höfd. Minnet*, p. 316. —)

STAKE HARALD, *Friherre* och *Svea Rikes Råd.* På sin Fädernesgård Hönsätter i Västergöthland, föddes han 1598, och härstammade af en urgammal Svensk Adelig ätt. Fadren *Eric Stake*, var Hertig CARLS Råd och Marsk. Modren hette *Ingeborg Posse*. Han vardt 1614 Kammar-Page hos Hertig JOHANS af Södermanland Gemål, och 1618 Kongl. Kammar-Junkare. Kon. GUSTAF ADOLPH, som

ſåg den unge Stakens böjelſe, ſkickade honom 1620 med egen recommendation och penſion til Holland, at där låra Krigs-våſendet i ſin utöfning. Denna Republik fäktade då med ny hetta för ſin frihet emot Spanien. Staken tog genaſt tjenſt vid Prins MORITS af Oranien Lifgarde, och utmärkte ſig vid flere tilfällen. Kom hem 1623, blef Fendrik, Cornet, Häradshöfdinge, Lieutenant, och Ryttmäſtare. Konungens fälttåg i Tyſkland biviſtade han, ock vandt genom följande håndelſe Kon. GUSTAF ADOLPHS ſårdeles nåd. Konungen red ut med en liten troupp Cavallerie, då han 1631 hade ſit hufvud-låger vid Würben, och råkade oförmodeligen i en tråffning med några Kåjſerliga Regimenter. De Svänſke fägtade vål tappert, men ſtupade til ſtörre delen, för den vida öfverlägſna fiendens ſkott. Konungen kom omſider ſjelf i fara, och var ej mera ſåker om återvägen. I det ſamma viſte ſig et nytt fienteligit Regimente. Emot detta ſkickade Konungen ſtraxt Staken med et Compagnie Ryttare, med deſſa ordres: *At ingalunda ſtudſa, vånda, eller mer komma tilbaka.* Staken lydde, fägtade manneligen, ehuru bleſſerad han blef, och öpnade därmed för Konungen en ſåker retraite. Ifrån denna dagen fick Staken aldrig ſkiljas ifrån GUSTAF ADOLPHS ſida. 1634 blef han Major, 1635 Öfverſte-Lieutenant, och ſpardes ej i det Tyſka kriget, utmärkandes ſig i ſlagen vid Dömitz och Viſtock. Uti en ſkärmyſs-

myſsling vardt han af de Brandenburgiſke fången, ſedan han blifvit illa ſkuten och bågge kinbenen ſamt tungan genomſtungen. Kurförſten, ſom kånde hans tapperhet, gjorde honom många höfligheter vid ſit Hof, och utvåxlade honom emot Öfverſte Unger, hvilken Staken ſjelf förut tagit til fånga. Öfvervar ſedan 1637 och 38 års campagner. Siſtnåmde år, blef han Öfverſte vid Våſtgötha Cavallerie. Reſte 1639 til Sverige, och recruterade ſit Regimente, ſom ock hemkom. Marcherade därmed til Skåne 1643, och nedlade året efter, vid Hasſlebro, 700 Snapphanar eller beväpnade Bönder. 1645 updrogs honom befålet öfver Väſtergöthland, ſom då både ifrån Norrige och Halland anfölls. Fiendens affigt var ſtåld på Götheborg; men Staken hindrade upſåtet flera ſårſkilta gånger. År 1648 vardt han Landshöfdinge i Skaraborgs Län, och uphögdes 1654 til Friherre. 1657, då Dannemark bröt freden med Sverige, utnåmndes Landshöfd. Stake af Konung CARL GUSTAF, til Gen. Major af Cavalleriet, och befålhafvare öfver de trupper, ſom ſkulle agera mot Norrſka grånſen. Åter lemnades honom nu nya tilfållen, at viſa mannamod och kårlek för Fåderneslandet, och ſedan Bohus Lån, genom freden med Dannemark, kommit under Svenſka Kronan, förordnades han til Gouverneur däröfver, hvarjåmte Konung CARL GUSTAF gjorde honom til Rikſens Råd. Innan Konungen ſedan for til Tyſkland, updrog Hans Maj:t

Maj:t Riks-Rådet Stake hela Defensions-verket emot Norrige, skänkte honom et Landtgods af 30,000 Riksd. värde i Biskopsdömet Ermeland, och begåfvade honom utom des med en Guld-kedja. Åter måste han på nytt gå i fält emot Danska Magten, som af Gen. Bjelke anfördes vid Norrska gränsen. Expeditionen lyckades äfven nu, efter flere mötande motstånd och svårigheter. 1660 århölt Riks-Rådet Stake General-Lieutnants Fullmagt. Sedan freden å nyo var slutad efter Kon. CARL GUSTAFS död, förblef Riks-Rådet Stake beständigt vid sit Gouvernement i Bohus Lån. Landet satte han i godt defensions-stånd, anlade och uparbetade Fästningarne *Carlsten* och *Gustafsborg*, samt låt förbättra Bohus Slott. 1664 blef han Krigs-Råd. När Bohus af de Danske 1676 belägrades, gick han, på sit 79 ålders år, uti samma Fästning, at den förvara. Hulpen af andra på hästen, satte han sig i spetsen för några 100 Ryttare, och gjorde et utfall på de Danske, hvarmed denna belägring slöts. Ålderdoms svagheter nödgade honom ändteligen at söka sit afsked 1677, och detta år dödde han på samma ställe där han var född. Han visade mycken Religion och människo-kärlek. Des hufvud-egenskaper voro, at i krig fägta med oförskräkt tapperhet, och at i fred arbeta på Försvars-verket. Bohus Läns åröfring var förnämligast hans verk, äfven som des ininrättning på Svensk fot. Ofta var han väl icke

icke uti Senaten närvarande, men når han fick göra en Generals-fyssla, då såg man honom uti sin rätta krets. Onekeligen en ibland de största och nyttigaste Fältherrer, som Sverige kan upvisa. Gift f. g. med Fr. *Magdalena Sparre*, a. g. med Frih. *Catharina Bielke.*

Riks-Rådet Harald Stakes Fader nämndes ofvanföre med några ord. Han stod uti mycken nåd hos Hertig CARL. Då Hertigen 1589 mistat sin första Gemål, skref Han til Staken Notifications-bref med egen hand, och inviterade honom til Begrafnings-acten. — „*Såsom* „*vi och då,* skrifver Hertigen, *vele hafve din* „*närvarelse, därföre är vår gunstige befall-* „*ningh, at du så lager thine saker, at du* „*såsom i dag* 14 *dagar kan vare här hos oss* „*tillstädes, medh lång kapper och annen del* „*så stofferet, som til en sådan Likfärdh böf-* „*ves — thärmed oss sker till villje och be-* „*hag. Af Eskilstuna d.* 30 *Julii åhr* 1589. — Uti et annat Bref af d. 22 Junii 1592 befaller Hertigen Staken, at han skulle vid Jönköping „*vara Hertigens Brudh den Högbor-* „*na Furstinna och Fröicken Christine ifrån* „*Holsten til mötes, med* sine *tjenere och hä-* „*ster på det bäste stofferede,* han sjelf *särde-* „*les med een skiön Sammets Jacke* och hans „*tjenare med redekiörtler och långe stöfler.*

(Se Sv. Biblioteket, 3 Delen, p. 67. — Sv. Mercur. för 1758 Sept. Mån. p. 297. —)

STA-

STAKELBERG BERENDT OTTO, *Friherre* och *Fält-Marſkalk.* Son af Öfverſten och Landt-Rådet *Woltber Stakelberg*, med Fru *Helena Lieven*, och född i Lifland 16—. Tidigt upoffrade han ſig til Krigs-tjenſten, och gick de vanlige grader igenom. Han uthårdade ſåſom Öfverſte-Lieutenant 1701 en ſkarp attaque af Ryſſarne, och ſåſom Öfverſte ſlog han 1704 et partie Polackar vid Janiſki, ſamt kort dårpå en del af Oginſkis troppar. Var i ſlaget vid Jacobsſtadt, och intog ſedan Fåſtningen Birſen genom Capitulation. Han hade nyſs förut med ſit folk ſtött til Grefve Levenhaupts armée, når han i ſlaget vid Gemeurthoff 1705 gjorde tjenſt, och upförde ſig manneligen. 1706 blef han General-Major, commenderade vånſtra flygelen af Grefve Levenhaupts armée vid Liesna bataillen 1708, och hade ſ. å. en lycklig tråffning med Ryſſarne vid Deſsna. 1709 måſte han öka antalet af Svenſka Fångarne ſom föllo i Ryſſarnes hånder, var med under Czarens prunkande intåg i Muſcou, utſtod mycket ondt, och kom 1721 hem utur fångenſkapen. 1727 upphögdes han uti Friherre-ſtånd, utnåmdes ſan må år til Fålt-Marſkalk öfver Arméen i Finland, och dödde dår 1734.

Uti ſit ägtenſkap hade han Fr. *Margaretha Eliſabeth Mnidel.*

(Se Geneal. Matr. — *Dr. Norbergs* Kon. CARL den XIIs Hiſtoria. —)

STAU-

STAUDE CHRISTIAN VON, *Cancellie-Råd.* Var född i Stralsund 1662. Sedan han väl läst sin bok och gjordt utrikes resor, blef han 1689 Præsidents-Secreterare i Cancelliet, hvarifrån han 1703 tog afsked. Adlades 1705, kallades til Cancellie-Råd år 1714, och åter genom förnyad Fullmagt 1719, men undanbad sig denna heder, för at i en lärd stillhet på Rosersberg få tilbringa sina dagar. Han räknas med fullt skäl ibland de lyckligaste Latinske Poëter, och bevis härpå är hans så kallade *Otium Rosenbergense*, en ännu til större delen otryckt skrift. På Rosersberg afled han ogift 1723. Liket fördes til Stralsund, där man i S. Nicolai Kyrka finner öfver hans stoft et sinrikt Epitaphium, af honom sjelf författadt.

Namnet *von Staude* må icke förblandas med *von Stauden.* Denna senare Famillen adlades 1733 uti *Claudius v. Stauden*, hvilken såsom Schoutbynacht och Ridd. af Kongl. Sv. Orden, vardt i Carlscrona 1753 begrafven.

(Se *v. Stiernmans* Matr. p. 1027 & p. 1471. —)

STENBOCK ERIC GUSTAFSSON, *Friherre* til Öresten och Kronobeck, m. m. *Svea Rikes Råd.* Son af Riks-Rådet och Riks-Marsken *Gustaf Olsson* (*Stenbock*), med Fru *Brita Lejonhufvud*, som var Syster til Konung GUSTAF den I:s Gemål, Drotning MARGA-

RETHA.

RETHA. Tillika med Fadren och sine Bröder, blef han 1561 Friherre. Dock som Konung ERIC ej hade ihogkommit de nya Friherrarne med góds och förläningar, förbättrade Konung JOHAN den III sådant. Särdeles i anseende til den tjenst *Eric Gustafsson* hade gjordt Konungen uti des företagande emot sin Broder Kon. ERIC; blef han straxt efter revolution benådad med et ärligit Friherreskap, bestående uti Örestén med därtil lagda 42 hela och halfva gårdar uti Wästergöthland, samt 27 gårdar uti Småland. Stådse var han Kon. JOHAN mycket tilgifven, och fick därföre 1582 ännu flere gårdar i Wästergöthland. Samma trohet bevisade han ock emot Sonen Kon. SIGISMUND. Ifrån år 1567 var han Kon. JOHANS Råd och Fält-Marskalk. Af Hertig CARL, sattes han sedermera 1596 ifrån alla sina Åmbeten, efter han icke kom til Söderköpings Riksdag. Han gick därpå utur Riket, och förverkade därmed sit Friherreskap, hvilket Sonen *Gustaf Stenbock* 1613 af Kon. GUSTAF ADOLPH återfick. I Köpenhamn slöt han 1599 sina dagar, och var gift med Grefvinnan *Magdalena Svantesdotter Sture.*

Friherre Stenbock hade en Broder *Olof Stenbock*, Svea Rikes Råd. Sedan han varit mycket brukad, efter Kon. JOHANS död haft del i Regeringen, och åfven 1593 underskrifvit Upsala Mötets beslut, öfvergaf han Hertig CARL, rymde ur Riket, och reste til Polen.

(Se

(Se Konung JOHAN den III:s Krönika af *Eg. Girs.* — *Wervings* Kon: SIGISMUNDS Histor. — Cancellie-Rådet *Berchs* Afhandling om Sv. Herrars och Früars Skåde-penningar, p. 233, I St. —)

STENBOCK FREDRIC, *Grefve* til Bogesund, *Friherre* til Kronobeck, Öresten, m. m. *Svea Rikes Råd* och *Præsident* i Götha Hof-Rätt. Föddes 1605 af Riks-Rådet Friherre *Gustaf Eriksson Stenbock* och Grefv. *Beata Margaretha Brahe*. Först Kammarherre hos Konung GUSTAF ADOLPH, tjente sedan i de Polniska, Preusiska, Tyska och Danska krigen och blef i Lützer-slaget illa qväst och skuten, hvarföre han ock, då han år 1651 med Grefveligit stånd benådades, fick några Militairiska tekn i sit Vapn. Til sit nya stånds uppehållande, årholt han Seglora Gåld och Sokn i Västergöthland, Elfsborgs Låhn och Marks Härad, bestående af 72 hela och halfva Hemman, med tilsägelse at skrifva sig *Grefve af Bogesund*. Redan förut, hade Drottning CHRISTINA donerat honom 28 Hemman i Elfsborgs Låhn; Kongs-Lena By och andra dårunder liggande gårdar, 49 styecken; åter 14 hemman i Uphärad, Elfsborgs Låhn, och 53 Skatrehemman i Finland. Gref Stenbocks blessurer vid Lützen nödgade honom taga afsked såsom Militaire. Han blef då Assessor i Svea Hof-Rätt. Åter vardt han Öfverste för Adelsfanan och visade myeket hjeltemod uti fejden emot

 då

de Danske 1644. Efter Vestphaliska freden, kallades han 1648 til Riksens Råd, utnämndes til Præsident i Götha Hof-Rätt och blef Lagman öfver Tio-Härads Lagsagu. Ifrån Præsidents-Åmbetet årholt han dimission 1651, och dödde 1652. Drotningen betänkte hans Enke-Grefvinna Fr. *Catharina De la Gardie* med skänker. År 1653 förökte hon det confererade Grefskapet med några flera Gods i Halland, näml. 64 Skatte- och Krono-hemman; jämväl lemnades henne 50 hela och halfva Skatte-hemman i Gestrikeland til vederlag emot 2850 Riksdaler Specie, 1435 Daler S:mt och 4521 Daler K:mt, som hennes Herre i Lifstiden til Kronan förstråckt.

(Se *Wervings* Konung CARL den IX:s Historia. — *v. Stiernmans* Höfd. Minne. — *J. H. Bæcleri* Hist. Belli Sveco-Danici. — *Bercbs* Svenska Herrars och Fruars Skåde-penningar, 2 Flocken. —)

STENBOCK GUSTAF ERICSSON, *Friherre* til Öresten och Kronobeck, m. m. *Svea Rikes Råd.* Son af förenämde Friherre *Eric Gustafsson.* Föddes på Hörningsholm 1575. I anledning af sit årfda Vapn, begynte han at kalla sig *Stenbock.* Emot sit Fäderneslånd och des grundlagar, visade han sig altid trogen, och blef Riks-Råd 1609, Lagman i Tio-Hårad 1611, och Ståthållare öfver hela Våstergöthland 1613. Han var 1612 Commissarius på Freds-Tractaten med de Danske i Ulfsbeck,

och

och blef 1617 förfänd til Gränse-skilnaden som skulle uppråttas emellan Ryssland och Ingermanland, hvilken han ock lyckligen til slut bragte. Som förr sagdt är, vardt han af Konung GUSTAF ADOLPH i sit Friherre-stånd restitueрad, och fick 1621 ytterligare bekräftelse på hela des donation, som Konung JOHAN des Fader gjordt. Döden tog honom bort 1629, han begrofs i Långhems Kyrka, och var gift med Grefvinnan *Beata Margaretha Brahe.*

(Se v. *Stiernmans* Höfd. Minne. p. 368. — Anecdoter om Namnkunnige Sv. Män, 2 Band. 3 St. p. 125. — C. R. *Berchs* Afhandl. om Sv. Herrars och Fruars Skåde-penningar 1 St. p. 233. —).

STENBOCK GUSTAF OTTO, *Grefve* til Bogesund, *Svea Rikes Råd* och *Riks-Amiral.* Yngste Sonen af Grefve *Gustaf Ericsson Stenbock*, med Grefvinnan *Beata Margaretha Brahe*, född 1614 på Fådernes-godset Torpa. Vid Krigs-väsendet begynte han sina tjenster med at blifva Ryttare, men fick snart et Cornets-ställe vid Smålands Regemente. Den unge Stenbock reste 1633 ut til Arméen i Tyskland, som stod under Fält-Marskalken Banérs commando, och emottög en Fändriks-plats vid Scheratins Tyska Regemente. Et Compagnie vid Hastfers Corps blef honom updragit, och vid en capitulation, vardt han, emot gifven parole, fången i Coburg. Banér skyndade sig at uthyta den

hurtige Stenbock, och tog honom med sig til den skarpa drabbningen som vid Dönitz föreföll. Såsom Major inlade han mycken åra uti Vitstocker-slaget, och avancerade til Öfverste-Lieutenant vid Smålands Infanterie. Han följde Banérs armée, och fick 1638 Öfverste-beställningen vid Smålänningarne. Under många nu förefallande skarpa träffningar, visade sig Friherre Stenbock, som et godt Generals-ämne. När Fält-Marskalken Banér 1641 var med döden afgången, kom Öfverste Stenbock det följ. året, at stå under Torstenson, då nya tilfällen för honom yppades at visa sin skicklighet. Honom updrogs flere gånger at slå bryggor öfver floder: han stormade och intog det väl befästa utanverket Domholmen vid Glogau; bivistade slaget vid Schveinitz: och hade Fält-Marskalken sjelf til åsyna vitne om sit tappra upförande, då Staden och Fästningen Olmütz intogs. Också förtjente han, samma dag, Gen. Majors commando.

Uti fältslaget vid Breytenfeldt, icke långt ifrån Leipzig, träffades han af et svårt skott uti vänstra benet, hvaraf han til sit yttersta hade mycken känning. Efter någorlunda återvunnen hälsa, hemskickades han til Sverige, för at göra mundteliga föreställningar, om nyttan af en *Corps volant* bredevid Hufvud-arméen, och vid hvilken han af Fält-Marskalken vardt föreslagen at blifva General-Major. Regeringen gaf härtil sit bifall, och Stenbock fick 1643

Gene-

General-Majors Fullmagt. Efter återkomsten til Tyskland, bivistade han alla Hufvud-actioner intil följande året, då han förordnades at tillika vara Gouverneur af Minden. 1645 reste han igen til Sverige, och gick på befallning med några tusende man neder til Vermeland, för at hindra de Danske uti deras framsteg åt den sidan. Efter önskan, utfördes denna Expedition. S. å. i Aug. utnämdes han til Öfver-Commendant i Vestphalen. Med denna Caractere förde han befälet på sin trakt i Tyskland, intil 1647, då han til Gen. Lieutenant af Infanteriet avancerade. 1648 blef han General, s. å. gick han efter ordres in i Stiftet Lüttich, för at utkråfva de satisfactions-penningar, som detta Stift, efter öfverenskommelse, icke med goda ville utbetala. Vid Drotn. CHRISTINAS Kröning blef han tillika med sine Bröder uti Grefve-stånd uphögd, och utnämdes några dagar därefter til Riks-Råd.

Så långe Drotningen satt på Thronen, hade han ingen militarisk förrättning, utom Gouvernementskapet i Riga. Honom anförtroddes nu Lag- och Rätts-skipande, såsom Lagman öfver Ingermanland. Men han skulle åter iklåda sig harnesk. År 1654 försändes han, af Konung CARL GUSTAF, til Brehmen, at där släcka en tänd krigslåga. Denna expedition tilskyndade honom 1655 Riks-Tygmästare-tjensten. Til Polen följde han sedermera Konungen, och bidrog där, til Des flere segrar.

grar. Fält-Marskalks-stafven blef des belöning 1656. S. å. slog han en stor Corps Tartarer ur fältet vid Philippova i Polen. När Konungen ytterligare lemnade de Polska sakerna, och geck på Tyska sidan emot Dannemark, updrog han Gref Stenbock, at näst Riks-Drotzen Gref Pehr Brahe, föra General-conduiten af Arméen och Fästningarna i Sverige, särdeles i Halland och Västergöthland, dit krigs-lågan sig nu vändt. Då Fält-Marskalkens hemresa blef fienden bekant, hände i Dantzig en löjelig omständighet d. 1 Apr. 1657. Man hade därifrån utskickat några Gallioter i sjön, i afsigt at taga honom fatt under vägen. Desse blefvo varse en Kapare som förde med sig en fiskare-båt. Kaparen ropades an och frågades *hvem han hade i båten? Steinbutt*, svarade Kaparen (menandes därmed Fiskaren). Capitainen på Gallioten, som förstod detta orätt, och som mente at de hade Stenbocken, sände straxt bud til Dantzig med berättelse at han oförtöfvat skulle komma efter och föra Stenbocken med sig. En stor glädje utspridde sig i Staden, och man väntade med nyfikenhet, at få se den Svenske fången. Mot aftonen kom Capitainen och hade med sig Steinbutt. Denne var ingen ting mindre än Stenbocken. Glädjen försvan, och de fingo nytt ämne til löje däraf, at hela Staden blifvit narrad den 1 April. Fält-Marskalken Stenbock kom lyckligt hem, och gjorde fienden ifrån Svenska sidan allestådes afbräck

bråck intil Roskildska freden slöt detta fälttåg 1658, då han förordnades til General-Gouverneur öfver de Sveriges Krono inrymde Provincier, Skåne, Halland, Blekinge och Bornholm. I denna vårdighet emottog han, tillika med Corfitz Ulefeldt, trohets-eden af den Skånska Adel, som godvilligt lemnade sig under Konungens af Sverige lydnad. 1659 når et nytt krig med Dannemark började, blef Gr. Stenbock utsedd, at föra belägringen för Köpenhamn. Var äfven nårvarande på Führn, under den modiga fastän olyckliga drabbning, som Svånskarne vågade med de Danske conjungerade troppar vid Nyborg.

Efter Konungens timade död 1660, åtog sig Gref Stenbock den honom af Konungen sjelf updragna omsorgen för hela Arméen i Dannemark, hvilken eljest egenteligen stod under Pfaltz-Grefvens af Sultzbach commando. Ifrån den tiden freden sedan slöts för Köpenhamn, var han syssselsatt at vårda sit Gouvernement, til des han 1664 reste up til Riksdagen i Stockholm. Nu blef han vårdig aktad, at hedras med et af de fem Riks-Åmbeterna, som, efter då varande författning, gåfvo et stort anseende ibland Herrar Riksens Råd. Gr. Stenbock nämdes til Riks-Amiral. I denna åreställning fick han icke tilfälle at göra någon Sjö-campagne, förr än år 1675, då et krig med Dannemark åter upkom. Han hissade segel för at gå til Pommerska kusterna och råka

I 4 den

den Danska flottan; men först mötte honom et långvarigt motväder, därtil kom en häftig storm, uti hvilken 4 Skepp förgingos, och til plågnings, en ibland Besättningen inritad sjukdom, som gjorde denna Expedition ganska misslyckad. Riks-Amiralen vardt 1676 ståld under en Kongl. Commission, såsom den där mindre aktat på sina skyldigheter; och fäldes på sin del til 200,000 Daler Smts skadestånd *). Men Konungen, som var öfvertygad om Gref Stenbocks uprigtiga kärlek och välmening för sit Fäderneslang, lindrade domens stränghet, minskade icke för denne redelige Herren sit förtroende, och gaf honom tilfälle, at i et element, där han var mera van, skåra sig nya Lagrar. Öfver alla Svenska tropparna i Västergöthland, Vermeland, Dahl och Bohus Låhn fick han fullkomligt commando, och continuerade emot fienden tre mödosamma campagner. Man må här i synnerhet nämna den skickligtet och det mannamod, hvarmed Gref Stenbock 1678 försvarade Hisingen, emot Danske Amiralen *Gyllenlöf*. En vida öfverlägsen fiende vardt förskräckt, rymde fältet och uphof belägringen. Fiendens öde hade kanske blifvit det sämsta, om icke i det samma freds-tidningar inlupit. Ifrån denna tiden åtnjöt Gref Stenbock

*) Den Kongl. Commissorial-Rättens Dom öfver Grefve Gustaf O. Stenbock, kan läsas uti Svenska Mercurius för Sept. Mån. 1763 p. 648. —

bock den hvila, som hans ålder tarfvade. I Stockholm affomnade Han d. 24 Sept. 1685. Kroppen är nedsatt uti Strångnäs Domkyrka, och har öfver sig et Epitaphium, med en kort påskrift. Lagman öfver Vesterbottn var han ifrån 1660, och Canceller öfver Academien i Lund, ifrån 1666, in til år 1684. Uti Academiens Handlingar år upptecknadt, huru han såsom Canceller stundom visiterat Academien, och i synnerhet med sin närvaro 1673 bilagt det bullret som emot den flitige Sam. Puffendorf var upväkt för hans Bok skul *de Jure Nat. & Gent.*

Grefve Stenbock gifte sig f. g. med Fr. *Brita Horn*, a. g. med Fru *Christina Cath. De la Gardie.* En Skådepenning år öfver honom slagen, som på ena sidan föreställer hans Bild, med öfverskrift: *Gustaf Otto Stenbock, Sveriges Rikes Amiral;* och på den andra et ankare, hvaröfver står: *Tempore & assiduitate.* In fol. finnes åfven des Bild stucken. Några des *Bref* til Vice-Præsidenten Magnus Dureel, åro tryckte i Sv. Mercurius för 1760 Maji M. p. 172 och följ. —

(Se *Beckstadii* Svenska Sjöman, p. 107. — *v. Döbelns* Hist. Acad. Lund. 2 P. p. 5. — Canc. R. *Berchs* Bok om Sv. Herrars och Fruars Skådepenningar, I Del. p. 237. — Svenska Fateburen 2 Öpn. för år 1768. —)

STENBOCK MAGNUS, *Grefve, Kongl. Råd* och *Fält-Marſkalk*. Föddes i Stockholm 1664 af Riks-Rådet och Öfver-Amiralen Gref *Guſt. Otto Stenbock* och Grefvinnan *Chriſtinæ Cath. De la Gardie*. I Upſala ſtuderade han, reſte 1683 utrikes och gick i Holländſk krigstjenſt. Vid allierta Arméen, öfvervar han flere campagner ſå i Nederländerna ſom vid Rehnſtrömen under Prinſarne af Valdeck och Baden. Käjſer LEOPOLD fattade för honom det ſynnerliga behag, at han ville hafva honom uti ſin tjenſt, hvilket kanſke ſkedt, om icke Stenbock kändt huru ogärna Kon. CARL den XI ſåg, at hans underſåtare togo ordinair tjenſt hos utlänningar. I Sverige hade Stenbock desutom at tacka Drotning ULRICA ELEONORA den äldre för ſin förſta lycka. Under Rehnſka fälttågen, blef hans namn vida bekant vid åtſkilliga Tyſka Hof, ſåſom ibland andra vid det Heſſen-Caſſelſka, där han 1696 fick en Preſent af Arf-Prinſen FREDRIC, hvilken ingen då förmodade med tiden ſkola blifva Konung i Sverige. Landt-Grefve CARL tilbőd Stenbock vid ſamma tilfälle et Heſſiſkt Regemente och Öfver-Stallmäſtare-ſyslan, ſom han dock ej emottog. Af Enke-Drotningen och Regeringen utnämdes han 1697 til Öfverſte för et Tyſkt Regemente, ſom til en del låg i Garnizon i Vismar. Under ſin ſtation här och i fredslugnet, arbetade han på et verk i krigsvetenſkapen, hvilket han ärnade utgifva under namn

namn af: *den Svenſka Kneckte-Scholan*, men ſom ſedan, af vigtigare göromål, hindrades at komma i dagsljuſet. Ifrån år 1700 följde han ſin oförſkräckte Konung, uti de blodiga bardalekar, ſom då togo ſin början, bidrog ej litet til ſegren vid Narva, och vandt då, uti Gref Rehnſköld, en ſärdeles vän. I Konung CARLS Polſka fälttåg, til 1706, var han dels i följe med Konungen och Hufvud-arméen, dels agerade han med ſärſkildte Corpſer; brukades i ſynnerhet at drifva in Contributioner, hvartil Konungen kände honom ſärdeles ſkickelig, äfven ſom til at göra broar öfver ſtrömmarne, där Svenſke Arméen, uti det ovågade Polen, ſkulle fram och tilbaka tåga. År 1703 nyttjades han uti underhandlingarne med Städerne Dantzig och Elbingen; gick 1706 med Konungen til Saxen, och blef där utnämd til Gouverneur i Skåne, hvilket Landſkap då i flere år, genom Kongl. Rådet Gref Rehnſkiölds viſtande i fält, ej haft någon beſtändig Höfdinge. Utom des behöfde ock defenſions-verket därſtädes tilſyn. Konungen hade dock ej ſläpt Grefve Stenbock ifrån ſig, ſå framt hans hälſa, ſom i Polen blifvit ganſka illa medfaren, ej hade åſkat någon ledighet och tid til des återſtällande. Grefven hade i Polen varit General-Krigs-Commiſſarius, och beſörgt om hela Arméens underhåll, hvilken beſvärliga ſyſſla medtog hans krafter i ſamma mohn, ſom den ſkattade Polſka Adelens gods, och Städernas rikedomar,

domar; ty det är visst, at de Svenske togo oblygt för sig här i Landet, under det de agerade Republiquens och des frihets Skydds-herrar. Gref Stenbock visade, före sin afresa utur Saxen, räkning för 27 och en half Tunna Guld, dem han i Polen förvaltat, tog i April 1707 et ömt afsked af sin nådige Konung, den han aldrig mera sedan såg, och anlände i Jun. månad s. å. til Malmö.

Alt var i oreda vid Gref Stenbocks ankomst til Skåne. Til en hälsosam början af sjelfsvåldets hämmande, arresterade han 3 Krono-Befallningsmån, och emottog på et ställe ej mindre än 600 Allmogens Böne-skrifter. Hans öma omtanka sträckte sig til alt, men det påföljande Kriget hindrade verkställigheten af mycket. Danske Konungen FREDRIC den IV hade ej så snart sport Svenskarnas nederlag vid Pultava, som han 1709 rustade sig til, at göra det bekanta inbrottet i Skåne. At mota en så farlig fiende, eller bjuda honom spetsen, var en svår sak i den belägenhet Sverige då var. Men Gref Stenbock tog tidigt alla försigtighets mått, och öfvervant, på et förundransvärdt sätt, de många svårigheter som lågo honom i vägen, innan han, genom det lyckliga slaget vid Helsingborg, kunde jaga fienden ur Landet. Denna seger är en af de märkvärdigaste händelser, som vår nya Historia kan upvisa, och förevigar Gref Stenbocks minne. Efter Skånes befrielse, blef ibland hans första göromål, at å

nyo

nyo befästa Christianstad. 1711 erhölt han Konungens kallelse at vara Des Råd, då Gouvernementet öfver Skåne blef Gen. Lieutenanten Burenskiöld anförtrodt, och Gref Stenbock måste i Martii månad s. å. förfoga sig til Arboga, för at där bivista Conseillen öfver den frågan, *huru vida rådeligit vore, at utsända den af Konungen begärte transporten til Pommern?* Sedan härtil var samtyckt, fick Grefve Stenbock Kongl. Senatens ordres, at på denna Expedition vara Gen. Amiralen Gref Wachtmeister följaktig. Den drift Gref Stenbock vid denna transports öfverhjelpande visade, föranlåt Kon. Carl, at följande år updraga honom en annan förrättning, på hvars lyckliga och snabba utförande låg högsta magt. Det var at med flere Regementer, ifrån Sverige skyndesammast gå öfver til Pommern, för at sammanfoga sig med de där stående troppar, hvilka sedan, under Kon. Stanislai öfverbefäl, skulle komma Hans Maj:t til mötes på Des tilärnade resa ifrån Turkiet. Denna Konungens befallning blef uti Senaten icke lika behaglig för alla. Svårigheter och illvilja mötte vår Grefve, i synnerhet brusto penningar. Han reste dock til Stockholm, och genom et särdeles påfund, samt bevekeliga föreställningar, sammanbragte han inom en månad mer än 300,000 Daler Silf:mt, och fick ifrån Stockholm 9 Spanie-farare utrustade. Vid detta tilfälle låt han ock til upmuntran för Skepparne, på egen bekostnad, göra

göra flere Silfverbågare, på hvilka denna vers var satt:

Så segla nu i HErrans namn
Och skaff' din Konung hit;
GUD före dig i lyklig hamn.
Tag mig för trogen flit.

Under vågen föreföll en träffning emellan Svenska Transport-skeppen och Danska Flottan, hvarvid mera än 30 Svenske Skepp gingo förlorade. Sin oskuld uti denna olycka framlade Grefve Stenbock genom en märkelig Skrift, til Svenska Almänheten, daterad Stralsund den 18 Sept. 1712. Sedermera företog han på Tysk bottn flera Krigs-operationer, som satte både fienderna och hela Europa i förundran. Han intog Rostock, och efter en ny förstråckning af Svenska troppar, vant han i December månad 1712, med tilhjelp af sine hurtige Officerare, en hårlig seger vid Gadebusch öfver de Danske och Saxiske, hvarvid 4000 fångar gjordes, och en ansenlig hop seger-tecken togos, dem Fält-Marskalken til Vismar låt föra. Detta slag, mårkeligit för många ordsaker, år i synnerhet dåraf minnesvårdt, at det år det sista, som Sverige vunnit i *bataille rangée.*

Efter denna ärefulla Action, gick Grefve Stenbock med Arméen, på Gref Wellingks inrådande, åt Holsten: en marche som i sin påfölgd

följd blef rätt bedröfvelig. Här upbrändes Altona Stad, hvarefter den Svenſka Arméen i Maji Månad 1713, af Danſkar, Saxar och Ryſsar i Tönningen inſtängdes, och måſte genom Capitulation gifva ſig fången. Fält-Marſkalken Stenbock förlorade då ſin frihet, til ſina fienders och ovänners ſtörſta glädje. På Konungens af Dannemarks befallning, fördes han til Köpenhamn och inneſlöts uti et hus, med ſtark bevakning. Han vardt ſkild ifrån alt ſit folk, på tvänne Laquajer när, ſom ändteligen fingo lof at honom betjena. Ingom vardt tillåtit at få tala med honom. En updiktad beſkyllning på Grefven, at han ärnade echapera, gjorde hans fängelſe ännu ſvårare. Han ſattes uti et rum öfver en källare med ruttit vatn upfyld, hvars dunſter förordſakade en olidelig ſtank; fönſtren förvarades med järngaller, dörren med ſtarka bommar, och 8 Soldater voro jämt på vakt. Om Söndagarne tilläts honom änteligen at få höra en predikan, men intet at få tala et ord med Präſten. Födan var ock uſel och ofta ſådan, efter des egen berättelſe härom, at *en hund det ej kunnat äta*. Han ſkref flere ödmjuka Böne-ſkrifter om ändring, men alla deſſa blefvo utan verkan. Således öfvergifven, af elände, ſorg och ſjukdom undertryckt, författade han vid början af år 1716 en *ſkriftelig berättelſe om ſina olyckor, at tjena hans bedröfvade Anhörige til tröſt, ſamt hans namn och rykte hos efterverlden til förſvar.*

Han

Han utgjöt däruti, med djup vördnad, sit hjerta inför GUD, och tog af Maka och Barn et så ömt afsked, at denna skrift utan känbaraste rörelse icke kan läsas. Året efter, den 23 Febr. dödde han på Fredrichshawens Castell, och begrofs med militairiska heders-teckn i Köpenhamns Garnisons-kyrka. Då freden sedermera med Dannemark slöts, öfverfördes Liket först til Vapnö kyrka i Halland, och nedsattes sist 1722 uti Grefliga Oxenstierniska grafven i Upsala Domkyrka. Där hvilar han vid sidan af sin Grefvinna, Fru *Eva Magdalena Oxenstierna*, som var en Dotter af Kongl. Rådet Gref *Bengt Oxenstierna* med Grefv. *Magdalena Erichsdotter Stenbock.*

Om denne märkvärdige, til en tid lika så lycklige, som til slut olycklige Fältherren, är mycket skrifvit, uti hans i 4 delar sammanfattade *Lefvernes-Beskrifning.* Han stod i stor och beständig nåd hos Kon. CARL den XII. Flere Bref ifrån Konungen til Gref Stenbock vittna härom. Ofta skämtade Monarchen med honom och kallade honom *Måns Bock*, *Måns Lurifax.* — I Ministeren följde han sin namnkunnige Svärfaders tänkesätt, och var altså ej god Fransos. Han talte därföre til Sjömagternas och Käjsarens bästa, och hade varit mera nögd, om Konungen användt en del af sin styrka i Tyskland til de Alliertas bistånd, än at han skulle taga sin väg in åt Polen, hvars äfventyrliga påfölgder Gref Stenbock förut såg

och

och beklagade. Uti Kongl. Rådet. Grefve Mauritz Wellingk hade Grefve Stenbock just icke någon vän, och voro dessas politiske Sentimens altid emot hvarannan stridande. Uti Kon. AUGUSTI affättande hade Gr. Stenbock ingen del, hos hvilken han personligen stod ganska väl. Hvad han för sin del tyckte om Polska Kriget, synes nog af des utlåtande uti et Bref, dat. d. 20 Jan. 1702. *Selon l'apparence*, skrifver han, *sans une providence divine, voilà la guerre avec la Republique declarée. Comment nous en sortirons, c'est à Dieu à le savoir. Pour moi, je ne risque pas plus, qu'à la guerre la plus legitime, & j'ai mon entiere confience en Dieu.* — Ibland hans många förtjenster om Riket, bör äfven räknas, at han tog i förfvar och skyddade då Öfverste-Lieutenanten sist Generalen Frih. C. Cronstedts påfund til Svenska Artillerie-väsendets förbättrande. Under sit vistande i Skåne, förvärfvade han sig en obeskrifvelig kärlek, genom sin stora rättvisa och särdeles fryntliga umgänges-sätt med Almogen. Vid offenteliga tilfällen talte han med menigheten, tilskref dem Circulaire-Bref, och tog ifrån dem på predikstolarne det ömmaste afsked. Lika älskad och lika vördad af Academie-Staten i Lund, som kallade honom 1711 til sin Canceller. Man torde hafva svårt före, at upvisa någon Svensk Fältherre, som ägt den grad af vältalighet och brukat denna egenskap til Rikets heder

der och förmon med så lycklig verkan som Grefve Stenbock. *Obstupuere Cives,* heter det på et ställe, där hans personliga egenskaper lifligt finnas målade, — *obstupere, eo perorante, & larga manu afflictæ poscentique Patriæ, ultra publicum censum, suis facultatibus tulere opem. — Milites persæpe in ipsa acie ita allocutus est, ut vix finita oratione in hostem acres ac commoti irruerent. Sunt aliquot harumce orationum ejus typis exscriptæ, quæ hodieque ita legentium animos calefaciunt, ac si ipse eas haberet. Naturalis ei erat flexanimis vis eloquentiæ, qua & disertos nostri temporis vicit, & plerosque veterum Oratorum æquavit.* — Få Svenske Herrar hafva varit invicklade uti så många, så brydsamma göromål, som han; få hafva ock med större försigtighet, tapperhet och mod, förmådt sträfva i det längsta emot de svåraste motgångs-ilar af utländsk magt och inhemsk afvund. Omsider, af otålighet och kanske harm drifven til oförsigtiga ytterligheter, samt dårtil förrådd af bedräglige vänner, råkade han i den svåraste ställning, som nästan kan träffa en dödelig. Fånge efter Capitulation hos en Monarch, som den tiden var Sveriges fiende, trodde han sig vara mera tillåtit, än en på discretion tagen Krigs-fånge, och upförde sig efter denna öfvertygelse, hvarföre han än försökte göra sig fri, och än bemödade sig at med hemliga kundskaper tjena sit Fosterland. En oskrymtad nit för

för sin Konung, och en varm kärlek för sit Fäderneslând, följde honom i döden. Den redan nämde hans egenhändiga *Berättelse om sina öden och olyckor*, författade han under sin fångenskap i hemlighet på lösa lappar. När han fått alt färdigt, inneslöt han papperen i en lönlåda uti en Cofre, försedd med dubbla bottnar och en skottgafvel. Efter freden, då hans lik och qvarlåtenskap ifrån Köpenhamn afhämtades, fick hans Son Gr. *C. Stenbock* documenter i händer, hvilken efter berättelse lemnat det i Malmö. Fält-Marskalkens Måg General-Lieutenanten, Landshöfdingen, m. m. Friherre *Christian Barnekow*, skaffade sig en afskrift däraf. Några få Personer fingo sedan lägga det til sina handskrefne Samlingar; men år 1773 trycktes det ibland Secreter. *Lönboms Anecdoter om namnkunnige och märkvärdige Svenska Män.*

Om de öfver Fält-Marskalken Grefve Stenbock slagne Medailler, får man nögaktiga efterrättelser uti Cancellie-R. *Berchs* vackra Bok *om Svenska Herrars och Fruars Skådepenningar*, III Flocken.

Grefve Stenbocks flere *Relationer*, *Bref* och hållne *Tal*, jämte des nämde *Berättelse om sina olyckor*, i form af *Testamente*, gifva honom rum ibland minnes-värde Auctorer. Hans Portrait är af Bergquist in 8:o tvänne, och in 4:o en gång graveradt.

(Se Kongl. Rådet och Fält-Marsk. Gref Magni Stenbocks Lefverne 4 Delar, af *Sam. Lönbom*, Stockh. 1757, 1758, 1760 och 1765 in 4:o. — Anecdoter om namnkunnige och märkvärdige Svenska Män III stycket, p. 119. — Sv. Mercurius för Åren 1758, Febr. Mån. p. 995, — 1759, Jan. Mån. p. 79. — 1760, August. Mån. p. 106. — Acta Lit. Sveciæ, I Vol. — C. *Bercbs* Catalogue de Portraits p. 45. —)

STENFLYCHT JOHAN, *General-Lieutenant* och *Commendant* i Hamburg. Des rätta namn var *Segerſten*, och han var född uti Östergöthland 16—. Sedan han studerat i Linköping, gick han först i tjenst vid Käjserliga Arméen i Ungern, men gaf sig sedan til den Svenska såsom Volontaire. 1705 råkade han i duell, hvarföre han såsom Svensk Adjutant gick ut til Ungern, där han straxt blef Ryttmästare under Prins Ragotzskis befäl, och med beröm på flere commenderingar brukad. Et byte, några mil ifrån Thorn, på et Ryskt partie, satte honom i stånd at uprätta et Fri-Compagnie Dragoner, dem han sedan sjelf anförde. Med dessa gick han 1712 på befallning ut, för at antingen taga eller lemna fångar, och fram för ögonen af hela det Saxiska Cavalleriet, tog han Danska Brigade-Majoren Slangenbusch, med 20 Grenadierer, fången. Vid Gadebusch upförde han sig med den tapperhet, at han därföre 1713 vardt Öfverste-Lieutenant för sit värfda Fri-Compagnie, det

han

han til 140 Man af egna medel hade förstärkt. I qualité af Öfverste - Lieutnant vid Niesterska Dragon - Regementet, öfvervar han Stralsunds belägring, då hans tapperhet skaffade honom Öfverste - Fullmagt vid ofvannämde Dragone-Regemente. Efter Stralsunds öfvergång, där han blef fången, men kort efter utbytt emot Saxiske Öfversten Berner, for han til Polen för at upmuntra Polackarna til et tappert fäktande emot Kon. August, under försäkran om Kon. Carls biträde. Han föregick Polackarne med sit efterdöme, gjorde flere lyckliga Expeditioner emot Saxarne och fick Thorn med hela Polska Preusen under sin disposition. Sedermera var han med uti 1718 års Campagne i Norige. Efter århållit afsked, gick han 1720 utur Sverige, til Hertigen af Holsten Gottorp, i hvars tjenst han vardt General - Major. 1713 blef han Konung Stanislai General, och den confœdererade Republiquens General Lieutenant, öfver alla på Tysk fot inrättade troppar, fåendes af Republiquen *indigenat tam in civilibus quam militaribus*, hvilket förra til ingen Lutheran plägar gifvas. Ännu vardt han i Frankrike til Gen. Lieutenant befordrad, med en årlig pension af 5000 Livres. Blef Öfver - Commendant i Hamburg 1738, tog ifrån denna syssla afsked 1742, och gaf sig åter til Sverige, där han 1748 hedrades med Svärds - Ordens tekner, och 1758 gjorde sin sista flyttning ur tiden. År 1716 vardt han

 adlad.

adlad. S. å. ſom han dödde, afled äfven hans ende Son, Öfverſten uti Franſk tjenſt, *Carl Guſtaf Stenflycht*, ogift.

Med Coſſakiſka Fältherren *Philip Orlichs* Dotter N. N. var Gen. Lieut. Joh. Stenflycht gift.

(Se Dr. *Norbergs* Kon. CARL den XII:s Hiſt. — *v. Stiernmans* Geneal. Matr. —)

STEUCH JOANNES, *Theol. Doctor* och *Ärke-Biſkop* i Upſala. Sin Företrädares Ärke-Biſkopen Dr. *Maths Steuchs* Son, och född i Hernöſand 1676, där Fadren då var Theol. Lector. Genom et värdigt bruk af ſina lyckliga förſtånds-gåfvor, och mognade inſigter under utrikes reſor, hade han gjordt ſig förtjent til de heders-ſysſlor han tid efter annan beklädde. I Lund var han Bibliothecarius, Præpoſitus Communitatis, och Logices Profeſſor, hvarifrån han 1710 flyttades til Upſala, at vara Moralium, ſamt ſtraxt därpå Logices Profeſſor. Vardt 1719 Theol. Doctor, fick 1723 Fullmagt på Carlſtad Superintendentia, och år 1730 på Biſkops-Ämbetet i Linköping, men upſattes ſiſt på Ärke-Biſkops-ſtolen. Med de vackraſte egenſkaper, et ſtilla och fromt våſende, tilvandt han ſig almän kärlek, och detta äfven ſåſom Taleman för ſit ſtånd. Under hans tid vardt Ärke-Biſkops-huſet i Upſala ifrån grunden ombygdt och anſenligare gjordt. Han

Han blef 1742 i Upsala dödens rof, och jordades uti Fadrens grift. Var 2:ne gånger gift, f. g. med *Elisab. Spegel*, a. g. med *Ulrica Eleonora Franck.* Under hans graverade Portrait, skref Friherre Joh. Brauner dessa versar:

Hoc Regi & Patriæ se STEUCHIUS *ore probavit,*
Qui patriô Antistes summus in orbe fuit.
Dignus hic in tantô successit munere Patri
Filius, exemplô laus caret ista suô.
Doctrina & pietas, bonitas probitasque fidesque
Imbuerant sancti pectora tota viri.

Utom Academiska Arbeten, har han på trycket utgifvit *Tvänne Lik-Predikningar; öfver Kämn. i Carlstad Jon. Bergman*, tryckt 1730. — *öfver Dom-Prosten i Upsala Dr. Dan. Diurberg*, tr. 1736. —

(Se Dr. *Rhyzelii* Episcop. Sv. Goth. I Band. p. 81. — v. *Döbelns* Hist. Ac. Lund. Contin. III p. 250. — Dr. *Norbergs* Lik-Pr. med Personalierne tryckt 1742. — Dr. *Strickers* Homil. Bibl. p. 132. —

STEUCHIUS MATHIAS, *Theol. Doct.* och *Ärke-Biskop* i Upsala. Föddes 1643 i Fogdö Prästegård uti Södermanland, af då varande Pastor därstädes, och sist Superintendenten

i Hernösand *Petrus Er. Steuchius*, med *Brita Mathsdotter Ilsbodina*, Proste-Dotter ifrån Jåders Sokn också i Södermanland. En vålförtjent Lagerkrants gafs honom i Upsala 1668, och dårpå gjorde han sig redo at fårdas utrikes. Man kan föreställa sig, at hans resa icke var onyttig. Ifrån Lector Theologiæ vid Gymnasium i Hernösand, förordnades han 1676 til Log. & Metaph. Professor i Upsala, och 1682 til sin Faders Vicarius, samt året efter til des verkelige efterträdare. Hedrad med Theol. Doctors vårdigheten på Jubel-festen i Upsala 1693, behagade Kon. CARL den XI kalla honom til Prim. Theol. Professor i Upsala. En snar ändring skedde dock; ty s. å. sattes han til Biskop öfver Lunds Stift. Hela 20 åren var han hår Öfverherde, och hade ibland flera Åmbets-omsorger äfven den, at bringa detta Landets Församlingar, til at på Svenska Språket, och enligt den Svenska Kyrko-ordningen, inråtta sin Gudstjenst. Ifrån Stralsund utfärdade Konung CARL den XII för honom 1714 Årke-Biskops Fullmagt, och uti denna vårdighet, officierade han vid flera högtideliga tilfällen. I Stockholm sammanvigde han Landt-Grefven af Cassel, FREDRIC, med Arf-Prinsessan ULRICA ELEONORA, begrof Ånke-Drottningen HEDVIG ELEONORA och Kon. CARL den XII, krönte Drottning ULRICA, och året efter Hennes Gemål Kon. FREDRIC. Uti en ålder af 86 år, affomnade han och begrofs

grofs i Upſala. Hvar grundelig Lårdom, trågen Ämbets-drift, behagelig ſaktmodighet och en vårkelig Gudsfruktan aktas, dår blifver hans namn altid i ſtörſta högaktning.

Några dagar före ſin död, ſkref han til ſin Son, *Joannes Steuch*, då utnåmd Biſkop i Linköping, detta vackra Bref: „*Salutem. Scribo manu tremula, ut ſaltem habeas paucas lineas, teſtes amoris & deſiderii, quo erga Te conſtanter ardeo. Non præterit dies unus, quo non tua me delectat memoria & tuorum. Deſidero antequam abeam ad meos ſubterraneos, videre tuum Joannem Studioſum non nomine ſed re. Ipſe numerat nunc annos inter eruditos, & fruitur Tui nominis caractere. Neſcio verò, an unquam viſurus cognominem. Hoſpitis titulo ſumus tamen peregrinantes.*“

„*Quotidie meditor mea fata, & cum majoribus meis compono, invenioque, me multo eſſe graviorem & nunc properare ad mortuos. Tu fata mea conſigna poſteritati, ut videant, quam nulla ſit ætas noſtra, licet per aliquot annos duret. Vides quam ſtylo brevi & inconcinno Te compellem. Vix enim ſolem video medio die; eſt etiamſi primus dies, vel inter primos Anni* 87. *Superavi annos majorum meorum, & propero ad ſubterraneorum.*“

„*Interea vale, & cum Tuis bene vive, ad Numinis æternam gloriam. Saluta Her-*

mansson, cum Sociis, & reliquos, quos habes cognatos. V. T. Parens

MATH. STEUCHIUS.

Uti sit ägtenskap med *Anna Terser*, hade Årke-Biskopen Steuchius många Barn. De vunno adelskap 1719, sedan andre Sonen *Mathias Steuch*, som var Protocolls-Secreterare i Kongl. Senaten, och dödde barnlös, för sin person redan 1714 blifvit af Kon. CARL den XII adlad. Öfver honom har Prof. *Joh. Hermansson* i Lund parenterat. En Son, *Elov Steuch*, var Professor i Lund och Upsala, och fick sluteligen 1728 Commerce-Råds afsked.

Under Årke-Biskopen Steuchs Bild in fol. låsas dessa versar:

Hoc datus est terris MATHIAS STEUCHIUS *ore,*
Qui summum æternô gessit honore pedum.
Nativa his habitant virtutum semina rugis,
Divinæque animi, quas stupet orbis, opes.

MATHIAS ASP.

Disputationer utkomne under Dr. Math. Steuchius upråknas af *v. Döbeln.* — *Lik-Pred. följ.* äro ock hans: *öfver Lagman J. Cedercrantz*, 1659. — *öfver Kyrkoherden Sam. Lunnæus* 1708. — *öfver Konung* CARL den XII,

XII, 1719. — *öfver Dom-Prosten Dr. L. Molin*, 1723. —

(Se Lik-Pred. med Personalier tr. 1730 — *v. Döbelns* Hist. Acad. Lund. Continuat. Sec. p. 66. — Dr. *Rhyzelii* Episcop. Sv. Goth. I Band. p. 79. *v. Stiernmans* Matr. p. m. 1188. — S. Mercur. för År 1765, Apr. Mån. p. 293. — *Strickers* homil. Bibl. p. 132. —)

STIERNHIELM GEORG, *Krigs-Råd.* Föddes 1598 uti Vika Sokn och Dalarne, af det man i lyckans verld kallar ringa hårkomst. Bergsmannen *Olof Marquardsson* var Fadren, och Modren *Karin Mathsdotter.* Hans ungdom lofvade redan något stort, då han också hade den lyckan, at blifva handledd af den lärde och mångkunnige Joh. Thom. Buræus, som varit Kon. GUSTAF ADOLPHS Informator, och med vackra kundskaper, gick han at besöka främmande länder. I Gripsvald försvarade han 1625 en politisk Disputation: *de ornatu Reipublicæ.* I London gjorde han sig så känd och aktad, at han vid Ängelska Vetenskaps-Societetens inrättning, såsom den förste Svensk til Ledamot valdes. Allestådes hvart han kom, knöt han vänskaps-band med de lärde, och underhölt sedan med dem en beständig Brefväxling. Ändteligen nalkas han åter Fäderneslandet. Et Kongl. Gymnasium hade i Vesterås blifvit nyligen inrättadt, och här blef han 1625 Moralium Lector. Men Mannen

var

var född, at uti en större krets gagna sit Fäderneslând. Elementer och Scholæ-böcker ville icke passa för hans snille. Han lemnade Vesterås, och var nog lycklig at til et vigtigt Domare-Åmbete befordras. Han blir 1630 Assessor uti Dorpts Hof-Rätt, och i denna beställning 1631 adlad. Tilförene hade han kallat sig *Jöran Olsson*, och en tid *Lilje*. Som han bevist sig vara af gammal adel, och sjette man i rätt nederstigande Linea ifrån *Olof Olsson til Hofsjö*, Biskop *Otto Svinbufvuds* Fader, hvilken i sit Vapn förde en sexuddad förgyld stjerna i blått fält; så fick han samma sköldemärke. År 1639 befordrades han til Landt-Råd i Lifland. När en Svensk Commission omkring år 1643 sattes, utnämdes han til Ledamot däraf. I Lifland hände honom något rätt besynnerligit. Han hade under sina hvilo-stunder roat sig med undersökningar uti naturens hemligheter, och som han därvid gjorde bruk af Microscoper och Brännglas, så vardt han snart beskyld för trolldom och håxeri. Man talade öfver alt om *Stiernhielms Tomtegubbe*, eller *en Sällskaps-Ande*, som med hemliga och öfvernaturliga vårkningar gjorde honom biträde. Det var ej nog, at en Bonde klagade honom an för trolleri, för det han med sit Solglas tändt eld på Bondens skägg; han vardt äfven misstänkt hos sjelfve Läro-Fadren vid Dorpts Hög-Schola. Juris Professoren Doctor Virginius ansåg i synnerhet Stiernhielm för en

stor

ſtor Håxmakare; men hade tillika frimodighet nog, at vilja med egna ögon ſe den omtalte *Sällſkaps-Anden.* I detta upſåt går han en dag til Stiernhielm, hvilken, munter och glad, afhör med djup tyſtnad den ſökandes begäran, och road af des enfaldighet, ſamt desutom icke van, at i förtid ſkämma en ſak, lemnar Suplicanten bifall, efter några föreburna ſvårigheter. Virginius, ſom med långtan och håpenhet afvaktade ſit öde, fördes omſider uti et tyſt och enſligt rum. Där antager Stiernhielm, efter Håxeriets vanliga bruk, åtſkilliga underliga åtbörder, under ſluga och förborgade ord, och framviſar därpå et litet och nog almänt kråk, en lus, ſom genom det konſtiga förhögnings-glaſet fick en ſkapnad och ſtorlek, ſom hos den godtrogne Virginius injagade en icke liten beſtörtning och förundran. At göra detta gyckelſpel än mera fullkomligt och löjligt, tager Stiernhielm af ſin godtrogne vän den ſtrångaſte förbindelſe, at tiga med hvad han ſedt. Men detta förbud retade begäret at öfverträda löftet. Virginius var gift, och han kunde icke afhålla ſig, at dela ſit förtroende med ſin huſtru. Så braſt ryktet med en otrolig ſnällhet ut, öfver Städer och Land, och Fruntimret ökade alleſtädes trovärdigheten af Stiernhielms ſvartkonſt. I alla ſamquäm blef ſnart en vane, en gudaktighets pligt, at förklena och ſvärta Stiernhielm. Man började redan fly hans perſon och umgånge, och hår blef mer och mer

lik-

liknelse, at denna oskyldiga lustbarhet skulle kunna slutas för Stiernhielm med det svåraste sorgespel. Stiernhielm såg sig då i nödvändighet at taga sina försigtighets-mått emot den hotande stormen. Han upträckte til en början hela sammanhanget af sin trollkonst. Han visade, at Synglasets konstiga slipning endast håxat, men icke han. Han påstod, at naturens verkningar, genom konstens tilhjelp, icke äro onde eller öfvernaturlige krafter. Han tillade, at Virginius, om han ej båttre kände Lagfarenheten, än Naturen, aldrig var nyttig för sig sjelf, långt mindre för en Hög-Schola; men man ville svårligen hålla honom oskyldig. Präster-skapet, i förundran öfver hans physiska kund-skaper och undervärk, nitälskade så högt emot hans person, at de misstänkte honom til och med at neka Guds varelse. Detta föranlåt Stiernhielm, at offenteligen upgifva sin Tros-bekännelse om GUD. Sådant värkade väl någon tystnad, något sagtmod uti vederbörandes ovilja, men stormen hade varit nog håftig: den kunde ej i hast aldeles sätta sig. Tiden skulle görat.

Ändteligen hedrades Stiernhielm med et nytt förtroende, och han uphögdes 1648 til Vice-Præsident uti Dorpts Hof-Rått. Men han fick icke långe lefva trygg i denna vårdighet. Dorpt hotades af en segrande fiende med förödelse. Stiernhielm mister genom Ryssarnes hårjning en del af sin egendom, flygtar med det

det öfriga til Fåderneslandet, och behåller sit lif, som et byte. Under vågen förgås skeppet som honom förer, och hans jämte des sällskaps ringa öfverlefvor begrafvas på sjöbottn. När han nu, blottad på alla lyckans håfvor, anländer til Hufvud-Staden, träffar han några få gamla vänner, som honom i hans trångmål understödja. Hans lyckos sol upklarnar igen, och han kallas af Drottning CHRISTINA til Hofvet, där han njuter den nåden, at stundom föreställa en Hof-Cancellers värdighet, i anseende til Utländska Sändninge-bud. Drottningen utnämde honom också til Antiquarius Regni, och anförtrodde honom vården öfver Rikets Archiv, med den då för tiden brukeliga titel af Custos Regni. År 1650 vardt honom anbefalt at tjena vid det bekanta Reductions-verket; men denna syssla undanbad han sig. Häldre emottog han 1658 sin Konungs Fullmagt at vara Landt-Domare öfver Trundhems Län i Norige, hvilket jämte andra orter, uti Roschildska freden, Kronan Sverige tilföll. Detta Ämbete fick han icke länge bekläda, ty Trundhem återställtes snart Kronan Dannemark, men han förblef dock icke tjenstlös. År 1661 befordrades han til Krigs-Råd. Då Collegium Antiquitatum, på Riks-Cancellerens Gref Magn. Gabriel De la Gardies tilstyrkan, 1666 i Upsala inrättades, utnämdes Stiernhielm til des Styresman. Det var detta Collegium som sedermera flyttades til Stockholm, och införlifvades

där under Kongl. Cancellie-Collegium, såsom en särskild Expedition, med namn af *Antiquitets-Archivum.* Jämte denna nya syssla tilläts Stiernhielm, at njuta och bibehålla sit förut innehafvande Krigs-Råds-Åmbete, med därtil hörande lön. Uti Kallelse-Brefvet fick han ock nådigt löfte, at af Academiska medel, med en Philosophiæ Professors lön, 300 Dal. S:mts tilökning, blifva hugnad. 74 år gammal dödde han i Stockholm 1672, och begrofs uti St. Claræ Kyrka den 28 Junii 1674. Des Husfru, *Cecilia Bure*, hade redan 1663 afsomnat. Med henne ägde han flere Barn. Åtten utgick 1767 med Sone-Sonen *Carl Otto Stiernhielm*, Lieutenant i Fransk tjenst, som dödde på sin gård Dagholm vid Uddevalla.

Det sist förflutna Seculum har få Stiernhielms vederlikar at upvisa. Med en otrolig lätthet och styrka, hade han bemästrat sig högden och vidden af alla månskeliga kundskaper. Förträfflig Håfdateknare, verkelig Polyhistor, mångkunnig Historicus, stor Mathematicus, lycklig granskare, eldig och hög Skald, grundelig Etymolog, stark Språk-kännare, rättvis Domare, behaglig Sedo-lärare, fri och glad Philosoph. Under det han förvärfvade sig insigter uti de flesta af verldens kända tungomål, och granskade deras särskilta egenheter eller talearter, föll han på den meningen, at alla Språk härstamma ifrån et enda, och detta Stam-språk trodde han vara det Scythiska. Han ville, at

sjelf-

ſjelfva Hebræiſkan ſkulle årkänna des ålder och företräde. En ſå driſtig förſlags-mening upväckte hos en del Lärde, i ſynnerhet Theologer, mycket bryderi. Stiernhjelm måſte därföre 1653 efter Drotning Christinas befallning, och uti des höga närvaro, på Läro-ſalen i Upſala, i detta ämne våga en lärd enviges kamp, med den ej mindre för ſin lärdom än beſynnerliga öden almänt bekante, då varande Theol. Profeſſoren, ſedan Biſkopen Doctor *Terſerus*. Stiernhielms ſnille och ſpråkſamhet blefvo vid detta tilfälle icke litet brydſamme för vederparten, ſom med ſkäl och bevis ſtundom måſte blanda förundran och harm. Minſt ville Theologen tåla, at Stiernhielm föredrog Göthiſkan eller Svenſkan, Scythiſka Språkets Dialecter, för ſjelfva Hebræiſka grundſpråket. Men Stiernhielm under ſkämt eller ſtrids-ifver beſvårade eller oroade ſin Antagoniſt med det påſtående eller infall, at namnet *Adam* icke var Hebræiſkt, utan ren Svenſka, och betydde det ſamma ſom *Af dam*, *e pulvere*, *af ſtoft*. — Uti Skalde-konſten var han et aldeles ſkapande ſnille, och kände af grunden ålderdomens mäſterſtycken i Poëſien. Man läſer ännu hans Skaldeſtycken med förtjusning. Uti *Våra Förſök* Vol. III och *Afhandlingen om Svenſka Poëter*, är honom lemnadt detta förtjenta Lof-ord:

När STIERNHIELM *på sin Luta slår,*
De gamle här af nöjen tystna,
Homerus och Horatius lystna,
Om rösten lik med deras går.
Hans sång är hög, hans ämne fullt af vigt,
Om Språket i hans tid sin prydnad hade vunnit:
Han Milton öfvergått, han Tasso hade hunnit
I styrkan af en Hjelte-dikt. - - -

Och Columbus skref åfven så sant som sinrikt, öfver sin Mästare:

Si Brunkberg Pindus *), *si Svecia Græcia,* STIERNHIELM
Esset Aristoteles, esset & ipse Plato:
Quin etiam Phœbus, tanto cum Numine, Musis
Præfuit Arctois, unicus ille, novem.

Hans djupa insigter i Räkne-konsten och Mathematiquen förskaffade honom öfverinseendet och hufvud-styrelsen af Rikets Vigter och Mått. — Drotn. CHRISTINA hyste för Stiernhielm mycken nåd, kallade honom och Stiernhök *sina Dal-stjernor*, i anseende därtil, at desse bägge voro af Dala Nationen. Lika nåd hade han af de efterträdande Regenter för sin år-

*) Stiernhielm bodde vid Brunkeberg på Norr-Malm i Stockholm.

ärlighet och dygd. Vid Hofvet var han icke blott gunstling, utan tillika andras välgörare. Hans glada och lekande snille upfant stundom där och meddelade de smakeligaste nöjen och tidsfördrif. Af vanor och bruk var han ingen slaf. Driftig, men dock icke otidig at förebrå lasten. Då han en gång på Hofvet mötte den bekanta *Abbé Bourdelot*, som med stor framgång arbetade, at hos Drotning CHRISTINA discreditera alt lärdt och tänkande Svenskt folk, och denne gjorde Stiernhielm anfall med en sådan förebråelse: *Tu es valde morosus*, svarade Stiernhielm med sin vanliga fintlighet: *Sed Tu es ultima syllaba.* — Rik eller förmögen kunde han aldrig blifva. Vid et och annat tilfälle var hans trångmål och nöd så tryckande, at han uti Bref til Riks-Cancelleren Oxenstierna måste anhålla om publikt understöd. Då han vid et tilfälle och i sällskap med en viss Ämbetsman, som på kanske olofliga vägar och på Kronans bekostnad, skaffat sig både rikedomar och anseende, af en hög Herre med et vänligt skämt fick den förebråelsen, at han, ehuru mångkunnig och lärd, dock var fattig och mager, hvaremot den andre prisades såsom mera både corpulent och förmögen, svarade Stiernhielm driftigt: *Den som har läsit något, så vet han något, och den som har stulit något, så har han något.* — Hans vänner, som ofta beklagade honom uti des trångmål och torftiga tillstånd, fingo gemenligen til svar: *Bo-*

næ mentis comes est paupertas. — *Aut Philosophum, aut divitem oportet vivere.* Men han ville hällst välja det förra. — Likväl var han aldrig nedslagen, utan jämt munter och glad. Et gladt mod ansåg han såsom det bästa i verlden, och gaf alla sina vänner det rådet, at ej längre inlåta sig med verlden eller jordiska ting, än det til århållande af en oskyldig sinnets ro kunde vara nödigt. När han låg på döds-sängen, frågade honom hans förtrogne vän Columbus, hvad ämne han skulle välja til des grafskrift? Skrif endast detta på min mull, såsom sanfärdigt, svarade Stiernhielm: *Vixit, dum vixit, lætus.* Med de värdigaste, de dygdigaste egenskaper, var han dock icke fri för tadel. Han skulle också med de bäste och största människor dela det oundvikeliga ödet, at hafva dubbla rykten. Hans naturkunnighet hade, som redan är anfördt, til den tidsens blygd, skänkt honom namn af *Trollkarl*, stundom *Athée* och *Fritänkare.* At han driftigt tänkte uti Philosophiska ämnen, och var en hatare af fördomar, måste man tilstå; men aldrig kan man upleta, hvarken uti des tryckta eller handskrefna arbeten, något som stöter vördnaden för GUD och den sanna Religionen, skilde ifrån människors missbruk, egennytta och konst. Icke häldre oskårade lasten någonsin hans penna. Några infall och ord, dem tiden icke förstått, utan misstänkt och misstyckt, lära utgöra det mästa af hela hans förföljelses historia.

Han

Han var outtröttelig at arbeta och låsa. Då Columbus, vid et tilfälligt besök, fant honom helt sysselsatt och omringad af Böcker, utbrast Stiernhielm med den muntraste glädje: *Quam dulce est sapere!* — Til krops-ställning och våxt var han lång och reslig, med et angenämt utseende, friher, glädje och redlighet, lyste utur alt hans våsende. Coëffure och prydnad, uptog minsta tiden. Man såg så snart en gammal som nymodig knapp i hans råck. Allestådes var han dock hedrad och vålkommen. Til valspråk för sin lefnad, hade han antagit: *Virtutis gloria merces.* I fol. och i 4:o är han graverad.

Nu år tid, at nåmna hans många tryckta Skrifter. *Magog Aramæo Gothicus, sive Origines vocabulorum in Lingvis pæne omnibus, ex Lingva Svetica veteri,* af hvilket verk endast *Lit.* א trycktes i Upsala in 4:o. — *Svea Måles Fatebur,* s. *Lexicon vocabulorum antiquorum Gothicorum,* Stockh. 1642 in 4:o. af hvilken endast Bokstafven *A* utkom. — *Archimedes Reformatus,* tr. i Stockh. 1644 in 4:o, uti dedicationen til Drotn. CHRISTINA, kallar han detta arbete sina *Tankars Förstling.* — *Runa Svetica,* utan åratal eller trycknings-ort, in 4:o. — *Hercules en Hjeltedigt* tr. i Upsala 1653, och i Stockh. 1668 in 4:o, med åtskillige andra bifogade *Tilfällighets-ämnen,* och hvilka föra denna Titel: *Georgii Stiernhielmii Poëmata,* thet är, *Sång-Gudinnor*

nu först lärande dichta och spela på Svenska. *Sjeltva Hjelte-dikten*, som är *Poëtens Mästerstycke*, förenar lyckligt en philosophisk styrka med Skalde-konstens behaglighet, och läses ännu af kännare med beständigt nöje. — *Idyllion Anacreonticum ad Dan. Behmer & Joach. Schyttehielm Secr. Reg.* tr. 1653. — *Protheus Rhetoricus*, tr. 1654. — *Carlsstaf, eller Linea Carolina*, — af denna *Mål-Linea* trycktes allenast några ark. — *Vestgötha Lagarne*, eller *Leges Vestrogothicæ antiq. antea ineditæ ex Codice membraneo veteri, cum Præfatione & Indice vocabulorum obscurorum.* Stockh. 1663, in fol. — *Ulphilas s. Versio quatuor Evangeliorum Gothica, literis Latinis, quam Gothicis ante ediderat Fr. Junius, cum Versionibus parallelis, Sveogothica, Islandica, & Vulgata Latina &c.* tr. 1671 i Stockh. in 4:o. — *Epistola ad Olaum Verelium de origine vocabulorum Gothi & Svedi*, står framföre *Hervara Saga.* — *Epigrammata varia.* — *Anticluverius, s. de Originibus Sveo-Gothicis.* Holm. 1685, in 8:o, utkom efter Författarens död. — Hans i handskrift efterlemnade dels fullkomnade, men måstadels påbegynta arbeten, utgöra et ännu betydeligare antal, och båra vitne om en förundransvärd arbetsamhet. De äro uti flera kundskaps-delar, och förvaras uti Kongl. Antiquiters Collegio, under namn af *Stiernhielms Samlingar.*

(Se

(Se Assessor *Gagneri* Åreminne öfver *G. Stiernhielm*, med de där citerade ställen, tr. i Stockh. 1776. —)

STIERNHÖÖK ANDERS, *Assessor* i Dorpts Hof-Rått. Äldste Son af Hof-Rådet *Joh. Stiernhöök*, och född 16—. Sedan han väl anlagt sin ungdom, och gjordt utrikes resor, blef han i första steget 1663 förordnad til Assessor i Dorpts Hof-Rått. Där förrättade han sit Ämbete så troligen och väl, at, när samma Hof-Rätt 1667 fick Konungens alfvarsamma skrapa *för de Exorbitantier, som i deras Collegio förelupit, och som icke stodo til at lida*, erhölt Stiernhöök särskilt Konungens nådiga yttrande om *des välförhållande och altid goda conduite*. Straxt därpå förordnades han 1668, at därjämte vara Härads-höfdinge i Jamo och Ivanogrods Låhn i Ingermanland. 1676 fick han Kongl. Maj:ts nådiga dimission ifrån sina tjenster i Lifland, med löfte om den första inrikes tjenst, som kunde blifva vacant och honom anständig voro, då han därom gjorde underdånig ansökning. Han sökte likvål intet sedan något Ämbete. År 1670 och de påföljande åren, började nästan almänt omkring hela Sverige, at klagas öfver Trolleri. Klagomål inkommo til Konungen, hvarföre nödigt pröfvades, at i flera Lands-orter Commissioner och ransakningar härom hållas skulle, hvilka sedan fått namn af *Troll-Commissioner*. Det var väl ostridigt, at mycket af mindre

vårde, uti en då mindre uplyst tid, fick namn af Trolldom; men så utvisa ock de i dessa Commissioner hållna ransakningar och handlingar, at mörksens förste, på et besynnerligit sätt, då liksom fått frihet at rasa och förblinda vantrogna människor. Stiernhööks bekanta skicklighet banade honom emot sin vilja vägen, at förordnas til Styresman eller Director af flera slika Commissioner i Helsingeland och i Upland. I Upsala hölts en stor Commission af samma anledning, och vid den var Juris Prof. Carl Lundius åfven en Ledamot. Om det besynnerliga besök som desse bägge Män då hade af en obehagelig gäst, är berättadt, uti Prof. *C. Lundii* korta Lefvernes-Beskrifning, införd i denna Bokens Andra Del. — Stiernhöök, som ganska svårt plågades af en efter sin Fader ärfd ögonsjuka, nödgades änteligen hos Kongl. Maj:t göra underdånig ansökning, at ifrån Directionen af dessa så kallade *Troll-Commissioner* entledigas, hvartil han också fick Riksens Råds tillåtelse af den 28 Nov. 1676.

Assessor Stiernhöök var en stor Jurist och i flera vetenskaper ganska beläsen Man. Han har börjat skrifva Commentarier öfver Fadrens Bok *de Jure Sveon. & Gothor. vetusto*, och har desutom anteknat mycket uti både Svenska och Romerska Lagfarenheten, hvilket han förmodeligen åmnat bruka til något större verk, om en tidig död icke mellankommit. År 1683 förordnade honom Konung CARL den

den XI, at jämte Landshöfdingen Baron Fabian Wrede, Landshöfd. Frih. Carl Bååt och Directeuren Gyllenborg, infinna sig i Upsala uti den Commissionen, som där skulle undersöka Donations-Brefven och Reductions-verkets fortsättande; men då detta i början nyttiga verket gick alt för vida, undanbad sig Stiernhöök, at längre här vara med. Et bevis på Kon. CARL den XI:s synnerliga nåd för Stiernhöök var det, at när denne trodde, det man vid en Riddare-syn tilfogat honom uppenbar orättvisa, för gåfvor och skänker skul, vände han sig med klagomål til Konungen, och anhölt underdånigast, det Konungen, som då var envåldig, sjelf i egen hög Person täcktes komma at bese huru orättvisligen med honom voro handladt. Et sådant klagomål mot en Riddare-syn var, at äfventyra sit hufvud, och at en Konung skulle syna på nytt, sedan Riddare-syn varit hållen, var i Sverige ohördt. Emedlertid beslöt Konungen, at nästa sommar Sjelf komma och syna, men Stiernhöök dödde 1686, innom den til synen utsatte tiden, Genom et oafbrutet sammanhang af dygd och heder, gick han jämna steg til sit mål.

Gift med *Anna Lemmeus*. Lemnade endast efter sig en Dotter. Brodren *Joh. Stiernhöök Johansson* var Commerce-Råd, och hade Caractere af Vice-Præsident, när han 173- dödde öfver 80 år gammal. Dennes Son, Major

jor *Andreas Stiernhöök* var på mans-sidan den siste af åtten. †. 1750.

(Se Sv. Biblioth. II Del. p. 162 — p. 172. —)

STIERNHÖÖK JOHAN, *Hof-Råd* och *Revisions-Secreterare.* Kallade sig *Johan Olsson Dalkarl*, eller på Latin *Johannes Olai Dalekarlus*, innan han 1649 adlades. Var Son af Capellanen i Råttvik, sedan Kyrkoherden i Bro uti Vestmanland, *Olaus Petri*, med *Margaretha Hansdotter*, och föddes i Råttviks Sokn 1596. Efter utrikes resor ifrån år 1620 til 1624, blef han sistnämde år Lector Politices & Juris vid Vesterås Gymnasium och creerades 1625 til Phil. Mag. i Upsala. Kallades 1630 til Refenrendarius i Kongl. Cancelliet, hvilken syssla han sig undanbad, blifvande i des ställe Assessor i Åbo Hof-Rått, samt 1640 tillika Juris Professor vid Åbo Academie, som då inråttades. År 1646 Håradshöfdinge i Örbyhus Låhn, och den förste Revisions-Secreterare, då denna syssla 1647 inråttades. 1658 fick han fel på sin syn, hvilket honom uti 17 år til Grafven följde, ehuru han tvånne år för sin död, som timade i Stockholm 1675, reste til Roterdam, Hag, Leiden och Amsterdam, utan at blifva hulpen. Honom til hjelp i sit Ämbete, förordnades hans Son *Anders Stiernhöök* med Kronans bekostnad. I Stockholms Storkyrka ligger han begrafven. På Academiska Bi-

Bibliothequet i Upsala, förvaras hans Bild. Sin grundeliga lärdom har han visat uti sina vackra Skrifter. De upräknas uti *v. Stiernmans Bibl. Sv. Goth.* II T. p. 538. Af dem märkas: *De Jure Sveonum & Gothorum vetusto, Libr. duo*, tr. i Stockholm 1672, in 4:o. — *En kort Tractat om Morgon-gåfvor*, Stockh. 1651, in 4:o. — *Företal til Dala-Lagen.* — *Bref til des Son, Assess. Anders Stiernhöök, tryckte i Svenska Biblioth.* 2 *D. p.* 162. —

Var gift med *Catharina Appelbom.*

(Se *v. Stiernmans* Matr. — Ejusd. Bibl. Sv. Goth. 2 Tom. — Sv. Bibl. l. cit. — Personalierne efter Lik-Pred. tr. i Stockh. 1675. —)

STIERNMARCK MAGNUS, *Assessor* i Kongl. Svea Hof-Rått. Hette *Sierman*, tils han 1696 med adelskap benådades. Var Son af Kyrkoherden i Skårstad i Småland, *Nils Sigonius*, med *Karin Larsdotter*, och född i Småland 1658. Studerade vid Åbo Academie, gjorde sin första utländska resa i sällskap med en ung Grefve Lilje, och den senare på egen bekostnad, då han länge uppehölt sig i Rom, och var någon tid Drotning CHRISTINAS Secreterare. Efter hemkomsten blef han föreslagen til Juris Naturæ Professor vid Lunds Academie efter den bekante Sam. Puffendorff, och sedermera til Assessor i Kongl. Svea Hof-Rått befordrad år 1692. Man räknar honom ibland

sin

ſin tids lärde Män, des ſtyrka var i ſynnerhet uti Philoſ. morali, och han ägde en utvald Bok-ſamling, ſom vitnade om des ſmak och inſigter. Konung CARL den XI brukade honom mycket uti Extra-Commiſſioner, och 1694 var han äfven Ledamot af Commiſſionen öfver Patkull och de Lifländſka Landt-Råden, ſom klagat öfver Reductionen i Lifland. 1700 var hans döds-år. Gift med *Margaretha Larsdotter.* Ätten gick ut med Sonen *Nils Stiernmarck*, hvilken dödde 1767 ſåſom Stads-Major i Stockholm, med Öfverſte-Lieutenants namn. Han var ockſå en Man af vackra förtjenſter och mogna inſigter. Mathemathiquen, Sedoläran och Vitterheten, voro i ſynnerhet des käraſte ämnen. Det är han, ſom på Svenſka öfverſatt den lärde *Pierre du Moulins* ſköna Skrift, *om Själens frid och Sinnets förnöjelſe.* I Upſala trycktes denna öfverſättning in 8:vo 1738, och vardt af allmänheten med ſärdeles fägnad emottagen, ſå at en ny uplaga däraf innom kort tid måſte göras. Denna ſenare uplagan är full af ſvåra tryckfel. — Ockſå öfverſatte han *De St. Reals Skrift emot Fritänkare.* Den trycktes i Stockholm 1756, förökad med vackra Anmärkningar af framledne Kyrkoherden Dr. *Peterſſon*, under Titel: *Bref til Herr N. N. om et kort ſätt, at öfvervinna Fritänkare i Religionen.* Såſom ſnäll Poët, har han gjordt ſig känd genom flera Skaldeſtycken. *Visdoms-råd för Iris, öfverſättning*

ning ur Pavillon, och tryckt i *Våra Försök* 3 Delen, läses icke utan särdeles nöje. —

(Se *v. Stiernmans* Geneal. Matr. — Minnet öfver Öfverste-Lieut. och Rid. af K. Sv. Ord. *Nils Stiernmarck*, då Vapnet sönderslogs af *Hans Hjerta*. — tr. i Stockh. 1767. — Meddelade efterrättelser af Hr. Canc. och Rid. *A. Schönberg*. —)

STIERNMAN ANDERS ANTON VON, *Cancellie-Råd* och *Ridd. af Kongl. Nordst. Orden*. Föddes i Stockholm 1695, af Handlanden och Vinskänken *Ant. Andersson From* och *Brita Ulfsberg*. En öm och huld Stjuffader, Comministern vid St. Claræ och Olofs Församlingar, *Olof Anders Stiernman*, ärsatte med sin omsorg Fadrens tidiga frånfälle, och denne ville äfven at Foster-Sonen skulle bära hans namn. Hjelpen blef dock icke långvarig, ty Stiernman dödde i pesten 1710. Ifrån Stockholms Trivial-Schola affärdades ynglingen 1712 til Strängnäs, och efter några års förlopp kom han til Upsala. Uti Grækiska språket gjorde han sig särdeles hemma, så at detta blef honom såsom andra modersmålet, och i Strängnäs hölt han, såsom Gymnasist, tvånne Tal på Grækisk vers. Vår Nordiska Historia blef ock i Upsala ibland hans hufvud-yrken. 1719 föreslogs Stiernman, så väl til Grækiska Språkets, som Historie-Professionen vid Academien i Pernau, men då Pernau med omliggande Landskaper kort därpå förlorades, vände han sig til et annat Lärohus,

hus, det Kongl. Cancelliet och Archivum. 1719 antogs han til Extraord. Cancellist uti Antiquitets-Archivo, och följande året blef han där Ord. Cancellist. Här kom han uti sit rätta Element. Sin syssla angrep han med otrolig flit och trågenhet. Han ville straxt noga känna alt det som hår förvarades. Ingen skrift var så gammal och olåslig, den han ej tog reda uppå. Ingen så dambog och malåten, den han ej drog fram i ljuset. Hvad söndrigt, hvad bortblandadt var, ställtes i sin ordning. Och vid lediga stunder, upråttade han et Inventarium, det första efter den 1697 olyckligen timade Slots-branden. Vid Kon. FREDRICHS Kröning 1720, hölt han på Latinsk vers et *Frögde-Tal*, som belöntes med en Kongl. gåfva af 200 Specie Ducater, och såsom på högsta stället kånd för sin qvickhet och munterhet, fick han den nåden at 1722 följa deras Majestäter på deras så kallade Erichsgata. Ifrån Skåne, gjorde Stiernman på Kongl. tilstånd en resa öfver åt Köpenhamn, besåg hvad märkvärdigt där var, besökte ortens namnkunnigaste Bok-förråder och berömligaste Lärde, förvärfvade sig deras vänskap, samt förökade sina insigter och samlingar. I samma ändamål företog han sig 1724 en öfverfärd til Est-Lifland och Ingermanland, sedan han förut år 1722 vid Rikslens Archivum blifvit Extraord. Registrator.

År 1727 vardt han af Rikslens Stånder utnämd, at fortsätta och fullborda den påbegynta Be-

Beskrifningen öfver *Svecia Antiqua & Hodierna*, hvartil Grefve Dahlberg förfärdigat ritningarne. Men honom mötte samma hinder som flere berömlige Mån, hvilka vid detta arbete tid efter annan lagt handen. Med båttre framgång, anvånde han sin möda på andra Samlingar. Sedan han i flera år och vid många vigtiga tilfällen fördt Protocollet i Kongl. Råd-Kammaren, förordnades han 1732 at vara Archivarius i Riks-Archivo, och 1740 til Secreterare dårstådes. Emedlertid hade han 1730 blifvit föreslagen til Proto-Notarius i Kongl. Justitiæ-Revisionen, 1732 til Kongl. Bibliothecarius, 1734 til Assessor i Antiquitets-Collegio, 1739 til Protocolls-Secreterare i Krigs- och Justitiæ årender, samt 1740 til Secreterare i Kongl. Cancellie-Collegio. Utan egen begåran århölt han sistnåmde år Cancellie-Råds namn och heder, med 6000 D:rs nåde-skånk och omsider 1759 full Cancellie-Råds lön. År 1743 blef han ock i nåder ihogkommen med adeligt stånd, under namnet *von Stiernman.* Kongl. Svenska Vetensk. Academiens Medlem blef han 1748, och vid Konung Adolph Fredrichs Kröning utnåmdes han til Riddare af Kongl. Nordstjerne-Orden. Dödde i Stockholm i början af året 1765. Gift med Jungfru *Anna Catharina Vefverstedt.*

Von Stiernman hade en undersåtsig och stadig kropp, et upriktigt och årligt anseende, en lätt rörelse och qvicka ögon, som rögde, at en

en munter och arbetſam ſjäl bodde i denna hyddan. Han ägde ock de gamla Svears alfvarſamma ſeder, utan förſtäldta ord och krusade åtbörder. En ſkarpſinnig kännare af ſan förtjenſt, och en billig dommare, ſom aldrig ſmickrade, aldrig ratade, utan inſigt och goda ſkäl. I umgänge var han behagelig, faſt icke mångordig. Men i Vänners ſällſkap ſpråkſam och glad. I ſynnerhet ägde han et outöſeligt förråd af hiſtoriſka berättelſer, ſå at man ofta måſte häpna öfver hans minne, ſom kunde i ſjelfva ålderdomen behålla och ſtraxt hafva til hands ſå många äfventyr och händelſer, til perſoner, tid, rum och ſina minſta omſtändigheter. Han viſte innehållet af ſnart ſagt hvart blad uti Rikets Handlingar. Af hjertat älſkade han ſit Fäderneſland. Nit och håga at med ſit pund tjena det allmänna, varade hos honom til ſlutet af des lefnad. Aldrig ſyntes han ſyſſelſatt eller hindrad, utan var jämt vid et ledigt ſinne. Hans inſigter och kända lärdom gjorde honom öfveralt ut- och inrikes bekant, och tilſkyndade honom hedrande omdömen i många Journaler och andra ſkrifter. Främmande Lärde, då de beſökte Sverige, haſtade at förvärfva ſig hans bekantſkap, och bland våra egne var ingen ſom behöfde uplysning i någon del af vårt fordna tilſtånd, hvilken icke härom honom anlitte, och til fullt nöje fick ärfara, ſå väl hans vidſträckta kundſkap, ſom beredvillighet at därmed tjena andra. Ingen har hittils

ſam-

samlat och skrifvit uti vår Svenska Historia och våra fornhåfder, så mycket som han. Af trycket har han utgifvit: *Aboa literata.* Stockh. 1719 in 4:o. — *Anonymorum Centuria prima de Scriptoribus Gentis Svio-Goth.* Stockh. 1724. — *Centuria secunda & Decas prima Pseudonymorum.* Stockh. 1726, in 8:o. — *Bibliotheca Svio-Gothica T. II.* Stockh. 1731 in 4:o. — *Riksdags-Beslut ifrån år* 1521-1731 i 3 Band, St. 1728 - 33, in 4:o med et Bihang Stockh. 1743 in 4:o. — *Biskop Pet. Nigri eller Svarts Hist. om Vesterås Biskopar, tillika med en Förtekning på alla Riks- och Hof-Cancellererne.* Stockh. 1744 in 4:o. — *Samlingar af Kongl. Stadgar, Bref och Förordningar rörande Religionen.* Stockh. 1744, in 4:o. — *Konung* JOHAN den III:es *Krön. af Åg. Girs.* Stockh. 1745, in 4:o. — *Laur. Raymundi Histor. Liturgica.* Stockh. 1745, in 4:o. — *Gen. Tabeller öfver den Kongl. Gustavianska Familien.* Stockh. 1745, in 4:o. — *Svea och Götha Höfdinga-Minne.* D. I. Stockh. 1741, in 4:o. — *Konungarne* SIGISMUNDI *och* CARL den IX:s *Histor. af Jon. Werving, D. I.* Stockh. 1746. *II D.* 1747, in 4:o. — *Stadgar och Förordningar rörande Commercie- Oeconomie- Politie-våsendet i Sverige, 3 delar.* Stockh. 1747, - 1753, 4:o. — 4, 5 och 6 Del. 1755 - 1775. 4:o. — *K.* ERIC den XIV:s *Historia af Eric Tegel.* Stockh. 1751, in 4:o. — *Svea Rikes Ridder-*

ſkaps och Adels Matr. D. I. och II. Stockh. 1754, 1755. in 4:o. — *Tal om de Lärda Vetenſkapers tilſtånd i Svea Rike under Hedendoms- och Påfve-tiden.* Stockh. 1758, in 8:o. — *Herrar Landt-Marſkalkars Hiſtoria, ſtyckevis uplagd i Aſſeſſ. Gjörwells Sv. Bibl.* — *Beſkrifning öfver Guſtavianſka Grafven.* — *Flera Svenſka, Latinſka och Grækiſka Poëſier.* — I handſkrift lämnade han efter ſig en myckenhet Arbeten. Af deſſa må i ſynnerhet nämnas: *Afhandling om de gamle Svears och Göthers Sköldar.* — *J. Meſſenii Chron. Finlandiæ, verſ. lat. & notis illuſtratum.* — *Svea Rikes Råders Hiſtoria.* — *Svecia Illuſtris.* — *Beſkrifn. om Domkyrkan i Strengnäs.* — *Centuria 3 & 4 Anonym.* — *Decas 2 & 3 Pſeudonym.* — *Bibl. Sv. Goth. 6 Delar.* — *Gynæceum Sv. Literatum.* — *Svea och Götha Höfdinga-Minne, 2 Del.* — *Öfver 4000 Geneal. Tabeller öfver alla Grefve- Friherre och Adeliga Familier i Sverige.* — *Öfverſättning af Heſiodus ifrån Grekiſka på Svenſka verſer.* — Af alt detta kan dömmas, hvad för en ſtor och förtjent man v. Stiernman var, och huru högt en efterverld blifver honom förbunden, för den outtröttliga flit han användt, at utſprida ljus öfver vår Svenſka Hiſtoria. Om uti hans många och vidlyftiga arbeten, här och där kunna uptäckas några miſstag i åratal eller namn; få minſkas dock icke hans förtjenſter därigenom. Sjelf var han ägare

re af et så stort och kostbart Bibliotheque, at näppeligen någon annan enskilt Boksamling i Riket därmed kan jämföras, i anseende til en mängd af de sällsyntaste så tryckta som skrefne Böcker och Handlingar, hvilka däruti funnos. Hans så kallade *Bibliotheca Chalcographica* bör ej heller förtigas, som innehölt, jämte behöriga *Beskrifningar*, mer än 1300 Porrraiter i Kopparstick öfver vårt Konunga-hus, och berömliga Svenska Män i alla stånd, samt sådane Utlänningar, som varit här i tjenst, eller eljest någon tid i Sverige vistande. Alla dessa dyrbara Samlingar och Skatter hafva fallit uti de värdigaste händer, genom von Stiernmans enda Dotters gifte med Biskopen och Pro-Cancelleren i Lund Herr Doctor *Olof Celsius*.

Den vackra Minnes-skrift, med hvilken Am. Cancellie-Rådet *H. A. Löwenskiöld* hedrat sin afledne vän, v. Stiernman, skal sluta denna Artikel:

Occidit Arctoi, docti STIERNMANNUS *& orbis*
Sidus, Svediacæ Gentis & illa Pharos.
Sidus in Historia, Pharos & fax lucida rerum
Temporibus priscis, tempore clara novo.
Ingenio magnus: Grajæ Latiæque Minervæ,
Et Sophiæ qvas non hausit avarus opes?
Bibliotheca loquens, vivax, vivacior alter
Ecquis? quot posuit docta tropæa sibi?

 Do-

Doctrinæ metam transgressus fata triumphat,
Nec moritur virtus intemerata senis.
Ut vixit, vivit; *longe numerosior ævo,*
Vivit & Gnatâ nomine, mente pari.
Mascula si desit soboles, hoc pensat abunde
Ipse suum damnum, quam locuplete penu.
Fallor. Non deerit, Patrem dum mascula spirat
Gnata marem, doctum docta virago, Patrem.
Pignora sunt Libri. Non paucos edidit. Omnes
Hujus testantur dona stupenda viri.
Istis pignoribus Patriam sibi pignerat almam;
Per juga docta vehit nomen at ales eqvus.
O! mihi percarum tot retro nomen ab annis,
Flagrat inextinctum pectus ab igne tuo.
Donec ero, fidum Pylades reminiscar Oresten,
Sidus in axe mices, sidera donec erunt.

Bergquist har uti fol. graverat v. Stiernmans Bild.

(Se Biskopens, nu mera Årke-Biskop. och Pro-Canc. Doct. C. F. *Mennanders* Åminnelse-Tal, hållit för Kongl. Vet. Acad. tr. i Stockh. 1766. — Stockh. Hist. Bibliothek, 2 St. p. 235. — Sv. Mercurius för år 1765, April Mån. p. 291. —)

STIERNSKIÖLD CLAES, *Friherre, Svea Rikes Råd* och *Amiral.* Han var yngste Sonen af Riks-Rådet och Amiralen *Nils Stiern-*

Stiernskiöld til Biby, Tuna och Hellekis, hvilken uti en skarp sjö-tråffning utan för Blockhuset vid Dantzig, 1627 vardt ihjälskuten, då des Amiral-skepp äntrade. Modrens namn var *Magdalena Stakelberg.* Han föddes 1617. 1643 blef han Landshöfdinge öfver Vestmanland, och 1648 tillika Assessor i General Riks-Bergs-Amptet. 1651 fick han befallning at företråda Landshöfdingedömet i Vermeland, och samma år uphögdes han i Friherre-stånd. 1657 vardt han General-Commissarius vid Krigs-sakerna i Sverige, 1658 Gouverneur öfver Trundhems Län, Jämteland och Herjedalen, med befallning at joustera grånsorna och Dronthems Lån, tillika med Secreteraren af Staten Jacob Törnsköld. 1660 Riks-Råd, 1661 Amiral och Amiralitets-Råd, 1663 confirmerad Håradshöfdinge öfver Vasa och Valla Hårader, 1665 Lagman i Bohus Lån och 1666 tilförordnad Directeur uti Reductions-Collegio. Med honom utgick åtten på Svårds-sidan 1676.

Tre gånger var Riks-Rådet *Claes Stiernskiöld* gift: f. g. med Fr. *Margaretha Scheding*, a. g. med Fr. *Elisabeth Kyle*, tr. g. med Fr. *Margaretha Banér.* Hans första Fru var Drottning CHRISTINAS Kammar-Jungfru (Hof-Fröken), når han med henne 1638 rymde ur Riket. Både för sig och henne ärhölt han pardon 1642, dock med vilkor, at han skulle böta 1000 Riksd., hålften til Strängnås, och andra hälften til Skara Domkyrka.

(Se *Beckstadii* Sv. Sjöman. — *v. Stiernmans* Matr. — Höfd. Minnet. —)

STIERNSKIÖLD, JÖRAN CLAESSON, til Biby och Tuna. *Svea Rikes Råd.* Son af Riks-Rådet *Claes Jöransson* til Norrnäs och Biby, och Fru *Marina Grip.* Såsom Hertig CARLS Råd, affärdades han 1592 til Riks-Cancelleren *Eric Sparre,* för at bana väg til sämja emellan Hertigen och honom. 1593 blef han Slottslofven på Stockholm, och 1597, jämte Hr Axel Ryning, Ståthållare öfver Stockholms Slott, Stad och Malmar, med underliggande Län. År 1598 upgaf han Calmar Slott til Konung SIGISMUND, och blef, oaktat löften och tilsägelser om frihet, af Konungen fängsligt hållen. Han satt sedermera Domare öfver den brotslige Årke-Biskopen Abrahamus Andreæ 1599, bivistade de olycklige Herrarnes execution i Linköping 1600, vardt 1601 skickad uti en Legation til Moscou, uphögdes 1602 til Riks-Råds- och Riks-Marsk-värdigheten, samt följde Konung CARL på Des Eriksgata. Dödde 1611.

Gift med *Kerstin Bielkenstierna.*

(Se Höfd. Minnet. — *Wervings* Konungarne SIGISMUNDI och CARL den IX:s Historia. —)

STIERNSKIÖLD NILS, *Herre* til Biby, Tuna och Hellekis, *Svea Rikes Råd* och *Ami-*

Amiral. Riks-Rådet och Riks-Marsken *Jöran Claesson Stiernskiöld* var hans Fader. Modren *Christina Bielkenstierna.* Han föddes 1583. Hos Konung CARL den IX, blef han 1600 Kammar-Dräng, reste sedermera ut, och tjente först för gemen i Holland under Prins MAURITZ af Nassau, och sedan i 3 år emot Turken, då han tjente sig up til Officerare och blef illa skuten uti sit ben. Efter hemkomsten til Sverige befordrades han til Fändrik, vardt år 1605 Kammarhere, 1606 Ryttmåstare för Svenska Adels-fanan, 1608 Ståthållare på Pernou och s. å. Ståthållare på Dunamünde. 1609 blef han som Fält-Marskalk til Rysland skickad, hvarest han vardt så illa skuten i foten, at han 3 år måste gå med krycka. 1612 Öfverste för Krigs-folket i Småland, Ståthållare på Elfsborgs Fästning, så på Jönköpings, Öfverste för Våstgöthe, Smålands och Ölands Krigs-folk, samt 1617 Riks-Råd. Samma år fick han commando öfver alt Krigsfolket i Lifland, därest han efter 3 dagars belägring först intog Pernou och sedan gjorde et stort nederlag på Polackarne vid Hopsala. General-Landsherre öfver Våstergöthland och Dal, fick han 1619 Hellekis gods til Donation. Ståthållare i Dorpt 1626 med alla des underliggande orter och året efter Amiral öfver den Svenska Skeps-flottan, som då låg för Dantzig, med hvilken han efter befallning skulle gå til Sverige. Under vägen mötte honom fiendens

 Flot-

Flotta, den han tappert tilbaka dref, men straxt kommo honom 10 fiendens vål utrustade Skepp åter til mötes, emot hvilka han manneligen fåktade, och blef förſt i halſen, ſedan i ryggen, ſkuten. Når fienden omſider, med 3 Skepp äntrade hans, vardt honom högra armen afſkuten, hvaraf han ſamma dag på Skeppet afſomnade. Liket hemfördes och jordades 1627 i Gillberga Kyrka i Södermanland. Lik-Predikan hölts af *Pet. And. Kalff*, öfver *Texten Eſ.* 57: 1, 2. —

Gift med *Magdalena Stakelberg.*

(Se Höfd. Minnet, p. 346. — *Beckſtadii* Svenſka Sjöman, p. 95. — Lik-Predikan med Perſonalier, tr. 1627. —)

STIERNSTEDT, CARL JOHAN, *Friherre*, *Svea Rikes Råd*, *Ridd.* och *Commend. af Kongl. Maj:ts Orden.* Föddes i Viborg 1686, af Fädren Landshöfdingen i Åbo, Friherre *Johan Stiernſtedt*, och Fru *Johanna Gripenberg.* Efter någon öfning vid Gouvernements-Cancelliet i Narva, til år 1700, då Krig emellan Sverige och Ryſsland utbraſt, antog han krigs-tjenſt, förſt ſåſom Mouſquetaire vid Horniſke Garniſons-Regementet i Narven, och avancerade ſedan 1701 til Fändrik vid Björneborgs Låns Infanterie-Regemente. Under åren 1701 och 1702, brukades han vid åtſkilliga partier. Biviſtade 1703 actionen vid Pado-

Padoga, där General-Major Gref Henning Rudolph Horn med 2000 man angrep en Rysk Corps af 7000 man, och då Narva 1704 andra gången belägrades samt med stormande hand intogs, utvärkade han sig, efter et manligt fäktande, en hederlig Capitulation. Han tog vägen åt Stockholm, hvarifrån han til Polen öfverförde 200 man Recruter, och förordnades af Konung CARL den XII til Cornet vid Adelsfanan. Vid Fraustadt öfvervar han 1706 den bekanta Bataillen, och utnämdes därefter til Lieutenant vid nyssnämde Regemente. Ryttmästare blef han 1708, och hade i denna post flera commenderingar. Efter Pultaviska actionen, vardt han med flere Svenske Herrar, i et bedröfveligt 13 åra fängelse bragt, och återkom änteligen til Sverige, då freden 1722 emellan bägge Riken åter stiftades. 1733 hugnades han med Majors och 1740 med Öfverste-Lieutenants indelningar. 1741, på den tiden, då krig med Ryssland åter inföll, förordnades han til Landshöfdinge öfver Kymenegårds- och Nyslotts Lån, och ehuru han med ringa manskap var försedd, skyddade han likvål Savolax såsom Armeens spis-kammare, för fiendens härjande, några byar undantagandes, som lågo ytterst på gräntsen. Sedan freden med Ryssland blef återstäld, updrogs Landshöfdingen Stiernstedt underhandlingen om gräntsornas reglerande. Vid Riksdagen 1747 föreslogs han af Riksens Ständer och utnämdes af Kon. FRED-

M 5 RIC

RIC til Rikſens Råd. En wårdig medlem vardt han af Seraphiner och Swårds-Orderne vid deras förnyande 1748. Efter en 53 åra tjenſt för Konung och Fådernesland, lemnade han detta timliga år 1753.

Gift f. g. med Frih. *Catharina Ramſverd*, a. g. med Fr. *Jacobina Maria Meldercreutz.*

(Se Begrafn. Talet tryckt i Stockh. 1754. —)

STIGZELIUS LARS, *Theol. Doctor* och *Årke-Biſkop* i Upſala. År 1598 föddes Han uti Stigſiö Sokn, ſom år Annex til Säberå Paſtorat i Ångermanland, där Fadren *Mathias Laurentii* då var Capellan, men blef ſedan Kyrkoherde vid Liustorps Förſamling i Medelpad. Modren hette *Catharina Erichsdotter.* Femton år gammal och hittils underviſt af ſin egen Fader, kom Han i Gäfle Schola, och efter en 4 års mera ſträng ån uppbyggelig underviſning på detta ſtället, reſte han til Upſala, dår hans qvickhet och flit banade honom den lyckosvågen, at han af R. R. och Acad. Cancell. Joh. Skytte, vardt til handledare för deſs Söner antagen. 1625 fick han Lagerkranſen, och 1630 blef han Logices Prof. i Upſala. Nu började han ſina utrikes reſor och njöt under denna ſin vandring redbart underſtöd af Fåltherren Joh. Baner och Riks-Cancelleren Ax. Oxenſtierna. En genomöfvad Philoſophus

ſophus och en grundlärd Theologus, kom han efter 3 års förlopp hem, vardt 1640 Profeſſor Theologiæ, 1647 Domproſt och 1648 Theol. Doctor. Sit Academiſka Låroåmbete ſkötte han ſå väl, at Drottning Christina ofta tog nöje dåraf, til at höra både hans Lectioner och Diſputationer. Hon gjorde honom mycken nåd och heder vid många tilfällen, och låt honom ſpiſa vid ſit bord. Han hade framlefvat ſina måſta dagar, och upnått ſit 72 ålders år, då han til Årke-Biſkop utnåmdes och til denna vårdighet invigdes af Biſkopen i Lindköping, Doctor Sam. Enander. Sex år föreſtod han detta åmbete, reſte omkring uti ſit vidſtråkta Stift och ville til Förſamlingens tjenſt upoffra alla ſina krafter. Hade ockſå därunder den nåden at ſåtta Kronan på K. Carl XI, vid hvilket högtideliga tilfålle hans Barn adlades med namnet *Liljemark.* På ſit 78:de åldersår lade han ſina ögon tilſamman d. 31 Aug. 1676, och jordades i Upſala Domkyrka, där man vid hans grift ſkådar et vackert Epitaphium ſom innehåller deſs Lefnad och förtjenſter.

Prof. Joh. Columbus har öfver *Å. B. Stigzelii* målade Portrait ſkrifvit deſſa verſer:

Dulcis amor Patriæ, patriæ cæleſtis amator,
Fax pia virtutum, religionis apex,
Hac facie noſtro nituit Stigzelius orbi,
En, etiam picto quantus in ore vigor.

Hæc

Hæc fuit illa manus, quæ Numine plena Coronam
Imposuit capiti, Carole Magne, Tuo.
Ipsa refert sacri quoque lumen honoris imago
Et species plus, quam quod videatur, habet.

Gift med *Christina Burea*, en Dotter af Biskopen i Strängnäs *Jac. Bureus Zebrozyntius.*

Utgifne Skrifter: *Flera philosophiska och theologiska Disputationer — Orationer — Compendium Logicæ Aristotelicæ, efter författarens död utgifwen, Ups.* 1693 — *Lik-Pred. öfv. Barbro Isacsdotter, tr.* 1650. — *öfv. Gustaf Silfverstierna, tr.* 1651 — *öfv. Sidonia Griip, tr.* 1652 —

(Se *Rhyz.* Episcop. Sv. Goth. — *Stiernmans* Bibl. Sv. Goth. T. II. —)

STOBÆUS ANDERS, *Professor Historiarum* och *Bibliothecarius* i Lund. Föddes 1641. Fadren, *Johannes Laurentii Hedenstadensis*, var Kyrkoherde i Stoby i Skåne och Wästra Giönge Härad. Han var en lärd Man, hade et wördigt utseende, såg på en gång 14 fullwäxta Söner i lifvet, och kunde på sit 95 ålders år, oaktat en tjocklek af 5 Brabantska alnar, stiga sjelf til häst och förrätta Gudstjensten

ſten i de vidlyftiga Stoby och Sandby Förſamlingar. Dennes Söner uptogo det namnet *Stobæus*, dels til åminnelſe af ſin födelſeort, och dels efter den Grekiſke Philoſophen *Joh. Stobæus*, ſom lefde i 5 Seculo. Den unge *Anders Stobæus* ſtuderade i Köpenhamn, hemkallades af Fadren til Skåne, då freden var ſlutad emellan Dannemark och Sverige, vandrade til fots öfver iſen, men vardt af Danſke Soldater öfverfallen, plundrad och hådad. Efter någon tids förlopp, reſte han öfver til Gripsvalds Academie, men fattigdomen nödgade honom ſnart reſa tilbaka åt ſin hemort, för at med andras underviſning ſkaffa ſig födan. Vid Chriſtianſtads Schola, fick han et Collegat och blef där ſedan Rector. Trött vid et 8 års Scholæ-arbete, for han til Lund och gjorde ſig redo at emottaga den Academiſka hedren. En reſa til Stockholm ſkaffade honom en mågtig Gynnare uti Riks R. Gr. Magn. Gabr. De La Gardie, och på denne Herrens recommendation, vardt han 1674 Poëſ. Prof. Extraord. ſamt ſedan 1682 Ord. Eloquentiæ & Poëſ. Prof. i Lund. År 1687, deltes hans Profeſſion på det ſätt, at han endaſt blef Lärare uti Hiſtorien, och 1708 utnämdes han af K. CARL XII, at vara Academiens Bibliothecarius. Han dödde i Lund 1714.

För ſtor inſigt i Skånſka Antiquiteterna, och ſärdeles för ſin lyckliga Skaldegåfva i Latinſka Språket, har Prof. *A. Stobæus* förvärfvat

vat ſig en beſtåndig namnkunnighet. Sin ſtyrka i denna ſenare vitterhets grenen har han documenterat, genom många Poëmer. En ſtor kånnare har hårom ſkrifvit: ”*Poëmata ejus extant, non omnia ſane, quippe innumera, ſed quædam tamen æternis conſignata literis, præſertim Heroica, tam felici concepta mentis genio, ut ea Virgilius, niſi magnopere fallor, pro ſuis agnoſcere & Æneidi jungere, non recuſaturus eſſet, ſi viveret.* — Om deſs hiſtoriſka inſigter, och deſs ſått at handtera denna Vettenſkapen, yttrar ſig Panegyriſten: *Si in ullum vere Hiſtoricum, certe in Stobæum quadrabat definitio illa Hiſtoriæ, quam tradit Voſſius ſenior, dicens, Hiſtoriam eſſe Philoſophiam in Exemplis. Cum enim vices humani generis, rerumque publicarum fata præcipua, ampla & vivaci memoria complecteretur, Ipſe etiam memoriæ ſuæ perpetuus judex erat, multa narrans, ſed plura diſputans, multarum rerum memor, ſed ſciens plurium. Præterea lumen Geographiæ veteris & novæ, ſine quo obſcuræ ſunt omnes hiſtoriarum viæ, Ille comes erat ſequax, quocunque prodeambularet, quippe animo ejus tanquam tabulæ impreſſum. Charta Geographica vix eguit, niſi ad convincendos, qui obloquerentur. Denique Chronologiæ & Genealogiæ Principum difficilis ſeries, artisque ut dicitur Heraldicæ varia & diſcolor imago, adeo Ipſi familiaris erat, ut vivum utriusque Lexicon videri poſſet.*

ſet. Si vero in ulla Hiſtoriæ parte genio ſuo voluptatique indulſit, hoc non alibi factum eſt, quam in Hiſtoria Patriæ. —

Tvånne gånger hade han knutit ägta band; f. g. med J. *Urſula Maria Wode*, a. g. med *Geſka Hörling.*

Et vackert antal *Diſputationer* åro under hans namn utkomne. Åfvenſå *Panegyrica*, *Programmata* och *Carmina.* —

(Se *v. Döbelns* Hiſt. Acad. Lund. P. III. p. 256.)

STOBÆUS KILIAN, *Kongl. Archiater* och *Hiſtoriarum Prof.* i Lund, föddes i Skåne 1690. Modrens namn var *Brita Sophia Treutiger*, och Fadren *Nils Stobæus*, ſom var Academie-Råntmåſtare i Lund och ſiſt Befallningsman i bågge Giönge Hårader, gjorde ſig i ſin ungdom, genom ſin hurtighet uti det Skånſka Snapphane-Kriget, förtjent til detta Läford af K. CARL XI, at *han var den förſte infödde Skåning, ſom gjordt Kronan Sverige och Honom någon tjenſt.* När denne Sonen honom föddes, hälſade han barnet med deſſa orden: *God morgon Doctor Kilian.* Han upfoſtrades tidigt til bokliga konſter, ehuru ſjelfva naturen ſyntes ſätta ſig dåremot, genom en grufvelig och långſam ſjukdom, efter hvilken vår *Kilian* i all ſin tid måſte illa halta. Hogen låg icke deſs mindre på Boken, och med ſårdeles flit öfvade han ſig uti Hiſtorien, Poëſien, Medi-

Medicinen och Botaniquen. I hela 3 åren brukades han såsom Medicus på Svenska Flottan, vardt sedan 1720 Med. Doctor i Lund, och förestod Med. Profession vid samma Academie, under Prof. v. Döbelns sjuklighet. Til Götheborg vardt han 1724 såsom Stads-Physicus flyttad, men återkom 1725 til Skåne på Skånska Adelens och Malmö Stads kallelse. I slutet af år 1728, förordnades han til Phil. Nat. & Phys. Experiment. Professor Extra-Ord. i Lund, hvarjämte han til Ledamot af Vettensk. Societ. i Upsala utnämdes. På Historiarum Profession århölt han Kongl. fullmagt 1732 och benådades s. å. med Archiaters namn. Til Lunds Academie skänkte Archiater Stobæus 1735 sit med otrolig möda och kostnad samlade *Museum Naturæ curiosum*, och lemnade sjelf verlden 1748. Uti sit gifte med Fru *Florentina Schubert*, var han barnlös.

I sin lifstid, var han allmänt bekant och älskad. Liten til växten, osynlig, enögd och som redan sagdt är halt. En svart peruk skylde det mästa af ansigtet, och denna var ej af lättaste slaget. En hel marks oförfalskad vigt hölt han. När man lärer känna Prof. Stobæi Skrifter och Arbeten, kan man nästan anse dem för halfva underverk, särdeles som det är en bekant sak, at hela hans lifstid föga annat var än en jämn sjukdom. De tryckte äro *Disputationer* uti historiska ämnen. Dess efterlemnade *Manuscripter* voro ännu flera, mästadels

dels om stenarter, och däribland *Hecatombe Gorgonea seu Juccinctus Catalogus fossilium Scanicorum, magno Boreali Æsculapio quondam oblatorum.* Den innehåller Beskrifning på åtskilliga Skånska och några Danska Petrificater, som Arch. Stobæus hade skickat til Arch. Bromell. Han arbetade ock mycket uti Genealogiska Saker. Dess *Stamtafla öfver K.* FREDRICH är tryckt. —

(Se Lärda Tidningar för år 1745 N:o 37. — *von Döbelns* Hist. Acad. Lund. Cont. 2. p. 264. — Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år p. 193 — Canc. R. *Lagerbrings* Saml. af Handl. och Påmin. som kunna gifva Ljus i Sv. Hist. I D. p. 33. — *Stobæiska Slägtens Stamtafla* tr. 1757. —)

STOBEE LORENTS CHRISTOPHER, *General-Major, Landshöfdinge* och *Öfver-Commendant* i Götheborg, *Ridd. af Kongl. Sverds-Orden.* En äldre Broder til Poës. och Eloqu. Professoren *Nils Stobæus*, och Son af Profess. *Anders Stobæus*, med des första Fru *Ursula Maria Wodhe*, född i Lund 1676. Han studerade i ungdomen grundeligen, och gjorde sig synnerligen hemma med de Mathematiska Vetenskaperna. År 1696 blef han Landtmätare i Skåne och 1699 Lieutenant vid Fortification. Commenderades straxt emot Ryska gräntsen, at där lägga hand vid åtskilliga Fästnings-byggnader. Det samma gjorde han ock på Vaxholmen åren 1700 och 1701. At

förse Kexholm och Viborg med tjenliga defensions-verk, fick han ordres 1702, då han äfven blef Capitaine. Under General-Majorerne Cronhjort och Maidel, bivistade han de små Fälttåg, som där på Ryska sidan skedde emellan åren 1703 och 1706. Sistnämde år, blef han General-Qvartermästare-Lieutenant, och adlades 1707. Det påbörjade Fästnings-arbetet i Viborg fortsattes med all drift til 1710, då Ryssen kom andra gången där före, och blef först, efter 13 veckors tid, mästare af densamma, genom en bruten Capitulation. Til Fästningens försvar, gjorde Stobée alt hvad görligit var, och visade här både förstånd och mannamod. Efter Czaren, som ock sjelf var tilstädes, ej hölt sit ord vid Svenska Garnisonens utmarcherande, så blef Stobée, med Fru och Barn, i Rysk fångenskap bortförd. Czaren, såsom kännare af sällsamma förstånds-gåfvor, fattade tycke för denne fången, brukade honom vid pråktiga Trågårdars och andra dylika fredliga arbetens anläggande; men då han, både med goda ord och hårdare fängelse, ville tvinga honom, at, som General-Major, gå i sin tjenst, tog Stobée sin person i säkerhet, reste lönligen ur fångenskapen och kom 1716 til Konung CARL den XII i Skåne. De följande åren brukades han vid Fästnings-verken på Norrska Gränsen. År 1719 blef han Öfverste vid Fortification, fick 1723 sin post vid Fästningarne i Skåne, och förrättade, åren 1730 och

och 31, en Fästnings-Commission i Stralsund. 1737 Vice- och 1739 Ordin. Directeur vid Fortification. 1741 Landshöfdinge och Öfver-Commendant i Götheborg, och dirigerade ifrån 1740 til 1747 Ryska Gränse-Commissionen. Begärade och fick afsked 1749. Ledamot af Kongl. Vetensk. Academien 1739, Riddare af Kongl. Sverds-Orden 1748, och afsomnade 1756 på sin gård Ågård, vid Linköping, öfver 80 år gammal.

År 1722 upträcktes en stämpling emot denne redelige Mannens patriotiska åra. En skälm, som gaf sig ut för Öfverste Stobée, talade förgripeligen om Konung Fredric, til Hertigens af Holsten fördel. Stobée kallades til ansvar, och måste svara *ex carcere.* Åndteligen kom sanningen i ljuset genom vitnen, hvilka uti angifvaren, afskedade Capitainen Gyllenrot, igenkände den, som hälsades för Stobée. Upsåtet at fälla Stobée misslyckades således, Gyllenrot blef exequerad, och två falska vitnen fördes med brännemärke til Marstrand. — Efter denna lyckeliga utgång, omfamnades Stobée med fördubblad heder och kärlek af alla sina vänner. Han var eljest en ganska lärd Herre, och hade sin egenteligaste styrka uti de practiska Mathematiska Vetenskaper. Uti Theologien, gammaldags Philosophien och Chymien, var han väl bevandrad. God både Latinsk och Svensk Skald. Prof af tapperhet hade han äfven aflagt. Efter sig lemnade han en vacker Bok-

ſamling. Den ſom finner ſig road och upbygd, af en ſärdeles händelſe, och ſå kallad *Ångla-uppenbarelſe*, hvilken åfven ſtråkte ſig til Stobée, och hvarom Biſkop A. Rydelius genom Bref til Riks-Rådet och Academie-Cancelleren Gref C. Gyllenborg af d. 23 Aug. 1731, gifvit berättelſe, hänviſes til *Svenſka Mercurius* för år 1757, Dec. Mån. p. 680. —

Tre gånger gift; f. g. med *Chriſtina Åkerhielm*, a. g. med *Catharina Langenhielm*, och tr. g. med *Catharina Margaretha Loos*. Med honom ſjelf började och ſlöts denna ätt.

(Se Geneal. Matr. — Grifte-Talet hållit af *A. M. Stiernſparre*, då Vapnet kroſſades, Stockh. 1757. — Sv. Mercurius för År 1757, Martii Mån. p. 637. — Hiſtoriſka Uplysningar om tilſtåndet i Sverige, under Kon. FREDRIC den I. p. 21. —)

STOBÆUS NILS, *Poëſ.* och *Eloquentiæ Profeſſor* i Lund. Föddes därſtädes 1694. En Son af föregående Hiſt. Profeſſoren *Anders Stobæus*, ſom honom ſjelf i yngre åren handledde. Redan 1714 var ynglingen af den ſkicklighet, at han blef Amanuens vid Bibliotheket, ſom ſtod under Fadrens upſigt, och då hans Fader kort därefter dödde, förvaltade han en Bibliothecarii-ſyſſla ända til d. 1 Maji 1716. Fåltherren för Zaporogiſka Coſſackerna Phil. Orlick, den bekante Mazeppæ efterföljare, var vid denna tiden i Skåne, och åſtundade en Informator för ſina Söner, hvartil ſamtelige

Pro-

Professorerne föreslogo den unge Stobæus, som underviste Generalens Söner, tils han, efter halftannat års förlopp, reste bort ifrån Skåne. En resa til Stockholm 1719 skaffade honom bekantskap hos Svenske Envoyéen Neugebauer, med hvilken han skulle följa såsom Legations-Secreterare til Constantinopel. Men då denna beskickning ej blef af det året, reste han åter til Lund, för at stanna vid Academien. 1723 blef han Docens, 1726 Vice- och 1729 Ord. Secreterare, samt sist Eloqu. och Poës. Professor 1735. Ofta hölt han i denna syssla *offenteliga Tal*, och ibland dem *Parentationer* öfver Riks-Rådet och Academie-Cancelleren Gref *Samuel Cronhielm*, Biskopen Doctor *And. Rydelius*, och Riks-Rådet samt Academie-Cancelleren *Ol. Nordenstråle.* För 34 *Disputationer* har han præsiderat, mäst i ämnen som röra Latinska Poësien. Några angå ock Svenska Historien. Af sten-passion dödde han i Lund 1754.

Man har satt denne Mannens Latinska vältalighet i bredd med den gyllene åldrens. Han skref lykligt Latinska och Svenska verser. Hade äfven stora insigter i Historien. Des lefnadssätt var alfvarsamt. I sista 7 åren var han ganska sjuklig. Hans Valspråk var: *Qui bene latuit, bene vixit*, hvarmed devisen på hans signet instämde, som visade några lutande ax, med denna påskrift: *Nutando Stabiles.* I handskrift lemnade han efter sig många *Svenska och Latinska verser.* Ibland annat hade han

ſkrifvit en bitter *Satyr* på Danſka öfver den ryktbare Danſke Amiralen *Tordenſkild* och hans död.

Gift med *Maria Ingelſtröm.* Hans lärda Dotter *Anna Geſka Stobæa* är almänt känd för ſin ſärdeles färdighet at ſkrifva Svenſka och Tyſka verſer.

(Se *v. Döbelns* Hiſt. Acad. Lund. cont. 2, p. 278, — Sv. Mercurius för 1755, Nov. p. 260. —)

STRALENBERG PEHR SIGFRID, *Stads-Major* i Malmö. Son af Landt-Ränte-mäſtaren i Stralſund, *Iſrael Tubbert*, med *Maria Klinkow*, och född därſtädes 1680. Fadrens dödsfall ſatte honom utur ſtånd, at länge idka ſtudier, hvarföre han gick i krigs-tjenſt, och började ſåſom gemen Soldat vid Öfverſte Mackliers Infanterie-Regemente. 1700 blef han Styck-Junkare vid Artillerie-Staten i Stettin, då han tillika med flit lade ſig på Mathematiquen och Fortifications-verket. Blef 1702 Conducteur och ſedan Lieutenant vid Stralſundſka Brigaden. Vid belägringen för Poſen, den han ſom Ingenieur biviſtade, viſade han den hurtighet, at Kon. CARL den XII hugnade honom ſåſom til belöning därföre, med Capitains beſtällning vid Södermanlands Infanterie-Regemente. Jämte många andra beſvärligheter, ſom honom under hans krigs-tjenſter mötte, hände honom den olyckan, at han uti bataillen vid Frauſtadt 1706 illa bleſſerades i bröſtet af en kula,

kula, hvilken blef qvarsittande, ehuru Konungens egen Lif-Medicus, efter hög befallning, gjorde i bröstet åtskilliga incisioner at få kulan bort. I anseende til trogna tjenster, utfärdade Konung CARL för honom och hans Bröder, Adels-bref dateradt Altranstadt 1707. Vid Pultava var han med, och ehuru han kom oskadd utur sjelfva elden, råkade han dock i yttersta äfventyr, at vid Nieper-strömmen blifva et rof för fienden. Lyckligen öfverkommen, följde han sin Konung til Bender, och förvaltade åtskilliga commenderingar, på Konungens befallning. Affärdades ifrån Bender med en Cassa af 6000 Ducater, åmnad til underhåll för et Svenskt partie, som efter undfångne ordres skulle recognoscera hvarest fienden hade sig posterat. Efter Konungens godtfinnande updrogs honom också Commissoriatet i Cronstadt uti Siebenburgen, angående posterna och alla Couriers, som gingo ifrån Hans Maj:t emellan Turkiet och Sverige. Denna angelägna syssla förvaltade han til år 1714, då han var Konungen til Stralsund följaktig. 1715 gjorde Konungen honom til förste Capitainen vid Nyköpings Compagnie och Södermanlands Regemente, där han så länge tjent, och vid samma tid fick han befallning at convoyera några Hessiske Herrar, hvilka Prins FREDRIC af Hessen låt til Sverige affårda. Han var som knappast hemkommen til sit Regemente, förrån han måste bivista den svåra campagnen i Norrige, där han

efter Staden Christianias öfvergång, blef åter 1716 för sin tapperhet nådigt ihogkommen med befordring til Majors-beställningen vid samma Regemente. Samma år transporterades han til Majors-syslan uti Malmö, hvarvid han njöt af Konungen det nådes-tekn, at han, jämte Stads-Majors-lönen, fick behålla Capitaines-lönen vid Södermanlands Regemente intil placeringen 1721. På Sätesgården Fröllinge i Halland, dödde han 1742. Han var en allmänt älskad man, högaktad så för sina insigter i många Vetenskaper, som för sit redeliga hjerta. Två gånger var han gift: f. g. med Fr. *Cathari̇na Elisabeth von Berckner*, a. g. med Fr. *Anna Maria von Conov*. Döttrarne fingo förnäma giften. Ende Sonen *Pehr Stralenberg*, född 1728, Lieutenant vid Kron-Prinsens Regemente, lemnade detta jordiska uti sina bästa år, under en resa åt Finland. Med honom utgick denna Famille på Sverds-sidan.

(Se Svenska Mercurius för år 1760, Junii Mån. p. 277. —)

STRALENBERG, PHILIP JOHAN, *Öfverste-Lieutenant.* En äldre Broder til föregående *Pehr Sigfrid Stralenberg*, och född 1676. Tidigt engagerade han sig vid Krigs-Staten, blef Lieutenant af Fortification 1701, och adlades 1707 såsom Capitaine vid Södermanlands Regemente, jämte tvänne sine Bröder. Under Polska kriget utmärkte han sig vid fle-

re

re tilfällen, särdeles vid belägringen af Posen och slaget vid Fraustadt. 1709 var han med uti den blodiga och olyckliga actionen vid Pultava; och fast han lyckligen kom utur sjelfva slaget, samt åfven hant undan den efterjagande fienden öfver Nieperströmmen, gick han dock af kärlek för sin Broder, som stod vid samma Regemente, tilbaka öfver strömmen med en ekstock, i tanka at hjelpa honom; men föll då i Ryssarnes händer, och vardt af dem fången bortförd, först til Muskow och sedan in uti Siberien. Uti sin tretton-åriga fångenskap här, reste han omkring i Landet, och arbetade ut en Geometrisk Charta öfver Landet, hvilken han skickade til en Köpman i Muskow, at den förvara, tils han en gång kunde återvinna sin frihet. Då Köpmannen någon tid därefter dödde, och denna Charta med Brefvet fants bland Köpmannens qvarlåtenskap, blef Chartan för Ryska Czaren præsenterad, hvilken henne behölt, med befallning, at när denne Officeraren kom at begåra sin Charta, skulle han för Hans Czariske Majeståt framhafvas. Härom vardt Stralenberg underrättad, och efter han hade sin Concept-Charta i behåll, skonade han ingen kostnad eller besvär, at under 3 senare åren af sin fångenskap, resa långst in i Landet, för at sjelf se och observera alla märkvärdigheter och detsamma Geometrice aftaga. Efter slutade resor, passerade han Petersburg och vardt därstädes för Czaren præsenterad. Monarchen sökte

på alt sätt öfvertala den Svenske Officeraren, at i Ryssland taga tjenst, och tilböd honom Direction öfver et Landtmäteri-Contoir, som då i Ryssland skulle inrättas, med löfte om ansenlig lön och vedergällning; men han afslog alla dessa tilbud. Sin Charta fick han ej igen. Efter 13 års förlopp, kom han lyckligen hem til Sverige, ehuru med en sjuklig kropp och släta vilkor. Konung FREDRIC benådade honom då med Öfverste-Lieutenants Caractere, genom Fullmagt af d. 28 Augusti 1723, men han måste dock åtnöja sig med samma Capitains indelning, som han 18 år tilförene innehaft. Med nådigt tilstånd reste han sedan til Lybeck, där hån år 1730 lät på egen bekostnad af trycket utgå sit arbete med denna Titel: *Historisch-Geographische Beschreibung von Nord- und Östlichen Theil von Europa und Asia*, — in 4:o. — År 1740 blef han förordnad til Commendant på Carlshamns Fästning, hvilken beställning han til sin lefnads slut 1747 innehade. Utom den insigt han hade uti Mathesi, synnerligen Geometrien och Fortification, var han äfven bevandrad uti många andra Vetenskaper. Han var en modig och habil Officerare, ädelsint och ärlig uti alt sit upförande. Var ogift.

(Se v. *Stiernmans* Matr. p. 1062. — Sv. Mercurius för År 1760, Jun. Mån. p. 274. —)

STRA-

STRALENHEIM HENNING, *Friherre* och *General-Gouverneur* öfver Zweibrücken. Efter någras berättelse, skal Fadren hafva varit Källarmästare i Stockholm. Andre påstå Stralenheim härstamma af en Brehmisk Famille, som dock synes mindre sannolikt af des Vapn. Hans födelse-år är obekant. Vid år 1699, nämnes han såsom Svensk Minister til Käjserliga Hofvet i Vien, där han vederlade det ogrundade ryktet, at Kon. CARL den XII hade i sinnet at bemägtiga sig Riks-Staden Brehmen. År 1700 tilkänna gaf han vid samma Hof den Svenske Konungens infall på Seland, til biträde för Hertigen af Hollsten, och bevakande af des rättigheter. I Vien bemöttes han ovänligt 1704, af den anledning, at Kon. CARL vid detta Hof anhållit om fri Religions-öfning för Lutheranerne i Slesien. Härstädes hade han äfven 1707 en brydsam affaire med Käjserlige Kammarherren Gref Zobor, som ville kasta skulden på Konung CARL, at Ungrarne yttrade uti sit upförande något missnöje emot Tyska Regeringen. Stralenheim, het at rädda sin Konungs heder emot en så falsk beskylning, och alt för ömtålig at kunna lida sin vederdelomans otidigheter, grep til värjan. Ovänskapen vardt änteligen bilagd, och Stralenheims upförande ogillades icke af Konung CARL. Hos Käjsaren fortfor han, at arbeta för Lutheranernes fria Religions-öfning i Slesien. År 1714 blef han Gouverneur i Zweibrüc-

brücken, och öfversände därifrån penningar til Konung CARL, som då var i Stralsund. Samma år emottog han i Zveibrücken Kon. STANISLAUS, och gjorde til des Hof-hållning nödiga anstalter. Et brouillerie med General Poniatovsky och några flere Polske Herrar, gjorde, at han 1718 förlorade sit General-Gouvernement i Zveibrücken. Han köpte sig dårpå et gods i Elsas, dår han, efter någon tids förlopp, undergick månskligheterens almånna öde. Des Måg, en Baron *Sparre*, Öfverste-Lieutenant i Fransk tjenst, inlöste godset, men miste det sedermera genom procefs. Sonen *S. Stralenheim* år Grefve, Marechal de Camp i Frankrike, och Stor-kors-Commendeur af Kongl. Svenska Sverds-Orden. I Sverige var han 1756, för at inhämta uplysning om några gods i Brehmen. På Svenska Riddarhuset är General-Gouverneur Stralenheim icke introducerad. Des Fru skal hafva varit en Grefvinna *Wasaborg*. Hans Bild år 2:ne gånger in fol. stucken, och desutom in 8:o copierad.

(Se Dr. *Nordbergs* Kon. CARL den XII s Histor. — Efterrättelser af Hr. Cancellie-R. och Rid. *A. Schönberg.* —)

STROMBERG NILS, *Grefve* och *Svea Rikes Råd.* Son af Postmästaren i Jönköping och Arrendatoren af Jönköpings Län, *Jöns Gudmundsson Brattman*, som funderade Jönköpings Hof-Råts-hus, och föddes där i Staden

den 1646. Han var Major i Holländsk tjenst, når han med 4 sina Bröder 1674 fick Adelskap. General-Majors Fullmagt hade han, då Friherre-värdighet honom 1699 tillades. Samma år öfverförde han några Regementen ifrån Sverige til Pommern, och besatte 1700 Staden Reinbeck med Svenska troppar. Uti General-Lieutenants-vårdighet, bivistade han Thorns belägring, och intog sjelf Elbingen med sit manskap. 1705 hindrade han ströfverierne i Polen, fattade posto vid Cracow, och fick en stor tilökning i sin Armée af sjelfva Polackarne, som honom högeligen älskade. Til Saxen följde han Konung CARL 1706, och spisade i Güntersdorff vid den Kongl. Taffelen, med Sveriges och Polens Konungar. Samma år var han blefven Grefve och Kongl. Råd, var också utnämd til General-Gouverneur i Revel. 1707 satte han sig emot Ryssarnes i Lifland föröfvade våldsamheter, och utfärdade Bref, hvaruti han på det kraftigaste upmuntrade Lifländrarne, at icke svika uti sin trohet emot Konungen af Sverige, och at icke öfvergifva sit Land. Försvarade länge Riga emot de belägrande Ryssar, innan han 1710 genom Capitulation öfvergaf Fästningen, hvarvid han, tvärt emot Capitulations innehåll, såsom Krigs-fånge vardt qvarhållen. Fångenskapen räckte dock icke länge: han utväxlades, och afreste til Stockholm. År 1711 vardt han Præsident uti Kammar- och Stats-Contoiret, och jämte flere af Herrar Rik-

sens

ſens Råd, emottog han Arf-Prinſen af Heſſen-Caſſel utan för Stockholm, då Han här 1715 hölt ſit intog. Riks-Rådet Gref Stromberg dödde på ſit Grefveliga gods Claestorp i Södermanland 1723. Gift med Fru *Anna Catharina Fleming.*

(Se *v. Stiernmans* Matr. — Kon. CARL den XII:s Hiſtoria af Dr. *Nordberg.* —)

STRÖMER JOHAN, *Proſt* och *Kyrkoherde* i Örebro. Föddes på Strömsholms Kongsgård i Väſtmanland 1666. Fadren var Krono-Befallningsmannen dårſtådes, *Jonas Ericsſon,* Modren *Sara Ericsdotter.* Sonen hade ännu icke fylt 10 år, när han ifrån Veſterås Trivial-Schola ſåndes til Upſala. Huru han dår användt hela 18 åren, kan dömmas af följande omſtåndigheter. Ånſkönt hans ſkicklighet lofvade honom ſnar befordran vid detta Lårosåte, och han nyligen ingått et fördelaktigt ägtenſkap med *Eliſabeth Upmark,* Syſter til den för ſin lärdom almånt bekante Profeſſoren *J. Upmark,* (ſedermera Cancellie-Rådet *Roſenadler*) kunde han ej ſtilla ſin långtan at ſe andra Länder, och måta ſig med utrikes Lårde. Han lemnade en ung och ålſkad Maka, ſamt ſit hopp om befordran, och företog ſin utreſa 1694. Tiden vardt nyttjad til ändamålet at blifva lård, och han kom ej hem tilbaka förän 1698, då Theologiſka Faculteten i Upſala ſatte honom på förſlag til en Adjunctur i ſam-

famma Facultet. 1699 blef han först Pråst; men våntade ej långe på tilfälle, at såsom grundeligen lård, öfvertyga andra om sin skicklighet; ty följande året var i Vesterås et Prästmöte utsatt. Den dårtil förordnade Præses sjuknade hastigt dagen förut, och ingen af de äldre vågade i sådan hast åtaga sig des syssla. Men Mag. Strömer, som ej fick denna tidning förr ån kl. 7 om aftonen, och var allenast et års Pråst, åtog sig Præsidium, och upförde sig dårvid följande dagen på det sätt, at ingen kunnat vånta det bättre af någon annan, som haft et helt års beredelse-tid. Det beröm han sig hårigenom förvärfvade, tildrog honom en så utmårkt nåd af Konung CARL den XII, at han straxt dårpå gaf honom Fullmagt på Örebro Pastorat, hvilket var ledigt efter Professor Billberg, som til Biskop i Strångnås blifvit befordrad. Hvad tanka Stiftets Pråsterskap sedermera om honom hyst, synes dåraf, at han vardt vald til des Fullmågtig vid Riksdagarne åren 1710, 1719, 20, 23 och 1727, och vid Commissionen öfver Banquen 1711, samt upförd på förslag til Strångnås Biskopsdöme, efter Biskop Nordling. Han var en slug och i sit åmbete myndig Man. Utom en djup Theologisk kundskap, ägde han också sårdeles insigter uti Mathematiken och Physiken, och hade under sina utlåndska resor, under den namnkunnige Prof. Sturmius i Altdorff, utgifvit en Academisk

demisk *Afhandling om Hafvets Ebb och Flod.* I Örebro dödde han år 1739.

Redan är hans förra Fru nämnd. Andra gången gifte han sig med *Maria Buller*, enda Dottren af Prosten och Kyrkoherden i Södertelje, *Mårten Buller*, en man som för sin lärdom, munterhet och qvicka infällen, ågde Kon. CARL den XI:s synnerliga nåd.

(Se Personalierne efter den öfver Pr. *Strömer* hållna Lik-Pred. tr. 1739. — Cancellie-Rådet *B. Ferners* Åm. Tal öfver Prof. *M. Strömer*, tr. 1772. —)

STRÖMER MÅRTEN, *Astronom. Professor* i Upsala. Föddes i Örebro Stad 1707. Fadren var Prost och Kyrkoherde därstädes. Modren hette *Maria Buller*. Snillets eld visade sig bittida hos detta Barnet. Innan han fylt 11 år, kom han af en händelse, at titta uti Prof. Elvii Almanacha för år 1718, hvaruti en Sol-förmörkelse, som det året skulle infalla, var utsatt. Ynglingen, betagen af förundran, at en sådan kundskap kunnat falla på de dödeligas lott, frågar sin Fader, sin Läromästare, och hvem han råkade, huru människo-snillet kunnat bana sig väg til Himmelen? Man sökte väl tilfridsställa hans nyfikenhet; men han ville ändå tvifla, och knapt trodde han sig hinna vänta ut Förmörkelse-dagen. Den inföll i sinom tid, och tildrog sig såsom den i Almanachan var beskrifven. Den unge Strömer stod

af

af förundran så intagen, at han var en stund liksom utan sansning. Ifrån dessa stunder beslöt han at göra Astronomien til sit hufvudyrke. Som Geometrien var första trappan til Astronomien, så var han ej sen, at skaffa sig *Euclidis Elementa*, hvaraf han på sina lofstunder läste 3 Böcker, innan någon viste at han hade en sådan Bok i sina gömmor. Vid 14 års ålder dömdes han vårdig at få besöka Hög-Scholan, men måste dock något vänta på sina tvänne yngre Bröders sällskap. Just när tiden inföll til deras resa, fastnade han uti en svår sjukdom. En häftig yrsel tilstötte, och intet hopp var om lifvet. All sömn var försvunnen. Et starkt Opiat ordinerades, hvarmed den sjuke skulle då och då strykas under näsan. Modren, af sorg och vakande aldeles afmattad, skildes för en stund ifrån sängen, och föreskref de qvarblifvande, hvad slags Medicamenter under hennes frånvaro borde nyttjas. De ville såkert göra det bästa; men i stället för et annat Medicament, gåfvo de den sjuke in Opiatet. Han somnade straxt, och Modren gladde sig däråt vid återkomsten; men när hon öfversedt Medicamenterna, och märkte at Opiatet var förtärdt, vred hon sina händer och sände efter Läkaren, hvilken hölt mycket osäkert, om hennes Son någonsin mer skulle vakna. Hela huset var i bestörtning, och den unge Strömer sof i 2 hela dygn. Men han vaknade småningom, och emot allas förmodan blef han frisk.

Upſala-reſan verkſtältes 1724, och efter några års förlopp fick unge Strömer til handledare, den lärde och uti Mathematiſke Vetenſkaper väl bevandrade Mag. Eric Lidius, ſom ſedan blef Proſt i Örebro. Nu gjordes de ſtörſta framſteg, uti Mathematik och Phyſik, och den tid, då inga förelåsningar höllos vid Hög-Scholan, upoffrades at ſe tillämpningen af hvad han lärt. Salbergs och flera Grufvor beſöktes. Emedlertid gjorde Strömer ſig färdig, at emottaga den Academiſka hedren, och ſåſom Lagerprydd utnämdes han af Philoſophiſka Faculteten i Upſala, til Docens uti Mathematiken. Adjuncts-Fullmagt följde ſnart härpå. Någon tid därefter vardt han upförd på Matheſeos Profeſſors förſlag vid Lunds Academie, men det var Upſala Hög-Scholas lott, at få äga denne ſkicklige Läraren, och han utſeddes at värdigt fylla rummet, ſåſom Aſtronomiæ Profeſſor, efter den namnkunnige Profeſſ. Anders Celſius. När, förſt på 40-talet, de Naturkunnige gjorde ſå ſtora framſteg, at upträcka den förundransvärda Electricitetens natur och egenſkaper, var Profeſſor Strömer en ibland de förſte i Europa, ſom förſökte des verkan i Läkare-konſten. Han ſkötte med värdighet ſin ſyſſla i Upſala, almänt älſkad och vördad, när Rikſens Ständer, vid deras Sammankomſt 1756, öfvertalte honom, at åtaga ſig inrättningen af den ſå kallade *Amiralitets Cadette-Corps* eller *Plant-Schola*, ſom uti Carlscrona ſkulle inrättas.

Med

Med Konungens nådiga Conſtitutorial, begaf han ſig ſåledes til Carlscrona 1757. Et lång-varigt och tråget arbete ſå vål i Upſala ſom hår, gjorde, at Prof. Strömer anhölt om ledighet ifrån Aſtronomiæ-Profeſſionen. Den vardt honom ock beviljad, men han låt åter öfvertala ſig at på nytt gå til Carlscrona, för at ſåtta i utöfning den af Rikſens Ständer utſtakade nya Plan för Cadette-Corpſen. Han viſtades då ſenare gången dår på 6:te året, och gjorde alt, hvad man af hans nit och årfarenhet kunde vånta, til denna Krigs-Scholas förmån och anſeende. Sluteligen reſte han dårifrån 1765. Men han blef dårföre icke ſyſſellös. Han åtog ſig at lågga handen vid nya och påliteliga Sjö-Chartor öfver hela Svenſka Skårgården. Hår-uti arbetade han träget til ſin död, jämte flere ſkicklige Ledamöter. Han var i Stockholm, och årnade ſig dagen efteråt til Upſala, når han, af en ringa håndelſe, fick en ſtark förkylning, ſom lade honom på ſjuk-ſången. De ſtörſte Låkare gjorde hår alt hvad de kunde, men ſjukdomen var mågtigare ån konſten, och Strömer förmådde ej uthårda emot ſina plågor, långre ån til den 2 Jan. 1770.

Et lif ſlåcktes, ſom i all ſin tid brunnit af nit för ſanning och uplysning, ſom varit verkſamt at upråtta de nyttigaſte ſaker för Fåderneslandet, ſom, förhögt at kånna ſå låga böjelſer, ſom girighetens och afvundſjukans, altid tjent det almånna, utan annan upmun-

O 2 tran

tran ån den, fom et ådelt finne hos fig fjelf förfpörjer.

Gift med *Anna Maria Elvia*, et Fruntimmer, kändt af de måft lyfande egenfkaper, och kundfkap i all flags vitterlek. Denna Enke-Fru fkänkte til Kongl. Vetenfkaps-Academien, (hvars Ledamot Prof. Strömer ockfå var,) des Man i lifstiden tilhöriga Mathematifka Böcker, dem Academien ej förut ägde, hvilkas antal och värde är anfenligt.

Profeffor Strömer har, utom *Academifka Difputationer*, *Rön* och *Tal* i Kongl. Vetenfkaps-Academien, af trycket utgifvit: *En Svenfk Öfverfättning af Euclidis Elementa*, flera gånger uplagd. — *Anmärkningar vid gamla Svenfka Tide-räkningen, eller Runftafven*, m. m. —

(Se Åm. Talet, hållit för Kongl. Vetenfk. Acad. af Canc. Råd. *B. Ferner*, tr. i Stockh. 1772. —)

STRÖMFELT HARALD, *Friherre* och *Landshöfdinge* öfver Skaraborgs Län. Hade til Fader, Secreteraren af Staten, fift Landshöfdingen i Södermanland, *Johan Strömfelt*, fom adlades 1634 och hette förut *Fegræus*. Modren, *Christina Törnfköld*, födde honom til Verlden 165-. Han hade nyls hemkommit ifrån utrikes orter, då han 1673 vardt Affeffor i Götha Hof-Rätt. Sedermera beftyrde han, fåfom Vice-Landshöfdinge i Jönköpings Län, om

om Defensions-verket vid Småländska gräntsen emot Skåne och Halland, tils han år 1682 vardt Lagman i Tio-Hårads Lagsagu. Emedlertid fick han 1678 Fullmagt på Vice-Presidents-sysslan i Götha Hof-Rätt, den han likvål icke tilträdde. Någon tid var han Vice-Landshöfdinge i Kronobergs Län, men flyttades 1695 såsom verkelig Landshöfdinge til Skaraborgs Län, i hvilken värdighet han 1696 gjordes til Friherre. En Skogs-Commission sattes här i Länet, hvars fälta dommar han verkställte, därmed at han lät omrösa alla där i Länet befinteliga parker och allmänningar, med de afdömde hemman och inrättningar, och förde ytterligare Direction vid Skogs-Commissionerne i Elfsborgs, Dals, Uplands och i synnerhet Örbyhus Län, skiljandes på behörigt sätt allmänningarne ifrån annan privat egendom. Det är hans rätt, at med högaktning och beröm nämnas af en efterverld. År 1707 tog döden honom bort. Han ägde til Maka Friher. *Maria Mörner*.

(Se Höfd. Minnet p. 342. — *v. Stiernmans* Matrikel p. 135. —)

STRÖMFELT JOHAN, *Grefve* och *Svea Rikes Råd*. Född 1678. Son af Ryttmästaren *Carl Johan Strömfelt*. Han var Capitaine vid Lif-Dragonerne, när han 1706 nedergjorde et Saxiskt partie af Gref Schulenburgs Corps, och Öfverste, då han 1712 försva-

ſvarade ſig manneligen i Stralſund, emot den allierade Arméen ſom ville bemägtiga ſig Staden. Vid Tönningens belågring var han nårvarande, och öfverförde til Danſka Lägret Capitulations-puncterna angående Stadens öfverlämnande i Danſkarnes händer. Berömmes mycket för ſit tappra upförande under ſlaget vid Gadebuſch 1713. Befordrades til General-Major af Cavalleriet, och var Konung CARL följaktig i ſlaget vid Streſou på Rügen 1715, dår han vardt fången. Lösgifven utur fångenſkapen, följde han ſin Konung åt Norige 1718. Til Friherre-värdigheten uphögdes han 1713, blef 1719 General-Lieutenant, 1727 Riks-Råd, 1731 Grefve, och gjorde ſin ſiſta flyttning 1736, ſedan han med åra och dygd fullbordat ſit lopp.

Med Fr. *Hedvig Eleonora Wrangel* var Riks-Rådet Strömfelt gift. Grefve-Ätten gick ut med Sonen *Carl Johan Strömfelt*, en yngling af båſta hopp. Han var Fändrik af Svenſka Lif-Gardet, när han, under biviſtandet af Konungens i Preuſen Campagne uti Sleſien, på ſit 20 år blef et offer för döden.

(Se Dr. *Nordbergs* Konung CARL den XII:s Hiſtor. — v. *Stiernmans* Matr. —

STRÖMFELT OTTO REINHOLD, *Friherre* och *Præſident* i Åbo Hof-Rått. Var 1679 född i Lifland, dår Fadren *Guſt. Ad. Strömfelt* var Ståthållare öfver den Eſtniſka

delen

delen af Lifland. Modrens namn var *Christina Elisabeth Taube.* I Dorpt studerade han, orerade och disputerade flera gånger, lade sig i synnerhet på Jus patrium, Romanum och Publicum, och fick vid sin afresa 1697 et ampelt Testimonium. Följde s. å. Kongl. Rådet Gref C. Bonde, som Gentilhomme d'Ambassade, til Freds-Congressen i Rysvik, och sedan som Hof-Junkare med samma Herre til Ångland. Under denna tiden brukades han uti den hemliga Correspondencen. Efter hemkomsten fick han 1700 tilstånd, at til sin kundskaps förökande i Rikets ärender sitta i Riks-Archivo, men blef 1701 Extr. Assessor uti Dorptiska Landt-Rätten. 1704 Assessor i Lifländska Hof-Rätten, men då Ryssarne 1710 intogo Lifland, nödgades han begifva sig öfver til Sverige, hvarest han 1711 århölt Senatens Constitutorial, at bivista Commissionen, som under Kongl. Rådet Gref Cronhielms præsidium i Götheborg hölts. År 1712 Lagman på Gottland, och 1718 därifrån transporterad til Calmare Läns Lagsagu, där han också någon tid förestod Landshöfdinge-Ämbetet. Ifrån Lagmansdömet i Vestmanland, flyttades han som Landshöfdinge til Kopparbergs Län, sedan han nyss förut til Landshöfdinge i Västerbottn varit utnämd. Enligt Konung FREDRICS nådiga Hand-bref af d. 3 Febr. 1721, lemnade han sit Län, förfogade sig til Stockholm, och så vidare därifrån som Ministre Plenipotentiaire til Freds-Congressen

O 4 med

med Ryssland i Nystad. 1723 utnämde honom Konungen til Præsident i Kammar-Collegio, 1736 blef han Præsident i Svea- och 1746 i Åbo Hof-Rått. I Stockholm dödde han 1746 och ligger i Sollentuna Kyrka begrafven.

Han var en af nyare tiders förtjentaste Mån. På flera Riksdagar, satt han uti de angelägnaste Deputationer. Flera kistor fulla med papper, som han dels sjelf skrifvit, dels låtit under sina ögon upsätta uti de honom anförtrodde göromål, bära vitne om hans stora arbetsamhet. Hos sin Öfverhet, särdeles hos Drotning ULRICA ELEONORA, som 1720 gjorde honom til Friherre, stod han i mycken nåd, och ej mindre hos Konung STANISLAUS, som genom et egenhändigt Bref af d. 18 Sept. 1725, tackade honom för hans Gratulation öfver des Prinsessas giftermål med Konungen i Frankrike. Äfven så hade han Nationens förtroende, som däraf kan dömas, at han var upförd på Råds-förslag, och vid den märkvårdiga Riksdagen som 1726 började, hade 220 röster til Landt-Marskalk, som voro de fleste näst de, hvilka föllo på Riks-Rådet Gref Arv. Horn och stego til 345. En af hans ypperста förtjenster emot Riket är, at han, under den tiden han var Præsident i Kammar-Collegio, utarbetade hela Planen til General-Tull-Arrende-Societeten, som 1726 infördes. Öfver Hierarchien hade han sina egna tankar, och arbetade på införandet af *Consistoria mixta* här i Riket,

ket, på famma fätt fom uti åtfkilliga andra Proteftantifka Länder brukeligt är. Med Frih. *Anna Magdalena Taube* var han gift.

(Se Sv. Mercurius för 1758, Apr. Mån. p. 1192.—)

STRÖMHIELM ARVID, *Major* vid Våftgötha Cavallerie och *Riddare af Svårds-Orden.* Mannens omfkiftande öden i yngre åren, gifva honom råttighet til et rum ibland minnesvårde Svenfkar. Son af Bergsmannen *A. Larsfon*, föddes han i Carlfkoga 1686, och råknades i fin ungdoms-yra ibland deras antal, fom hålla lika kåra bröd eller död. Förft var han Skråddare-Drång i Carlfkoga, och kallade fig då *Boftröm.* Dårpå tog han Värfvare-penningar, men igenlöft af Fadren, måfte han åter gå i Skråddare-låran i Stockholm. Så fnart han fick höra at de Svenfke vunnit vid Narva, kaftade han för altid bort fynålen och prylen, och for hufvudftupa til Arméen. Han var med uti fältflaget vid Cliffou, och blef fårad vid Thorns belägring, brukades på åtfkilliga partier och fångades fåfom Under-Officerare vid Pultava 1709, hvarifrån han fördes til Siberien. Han echaperade, kom til Bender, och commenderades därifrån med Öfverften Gyllenkrok til Polfka grånfen, då han, med hela partiet, andra gången blef af Ryffarne fången, rymde åter, och kom lyckligen til Voiwoden Kiowfky, fom ftraxt gjorde honom til Cornett. I flaget vid

Adrienoff emot Ryſka Fält-Marſkalken Goltz, blef han illa ſårad, för tredje reſan fången, men rymde ockſå tredje gången, kom öfver til Sverige och utnämdes 1714 til Cornett af Våſtgöthe Regemente. 1716 blef han Lieutenant, görandes ſamma års campagne uti Norige, där han, förutan åtſkilliga partier, hvilka han lyckligen och med ſärdeles låf-ord förrättade, i ſynnerhet inlade mycken krigs-ära, då han utſänd med General-Major Löwenſtern, til Braganäs, med avant-gardet, ſom beſtod af 8 man, anföll, 3 mil ifrån Chriſtiania, en Danſk förvakt af 120 man, dref dem tilbaka, fick en Lieutenant och en gemen til fånga, ſamt nedergjorde 32 man på platſen. År 1717 vardt han Ryttmäſtare, och uti 1718 års fälttåg i Norrige, viſade han åfven et tappert upförande. Uti ſiſtnämde beſtållning vandt han adelſkap 1719, och 1746 fick han Majors Fullmagt. Han tog året efter afſked, pryddes 1750 med Kongl. Svårds-Ordens-tecknet, och dödde 1767. Gift med *Vendela Helena Molin*, flygtig ifrån Finnland.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — Vårmelands Beſkrifning af *E. Fernow*, 3 Afdel. p. 794. —)

STUART CARL MAGNUS, *Friherre*, *General-Lieutenant* och *Directeur* af Fortification. Son af Kammarherren *David Johanſ. Stuart* til Råckelſtad, med Fru *Beata Liljeram*,

ram, och född 16—. Såsom Kammarherre och tillika General-Qvartermåstare, underviste han Prins Carl, (sedermera Konung Carl den XII) uti Fortifications-vetenskapen. År 1700, blef han General-Major, samt Befålhafvare vid Landstigningen på Seland. Hår besåg han hemligen alla ställen, rangerade slagt-ordningen och vardt blesserad i vånstra höften. Han tilstålte Svenska Arméens fart öfver Düna-strömmen 1701, lät s. å. vid Libau upbygga en Skants, och indelte Arméens vinter-qvarter i Curland. 1702 vardt han til Ståthållare i Curland förordnad, då han ifrån nästgränsande orter indref contributioner. 1703 General-Lieutenant. Kort dårpå ärhölt han sin Konungs tilstånd, at för sin sjuklighet skul besöka varma Baden, men dödde i Stockholm 1706.

Gift med *Margaretha Funck.* Hans Son, Major *Carl Carlsson Stuart*, dödde barnlös i Batavia 174-, och slöt denna Friherrliga Ått i Sverige. Den förste Ådling af detta namnet i Sverige, var General-Lieutenant *Stures* Farfader. Bördig ifrån Skottland, blef han af de Svenska fången 1565, vid Varbergs intagande. Straxt tog han Svensk tjenst, och genom flera grader, tjente han sig hår up, til General-Krigs-Commissarius och General-Munsterherre. General-Lieutenanten Carl M. Stuart år in fol. graverad af Schenck.

(Se *Dr. Nordbergs* Kon. Carl den XII:s Histor. — *v. Stiernmans* Geneal. Mätr. —)

STU-

STURE CARL, *Grefve* til Veſtervik och Stegeholm, m. m. *Hertig* CARLS *Råd.* Son af Riks-Marſken Grefve *Svante Stensſ. Sture* med Fru *Mårta Lejonhufvud*, och född 1555. Ännu ung, vardt han 1579 Lagman i Nerike, och 1593 Hertigens Råd. 1592 updrogs honom jämte Hr Chriſter Horn, at, på Hertig CARLS vägnar, tilſäga 3 af de afſatte Rikſens Råd, Hertigens gunſt och tilgift. 1593 afſändes han til Örebro, at kundgöra den af Hertigen och Rikſens Råd ingångna förening, angående Rikets ſtyrſel. 1594 förordnad til Ståthållare öfver Stockholms Slott, Stad och Lån, 1595 Lagman i Södermanland, 1597 Fåltherre emot uproriſka Finnar, ſom hölla Kon. SIGISMUNDI parti. Afled barnlös 1598. Uti Hölö Kyrka i Södermanland ligger han begrafven, och har öfver ſin grift et vackert Epitaphium. Han var en förſtåndig Herre, god Patriot, och af Hertigen högeligen ſaknad.

Gift med *Karin Jonsdotter* til Mem och Sjöſa.

(Se *Wervings* Konung SIGISMUNDI Hiſtor. —)

STURE NILS, *Grefve.* Född 15—. Son af Riks-Rådet *Svante Sture* och Fru *Mårta Lejonhufvud.* Förſåndes 1561 af Kon. ERIC til Ängland at föredraga Des Frieri hos Drotn. ELISABETH, hvarifrån han med behageliga ſvar återkom. Förordnades Hertig CARL til

til hjelp vid Archliet 1565, samt Nils Boje til hjelp vid Bohus belägring 1566. Som denna expedition icke lyckades, vardt Sturen på Konung ERICS befallning fången, och förd på en Åkare-håst omkring alla gator i Stockholm, med halm-stöflar och krants på hufvudet, samt för Riks-förrådare utropad. Några dagar efter detta nesliga uptog, vardt honom af Konungen nåd tilsagd, och hans oskyldighet på alla gator utropad. Samma år affärdades han til Lotringen. I Upsala blef han åter 1567 af Konung ERIC anklagad och fångslad, såsom den där varit ibland deras antal, hvilka förehaft stämplingar emot Konungen. Flere aflade sina vitnesmål emot honom och de andre fångne Herrarne. Han dömdes til döden, och hans dom vardt af det i Upsala församlade Ridderskapet underrecknad. Han låg i sit fängelses-rum och hade tagit en bok för sig, när Konungen sjelf kom in i rummet och kallade honom i första ordet *Förrådare*. Sturen kastade sig för Konungens fötter, men Konungen stötte honom med en dart igenom armen. Sturen visade, vid detta sista ögnablicket af sin lefnad, en frimodighet, som var hans stånd värdigt. Han drog sjelf darten ur såret, afströk bloden med armen, kyste på densamma, och öfverlemnade honom åt Konungen. Et mindre uprördt sinne hade af en sådan gärning blifvit bevekt och stilladt; men Konungen sårade honom andra gången och lät sin Kammartjenare Pehr Wiljamson fullborda dråpet.

dråpet. Liket vardt ſedan i Upſala Domkyrka begrafvit, och därſtådes förvaras ännu hans kläder, med ſtungne hål och öfverrunnen blod. Det berättas, at Konung ERIC, ſom gjorde mycket wåſende af Aſtrologien, hade på himmelens lopp ſedt, at en med hvitt hår ſkulle ſätta honom af Riket, och at Konungen ofta utlåtit ſig, at han ſåg ingen likare härtil än Nils Sture, hvarföre ock Konungen mera än en gång ſade til honom, då han under tiden kom på Hofvet: *Jag kan icke lida det hvita hufvudet*, och vände ſig ifrån honom. Detta var ock ordſaken hvarföre Sturen gaf ſig ifrån Hofvet, och tog tjenſt vid Krigshären.

(Se *Tegels* Kon. ERICS Hiſt. — *Peringſkölds* Monum. Upland. — Critiſka och Hiſtoriſka Handlingar I Stycket. — Uplysningar i Svenſka Hiſtor. I Delen. —)

STURE STEN, *Friherre*, *General-Major* och *Öfverſte* för Calmare Regemente. Son af Vice-Præſidenten *Arvid Ivarsſon Natt och Dag* med Fru *Mårta Kurk*, och född i Stockholm. Han var Capitaine af Gardet, när han följde Konung CARL den XII til Turkiet. År 1711 blef han General-Adjutant, och ſändes ſ. å. tillika med Öfverſte Funk, til Stor-Viziren, ſom tog honom fången. Lösgafs likvål ſnart. 1712 Öfverſte, och reſte då på ſin Konungs befallning til Polen, i ſällſkap med en Turk och en Tartar, för at uträtta några angelå-

gelågenheter, efter hvilken resa han var i stånd at lemna sin Herre de fullständigaste underrättelser om Polska affairerna. Efter Benderska bataillen, blef han också förd til Adrianopel. Vardt 1716 Chef för Calmare Regemente, 1719 General-Major och 1720 Friherre. Vid 1723 års Riksdag fick han Ridderskapets och Adelens samtycke, at upraga Sture-namnet, efter han härstammade af den ätten. Hans döds-år är 1730. Gift med Fr. *Hedvig Piper*, Dotter af Kongl. Rådet Gref *C. Piper*.

(Se *v Stiernmans* Matr. — Kon. CARL den XII:s Histor. af Dr. *Nordberg*. —)

STURE SVANTE, *Grefve* til Stegeholm och Vestervik, *Herre* til Hörningsholm, Tullgarn, m. m. *Svea Rikes Råd* och *Riks-Marsk*. Föddes på Stockholms Slott 1517, af den berömlige Riks-Föreståndaren, *Sten Sture den yngre*, och des Gemål *Christina Gyllenstierna*. I unga åren vardt han, tillika med sin Fru Moder och en Bror, 1521 fången bortförd til Dannemark, under den allmänna förvirring, som den omilde Kon. CHRISTIAN åstadkom. Lyckligen återkommen til Fäderneslandet, efter flera vidriga öden, gjorde han Kon. GUSTAF den I trogna tjenster. 1538 hölt han Vapnesyn i Östergöthland, 1543 vardt han Ståthållare på Stegeborg, 1544 Riks-Råd, och 1559 kallas han Konung GUSTAFS Secrete Råd. 1560 Lag-

Lagman i Småland. Vid Konung ERICS Kröning 1561, Grefve och Riks-Marsk. Af den orolige Dacken vardt honom Kronan tilbuden, med vilkor, at han ville blifva Höfvitsman för den med Kon. GUSTAFS Regering missnögde hopen; men Sturen gaf det ädelmodiga svaret: *at Bonden borde hålla sig vid sin plog, och at det icke voro hans höfva, utbjuda Konga-Kronor.* Af Meijer hade han ock förut samma tilbud. Denne Meijer hade ifrån Smed blifvit en myndig Borgmästare i Lybeck. Vid Dackens upror 1543, bistod Sturen sin Konung med största trohet. Äfven tjente han Konung ERIC såsom en tapper Fältherre, uti Ryska och Danska fejden.

Genom onda människors åtgärd, och egenteligast genom den elake Jöran Perssons bedrifvande, blef Grefve Sture et olyckligt mål för Konung ERICS misstankar, som skulle han umgå med icke mindre höga förslager, än at störta Konungen ifrån Thronen, för at, lika som Fadren, blifva Riks-Föreståndare. Konungen vistades på Svartsjö, när han 1567 skref Gref Svante til, at han, genom natt och dag, skulle förfoga sig dit. Straxt blef han där, tillika med några andre Herrar, fången, för rätta ståld, men til alla honom af Jöran Persson påbördade Klago-puncter, befunnen så oskyldig, at Konungen sjelf fant sig föranlåten åtaga sig hans försvar. Hans olycka var dock besluten af den nedriga gunstlingen. Kort efter

efter reste Konungen til Upsala, för at hålla Herredag, och dit blefvo åfven de fångne Herrarne med stark vakt förde. Grefve Svante kastades uti en mörk och otäck kammare i gamla Biskops-huset, flyttades sedan på Slottet uti et hvalf, där han i flere dagar satt. Ännu visas där det rum, uti hvilket han, under ledsnaden, med en knif gjordt åtskilliga inskurna märken på dören, til åminnelse af sin bedröfveliga belågenhet. En dag kom Konungen sjelf til honom in, föll för honom på knä och bad Sturen om sin vänskap, jämte tilgift för det at hans Son Gref Nils Sture blifvit på det skymfeligaste sätt i Stockholm handterad. Konungen vidgick, at hans misstankar på Grefven blifvit grundade och underhållne af fienders arghet och förrädiska stämplingar, samt betygade at han nu mera til dem icke satte minsta tro, utan hölt Grefven aldeles oskyldig, hvarföre han ock nu voro sit fängelse qvitt. Men alla dessa fagra ord betydde dock intet. Konungen kom igen til sine rådgifvare, och Grefven slapp icke ur sit häkte. Emedlertid mördade Konungen med egen hand Grefvens Son, den unge *Nils Sture*, som också var ibland de fångne på Slottet. Straxt efter denna hiskeliga gärning, och sedan Konungen var af Slottet lupen, steg Riks-Profossen Pehr Gadd, jämte några andre, in til Grefven, öfverföllo honom, och bådo honom *befalla sig Gudi, emedan han nu på stunden skulle dö. Är det nu så,*

 gaf

gaf han til svar, *at jag skal dö, så befaller jag min själ i Guds händer, och öfverlemnar min kropp i människors händer, såsom Tyranner.* I det han dessa orden talade, blef han stucken med en hillebård, och som detta sting icke var dödande, vardt honom strupen med en knif afskuren. Detta skedde d. 4 Maji 1567. Fängelse-dören slöts därpå igen, och Liket blef så flere dagar liggande i sit blod. Ändteligen, och efter några veckors förlopp, fick des sörjande Grefvinna tilstånd, at svepa och begrafva sin Herre, tillika med sin Són. Liken nedsattes uti Sture-grafven i Upsala Domkyrka, och vid detta sorgeliga tilfälle, utropades på Torg och Gator, at alle desse mördade Herrar varit oskyldige, och af Fäderneslandet förtjente Män.

Gref Svante Sture ägde til Husfru *Märta Lejonhufvud*, en Dotter af Riks-Rådet *Abraham Ericsson Lejonhufvud*, som i Stockholms blodbad miste lifvet. Han hade förut varit förlofvad med Syftren MARGARETHA, som vardt Konung GUSTAFS Gemål. Mera efter befalning än egen böjelse, måste Hon emottaga Drotninga-namnet. Det berättas, at Hennes ömhet för sin fordna Fästeman ofta väckt svartsjuka hos Konungen. En gång då Konungen kom hastigt in uti Drotningens rum, fant Han Sturen för Henne på knä. Konungen skal då gifvit honom hårda ord, och på tilfrågan, *hvad detta ville betyda?* svarade Drotningen med fint-

ſintlighet: *det Sturen anhöllt om Hennes Syſter Margaretha.* Konungen tog dem på orden, och utſatte ſjelf Bröllops-dagen.

(Se *v. Stiernmans* Bibl. Sv. Goth. T. 2, p. 45. — *Wervings* Konung SIGISMUNDS Hiſt. p. 14. — *Tegels* Kon. ERIC den XIV:s Hiſtor. p. 255. — *v. Stiernmans* Höfdinga-Minne, p. 254. — *Peringſkiölds* Monum. Upland. p. 92. — Dr. *Celſi* Konungarne GUSTAFS och ERIC den XIV:s Hiſtor. — Uplysningar i Svenſka Hiſtor. I Del. p. 5. - p. 85. — *E. Ekholms* Critiſka och Hiſtor. Samlingar, I Saml. p. 48. — *Sivers* Veſterviks Beſkrifning p. 348. —)

STRÅLE OLOF, *Herre* til Ekna, *Vice-Præſident* i Kongl. Svea Hof-Rätt. Födelſe-åfven ſom döds-året äro obekanta, men Föräldrarne voro *Anders Svensſon Stråle* til Ekna, och *Anna Hvit.* År 1599 blef han Befallningsman på Kronebergs Slott och öfver des Län, 1601 Ståthållare på Dorpt, ſ. å. affänd til Romerſka Käjſaren, och 1610 til Frankrike, för at förnya de gamla förbunden, vidare anhålla om Freds-Mediation emellan Sverige och Polen, och at utvärka flera Handels-friheter för Svenſka Kronan. 1611 Ståthållare på Elfsborgs Fäſtning, hvilken han, utan någon nöd, til de Danſka 1612 upgaf. Detta oaktat, befordrades han 1614 til den förſte Vice Præſident i Svea Hof-Rätt, och 1617 utnämdes han til Ruſttjenſt-Commiſſarius i Småland. Men

 uppå

uppå honom sannades det gamla ordspråket: *Det som upskjutes, det blifver ej altid bortglömdt;* ty år 1619 fick han stämning at sig i Stockholm infinna, at svara för sit otilbörliga upförande vid Elfsborgs Fästnings öfvergång, och dömdes då at betala 4000 R:daler. Dessa penningar förärade Konung Gustaf Adolph til Upsala och Vesterås Domkyrkor. Han var annars på sin tid en Man af särdeles skicklighet, och ej utan sina stora förtjenster. Gift med *Anna Månsdotter Stolpe.*

(Se *Wervings* Konung Carl den IX. Hist. p. 186. — v. *Stiernmans* Matr. p. 245. —)

Stålarm Arvid Ericsson, *Amiral*, *General* och *Ståthållare* på Narven. Född 15—. Han bragte sig så vida up, at han 1584 blef Amiral i Finland, 1592 Ståthållare på Narven, samt åfven Öfverste för et Infanteri, och 1598 Ståthållare öfver hela Finland. Var en af Kon. Sigismunds trognaste anhångare, men föll 1599 uti Hertig Carls hånder, fördes öfver til Sverige, stältes med för Commission i Linköping 1600, dömdes til döden, och utfördes tillika med de öfrige Herrarne. Hans sätt at gå döden til mötes, var något besynnerligit. På vägen til afrätts-platsen, blef han varse Fruntimmer, som stodo i fönstret för at se hans utfård. För dessa tog han af sig hatten, och sade: *Jag har*

har altid gårna upvaktat Fruntimmer; ville de nu genom sin förbön hos Hans Furstеliga Nåde hjelpa mig härifrån, skulle jag vara deras tjenare igen, så långe jag lefver. På afråtts-platsen fick han nåd, sedan han sedt de förnämsta Herrars blod rinna. Å nyo skämtade han då och sade: *Hvad skola mine Medbröder tänka, efter jag nu intet kommer efter? Visst lära de mena, at jag är til helfvetis faren, efter de icke se mig hos sig i himmelen, dit de väntat mig efter.* Han satt sedan fångslig til år 1602, då Hertigen, på Finska Adelens förbön, gaf honom lös, och gjorde honom til Lagman i Carelen. Han kunde dock ej vara rätt stilla, utan verkade för Konung Sigismund, alt hvad han förmådde. På et nog underligit sätt gafs honom skulden, at Hertigen tappade stormen på Vittenstein 1604, hvadan han åter dömdes til döden vid Riksdagen i Stockholm 1605, fördes ock ut, men fick ny nåd. Han hölts dock sedan, i all sin tid i fängelse, uti hvilket han af ålder, sjukdom och åtskilliga uthärdade Torturer, en lång tid efter, emottog sin sista förvandling.

Kort förån Stålarm 1599 föll i Hertigens våld, fick han af honom tvänne Bref af alfvarsammaste innehåll. Det förra lyder så: „*Hvad du förmåler, at du med de andre, på den sidan vele hålla eder stilla och fredliga, och icke något fienteligit företaga, eller därtil ordsak gifva, så känne vi väl*

dina och dina medhållares Crocodil-gråt och tårar, och vete väl, hvad som bygges och ställes i verket — ändock oss hoppas, til Gud alsmägtig, at där skal blifva klo för björnskin före, som man säga plägar." — I det senare heter det: „*Det är vår befallning, at du begifver dig til oss, och afstår med den otilbörliga handel, som du dig företagit hafver, och nu en lång tid drifvit, så framt du icke vil bekomma samma lön, som Johan Sparre fick vid Calmar. Och skall du veta, at så snart vi hafva följt den andra hopen af dit parti til härberge, skall du ock intet blifva förgäten, utan få din kål kokad. Rätta dig därefter.* —" Det är all sannolikhet, at Stålarm gärna undgått at smaka Hertigens kål.

(Se *Wervings* Hist. om Konung. SIGISMUND och CARL den IX. 2 Del. p. 22 och 108. — Assess. *Gjörvells* Sv. Anecdoter, 2 Del. p. 11, och 3 Del. p. 3. — Nytt Förråd af äldre och nyare Handl. I Stycket p. 79. —)

STÅLHANDSKE TORSTEN, *Herre* til Hummelsund, Öfverby och Alten, *General-Lieutenant* af Cavalleriet. Var född i Vestergöthland 1587. Redan 1630 var han Öfverste-Lieutenant, och gick s. å. med Kon. GUSTAF ADOLPH öfver til Pommern, då han förde det Finska Cavalleriet, halp at eröfra Pommern, och bivistade Leipziger slaget 1631. Såsom Öf-

Öfverste slog han några Regementer Käjserlige vid Elsenheim, och i träffningen vid Furth ruinerade han Öfversten Chronbergs Regemente. Efter Konungens död, fick Stålhandske 1633 sit rum i den Arméen, som fördes af Hertig GEORG af Braunschvig Luneburg och General Kniphausen, och blef måst brukad i Neder-Sachsiske Creyssen. Med en särskilt tropp gick han öfver Veserströmmen vid Rinteln, var med vid belägringen af Hameln, och hade mycken del i de Svenskas seger vid Oldendorph, där han blef skuten genom armen. Riks-Cancelleren Gref Ax. Oxenstierna anförtrodde honom de Finska jämte några andra Regementer såsom General-Major, och befalte honom at conjungera sig med de 26 Compagnier Hessiske, som General Holzapfel commenderade, och med hela den styrkan, stöta til Prins FREDRIC HENRIC af Oranien i Nederländerne, dit han den 1 Jul. 1633 anlände. Han drögde där i 22 dygn under beständigt arbete, dimitterades därpå af Prinsen, och gick til Lägret för Viset. I October vände han tilbaka til Tyskland, halp Landt-Grefven af Hessen, WILHELM, at åröfra Lippstadt, och tågade därpå til Fält-Marskalken Banérs Armée. Genast vardt han sänd Prinsen af Braunsvig til hjelp, då Hildesheim 1634 intogs. Återkom så til Banér, och följde honom såsom detacherad General til Schlesien. Bivistade träffningen vid Dömitz 1635, och det ryktbara slaget vid Vittstock 1636, där han

commenderade högra flygelen och tog 35 Fanor och Estandarer. Ryckte för Erfurt 1637, intog Staden, och förfölgde Saxiske Generalen Dähn alt ifrån Eilenburg til Torgau, där han sig inneslöt, men tvingades af Stålhandske at upgifva både Staden och Regementerne. Vid fiendteliga öfvermagtens annalkande, retirerade han sig til Stettin, och anföll jämte Generalen Torstenson 1638 de Käjserlige, samt förstörde där flera deras Regementer. 1639 ryckte han in i Meisen, slog et starkt Saxiskt detachement och tog Öfversten Schleinitz fången. Nederhögg kort efter Käjserlige Generalerne von Salis och Marazins ansenliga magt vid Chemnitz. Han anförde Svenska Arméens Avant-garde til Böhmen, intog flere orter däromkring, och nederlade en Käjserlig Fält-Marskalks-Lieutenant, med hela des commando. Skickades sedan 1640 med en egen division til Schlesien, där han satte hela orten i förskräckelse, samt intog flera fästen. Vid Schveidnitz slog han åter Saxiska Arméen, där Chur-Fursten blef dödeligen blesserad. Efter et snålt tåg åt Måhren, där han halp äröfra Olmütz, drog han åt Meisen, och bivistade d. 31 October det stora slaget vid Leipzig, hvarunder han blef sårad. Straxt därpå gick han med sin division til Schlesien 1643, stötte sedan til Torstenssons Armée vid Meinick i Böhmen, gick med honom til Måhren och vidare til Holstein, sedan kriget med Dannemark var förklaradt. I Hadersleben

på

på Jutland, dödde han 1644 såsom General-Lieutenant af Cavalleriet, och lemnade efter sig et stort beröm, såsom nitisk, trogen och tapper General. Krigs-konsten förstod han i grund, och bidrog fast ofta til Svenska vapnens heder.

General Stålhandske förärade näst före sin död til Åbo Academie en vacker Bok-samling, som han i et Tyskt Kloster tagit, hvilket hans Enke-Fru år 1646 låt ditflytta. Det bestod af 882 Volumer. Han dödde barnlös, och gick denna åtten således med honom ut. Finska *Stålhandske-Familien* bör med denna Vestgötha-Ått icke förblandas, som likvål af flera skedt. Det är bekant, at Generalen Torsten Stålhandske, i sin tid, klandrade de Finske Stålhandskarnes säte på Riddarhuset. Sistnämnde Familie adlades likvål år 1574, och introducerades 1625. Des Stam-fader var *Jon Stålhandske* til Sjölax och Trotteby, hvilken dödde såsom Slottslofven på Viborgs Slott. Vestgötha-Familien af detta namn adlades 1565 uti *Sven Andersson*, som dödde Slottslofven på Gullberg. Af denne var General T. Stålhandske en Soneson.

(Se Dagligt Allehanda för år 1776, N:o 2. — v. *Stiernmans* Matr. p. 252. — Lärda Tidningar för år 1772, N:o 38. —)

Svab Anders, *Bergs-Råd*. Bokhållaren vid Falu Koppar-Contoir, *Anton Svab*,

blef uti twånne giften en lycklig Fader för twånne Söner, fom hedrat hans namn. Åldfte Sonen, med förra Hufrun *Helena Bergia*, var *Anders*, och föddes i Falun 1681. Han difputerade i Upfala 1704, *de juribus & privilegiis ad rem, in Sveonia Metallicam, pertinentibus*, infkrefs i Bergs-Collegio, och viftades utrikes ifrån 1709 til 1713, då han vardt Vice-Bergmåftare öfver Roflags och Norrländfka Bergverken. 1714 Bergmäftare vid ftora Kopparberget, 1716 Affeffor uti Bergs-Collegio, uti famma beftällning 1719 adlad, och 1730 Bergs-Råd. Hans minne lefver, färdeles ibland Svenfka Bergs-Staten, och dårtil gjorde han fig förtjent, genom den befynnerliga omforg, förfigtighet och oförfkräckta mod, hvarmed han afbögde och förekom de åfventyr, fom under då varande fvåra tider hotade Bergverken, famt genom flera nya inrättningar och hvarjehanda anftalter til Kopparverkets uprätthållande och Kronans redbara fördel dåraf. Vattufot gjorde 1731 flut på lifvet, och Liket begrofs i Falu Kyrka. *Elifabeth Brinck* var hans Makas namn.

(Se *v. Stiernmans* Geneal. Matr. p. 1246. —

SVAB ANTON VON, *Bergs-Råd* och *Öfver-Directeur*. Född i Falun 1703, och Son af Bokhållaren *Anton Svab*, med fenare Hufrun *Chriftina Arbufia*, fom flutcligen

blef

blef Biskopen Doctor *Jesper Svedbergs* tredje Fru. På 9:de året måste han sakna sin hederlige Fader. Vid Hög-Scholan valde han Bergsvåsendet, och blef 1723 antagen såsom Åmnesvån uti Kongl. Bergs-Collegio. Straxt besökte han de inrikes Bergslagerne, för at se deras hushållning och at lära sig Smälte-processerne. Hugen förde honom vidare til de Norrske Bergverken, dit han 1725 anlånde, och 1730 företog han en vidlyftigare resa i sällskap med sin Vån Herr Nils Psilanderhielm, til Ångland, Frankrike, Tyskland, Böhmen, Ungern och Italien. Vid Saxiska Bergverken uppehölt han sig längst, för at nyttja den lärde Dr. Henckels djupa insigter i Chymien och flera Bergsvetenskaper. Han var som knappast 1736 hemkommen; förr än han blef förordnad til Bergmästare i Skåne, där han innom halftannat år bragte Stenkols-verken i gång, och uptäckte Småländska Guldgrufvorna. Men hans snille, som endast ville sysselsättas med Bergs-vetenskapernas upodling, kunde ej förlikas med de Juridiska göromål, hvilka i öfverflöd med Bergs-Domstolen äro förknippade; hvarföre han oförmodeligen 1741 begärte at få nedlägga det honom updragne Åmbetet. Denna begäran samtycktes på vissa för honom hedrande vilkor, och han fick en annan function, mera passande til hans lynne. 1748 förordnades han til Assessor i Kongl. Bergs-Collegio, och befordrades 1757 til Bergs-Råds-Åmbetet. År 1756 ur-

utnämdes han til Öfver - Directeur vid det af Rikſens Ständer redan år 1752 inrättade Controll - verk öfver Guld - Silfver - och Tennarbetens rätta och lagliga halt, med tillagd Sesſion i Kongl. Commerce - Collegio, angående verkets ärender. Vid Konung ADOLPH FREDRICHS Kröning 1751, begåfvades han med adelig ſköld, och fick 1767 Kongl. Nordſtjerne-Orden. Utan Sköld - arfvinge ſlöt han 1768 ſin jordiſka vandring. Med hvad årebetygelſe hans Lik emottogs i Falun, kan ſes af *Inrikes Tidningen* N:o 14 för år 1768.

Bergs - kundſkapen, ſom von Svab i all ſin vidd innehade, var dock icke enſamt hans yrke. Han hade ſtora inſigter uti många Rikets Handels - och Hushålls - grenar. Han var bevandrad i Medicinen, Phyſiquen, Mathematiquen, i Vitterhet, ja til och med uti de lärda ſpråken. Detta gjorde honom ockſå redan 1742 förtjent til et rum uti Kongl. Vetenſkaps Academien, och ſedan han 1750 blifvit Ledamot af Kongl. Vet. Sällſkapet i Upſala, upfördes han ſamma år på förſlag til den förſta Chymie - Profeſſion i Sverige, ſom nyligen därſtädes blifvit inrättad. Fäderneslandet älſkade han med det renaſte hjerta. Redlighet följde honom i alla hans göromål, rättrådighet i hans ämbeten, arbetſamhet i hans syſſlor. Man vet aldrig, at någon varit des ovän. Altid var han glad, och en behagelig omgånges - man. Aldrig ſträfvade han efter lyckan, tvärt om undandrog han

han fig ofta de tilfällen fom kunde leda honom i hennes fkôte. Hans vallpråk var: *Felix cognofcere.* Så länge Sverige förmår uppehålla Grufvor och Bergverk, bör Anton von Svabs namn med heder och tackfamhet blifva fenafte Efterkommande öfverantvardadt. Kongl. Svenfka Vetenfkaps-Academien har genom en Skådepenning hedrat hans minne. Detta Samfunds Handlingar upte ockfå flera bevis af hans arbetfamhet och mogna kundfkaper.

(Se Minnet öfver Bergs-Rådet *A. v. Svab*, tecknadt vid des Jordafärd i St. Jacobs Kyrka i Stockh. tr. 1768. — Prof. *T. Bergmans* Åminnelfe-Tal, hållit för Kongl. Sv. Vet. Academien, tr. 1768. —)

SVART eller NIGER, PETRUS ANDREÆ, *Bifkop* i Vefterås. Sedan han ftuderat, reft och magiftrerat, famt en lång tid varit Konung GUSTAF den I:s Hof-Predikant och Biktfader, fattes han 1556 til Bifkops-Ämbetet i Vefterås. Han berömmes för en fårdeles lärdom och arbetfamhet. Bekant ej mindre för fin Hiftoria om Konung GUSTAF den I, på Svenfka rim fammanfattad, än af den *Förtekning på fine Företrädare eller fordna Vefterås Bifkopar*, fom han fammanfkref, och hvilken Cancellie-Rådet och Ridd. *Ant. v. Stiernman*, med de artigafte anmårkningar, 1744 lät af trycket utkomma. Vid Konung GUSTAFS begrafning, hölt han i Upfala 1560 *Lik-Sermon* eller *Utfärds-Predikan*, fom förft 60 år där-efter

efter eller 1618 genom *Sylvestri Phrygii* förforg tricktes. Dödde 1562, i Vesterås. Var gift med *Brita Larsdotter*, som länge lefde efter honom Enka.

Man blande icke denna Biskop Pet. Svart med *Eric Svart*, Biskop i Skara, som hade varit Konung GUSTAF den I:s Informator. Denne var ock en på sin tid berömlig Man, och en förfvarare af Lutherska Låran. Ålderdomen nödgade honom, at affäga sig sit Biskops-Åmbete, hvarpå han flyttade til Upsala, där han 1572 affomnade. Han fick sin lågerstad i Domkyrkan, och hans Grafsten har denna påskrift:

HIC SEPULTUS EST VENERABILIS VIR,
M. ERICUS SVART,
QUONDAM HUJUS ECCLESIÆ PASTOR,
POSTEA ET STRENGIS ET SCARIS EPISCOPUS,
INDE TAMEN HUC REVOCATUS, IN NATALI
SOLÔ, ANIMAM DEO REDDIDIT
DIE VIII OCTOBR.
ANNO CHRISTI M. D. LXXII.

(Se *Rhyzelii* Episcop. Sv. Goth. — 5 B. p. 266. — 3 B. p. 184. —)

SVEBILIUS OLAUS, *Theol. Doctor* och *Årke-Biskop* i Upsala. Föddes på Råby Gård i Ljungby Sokn nära til Calmar, 1624. Hans

Hans Fader *Jöran Erichsson*, en Fogde, sånde honom på 16:de året ifrån Calmar Schola til Academien i Königsberg, hvarefter han i Upsala 1649 blef Magister. För honom yppades et godt tilfålle at få resa med 2 Bröder *Nils* och *Claes Gyllenstiernor*, i hvilkas sällskap han besåg de förnåmsta Europeiska Länder. I Calmar vardt han vid hemkomsten Rector Scholæ 1656, Theol. Lector 1658, samt tillika Slotts-Predikant. År 1663 Kyrkoherde i Ljungby Församling, sin födelse-ort. Genom Kongl. Fullmagt på en Theologisk Profession, var han på vågen at flyttas til Lunds Academie 1666, men som han sig detta undanbad, kallade honom Konung CARL den XI, til sin Hof-Predikant, hvarpå Öfver-Hof-Predikants-vårdigheten jämte Kyrkoherde-Åmbetet vid Storkyrkan i Stockholm, 1671 följde. Sedan han 1675 fått Theol. Doctors-hatten, förordnades han 1678 til Biskop öfver Linköpings Stift. Sidst sattes han 1681 på Årke-Biskops-stolen. Såsom en myndig Pro-Canceller och nitisk Biskop, vårdade han både Academien och Stiftet. Den Svenska Församlingens förmån, heder och skick, låg honom ömt på hjertat. At Kyrko-Ordningen, Hand-boken och Psalm-boken, väl öfverſedde och nödtorfteligen förbättrade, utkommo, och til alla Kyrkor i Riket utdelades, var en påföljd af hans nitfulla arbetsamhet. Likså utvårkade han, at, vid den i Upsala 1693 firade Jubel-festen, et Exemplar af den

Aus-

Ausburgiſka bekånnelſen, då å nyo uplagd, ſkånktes til hvar Kyrka. Han fórfattade ock en *Förklaring* öfver Lutheri Cateches, ſom, efter Konung CARL den XI:s befallning, blef antagen til en almån Lårobok öfver hela Sverige, för begynnare i Salighets-Låran. Under ſin Årke-Biſkopeliga vårdighet, hade han flera förnåma förråttningar. Han begrof de Kongl. Prinſarne CARL GUSTAF, GUSTAF och ULRICH; Deras Fru Moder Drotning ULRICA ELEONORA, Deras Herr Fader Konung CARL den XI, och ſmorde Konung CARL den XII. I Upſala dödde han år 1700, och nedſattes uti des förut i Domkyrkan beredda Graf. Et vål utarbetadt Epitaphium, med en Latinſk lång påſkrift, ſkulle öfver Grafven förvara hans åminnelſe, men i den häftiga vådeld, ſom 1702 Staden och Domkyrkan öfvergick, vardt denna Minnes-vård eldens rof. Des innehåll kan dock låſas uti *Rhyz. Epiſcop. Sv. Goth. I Bok p.* 74. —

Det år Läſarens ro ſom påſyftas, då man ſlutar denna artikel med följande förut tryckta beråttelſe. „År 1690 hölt Årke-Biſkop Svebilius viſitation i Delsbo Förſamling. När ordenteliga Gudstjenſtan var ſlutad och Årke-Biſkopen låtit i Choret framkalla all Soknens ungdom af bägge Könen, ſamt ſjelf förhördt dem efter ſin utgifna Spörsmåls-Cateches, hela den förra Taflan igenom, vände han ſig til en Gåſſe af 15 eller 16 år, ſom på bonde-vis

var

var väl klädd med päls, och därutan uppå en ny Valmars-tröja, och frågade honom: *Hvad följer nu i Tio Guds Bud vidare?* Gåssen svarade: Den andra Taflan. *Väl*, sade Ärke-Biskopen, *men hvarom handlar den?* Gåssen svarade: Om kärleken til vår nästa. Ärke-B. frågade: *Ho är din nästa?* Gåssen gjorde redo på frågan efter Catechesen. *Huru förstår du det*, invände Ärke-Biskopen, *at man skal älska sin nästa såsom sig sjelf?* Jag förstår det så, svarade Gåssen, at hvad jag vil at min nästa i mit trångmål skal göra mig, det bör jag ock göra honom, när han det behöfver. *Alt väl*, sade Ärke-B. som i detsamma blef en annan Gåsse varse, den i växt och ålder var aldeles lika med den förra, men tunt och illa klädder, så at han frös, skalf och skaldrade tänderna. Ärke-B. stälte åter på den välklädda Gåssen en sådan fråga: *Är denne illa frysande Gåssen ockjå din nästa?* Ja visst, svarade Gåssen. *Älskar du då honom som dig sjelf?* fortfor Ärke-B. Gåssen svarade: Ja, gör jag så. *Om du det gör*, sade Ärke-B. *så bör du nu, efter din egen utsago, i detta hans trångmål låta honom få din yttra tröja, på det han ej må skadas af den skarpa kölden, och du ändå med ensamna pälsen är väl behållen; ty vår Frälsare säger och befaller, at den 2 kjortlar hafver, han gifve den som ingen hafver.* Gåssen svarade utan betänkande: Til at visa det jag älskar honom, såsom mig sjelf,

ſkal jag ock det gärna göra. Han drog ſå ſtraxt af ſig tröjan och klädde henne på den närſtående frylande Gåſſen. Årke-Biſk. roſade hans gårning, och påminte at han, i all ſin lifstid igenom, ſkulle, vid ſlika och andra tilfällen, icke förgäta, at med ſjelfva gårningen beviſa, det han ſin nåſta, ſåſom ſig ſjelf, upriktigt älſkade. När förhöret var ändadt, fingo qvinnor och bägge könens ungdom frihet at gå hem, men Gåſſen, ſom ſin tröja bortgaf, ſtannade qvar och ſtålte ſig bak i Kyrkan för at dår afbida Viſitations-Actens ändteliga ſlut. När Årke-Biſkopen ſkulle gå ur Kyrkan och Gåſſen ſom ſtod på en Låktare ſåg, at Pedellen kom til Årke-B. i Choret, tog af honom hans Sidentygs-kappa, och öfverhängde honom i ſtället med en fodrad reſe-kappa, ſteg Gåſſen ned af Låktaren, ſtäldte ſig Årke-Biſkopen i förvåg, och tilſporde honom oblygt: *Kåre Far! år icke jag Er nåſte? Ja viſst år du det*, ſvarade Årke-B. *Ålſken J då mig ſom Er ſjelf?* frågade Gåſſen. När Årke-B. dårtil jakade, ſade Gåſſen ytterligare: *På kåra Fars ord gaf jag nyligen bort af mina dubbla kläder min yttra tröja, det jag får ſtryk före når jag kommer hem. Slipper jag ock ſtryk, ſå får jag dock vål fryſa innan jag hinner hem. Nu har jag ſedt at k. Far ockſå har 2 kappor, och lång våg år icke til Pråſte-gården; dårföre om k. Far ålſkar mig ſom ſig ſjelf, ſå ger han mig den kappan han nu på ſig haf-*

hafver. Årke-Biskopen svarade: *Hade jag intet långre våg hem ån til Delsbo Pråstegård, så skulle du gårna få denna fordrade kappan, men på vågen hem til Upsala, kan jag henne i så bitter köld icke umbåra.* Gåssen invände: *Så må då k. Far gifva mig den andra kappan, som den dår Mannen* (pekande på Pedellen) *bår. Den år för tunn, min kåra Gåsse,* svarade Årke-B. *så at du ingen vårme af henne kan hafva: den år ock för lång åt dig. Men efter du har rått at af mig fordra endera kappan, så låt mig då lösa den af dig med penningar. Ja, må göra,* svarade Gåssen, hvarpå Årke-Biskopen gaf honom 4 Specie Caroliner, och Gåssen gick så nögd sin våg.

Årke-Biskop Svebilius gifte sig 1658 med *Elisabeth Gyllenadler*, Barnen blefvo adlade och nåmdes *Adlerberg.*

Han har af trycket utgifvit, utom *tvånne Disputationer* och et *Latinskt Bref ad Illustriss. Dominam Annam Skytte, in obitu Dn. Nicolai Gyldenstierna, ejus filii,* tr. 1654 in 4:o, följande *Predikningar: Pred. då Kon.* Carl den XI *gjorde intråde i Riksens Senat* 1671. — *Lik-Predik. öfver Rådman Truls Kåhre,* tr. 1672. — *öfver Christina Oljeqvist,* 1673. — *öfver Hof-Rätts-Rådet Joh. Ol. Stiernhöök och des Son Olof,* tr. 1676. — *öfver Fält-Marsk. Sim. Grundel Helmfeldt,* tr. 1678. — *öfver Drotning* Ulrica Ele-

Eleonora, tr. 1693. — *öfver Konung* Carl den XI, tr. 1697. —

(Se Dr. *Rhyzelii* Episcop. Svio-Goth. — *Peringskölds* Monum. Upland. — *L. Norrmans* Oratio Parentalis. — *L. Högmarks* Psalmopoeographia. — Memoria viror. in Svecia eruditissimorum Rediviva, Semi-Dec. I. — *v. Stiernmans* Geneal. Matr. — *Schefferi* Svec. Lit. — Dr. *Strickers* Homil. Bibl. — Svenska Magazinet I T. p. m. 410. —)

Svedberg Jesper, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Skara. Föddes 1653 uti Sveden, en Gård vid Falun belägen, där Föräldrarne Bergsmannen *Daniel Isacsson* och Hustru *Anna Bullernæsia* bodde. Vid Upsala och Lunds Academier studerade han, promoverades på förstnämde ställe 1682 til Magister, och fick 1684 Pastors Fullmagt vid Lif-Regementet. Sedan han s. å. knutit sit första ägta-band, reste han utrikes, besökte Tyskland, Ångland, Frankrike, Holland, och vardt efter hemkomsten 1685, Kongl. Hof-Predikant, samt 1690 Pastor i Vingåker. 1692 flyttades han til Upsala, såsom Theol. Professor, och här vardt han 1694 Primarius samt Dom-Prost. Konung Carl den XI gjorde honom 1696 til Ephorus öfver den Svenska Förfamlingen i America, och Konung Carl den XII tilsände honom 1702 Fullmagt ifrån Polen, at vara Biskop öfver Skara Stift. Då Svedberg i Upsala 1705 blef Doctor Theologiæ, valde honom den Svenska Förfamlingen i Lon-

London, til sin Biskop. Han förskaffade Skara Stad sit eget privilegierade Boktryckeri, hvilket han sjelf syssèlsatte med flera Skrifters utgifvande. En vådeld, på Biskops-sätet Brunsbo, lade 1712 i aska hans vackra Bok-samling med många handskrifter. I denna Biskopens tid, afbrann hela Skara Stad 1719, men genom hans värksama nit, blefvo både Domkyrkan och det aldeles ödelagda Gymnasii-huset, inom 5 års förlopp, åter upråttade. En ny elds-våda förtärde, andra gången, det af sten vålbygda Biskops-huset på Brunsbo, jämte hans mästa lösa egendom, 1730. Til sit yttersta var han med god hälsa och stark syn begåfvad, så at han, utan glas-ögon, kunde dageligen skrifva och läsa. På sin af trycket utgifna men misslyckade Psalmbok, förlorade han öfver 50000 Dal. Kopp:mt. Nästan 82 år gammal afsomnade han 1735, och lades i sin egen grift, vid norra sidan af Varnhems Kloster-kyrka.

Et vålment nit och en oskrymtad Gudsfruktan framlyste uti denna Mannens alla göromål. Hans stora inbillnings-gåfva gjorde honom nog benägen, at föreställa sig vissa händelser, såsom innebärande synnerliga betydelser. En del af hans Skrifter tyckes gifva något sådant tilkänna. Och det torde hafva händt, at han stundom gick för långt uti godtrogenhet.

Gift f. g. med *Sara Behm*, a. g. med *Sara Bergia*, tr. g. med *Christ. Arhusia*. Med sin första Fru hade han, utom flera Barn, som 1719 adlades,

des, Sonen *Eman. Svedenborg*, hvilken ej mindre för sit i naturens hemligheter forskande snille och driftiga försök, huru högt mänskelig tankekraft kan spännas, än för sin vidsträckta lärdom, sällsama arbetsamhet och jämna dygde-vandel, gjordt sig vida namnkunnig, och som under sit vistande i London, 1772 i sit 85 ålders år afled.

Biskop Svedbergs Skrifter äro många: *Disputationer.* — 2:ne *Afskeds-Predikningar*, tr. 1703. — *Bref til Skara Stift*, tr. 1709. *Ungdoms-regel och Ålderdoms-spegel*, tr. 1709, in 8:o. — *Guds Barnas hel. Sabbats-ro, öfver Sön- och Högtidsdags Evangelierna. Vinter- och Vår-del*, tr. 1710, in 4:o. — *Betänkande om Sveriges olycka, huruvida den genom stora Bönedagars firande står at lindras eller botas*, tr. 1710, in 8:o. — *Bref til Skara Stift*, tr. 1711. — *Tvånne andra Bref til dito, af samma år.* — *Sermones Censuales*, tr. 1712. — *Synodal-Predikan i Skara*, tr. 1712. — *Bref til Skara Stift*, 1712. — *Bref til dito*, tr. 1713, in 8:o. — *Bref til dito*, tr. 1715, in 8:o. — *Schibboleth, eller om Svenska Språkets rykt och riktighet*, 1716 in 4:o. — *Svensk Grammatica*, tr. 1722. — *Predikan på 3 Söndagen efter Trinitatis*, tr. 1724. — *Sanctificatio Sabbathi, Sabbathens helgande, föreställd i Högtids- och Söndags-Epistlars Gudel. Betraktande 4 Del.* Norrk. 1734. *Psalmer i Sv.*

Psalm-

Psalmboken, dels af honom sammansatte, dels öfversatte, dels förbättrade. — Hans *Schibboleth* ådrog honom många motsägelser. Han lät sig änteligen öfverbevisas om flera misstag uti denna Bok, och gjorde sjelf 1720 et utdrag af samma arbete med flera rättelser. Detta utdrag vardt tryckt, men exemplaren omkommo i sista elds-vådan på Brunsbo Biskopsgård, så at rart är, at nu mera häraf öfverkomma något exemplar. I Manuscript har han efter sig lämnat sin egen ganska vidlyftiga *Lefvernes-Beskrifning*, in fol.

Öfver hans kopparstick in fol. som osmält och oskadt, då Biskops-sätet Brunsbo 1712 afbran, uti eldmörjan blef igenfunnit, har des ofvannämnde lärde Son Assessor *Em. Swedenborg* skrifvit dessa verser:

Hæc erat in mediis facies illæsa favillis,
Cum deflagravit, nocte fluente, domus:
Sic quoque post ignes, Genitor, tua fama, supremos
Postque rogos, vivet nomen amorque tui.

Här står Herr Svedbergs bild i kopparstycke visad,
Hvars lärdom och förstånd, samt nit om Christi hjord
Är vidt med stort beröm i Svea rike spord,
Och blir i Ceder-trä med evigt minne prisad.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — *Rhyzelii* Episcop. Sv. Goth. — *Högmarks* Psalmopoeograph. — Bergs-R. *Sandels* Åminn. Tal för Kongl. Vet. Acad. öfver Asseff. *Em Svedenborg*, tr. 1772. — Sv. Mercurius för 1758, Febr. Månad p. 927. — Dr. *Strickers* Homil. Bibl. —)

SVENONIUS ENEVALD, *Theol. Doctor* och *Domprost* i Åbo, samt *designat. Episcopus* i Lund. Föddes i Småland och Annersta Sokn 1617. Föräldrarne voro *Sveno Enevaldi* och *Ingrid Nilsdotter*. Ifrån Vexiö Gymnasium reste han 1639 til Åbo Academie med Michael Wexionius, som var utnämd til Professor vid samma Lärosäte, så mycket bekant under sit förtjenta Adels-namn *Gyllenstolpe*. Svenonii mogna lärdom kom här snart i anseende, och sedan han äfven besökt Upsala, tog han i Åbo Magister-graden 1647. Åter visade han i Upsala flera prof af en särdeles utbredd lärdom, parenterade 1651 i Strängnäs öfver Riks-Amiralen C. Gyllenhielm, besökte därpå utrikes orter, uppehölt sig längst i Wittenberg, disputerade där flera gånger, hemkom, lät ordinera sig til Präst i Vexiö, och färdades 1655 til Åbo, med nådig Fullmagt på Eloquentiæ Professionen vid denna Hög-Schola. 1660 blef han Theol. Professor, och 1664 Theol. Doctor. På Riksdagen i Stockholm s. å. kallades han til Biskop i Wiborg, men emottog icke denna kallelsen. Sattes 1666 til Pastor eller Domprost i Åbo, och fick sist 1687 Kon.

CARL

Carl den XI:s Fullmagt på Biskops-Åmbetet öfver Skåne. Döden hindrade hans flyttning 1688. För sin stora lärdom, sällsamma arbetsamhet, stränga vaksamhet i Åmbetet, och redlighet i alt sit väsende, stod han i mycket anseende. Uti *Menckens Gelehrten Lexic.* nämnes han: *Philologus*, *Poëta*, *Rhetor* & *Historicus*. — Han hade i sin lifstid hållit 2497 Predikningar, och hans af trycket utgifna många arbeten tjena at underhålla hans minne uti den lärda verlden. De utgöra: *Disputationer*, *Orationer*, *Afhandlingar i Theologiska ämnen*, *och et mägta stort antal af Svenska Lik-Sermoner.* Han var gift med *Susanna Gyllenstolpe.*

(Se *v. Stiernmans* Aboa Liter. p. 22. — *v. Döbelns* Hist. Acad. Lund. Contin. II, p. 51. — *Schefferi* Svec. Lit. p. 205 & 337. —)

Sylvius Johan, *Lagman* i Värmeland. Son af *Jacobus Jonæ*, Kyrkoherde i Carlskoga, och *Margaretha Olsdotter*, född i Carlstad 1620. Han tjente sig up uti Kongl. Cancelliet til Registrator, blef sedan Legations-Secreterare til Frankrike, 1649 Gouvernements-Secreterare i Lifland, och 1653 Hertig Carl Gustafs Secreterare. Uti Svea Hof-Rätt var han någon tid Assessor, blef sedermera Härads-höfdinge uti Tiohärad, och tillika Translator Regius. Sist fick han Lagmans Fullmagt öfver

Vårmeland och dödde 1690. Han adlades 1653. Gifte sig f. g. med *Ingeborg Hinman*, a. g. med *Elisabeth Svart*, tr. g. med *Christina Stiernhielm*.

På Svenska Språket har han öfversatt och låtit af trycket utgå: *Philippi Nicolai Historia om JEsu Christi Rike*, 1669. — *Doct. Gerhardi Betraktelser*, Stockh. 1670. — *Philip Mornay om den Christna Religionens vissbet*, Stockh. 1674. — *Sleidani Historia Ecclesiastica*, Stockh. 1675. — *Erici Olai de Svånskars och Göthers Historia*, Stockh. 1678. — *Quinti Curtii Rufi Historia om Konung* ALEXANDER MAGNUS, Stockh. 1682. — *Richard Baxter, om Guds Tal, Röst och Utrop til alla ogudaktiga månniskor*, Stockh. 1683. —

Dennes Son, Commerce-Rådet *David Sylvius*, som i Stockholm 1732 barnlös dödde, ansågs på sin tid för en lärd Man, är namnkunnig af sina år 1719 utgifne *Påminnelser om Successions-Råttigheten i Sveriges Rike, samt det så kallade Souveraina våldet.* Eljest förde han ock pennan i deras särskildta sammanträden, som år 1719 uprättade Regerings-Formen. För allahanda uplysningar skul år det skada, at dessa papper äro förlorade.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. — Hr. Cancellie-R. och Kid. *A. Schönbergs* lemnade uplysningar. —)

TAU-

T.

TAUBE GUSTAF ADAM, *Grefve, Svea Rikes Råd, Fält-Marskalk* och *Öfver-Ståthållare* i Stockholm. Föddes 16—. Fadren, Friherre *Jacob Johan Taube*, var General-Lieutenant och General-Gouverneur öfver Ingermanland och Kexholms Lån. Modren Friherrinnan *Maria Horn.* Uti action vid Clissov 1702 gjorde han General-Adjutants tjenst, vårfvade 1703 et Regimente Dragoner, för hvilket han vid årets slut til Öfverste förordnades. Uti träffningen vid Posen emellan de Svenske och Saxiske, s. å., blef han i armen blesserad, följde Konung CARL 1709 på et partie vid Oposna, och slog Ryssarne. Vardt vid Niepern fången, s. å., vid det tilfället, då Grefve Levenhaupts Armée måste låmna sig i Ryssarnas händer, och slapp kort efter, på parolle, utur fångenskapen. Blef 1710 General-Major, och hölt sig särdeles tappert uti batail-len vid Helsingborg. 1711 General-Lieutenant. Commenderade 1712 Svenska troppärna i Pomern, och underteknade jämte flere Generals-personer, en Konung STANISLAI Declaration. Sändes äfven, i slutet af år 1712, af Grefve Magnus Stenbock til Berlin, med föreslagne propositioner til underhandling. År 1713 General, s. å. Gouverneur i Vismar, 1714 vice och 1716 verkelig Öfver-Ståthållare i Stockholm, 1718 Riks-Råd, 1719 Grefve och Fält-Mar-

Marſkalk, ſ. å. General-Gouverneur öfver Eſtland och Revel, hvilket ſenare Åmbete han, likvål för den emellankommande Nyſtedſka freden, icke tilträdde. Dödde i Stockholm 1732. Hade til Husfru Friherrinnan *Anna Dorotha v. Ferſen.*

(Se Geneal. Matr. — Höfd. Minnet. — Kon. CARL den XII:s Hiſtoria af *Dr. Nordberg.* —)

TAUBE VILHELM LUDVIC, *Friherre. Svea Rikes Råd, Ridd.* och *Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden.* Föddes 1690 i Örebro, af Baron *Fredr. Evert Taube*, Svenſk Amiral, och Grefvinnan *Beata Eliſab. Wrangel.* År 1704 blef han Page hos Enke-Drottningen HEDVIG ELEONORA, reſte 1706 ut til Svenſka Arméen i Polen, och blef efter 18 månaders tjenſt ſåſom Grenadier, Förare och Sergeant, 1707 Fändrik vid Kongl. Lif-Gardet, och kort efter Lieutenant vid Öſtgötha Cavallerie. 1708 var han med i drabbningarne vid Holofzin, Meſkoyitz och Smolenſko, hvilken ſednare är evärdeligen märkvärdig af den ſtora fara, hvaruti Konungens perſon råkade, ſedan Han med 2 Eſcadroner af Öſtgötha Cavallerie af fienden på alla ſidor blef kringränd. Frih. Taube hade då den lyckan, at vid Lif-Eſcadron af Konungen ſjelf anföras, hvilket tilfälle lade grunden til den ſynnerliga nåd hvarmed Hans Maj:t honom ſedan altid omfattade. 1709 var han

han ockſå nårvarande vid Pultaviſka nederlaget, och blef då efter det tappraſte fåktande tilfånga tagen af Ryſſen. Han utſtod ſin fångenſkap i Smålenſko, Muſkow och Wologda alt til år 1715, då han på et underbart ſätt fann tilfälle, ehuru med ſtörſta lifsfara, at rädda ſig med flykten på en liten båt, 100 Svenſka mil ifrån Wologda til Archangel, hvarifrån han, med et Holländſkt ſkepp, ankom til Amſterdam. Han kom i December ſ. å. hem, och blef af ſin Nådige Konung til Capitaine vid Des Lif-Gardie förordnad. 1717 vardt han Öfverſte-Lieutenant vid et af den tiden inråttade Sjö-Regementer, *Enterkarlar* kallade, och tjente ſåledes både til Lands och Vatn. Efter Konung CARLS död indrogos deſſa Sjö-Regementer 1719, och då flyttades han af Drotn. ULRICA ELEONORA til Öfverſte-Lieutenant vid Våſterbottns Infanterie: men emedan hans ſvaga hälſa, ſom var en frukt af 1709 års kalla vintercampagne i Ukraine, ej långre tillät honom at tjena vid et Regemente, ſom låg under et ſå hårdt climat; ſå ſökte och fick han afſked 1721. S. å. reſte han utomlands, årnande ſig til varma Baden, men kom ej långre än til Hamburg, där han började kånna ſig rätt friſk. Här antogs han til Öfverſte af Hans Kongl. Höghet Hertig CARL FREDRIC af Holſten-Gottorp. 1722 reſte han hem til Sverige, och lefde utom annan ſysſla ån ſom Öfverſte i Holſtenſk tjenſt, tils han 1729 fick Öfverſte-beſtälningen

gen vid Uplands Regemente, hvarvid Öfverste-indelningen honom likvål icke tilföll förr än 1737. Landshöfdinge i Blekingen 1742, Riks-Råd 1746, Öfverste-Marskalk vid Kongl. Hofvet 1747, och 1748 Ridd. och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden, med valspråk: *Vita Teste.* Dödde i Stockholm 1750, i en 60 års ålder, och begrofs med stor ståt, såsom den förste Riddare af Kongl. Svenska Seraphiner-Orden. Gift med Grefvinnan *Eleonora Charl. Bonde.*

(Se Personalierna efter den af Kgl Öfver-Hof-Pred. m. m. *S. Troilius* hållna Predikan, tr. 1754. — Stockh. Histor. Bibl. I Stycket, p. 48. —)

TEGEL ERIC, til Huddestad, Erichstad och Grundvik, *Kammar-Råd* och *Sv. Historiographus.* Son af den beryktade *Jöran Person*, en Pråste-Son ifrån Salberget, som var Kon. ERIC XIV:s Öfverste-Secreterare och Procurator, och som, sedan han varit en drif-fjäder til alt det onda i denne Konungs tid hånde, omsider föll i Hertig CARLS händer, och 1568 på Brunkeberg i Stockholm vardt aflifvad samt på stegel lagd. Modren hette *Anna Andersdotter.* Ehuru Hertig CARL med skål hatade Fadren, var han dock för ådelsint at låta Sonen umgålla des brott. Hertigen tog sig denne olycklige Sonen an, och sånde honom til Tyskland, at dår inöfvas uti sådana kunskaper, med hvilka han framdeles kunde tjena Fådernesländer.

det. 1592 ſkickade Hertigen honom til Spanien, och året efter til Polen, hvareſt Tegel rönte Kon. SIGISMUNDS ſtora ogunſt, genom en Lands-Mans falſkhet, ſom honom för Konungen beljugit. 1598 kallade Hertig CARL Tegel til ſin Secreterare, och förordnade honom vid den märkvärdiga Lindköpings Riksdagen 1600, til Råttegångs-Hårhold emot de då anklagade Rikſens Råd, hvilken ſyſla Tegel utförde med all den nit och ſtrånghet, ſom omſtåndigheterna åſkade. Såſom Commiſſarius ſkickades han 1608 til mötet med de Danſke i Vismar, dår tviſten om tre Kronor ſkulle afgöras; men han med ſit ſållſkap ſölade ſå långe på vågen, at de Danſke, ſom fåfångt väntat, voro borta når deſſe ditkommo. S. å. hade han förut blifvit Under-Ståthållare på Stockholms Slott. Han vardt ſedermera 1614 af Kon. GUSTAF ADOLPH nämnd til Hiſtoriographus och 1617 til Kammar-Råd. Fick därjämte Håradshöfdinge-ſyſlan öfver Hölebo Hårad och ſluteligen Kon. GUSTAF ADOLPHS ſtadfäſtelſe på det Frålſe- och Skölde-bref, ſom Kon. ERIC förlänt hans Fader. Sjelf har han ſkrifvit en berättelſe, hvarföre Kon. CARL den IX i ſin tid efterlåt honom föra Fadrens ſkölde-märke med tilnamnet *Tegel.* I Stockholm dödde han barnlös 1636, ſå at åtten gick med honom ut. Denna ſaknad var, åtminſtone för Tegels ovänner, drågelig. Ehuru på långt nära icke ſå elak til hjertat ſom Fadren, hade han dock något

uti

uti sin caractère, som visade at han icke ville aldeles vanslägta. Han ägde Konung CARLS nåd, och denna nåden missbrukade han stundom, mäst i Konungens sista år, til flere medborgares ofärd. Messenius och Sigfrid Forssius fingo i synnerhet detta förfara. Gift med *Magdalena Dantzouville*.

Efter sig lämnade Tegel flera *Skrifter*, som honom hedra. Några äro tryckte. *Arbor Genealogica Serenissimi Principis ac Domini* CAROLI m. m. är en ganska stor Tafla i koppar stucken med Hertigens sedermera Kon. CARLS, båda des Gemålers Portraiter, samt Ätternas bifogade vapn och namn. — *Genealogia öfver Sveriges, Polens och Dannemarks Konungar*, trycktes i Stockh. — *Konung* GUSTAF I:s *Historia*, 2 *Delar*, tr. 1622 i Stockh. in fol. — Af detta vidlyftiga Verk finnes et *Utdrag*, gjordt af Præs. *Christ. Grubb*, tr. i Lindk. 1671, in 4:o. — *Kon.* ERIC XIV:s *Historia, med Canc. R. v. Stiernmans anmärkningar utgifven*, tr. i Stockh. 1751 in 4:o. —

(Se *v. Stiernmans* Höfd. Minne. — Ejusd. Företal til Kon. ERIC XIV:s Hist. — *Wervings* Hist. om Kon. SIGISMUND och CARL IX:de, 1 och 2 D. — Geneal. Matr. —)

TERSERUS JOANNES, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Lindköping. Föddes 1605 uti Österdalarne och Leksands Präste-gård. Fadren *Elof*

Elof Terserus var dårstådes Prost och Kyrkoherde. Han hade fått sit tilnamn dåraf, at han, under sit vistande i Leipzig, kommit 3 gångor förſent uti Prof. Posselii Collegio. Modrens namn var *Anna Svinhufvud*, och kalllades gemenligen på sin tid *Stormor i Dalom*. Denne sonen åtföljde, såsom Amanuensis, Biskopen Dr. Joh. Rudbeckius på den Visitation, han efter Öfverhetens befallning hölt i Estland och Ingermanland. Efter idkade Academiska Studier, prästvigdes han 1631, för at vara sin Styffaders *M. Uno Troilii* Capellan i Lexand. Icke långt därefter blef han Gr. Linguæ Lector vid Vesterås Gymnasium, och fick under denna tjensten tilstånd, at resa ut til Tyska Academier, hvarest han i 4 år sig uppehölt. Under denna resa var han någon tid vid Svenska Armeen såsom Fält-Predikant, och njöt vackert understöd til sina Studiers fortsättande, af Riks-Cancelleren Axel Oxenstierna och Fåltmarskalken Joh. Banér. Ej allenast Tyskland, utan ock Frankrike, Angland och Holland, besöktes. År 1637 kom han hem, tilträdde sit Lectors-Ämbete, vardt Primus vid Promotionen i Upsala 1639 och utnämdes s. å. til Theol. Lector i Vesterås. 1640 förordnades han af Dr. Christina til Professor Theologiæ i Åbo, dår Academien nyss var funderad, och blef tillika Kyrkoherde i staden Nådendal. Såsom mycket bevandrad uti Philologia Hebræa, fick han Drottningens befallning, at förfärdiga en Latinsk

öfversättning och tillika utläggning öfver Hebreiska Bibelen, och för at härtil äga bättre tilfälle, flyttades han ifrån Åbo til Upsala, där han blef Secundus Theol. Professor samt Pastor i Vaksala. Innan han lemnade Åbo, antog han Theol. Doctors-graden 1648. Efter 10 års tjenstetid vid Upsala Hög-Schola benådade honom Kon. CARL GUSTAF med fullmagt af år 1658, på Åbo Biskopsdöme.

Det var år 1664, som han måste lemna denna värdigheten. Några anstöteliga meningar uti en af des Skrifter, blefvo skäl til detta honom öfvergående missöde, men andra ordsaker voro förmodeligen här också medvärkande. Vid 1650 års Riksdag, hade han förskaffat sig många ovänner, äfven inom sit Stånd, då frågan var om Krono-godsens indragande. Han hade också haft den olyckan, at råka uti Dr. CHRISTINAS onåd, och det i den grad, at Drottningen uti et Bref ifrån Norrköping af den 6 Febr. 1661, hotar, *det Hon sjelf skulle taga på Terserus hämd, därest man lemnade honom onäpst.* Ifrån denna hotelse undslapp han dock, sedan han updagat sin oskuld; men härmed var han icke ifrån sine Medbröders ovänlighet. Terserus hade 1663 i Åbo låtit utgå en *Förklaring öfver Catechesen.* Theol. Profess. Dr. Enevald Svenonius såg i den samma mycket farliga saker, i anseende til *Budordens fördelning, goda verk och gärningar, Barnsens dop,* m. m. hvarföre han ock lät trycka en

Var-

Varning för affall ifrån Trona. En andelig Commission anstältes, och Terseri Catechies vardt förbuden genom Kongl. Brefvet af d. 9 Aug. 1663. Ej nog härmed. Terserus sattes ifrån Åmbetet, dock så at han behölt sin lön. Det berättas, at han förödmjukat sig, så lågt, at han emottagit Capellans-Syslan vid Saltviks Församling på Åland. Præses uti den öfver honom satte Commission, var Biskopen i Lindköping, Enander, som til honom länge burit mycken ovilja. År 1665 förordnades Terserus til Kyrkoherde i Riddarholmen, flyttades därifrån 1668 til St. Claræ Pastorat, och 1671 blef han Enanders efterträdare på Lindköpings Biskops-Stol. I denna värdighet förblef han, til des et häftigt slag 1678, då han var i Söderköping, förde honom til dödsens rike.

Grundelig Lärdom, vältalighet och intagande umgänges gåfvor, gjorde honom högt aktad. Hebreiskan var hans hufvudyrke. Davids Psaltar kunde han på sit grundspråk läsa utan såsom en Läxa, ifrån början til slutet. Såsom Pastor i Clara, upgaf han förslag och arbetade med mycken nit på uprättande af et så kalladt *Collegium Illustre* eller *Gymnasium Claræmontanum*. När Terserus hos Kon. CARL GUSTAF, under Köpenhamns belägring 1658, gjorde sin upvaktning, fick han af Konungen Eskilstrups-Kanikedöme i Skåne, hvartil då lydde 34 Gårdar, samt 1000 Riksdaler såsom rese- och flyttnings-kostnad til Åbo. Vid Kon. CARL

XI:s Kröning hade han den hedren at promovera 8 Theologiæ Doctorer. Efter hans död adlades Barnen 1683 och kallade sig Terser. Ibland denne Mannens ohöfliga ovänner känner man Öfv. Arv. Ribbing. Deras löjliga brefväxling, införd uti 2 D. af Småsaker, vanhedrar åtminstone icke vår Prælats minne. B. Terseri ben hvila i Lindköpings Domkyrka, under en vacker minnesvård och en grafsten, som med Latinska långa Verser tolka des beröm. Han hade knutit 2 Äkta-band. Det förra 1637 med sin Stjufmoders dotter *Elisabet Troilia*, och det senare 1653 med *Maria Grubb.*

Följande des Skrifter märkas, utom et stort antal Theologiska Disputationer. *Förklaring öfver Lutheri Catechês*, Åbo 1663. — *Lik-Pred. öfver Fru Anna Bonnat.* Stockh. 1666. — *Öfver Fru Brita Jöransdotter*, Stockh. 1666. — *Öfver Grefvinnan Eva Jul. Vachtmeister.* Stockh. 1667. — *Öfver Commiss. And. Liljequist*, Stockh. 1668. — *Öfver Fru Brita Brehmer*, Stockh. 1668. — *Öfver Fru Vendela Gyllenhof.* Stockh. 1669. — *Öfver Henr. v. Brobergen*, Stockh. 1673. — *Öfver Biskopen Joh. Christ. Nilosiensis*, Wisingsborg 1674. — *Pred. öfver Ps. 61: v. 8, vid Kon.* Carl *XI:s första inträde i Senaten.* Stockh. 1672. — *Spörsmål öfver Catechismum samt med Lutheri förklaring*, Lindk. 1673. — *Flera Bref*, af hvilka et innehåller en *underdånig deprecation hos K.* Carl den XI, *med årkänsla af sina villfarelser*,

tr.

tr. i Sv. Merc. för år 1760. Febr. M. p. 125. — *Relation om Herredags Handlingarna i Stockholm, ifrån d. 21 Sept. 1660 — införd i Hist. Märkv. 2 D.* — m. m.

(Se Lik-Pred. med Perſonalier och Parentation, tr. i Stockh. 1672. — Bibl. Sv. Goth. T. II. — Dr. *Norbergs* St. Clara Minne. — Spegels Kyrko-Hiſt. — *Rhyzelii* Epiſcop. Sv. Goth. — *Stiernmans* Geneal. Matr. — Aboa Literata. — *Schefferi* Svecia Literata. — Diſſert. de fatis Literaturæ Orientalis in Svecia, Auctore *Er. Hydren*, Upſ. 1755. — Nytt Förråd af äldre och nyare Handl. 3 Stycket. — *S. Alnanders* Hiſt. Librorum prohibitor. in Svecia, Spec. I. — Sv. Bibl. III. D. p. 347. — Cancel. Råd. *Lagerbrings* ſtörre Sammandrag af Sv. Hiſt. 4 D. Afh. 2. —)

TESSIN NICODEMUS, *Grefve, Svea Rikes Råd* och *Öfverſte-Marſkalk.* Fadren *Nicodemus Valentinsſon Teſſin*, var Kongl. Architect och tillika Rådman i Stockholm. Stralſund var hans födelſe-ort, och af Kon. CARL den XI blef han 1674 adlad. Denne Sonen föddes i Nyköping 1654. Han trädde tidigt i Fadrens fotſpår, lade ſig på Byggnings-konſten, och beſökte de förnämſta ſtällen i Europa, där han trodde ſig något få lära, ſom hörde til hans hufvud-yrke. I Rom uppehölt han ſig, när Konungens Fullmagt för honom 1689 utföll, at vara Kongl. Hof-Architect. Under ſit utrikes viſtande, hade han tilbud af flere Regerande Herrar, at på de förmånligaſte vilkor gå i de-

ras tjenst, men han ville hälst gagna sit Fädernesland. 1687 vardt han Kongl. Kammarherre, gjorde åter en resa för sin Vetenskap, och benådades 1697 med Öfver-Intendents Fullmagt. 1699 utnämdes han til Friherre, 1701 til Hof-Marskalk, 1712 til Kongl. Råd, 1714 til Grefve och Lunds Academie-Canceller, 1717 til Öfverste-Marskalk och Högste Ordningsman vid alla Kongl. Slott, Hus, Trägårdar och Byggningar uti Sverige. Af denna Herrens mästerliga insigter och skicklighet uti Byggnings-konsten, äro inom detta Rike fast många minnesmärken. Ibland dessa må nämnas: Kongl. Slottet i Stockholm, Drottningholms Slott, det så kallade gamla Kongshuset på Riddarholmen, Tessinska huset i Stockholm, och Gr. Bengt Oxenstiernas prågtiga Graf-Chor i Upsala Domkyrka. Uti en ålder af 72 år, slöt han i Stockholm sin lefnad 1728, sedan han, få år förut, varit et mål för sin tids oroligheter och otacksamhet, samt uti sin värdige Son haft en ypperlig försvarare af sin oskuld.

Riks-Rådet N. Tessin gifte sig f. g. med Grefvinnan *Hedvig Stenbock*, a. g. med *Friherrinnan Maria Horn.*

Han har utgifvit: *En Oration til Kon.* CARL den XI, *i anledning af Konungens uptagande uti Ängelska Strumpebands-Orden*, tr. i Stockh. 1669 in fol. — En annan *de Cometarum natura*, in fol. 1700. — *Graverade Taflor*, *öfver*

öfver Dr. ULRICÆ ELEONORÆ *Begrafning* 1693. — *öfver Kon.* CARL den XI:s *Begrafning* 1697. — *öfver Kon.* CARL den XII:s *Kröning.* —

(Se *v. Stiernmans* Geneal. Matr. — *v. Döbelns* Hist. Acad. Lundens. — Hans Excellence m. m. Gr. *A. J. v. Höpkens* Åreminne öfver hans Excellence, Gr. *C. G. Tessin* — *v. Der Hardts* Holm. Lit. —)

TESSIN CARL GUSTAF, *Grefve, Svea Rikes Råd, Cancellie-Præsident* m. m. *Ridd.* och *Commend.* af *Kongl. Maj:ts Orden.* Föddes i Stockholm 1695, af Riks-Rådet och Öfverste-Marskalken Gr. *Nicod. Tessin* och Fru Grefvinnan *Hedvig Eleonora Stenbock.* Det eldiga snillet upodlades under en mångkunnig Faders styrsel, och, ifrån år 1714 til 1719, gjorde den unge Grefven sina första resor genom Tyskland, Holland, Frankrike och Italien. Konsters och vetenskapers tilstånd, samt Staters Regerings-sätt, voro härunder hans hufvudsakeliga föremål. På sit 25 ålders år, fick Han Kongl. Hof-Intendents Fullmagt, och s. å. geck han til de Kongl. Danska, Stor-Britanniska och Preussiska Hofven, samt Republiquen Holland, at förkunna Kon. FREDRICS uphöjelse på Svenska Thronen, då äfven Ratificationen, af den med Kronan Dannemark slutne freden, af honom hemfördes. Vid 1723 års Riksdag, var han Ledamot i Secreta-Utskottet och Secreta-Depu-

tation, dår man med de vigtigaste gőromål sysselsattes, och hvarunder Gref Tessin fick njuta få hvilo-stunder. Efter denna Riksdagen, blef han kallad til Cancellie-Råd, och indragen uti den hemliga beredningen, főr utrikes årender inråttad. År 1725 nämdes han til Kåjserliga Vienska Hofvet, főr at där bemedla samma Hofs Accession til den emellan Sverige och Ryssland slutne Alliance-Tractat. Efter lyckosam főrrättning, återkom han főljande året til Fåderneslandet, och bivistade 1726 års mårkvårdiga Riksdag.

1728 főrlorade Gref Tessin sin Fader, och århőlt det efter Honom ledigt blefna Kongl. Őfver-Hof-Intendents Åmbetet. Aldrig kunde detta uti vårdigare hånder lemnas. Főr at fullfőlja sin Faders byggnings-anläggningar, ville Gref Tessin ånnu őka sina egna kunskaper. På egen bekostnad, anstålte han dårfőre en ny utlåndsk resa. Han återkom, och affårdades 1735 andra gången til Vienska Hofvet. Efter några års vistande dår, blef han återkallad, med befallning at under hemresan uti några vårf besőka Dresden och Berlin.

Den minnesvårda 1738 års Riksdag infőll, och Landt-Marskalks-Stafven vardt Grefve Tessin őfverlemnad. Det år detta Riksmőte, som i flera hånseenden gjordt et nåstan aldeles nytt Tidehvarf uti vår Svenska Historia, och til et bevis főr efterverlden, om den ovåldughet, nit och őmhet főr allmänt väl, hvarmed Gref Tessin

sin uti denna årerika förrättning sig utmärkte, lät Ridderskapet och Adelen öfver honom prägla en Gull-Medaille *). En beskickning til Frankrike blef en följd af denna Riksdagen, och därtil utsågs Gref Tessin 1739. Här vistades han til och med en del af år 1742, under hvilken tid, han afslöt en för Riket fördelaktig Handels-Tractat med Konungen af bägge Sicilierne, som ock bragte til slut, med Kronan Frankrike, en Alliance-Subsidie-Tractat, i kraft hvaraf Sverige på 3 års tid bekom 27 Tunnor Guld. Ifrån Paris skref han hem til sin Konung och anhölt om afsked, men Konung och Stånder ville ännu längre gagna sig af honom. I stället för afsked, kallades han 1741 til Råds-Ämbetet, och under hemresan 1742 gick han efter befallning til Frankfurt am Mayn, at lyckönska Käjser Carl den VII til des uphöjelse på Thronen. Med den drygaste kostnad för sig sjelf, bivistade han då Monarchens präktiga Kröning.

Ambassadeurs-värdigheten åtföljde purpuren. 1743 försändes Riks-Rådet Gr. Tessin til Dannemark, at utföra en brydsam underhandling, och 1744 til Berlinska Hofvet, at, för anseende skul, lägga sista handen vid det höga Giftermål, som förut af då varande Svenske

*) Den förestälte på ena sidan Grefve Tessins Bröstbild, och på den andra, en lång jämn plan med et vattupass i des jämnvigt och öfverskrift: *Conscius Recti.*

ſke Envoyéen, ſedermera Hans Excellence Riks-Rådet Gr. Rudenſköld var afhandladt och faſtſtäldt. Denna ſenare beſkickning beſtridde han med en pragt, ſom ſvarade emot et ſå hugneligt tilfälle. Konungen i Preuſen betygade för den Svenſke Ambaſſadeuren ſin perſonliga aktning, därmed at Konungen honom i Svarta Örns Orden uptog, och ſedan Grefven til Sverige beledſagat den Kongl. Bruden, utnämdes han til Öfverſte-Marſkalk vid det nya Kongl. Svenſka Furſteliga Hofvet.

Ännu återſtodo för Gr. Teſſin flera värf at emottaga och upfylla. Såſom Kongl. Commiſſarius, tecknade han vid 1746 års Riksdag, tvänne Alliance-Tactater med Kronorne Frankrike och Preuſen. Præſidentſkapet uti Cancelliet föreſtod han ifrån år 1747 til 1752. Ockſå var han Præſident uti Lag-Commiſſion, uti Commiſſion öfver Eccleſiaſtique-Verket i Lappland, Ordförande vid Upfoſtrings-Verket, Canceller vid Åbo Academie och Ledamot af Kongl. Svenſka Vetenſkaps- ſamt Vitterhets-Academien. Den vigtigaſte, den ärofullaſte Syſſla vardt Riks-Rådet Teſſin 1747 updragen, då han utnämdes til Gouverneur för då varande Hans Kongl. Höghet Kron-Prinſen, nu vår Nådigſte Konung. Det var i detta Ämbete, ſom han ſkref ſina odödeliga *Visbets-Bref* til en Prins af det ſtörſta hopp, hvilka ſedan på flera ſpråk blifvit öfverſatte. Änteligen ärhölt Gref Teſſin 1761 et af honom ſjelfi högſt efterläng-

långtadt afsked ifrån sina många förrättningar. Han fick det med alla de tecken af Medborgares tacksamhet, som kunna smickra och hedra. Åkerö Sätesgård blef ifrån denna tiden hans ljufliga fristad. Han gjorde sig redo til sin förestående förvandling, och med glädje och frid emottog han döden d. 7 Jan. 1770. Hans stoft nedsattes uti Åkerö-Grafven i Betna Kyrka i Södermanland.

Som en Stjerna af första Orden, har Riks-Rådet Gref Tessin lyst uti sit Tidehvarf. Hans förtjenster och sällsedde egenskaper hafva gjordt honom vida namnkunnig i den Verldsdel vi bebo. De många och granlaga värf han ensam bestridt, hade kunnat vara tilräckelige at sysselsätta flera stora Män och föreviga deras minne. Med ofärgad dygd, med et djupt förstånd, med oförskräckt hjerta och en patriotisk anda, geck han jämna steg på ärans väg. han var en stor älskare af lärdom och vitterhet. Minnet af fornmål och gamla häfder utgjorde des ro och nöje. Kundskap om Staters öden och hvälfningar var des hufvud-yrke. Af sedoläran var han en ypperlig tolk i ord och gärning. Hans vältalighet var aldeles bemästrande. I purpuren underhöll han en höghet och et anseende, detta åreställe värdigt. Men skild ifrån Råd-Kammaren och Ämbets-Sysslor, var han ganska borgerlig i sit upförande. Uti glättighet och artiga påfund, kunde honom ingen likna. Vänfast och tjenstsnabb, vänlig och välgörande. En stor samlare på Böcker,

ker, Målningar, Teckningar, åldriga Mynt och Naturens sällsamheter. Stor Kännare af fria Konster, hvilka han inom Fäderneslandet kraftigt upmuntrade. För Svenska Språkets renhet bar han en särdeles omsorg. Djup Vördnad för Skaparen, och oskrymtad kärlek för Öfverheten, styrde alla hans tankar och gärningar. I Rikets tjenst förtärde han all sin egendom, sin hälsa och lifskrafter. Också skulle han under sin ärefulla lefnad röna lyckans ogunst. Han såg uti sin person, til och med Rikets sjelfständighet angripas. Afvunden måttade åt honom. Ondskan böd til, at draga skugga öfver hans förtjenster; men hans rena dygd återvant sin glants, lik solens stråle, som öfver de fläckande dunster omsider segrar. Sammanhanget af denna sak kan någorlunda inhämtas uti de nyligen tryckte *Historiska uplysningar om Tilståndet i Sverige under Kon.* FREDRIC den I:s *Regering.* Riks-Rådet Gref Tessin ägde til Husfru Grefvinnan *Lovisa Ulr. Sparre.* Deras äktenskap var ofruktsamt.

Utom den Gull-Medaille, hvarmed Ridderskapet och Adelen hedrade Gref Tessin, äro öfver honom slagne: En Medaille, medan han ännu var Hof-Intendent, hvilken på ena sidan föreställer des Bröstbild, och på reversen har denna Inscription: *Memoriam Illustrissimi Comitis C. G. Tessin, AED. et Hort. Regg. Praefecti sup. Scientiarum. Artium. Omnisque Pu-*

Publicæ. Felicitatis. Domi. et in Legationibus. Promotoris. in aeneo isthoc signo. ad Ceram. Richteri. fuso. venerabitur. Posteritas. En jetton under hans viſtande i Paris, efter några Vänners anſtalt, och innehåller inom en krants af 2:ne ſammanbögda hvita liljor, orden: *Jetton de Msr. le Comte de Tessin.* En Medaille, när han af Hans Preuſiſka Majeſtät hedrades med Svarta-Örns Orden, och viſar Grefven på ena ſidan i Råds-drägt, ſamt på andra, hela Grefve-Vapnet, med Svarta Örns ſtora Ordens-Kedjan omkring; öfverſt: *Constanter et sincere;* nedanföre: *Suum Cuique.* En Gull-Medaille, i anledning af Kongl. Målare-Academiens inrättning. På ena ſidan ſes Bröſtbilden, på den andra viſar ſig en Compaſs, hvars magnetnål pekar åt norden. Öfverſkriften är: *Arctos ubique Scopus,* och underſt: *Ob merita et institutam picturæ Academiam.* Sjelf lät han 1751 ſlå en liten Jetton, med de orden: *Den ökar Svea Land, som odlar Svea jord;* och 1756 en annan, ſom föreſtäller hans, med des Grefvinnas Stam-Vapen, och öfverſkrift: *Concordes egimus annos.* Efter denne Herrens död utkom en Jetton, med des Namn och Bröſtbild, med et Rökelſekar, hvaröfver ſtå orden: *Superis Gratus et imis*, på foten är ſkrifvit: *ad d. 7 Jan.* 1770, och nederſt: *Odor Vitæ Annorum LXXIV. M...D...*

Hans Excellences Portrait har äfven i deſſa ſednare åren, af ſkickliga händer, blifvit graveradt.

Ibland

Ibland denna Herrens til efterverlden öfverlemnade Minnes-märken af snille och vidsträckta kundskaper, må nämnas: Des *prydeliga Tal, så vid Thronen, som uti Kongl. Vetenskaps-Academien*, flera til antalet. — Des *kärnfulla Bref til Sveriges Kron-Prins*, så allmänt kända. — Des *Utkast och lyckliga Försök, huru Svenska Språket passar sig til Ristnings-stil.* m. m. — Uti dessa Tal och Skrifter hârskar en höghet, en sinrikhet och behaglighet, som gör dem alla til fullbordade måsterstycken.

(Se Hof-Marskalken och Öfver-Kammarherren Frih. *A. G. Lejonhufvuds* Tal, hållit då Vapnet sönderslogs, tr. i Stockh. 1770. — Hans Excellence m. m. Grefve *And. Joh. von Höpkens* Åreminne, öfver Riks-Rådet m. m. Grefve *C. G. Tessin*, tr. i Stockh. 1771. — Prof. *P. A. Gadds* Åminnelse-Tal, tr. i Stockh. 1772. —)

THEGNER OLOF, *Friherre* och *Landshöfdinge* öfver Uplands, Stockholms och Upsala Län. Var Bonde-Son ifrån Thegna By och Vist Sokn i Östergöthland, där han 1615 föddes. Återkommen ifrån sina utrikes resor, antog honom Drotn. CHRISTINA uti sin tjenst, och updrog honom 1654 General-Gouvernements-Secreterare-beställningen vid Des Underhålls-Länder. Af Konung CARL GUSTAF blef han sedan befullmägtigad Secreterare vid Reductions-verket, och fick Konungens Fullmagt

magt 1660 at vara Stockholms Stads Secreterare. Ifrån en Assessors-syssla uti Kongl. Svea Hof-Rått, sattes han 1668 til Justitiæ-Borgmåstare-Åmbetet i Stockholm, då han vid några Riksdagar fórde ordet fór Riksens Borgerskap. Ledamot i flera stora Commissioner, åfven som Ståndernas Fullmågtig vid Banquens uprättande. Likaledes kallad at ófverse Administrationen under varande Minorenniteten. Ännu gjorde han flera lyckos-steg: såsom Vice-Præsident i Kongl. Svea Hof-Rått, fick han Skólde-Bref 1683, fórordnades til Landshófdinge och Ståthållare på Upsala Slott 1685, och fórsattes uti Friherre-stånd 1687. Utur tiden gjorde han sin sista flyttning år 1689. Var gift med Fru *Catharina Gerdes*, och år i Stockholms Storkyrka begrafven.

At han på sin tid var en skicklig, arbetsam och drifvande Åmbetsman, är utan alt tvifvelsmål. Också ågde han Konung CARL den XI:s mycknа fórtroende. Men med mindre skål kan man såga, at han allmånt var ålskad, af sine Medborgare. — En Medaille år ófver honom slagen, med des Bild på ena sidan, med ófverskrift: *Olaus Thegner, Gubernator Uplandiæ*, och på den andra en stående qvinnobild, som lutar sig på en pelare, bår solen på bróstet, och håller en krans i handen, at fóreställa *Virtutem togatam*, med omskrift: *Vera & immota.* Nederst årtalet 1687. Dennes Son, Frih. *Johan Thegner*, Vice-Præsident i Kongl.

Kongl. Kammar-Revision, har varit likaledes en Man af mycken förtjenst, öfver hvilken, efter Konung CARL den XII:s död, en Medaille ocksä blef slagen på Banquens bekostnad, för det han, såsom Banco-Fullmägtig, med sin ståndaktighet skal hafva afbögdt et Förslag af Baron Görtz, til at ålägga Banco-Fullmägtige, at upgifva Banquens tilstånd. Medaillen har på ena sidan des Bröst-bild och öfverskrift: *Joh. Thegner Liber Baro*, samt Banco-huset å andra sidan, med dessa orden omkring: *Hic mihi consilio causa salutis erat*, och nederst: *Mensa Argentaria Ordd. R. S.* —

(Se Höfd. Minnet p. 51. — *Feringskiölds* Monum. Upland. p. 115. — Samlade påliteliga Efterrättelser. —)

THINGVALL JOHAN, *Kongl. Öfver-Hof-Predikant* och *Fält-Superintendent*. Föddes i Värmeland och Philipstad 1667, Son af Borgmästaren *Ingmar Larsson Thingvall*. Han vardt Upsala Magister 1691, tjente vid Kongl. Hofvet, blef Konung CARL den XII:s Öfver-Hof-Predikant 1697, och Fält-Superintendent 1701. Dödde den 13 Dec. 1702, utan för Sendomir i Pohlen, och berättas at Konungen, som för honom under sjukdomen drog en besynnerlig hög omsorg, fälde tårar då han fick se Liket. På sote-sängen skal han ock varit utnämd til Biskop i Götheborg. Hans prediko-gåfvor hafva varit särdeles intagande. Thing-

valls

valls gode vän och Landsman, den vittre *Ol. Hermelin*, beklagade hans frånfälle uti en vacker Grafskrift på Latinsk vers, fol. pat. uti hvilken det heter:

Qui stetit eloquio viventis, sæpe retentus
Visula, facundis obstupuitque sonis;
Præteriens mediâ laudes admurmuret undâ,
Sanus & e tumidis nomina jactet aquis.

Gift med *Stina Thomasdotter*, en Syster til Stats-Secreteraren *Thom. Blixenstierna.*

Efter J. Thingvall hafve vi: *Supremum officium in funere Edvardi Strokirck Consulis Philip. på Latin och Svenska*, tr. i Upf. 1687 in 4:o. — *Lik-Predikan öfver Frök. Charl. Juliana Dahlberg*, tr. Stockh. 1700, 4:o. —)

(Se *E. Fernows* Beskrifning öfver Värmeland, 3 Afd. p. 758. — Holm. Lit. p. 102. —)

THUN JOSEPH, *Kyrkoherde* och *Prost* i Nyköpings Västra Församling. Föddes 1661 i Södermanland, af Föräldrarne *Joseph Thomasson* och *Catharina Leonardsdotter.* Med vacker grundläggning i Studier, kom han ifrån Strängnäs Gymnasium til Upsala, reste därifrån til Åbo, hvarest han fick sysslа vid Bibliotheket. 1695 lät han sig Prästviga, vardt Eloqu. och så Theol. Lector vid Strängnäs Gymnasium.

Theologiſka Faculteten i Upſala ſatte honom 1702 på Theol. Profeſſors förſlag til Academien i Pernau, och kort efter hade han åfven en hedrande kallelſe til Åbo, at blifva Prim. Theol. Profeſſor, hvilken ſyſſla hans förſvagade hälſa nekade honom at emottaga. I ſtället fick han Nyköpings Västra Paſtorat, det han med beröm til ſin död 1721 föreſtod.

Han nämnes *vir polymathéſtatos*, och har ägt färdeles inſigter uti Grekiſkan ſamt Latinſka Språket. Genom Joh. Chriſt. Wolfii förſorg, utkommo af trycket i Hamburg, *Poëmata Thuniana Græca*, ſedan en del af denna ſamling förut varit i Stockholm tryckt. Åfven är han Auctor til *Vita Erici Palmſkiöld*, tr. i Stockh. in 4:o. —

(Se O. *Plantins* Hellas ſub Arcto, p. 71. — *Joh. Sundlers* Diſſert. de Nycopia, P. 2. p. 177. tr. 1739. —)

TOLSTADIUS ERIC, *Kyrkoherde* vid St. Jacobi och Johannis Förſamlingar i Stockholm. Son af Comminiſtern därſtädes, ſedan Kyrkoherden i Almunge, *Anders Tolſtadius*, och född i Stockholm 1693. Blef Magiſter i Upſala 1718. Sedan han lätit ſig präſtviga 1719, blef han förſt Hus-Predikant i tvänne Grefliga Hus, ſedan Adjunct vid Jacobs Förſamling i Stockholm, därefter Amiralitets-Predikant vid Skepsholmen 1723, och ſiſt Kyrkoherde

1747

1747 vid Jacobs och Johannis Församlingar, vid hvilket Åmbete han dödde 1759, i en ålder af 66 och et halft år.

Denne Lårarens lefnadslopp år fullt af mårkvärdigheter. År 1723 hölt han i St. Jacobi Kyrka, på 4 Söndagen efter Trettondagen, en Predikan, *om den sanna Gudaktighetens råtta utöfning*, som gjorde stor upmärksamhet, och som uti mångas sinnen vårkade förbittring. Ifrån denna dagen börjades emot Tolstadius de svåraste förföljelser utaf några af des eget stånd. Efter sin hållna Predikan vardt han straxt fordrad för Consistorium til redogörelse, hvarifrån han vädjade til Rikſens Stånder. Tolstadius försvarade sig med mycken frimodighet, emot alla de tilvitelser honom gjordes, slapp denna gången; men blef snart et mål för nya vidrigheter. Den ena stormen tog den andra, och hans öde tyktes vilja blifva så mycket farligare, som han, genom en mindre afmätt noghet uti sina uttryck, ej sållan gaf sina motståndare nya anledningar at tvifla om hans renlårighet och oskuld. Man ansåg honom såsom en hufvudman för de så kallade *Pietister*, och man ville påbörda honom, at han var den beryktade *Dippels* låra tilgifven. Tolstadius måste således flera resor fram, ömsom för Consistorium, Kämnärs-Råtten, Justitiæ-Revision och en sårskilt satt Commission. Men hans oskuld bröt sig sluteligen fram genom alla motstånd, och de förföljelser som honom öfvergin-

go, tjente endaſt dårtil, at ſätta hans dygd i ſå mycket klarare dag, ſedan han hårunder haft de båſta tilfällen, at viſa ſin bekännelſe, ſin tro, ſit nit, och den oförſtälda männiſko-kärlek, hvaraf hans hjerta var upeldadt. Hans ovänners hat måſte ſåledes ſvalna, och gifva rum för vördnad och förtroende. Emedlertid, och under alla omſkiften, var Tolſtadius ſig lik, vakſam, at intet undflydde hans omtanka; oförſkråckt, at intet kunde qvåfva hans nit för ſanningen; outtröttelig, at intet öfvervann hans idoghet; ödmjuk utan ſmickran; vånlig utan förſtållning; gifmild och barmhertig emot den nödſtålte. Altid from, altid munter, altid vid et ſtilla och jämt ſinne. Ofta förglömde han ſig ſjelf, för at hjelpa andra. Ofta blottade han ſig ſå, at han ingen ſtyfver ågde i ſit hus. Hade han rådt ſig ſjelf, ſå hade han gifvit bort klåderna af ſin kropp, ſå litet aktade han det timmeliga, och ſå ſtort var hans förtroende til Gud, hans kärlek til nåſtan. Han hade en ſårdeles andelig viſhet at ſköta bekymrade ſjälar. Vardt ock af Kongl. Hof-Råtten i Stockholm ofta tillitad, at ſkaffa ljus i mörka och orediga lifsſaker. Hos Konung FREDRIC vandt han en ſårdeles nåd och förtroende. När han, jämte den förtjente och nitiſke Proſten Båld, ſtod på förſlaget til St. Jacob, fick Tolſtadius denna lågenhet genom lottning. Han var oförtruten och outtröttelig, at predika, at hålla ſkrifte-förhör, och catechiſera både i ſit

och

och ſina åhörares hus; och på det han i ſit Herda-Åmbete ſkulle vara aldeles obehindrad, afſlog och undflydde han alla timmeliga förråtningar, ſom angingo Riks- och Stats-ſaker. Han undanbad ſig Doctors-Titul, hvarmed Konung Adolph Fredric, vid ſin Kröning, ville honom benåda. När en af hans vänner frågade honom, hvarföre han ſå gjorde, ſvarade han: *Hvad ſkal jag med den åra, ſom mig månd ſtåds beſvåra?* Sin mäſta tid gick han til fots; men när åren och kråmporna ſig infunno, brukade han en Chaiſe, til des någre af hans förmögnare Åhörare ſkänkte, honom överandes, både håſtar och vagn. En Man af ſå lyſande egenſkaper, och exemplariſk Gudsfruktan, borde vara vida känd. Ockſå utbredde ſig hans rykte ej allenaſt i alla Rikets Länder, utan åfven til utrikes orter, hvaraf man, uti *Geiſtliche Fama,* 10 & 13 *St.*, ſamt uti de ſå kallade *Nordiſche Samlungen,* 2 *Band.*, finner et och annat omrördt.

Kyrkoh. Tolſtadii tryckta *Predikningar*, äro 11 til antalet. De finnas upräknade uti Doct. *Strickers Homil. Bibl. p.* 140. — Sjelf gaf han ganſka ſparſamt ut ſina Predikningar. En del af deſſa hafva efter hans död trädt i dagsljuſet, på det ſättet, at åtſkillige af hans välmenraſte Åhörare, förſt i Kyrkan upſkrifvit hans Predikningar, och ſedan dem utgifvit. De kunna ſåledes ej på långt när vara ſådane, ſom de verkeligen blifvit, i fall Författaren ve-

lat haft dem tryckta, eller sjelf vid deras utgifvande lagt handen. Uti dessa kan man väl igenkänna Tolstadii både ord och språk; men man saknar dock mycket af den redighet och styrka, som af en så anderik Lärares penna kunde väntas.

Tolstadius var gift med *Margaretha Arosiä.* Efter sin död, vardt han först af en Mästare-hand aftagen. Hans Bild har sedan 2 särskildta gånger blifvit i koppar stucken. Framl. Kyrkoherden vid St. Barnhuset i Stockholm, Mag. *Joh. Löhnberg*, har öfver Bilden skrifvit följande vackra Latinska versar:

TOLSTADIUS, *veræ quondam pietatis alumnus,*
Nomina vel laudes invidiamque supra,
Lumen Hyperborei nunquam delebile Cleri,
Artificis docto pollice fictus, adest.
Lusibus ingenii post funera pingitur apte,
Quem vivum nunquam fingere posset amor.
Effigiem specta, nutus vultumque loquacem;
Attamen umbra viri conspicienda datur.
Effigiem specta; non vano credite vati:
Vix vatem dederint secla futura parem.
Effigiem specta; spectando corda liquescant:
Liquitur ut lento pinea tæda foco.

(Se Kyrkoh. *E. Tollstadii* Lefnads-lopp, tr. 1770. — S. Jacobs Minne, af *Fr. Wuting*, tr. 1771. — *S. Alnanders* Theol. Bibl. St. VIII. p. 83 —)

TOR-

TORSTENSSON LENNART, *Grefve* til Ortala, *Friherre* til Wireſtad m. m. *Svea Rikes Råd*, *Fält-Marſkalk* och *General-Gouverneur* öfver Våſtergöthland, m. m. Föddes 1603 på Fädernes-godſet Forſtena. Fadren var *Torſten Lennartsſon*, Modren Fru *Mårtha Poſſe.* Allenaſt 11 veckor gammal håmtades han utur ſina Föråldrars hus til ſin Farmoder, Fru *Margaretha Ekeblad*, där han njöt en god upfoſtran. Efter hennes död 1616 kom han til ſin Faſters Man, Riks-Rådet Hr. *Bo Ribbing*, hvilken, ſom den omyndige och faderlöſe Lennarts Målsman, anvånde all ſorgfällighet på ynglingens uptuktelſe i dygd, bokvett och adeliga öfningar. 1618 antogs han af Konung GUSTAF ADOLPH til Page, eller, ſom det då hette, *Kammardrång.* Under denna upvaktning följde han Konungen åt Lifland och biviſtade Rigas med flere orters intagande. Där den Store GUSTAF red fram, var Lennart Torſtensſon med, och förde uppå ſig Konungens Lif-Harneſk, i fall det ſkulle behöfvas. Jämvål följde han ſin Herre på Skeps-Flottan för Dantzig. Fick penningar at med General Guſtaf Horn reſa til Holland, och gjordes af Konungen efter återkomſten däritrån til *Våraktig*, det vil ſäga, han förklarades genom en gammal hederlig Ceremonie, för *manbar*, *at vårja ſig ſjelf*, hvarpå han emottog et Fändriks-ſtälle vid Konungens Lif-Garde. 1626 fick han Capitaines-Fullmagt af Gardet, ärföl-

jandes Konungen til Preusen. Hans vålförhållande gjorde honom snart vårdig et större befål, och han vardt Öfverste-Lieutenant, samt kort efter Öfverste, först för et Norrländskt Regemente, och sedan för Artilleriet. I detta nya Commando brukades han af Kon. GUSTAF ADOLPH, vid inträdet på Tyska botten, och under Hans höga anförande bevisade sin tapperhet til Landets och Fästningarnes intagande, särdeles uti belägringarne för Greiffenhagen, Demmin, Frankfurt an der Oder och Landsberg. Bataillen vid Leipzig gjorde hans förtjenster ännu mera synbara, och Segervinnaren såg klarligen, hvad biständ han haft af Torstenssons vålriktade och ouphörliga canonerande, hvarföre honom befaltes ständigt blifva vid Hufvud-Arméen, som då stälte sin marche til Öfver-Tyskland. När Erfurt och Königshoffen lades under Konungens lydnad, var han med, sig til särdeles beröm; äfven så, när Würtzburg eröfrades. Uti stormen för Creutzenach, blef han af en sten, som fienden nedkastade, så illa skadd i hufvudet, at han af storm-stegen föll ned i grafven, och för halfdöd bortbars. Under den skarpa skärmytzel, som vid Leckströmmen föreföll, canonerade han fienden öfver vatnet med sådant eftertryck, at de Käjserlige måste rymma fältet, och sjelfva General Tilly af en stycke-kula drabbades, hvaraf han, några dagar därefter, afled. I de Svenskas anfall på fienden vid Nürnberg 1632, blef Torstens-

ftensfon efter et fkarpt fäktande fången och til Ingolftadt i Beyern bortförd. Denna håndelfen gjorde Konungen mycket ondt, fårdeles fom Han nyfs förut förordnat honom til General af Artilleriet, och råknat på den nyttiga tjenft han i föreftående actioner af honom hafva kunde. Torftensfon hölts tre fjerdedels år fången i Ingolftadt, och fienderna ville icke tilftädja, at en få angelågen Officerare fkulle utbytas. Efter nederlaget vid Lützen, vardt han åndteligen lösgifven, emot en ftor penninge-fumma, fom Chur-Furften af Beyern lät gifva fig af Wallenftein, jåmte påftående at Wallenfteins Svåger, en Grefve af Harrach, fom i de Svenfkas Låger förvarades, emot honom fkulle utbytas.

Kommen på fria fötter, fick Torftensfon af Riks-Cancelleren Gref A. Oxenftierna några Troppar, med hvilka han ftraxt ryckte för Landsberg, och äröfrade famma Stad, efter tre dagars befkjutning. Hårpå århölt han Riks-Cancellerens tilftånd, at refa hem til Sverige, och åtfölgde Konungens Lik fjövägen ifrån Volgaft til Nyköping. Under fit viftande hemma i Fåderneslandet, beftålte han om allahanda Arcli- och Amunitions-faker, förnåmligen til det angående Polfka kriget. Regeringen, mycket nögd med hans bedrifvande, böd honom 1634 vara Rikfens Tygmåftare. Han gick åter til Arméen i Tyfkland, fom nu commenderades af Joh. Banér, och vant vid flera tilfällen

ny krigs-åra. Vid Vitſtock anförde han förtropparna, med hvilka han ſå manneligen fäktade, at det Svenſka hinderhållet föga blef af fienden angripit. 1638 gjorde han ſig måſtare af Garts, tog Commendanten med hela Garniſonen til fånga, och nedbröt Fåſtnings-verken. Åter reſte han 1641 til Sverige, och intogs ſtraxt ibland Rikſens Råd, hvartil han före afreſan ifrån Tyſkland blifvit utnämd. Länge fick han icke viſtas hemma. Fält-Marſkalken Banér var död, och Arméen ſtod utan Hufvudman; därföre måſte Riks-Rådet Torſtensſon, ehuru med en ſvag hälſa, emottaga befälet öfver Svenſka Krigs-våſendet på Tyſk botn, med tillagd Fält-Marſkalks titel, och ſåſom General-Gouverneur öfver Pomern. När han kom til Arméen, hade den, efter Banérs död, lidit många anſtöter, och varit i farlighet, icke allenaſt för fiendens öpna magt, utan ock af illviljares hemliga ſtämplingar; men, genom god lämpa och tjenliga medel, blef alt ſnart godt igen. 1642, i Martii månad, gick Torſtensſon med Hären in i Sleſien, gjorde ſig vidare våg til fiendens Arf-Länder, och intog flera orter. Samma år belägrade han Leipzig, ſom måſte emottaga en ſtark Garniſon af Svenſka, och dårpå Freyberg, hvilken Stad, ehuru den icke vardt intagen, likvål af honom ſå hårdt beträngdes, at des Invånare år 1743 funno ſig föranlåtne fira hundra-åriga åminnelſen af deras befrielſe, genom en präglad Skåde-penning.
Tor-

Torstensson vånde sig sedan emot Bömen, gick in i Måhren och camperade där hela sommaren öfver.

Men emedan man i Sverige såg, at kriget med Dannemark icke kunde afböjas, fick Fält-Marskalk Torstensson befallning at skicka sig til upbrott utur Kåjsarens Arf-Länder. Detta skedde, och han stod snart i Holsten, Jutland och Wendsyssel. Hår inkräktade han sig flera fasta orter. Gick sedan emot Gallas, hvilken, med några och trettio tusend man, utur Tyskland kom tågandes til Danmarks undsåtning, nödgade honom at retirera sig åt Magdeburg, och förstörde i grund hans Armée. Därefter föreföll en ny drabbning med Kåjsarens vid Jankovitz samlade troppar. Torstensson tog då öfver 4000 fångar, och ibland dem sjelfva Fält-Marskalken Hatzfeld med fem Generals-personer. Efter denna seger gick han in i Måhren, och gjorde ytterligare åröfringar. Han stod i Meissen, når han i Maji 1646 anhölt om dimission ifrån Arméen, för sin ståndiga opasslighet skul, och hvartil Drotn. CHRISTINA, genom et mågta nådigt Hand-bref, samtyckte. Hon berömde „*hans försiktiga conduite och stora valeur, som med stora, lyckliga och miraculeusa progresser hade varit af den högste comblerad. Hon årkånde at han i Konung* GUSTAFS *och Hennes tid, hade endast sökt at tråda på den råtta och sanna, dock af få trampade vågen til en solide och*

och ren dygd. Och som han därföre åtnjutit ringa frukt, skulle sådant vid hemkomsten årsättas med meliorerande af hans condition och stånd, så ock andra märkeliga beneficier, och all particular nådes och estimes betygning." — Med denna heder lemnade Torstensson Arméen, och öfverdrog befälet först til Riks-Tygmästaren Wittenberg, och sedan til den nyligen ankomna Fält-Marskalken C. G. Wrangel. I Tyskland drögde han något, reste sedan til Pomern, där han hade sit General-Gouvernement, och hemkom höstetiden til Sverige; och som han; för sin bräcklighet skul, icke sjelf kunde komma til Hofvet, gjorde Drotningen denne sin trogne tjenare besök uti hans eget hus. Icke långt efter uphögde Hon honom 1647 i Grefligt stånd, och skänkte honom et i Upland och Roslagen beläget Kronones Hårad, med därtil hörige Soknar, Skepslager och Ortala Bruk. Härtil lades sedan flera Kronogods och Gårdar i Elfsborgs Lån, såsom årfteligit Frälse. Desse Donationer blefvo uti Kon. CARL GUSTAFS tid okränkte, då likvål en Reduction af sådana Gårdar företogs, som undan Kronan voro bortskänkte, och omöjeligen kunde mistas. När man gaf Konungen vid handen, at ock något sådant innehades af Torstenssonska Slägten, svarade Han: *Om än Gref Lennart hade fått jord in på sjelfva Konungens Borggård, borde intet klander däruti göras, emedan han hade gjordt*

gjordt sig alt för väl förtjent af sit Fädernesland, och äfven Konungen enskylt, som i sin ungdom, af denna kloka Generalen, hade lärt Krigs-vetenskapen.

Ehuru Gr. Torstensson, efter sin återkomst til Fäderneslandet, sällan var frisk, ville dock Drotningen ytterligare nyttja hans tjenst; och anförtrodde honom General-Gouvernementet öfver Västergöthland, Dal, Värmeland och Halland, hvarvid han sit säte i Götheborg hafva skulle. Detta kall förestod han til år 1650, då honom befaltes komma til Stockholm, för at bivista Riksdagen och Drotningens Kröning. Hans sjuklighet hade sit ursprung af en hård medfart under fångenskapen i Ingolstadt. Där förvarades han uti et trångt hvalf, som var alt med Saltpetter öfverdragit, hvarigenom, så väl som af fuktigheten, som flög utur de tjocka murarna, hela hans kropp med en Tartaro blef behäftad. Jämväl tog hans hälsa en dödelig stöt, när han under sin fångenskap fick höra Konung GUSTAF ADOLPH, hvilken han så högt älskade, icke vara mera til. På sin döds-säng, och under mycken värk, lemnade han det vackraste efterdöme af tålamod. Nögd at skiljas hädan, gick han til hvila d. 7 April 1651. Han jordades i Kongl. Riddarholms-Kyrkan, och det var först år 1761, som Riks-Rådet Gref *Thure Bjelke* låt reparera den förfallna Torstenssonska Grafven, samt där, jämte

te Grefve Torstenssons Portrait, insätta i Sten-taflor följande Inscriptioner:

Öfver dörren:

Här hvilar
LEONARD TORSTENSSON,
Född d. 17 *Aug.* 1603.
Död d. 7 *Apr.* 1651.

Vid ena sidan:

Hans Titlar
Af Grefve til Ortala, &c.
Svea Rikes Råd,
Fält-Marskalk,
General-Gouverneur
öfver Vester-Göthland,
Dal, Vermeland,
och Halland &c.
Uttyda en ringa del
af hans dygd,
Han fördes som Lärling
af den Store Konungen
GUSTAF ADOLPH
på Hjeltars ban,
Han kunde sen ditföra
som Läromästare
Den Stora Konungen
CARL GUSTAF.

Vid

Vid andra sidan:

Hans Ått år utslocknad,
men hans många segrar,
hålst den vid Leipzig
d. 23 Oct. 1642.
och den vid Jancovitz
d. 27 Junii 1645,
åro en odödelig afföda.
Öfver honom
och hans Maka Grefvinnan
Beata De La Gardie
med deras Lifs-ått
som utdog i fjerde led,
har Svea Rikes Råd
Ridd. och Comm. af Kgl. Maj:ts Orden
Gref Thure Gabr. Bielke
låtit uprätta
detta Åreminne
1761.

Gref Torstenssons Bild är graverad in fol. in 4:o, in 12:o och 16:o. — I anledning af segren vid Leipzig, år en Medaille slagen, på hvilken man, jämte flera inscriptioner, åfven låser denna, til Torstenssons åra:

Man tror nu Leipzig, at du vet
Den Torstenssonska tapperhet.

(Se

(Se Lik-Predikan med Personalier, tr. i Stockh. 1651. — Cancellie-Rådet *Berchs* Lefvernes-Beskr. öfver namnk. Sv. Herrar och Fruar, med deras Skåde-penningar, I Flocken. —)

TOTT CLAES ÅKESSON, *Herre* til Bysta, *Riddare* och *Svea Rikes Råd.* Fadren *Åke Claesson* hade til Husfru *Ingeborg Sparre.* Deras Son blef en stor Krigs-Hjelte. Dårom vitnar den dråpeliga seger, som han 1573 vandt på Ryssarne vid Lode i Lifland. Med 600 man til håst, och 100 man til fot, slog han då 16000 Ryssar, tog deras Bagage til tusende Slådlass, och dårtil Fanor, Fålt-stycken, samt et antal Vallakar, hvarpå han i Revel hölt et prågtigt intog. 1576 blef han Riks-Råd, och 1579 förordnad til Slots-lofven på Stockholms Slott. 1585 hölt han på grånsen et möte med Ryssarna, och slöt 4 års stilleständ, sedan han s. å. blifvit förordnad til Gouverneur öfver hela Finland och Carelen, samt Öfverste-Lagman dårstädes. 1590 blef han, jåmte några andra Riksens Råd, anklagad i Stockholm, såsom delaktig uti några ståmplingar mot Arf-föreningen, fick Kon. SIGISMUNDS förbön och återkom 1592 til sina förra vårdigheter. Dödde 1596.

Gift f. g. med *Ingeborg Gyllenstierna*, a. g. med *Kirstin Horn.*

(Se Höfd. Minnet. — Kon. JOHAN den III:s Krönika af *Eg. Girs.* —)

TOTT

TOTT ÅKE HINDRICSSON, *Herre* til Ekholmsund, Siundeby, Liuxala m. m. *Svea Rikes Råd* och Fält-Marskalk. Föddes i Nyland på Gerckenås Gård 1597. I Upsala studerade han, och lärer under denna tiden varit en nog vidlyftig Pilt. *In plateis discurrebat stricto gladio* — låses på et ställe om honom. Så snart han lämnade Academien, trädde han i krigs-tjenst, tjente sig up genom flera grader, så i det Polska som Tyska kriget, visade prof af et behjertadt upförande, blef omsider Riddare, Riks-Råd och Fält-Marskalk. När hans Son uphögdes i Grefve-stånd, åberopades Fadrens *ansenliga, tappra, vittra och märkeliga tjenster* —. Han var Dotter-Son af Kon. ERIC den XIV, och på Fäderneт härstammade han ifrån en urgammal Slägt. Om anorna varit så gamle, som en Adelsman vålment velat påstå, kan likvål tviflas. Denne, för at göra sin Cour hos Totte-Slägten, utgaf en *Per Tott* såsom Stam-Fader, om hvilken *Virgilius* redan skrifvit:

Per varios casus PER TOT *discrimina rerum*
Tendimus in Latium. —

Riks-Rådet Åke Tott dödde 1598 på sin Gård Lafvilla i Euraåminne Sokn, och hade til Husfru, f. g. *Sigrid Bielke*, a. g. —

(Se *v. Stiernmans* Geneal. Matr. — Nytt Förråd, I Stycket. —)

TOTT CLAES, *Grefve* til Carleborg, *Herre* til Ekholmſund, m. m. *Svea Rikes Råd.* Son af Riks-Rådet och Fält-Marſkalken *Åke Hindricsſon Tott*, med des förra Fru *Sigrid Bielke*, och född 1616. Blef 1653 Öfver-Kammarherre, och ſ. å. Rikſens Råd, ſamt Capitaine-Major af Lif-Gardet. Grefve 1652, med förläning af flera Byar i Öſterbottn och Nya Karleby Sokn. Cancellie-Råd och Riks-Stallmäſtare 1654. General-Lieutenant 1656, och 1664 Öfver-Ståthållare i Stockholm, då honom vardt anbefalt, at i Stockholm låta upſätta en Statue, på hvilken måtte upſlås de utkommande Kongl. Placater och Förordningar, gemene man til efterrättelſe. Öfver-Ståthållare-Åmbetet föreſtod han helt kort, vardt 1665 Fält-Marſkalk, ſ. å. General-Gouverneur i Lifland, 1666 befullmägtigad at föra Direction öfver Arméen i Eſt- Lif- och Ingermanland, och 1672 Ambaſſadeur Extraordinaire til Frankrike, uti hvilken värdighet han år 1673 öpnade et Freds-Möte i Tyſka Riks-Staden Cöln, där de vid denna tiden krigande Magters Sändebud voro förſamlade. Under denna Ambaſſaden dödde han i Paris 1674.

Barnlös, var han den ſiſte af ſin Ätt på Svärds-linien. Flera ojäfaktiga bevis äro af denna Herrens djupa inſigter och ſtora förfarenhet i Stats-ärender. Uti Fortification ägde han ock mycken kundſkap. Hos Drotning CHRI-

STI-

STINA var han fårdeles väl anskrifven. *Arkenboltz* uti sina *Memoires de la Reine* CHRISTINE berättar, at Drottningen hade i sinnet, uphöja Totten på Svenska Thronen, sedan Hon börjat fatta missnag för CARL GUSTAF. At bana honom våg til Kronan, ville Hon gifva Totten Hertige-Namn, och för at dölja ändamålet hårmed, skulle ockſå Grefvarne A. Oxenstierna och P. Brahe med denna titel hedras.

Gift med Grefvinnan *Anna Margaretha Oxenstierna*, Dotter af Riks-Cancelleren Gref *Eric Oxenstierna.*

(Se Geneal. Matr. — Höfd. Minnet. — Handl. til Kon. CARL den XI:s Historia, 4 Samlingen, 23 Stycket. —)

TRIEVALD MÅRTEN, *Capitaine-Mechanicus* vid Fortification. En Broder til Hollstenska Stats-Rådet *Samuel Trievald*, och född i Stockholm år 1691. Sattes tidigt i Tyska Scholan i Stockholm, och ifrån Boken slog han sig til handel, som likvål icke fårdeles för honom ville lyckas. Han gjorde en resa til Ångland uti ytterligare Handels-speculationer, men honom mötte nya svårigheter. Ingenstädes kunde han komma an. Inga penningar kunde han vinna. Handelen måtte han således aldeles öfvergifva. I högsta trångmål stadd, beslutar han at med et Skepp gå til aflägsnaste orter i verlden. Men han vinner i

T 2 det

det ſamma bekantſkap uti den i London varande Holſtenſke Miniſterns Baron Fabritii hus. Hos denne ädelmodige Mannen, får han all ting fritt, och äfven den förmån, at gå honom tilhanda uti des angelägenheter och vigtiga brefväxling. Denna lycka banade honom vägen til flera bekantſkaper med de förnämſta perſoner innom Londons Stad. Änteligen kommer han på den ſig vida rörande Handelsmannen Rodleys Contoir i London. Länge var han ej här förän han fick ſtyrſlen vid ſamma Mans Stenkols-Grufvor i Neucaſtel, där han ſåg för ſig öpnadt et fullkomligt tilfälle at underrätta ſig om den vid ſamma Grufvor brukeliga Eld-Machinen. Detta nya verktyget behagade Trievald ſå mycket mera, ſom han, under ſit viſtande i London, lärt känna Desagulier, hvilken där hölt ſina föreläsningar öfver Naturkunnigheten, och äfven hade förvärfvat ſig den djupſinnige Neutons förtroende. I Paris hade han ock, ſom haſtigaſt, ſkaffat ſig några lärda vänner. Nu ſtannade hans luſt i ſynnerhet vid Mechaniquen eller Häf-konſten, och de i naturen därmed förknippade vetenſkaper. Dag och natt ſtuderade han. Han vände icke igen, för än han var i ſtånd at förbättra det Eld-verktyg, hvarom han i förſtone var aldeles okunnig. Sjelfva Ängland måtte nu köpa åt honom redſkap och til naturens utrönande tjenliga verktyg, hvarmed han reſer til Skottland, och blir den förſte i Edenburg, ſom

ſom med allas nöje föredrager den ej på giſsningar men på ſäkra rön grundade Natur-låran. Efter 10 års viſtande i Ångland, vånde han 1726 åter hem til Fåderneslandet. Straxt efter hemkomſten, bygde han et Eldverk eller Håf-tyg. Började ock hår at låſa öfver Naturkunnigheten, med allahanda Röns anſtållande. Han hade hårvid den hugnaden, at ej allenaſt ſe ungdomen, utan äfven gamle och Rikſens hederligaſte Män, ſåſom ſina Åhörare, på Riddarhuſet. Hårtil kom åfven Konungens nåd, och ſamtelige Rikſens Stånders benågenhet, i en årlig gåfva af 600 Dal. S:mt, tillika med Titel af Director Mechanicus. Vid Vedvågs och Qvarnbacka Jårn- och Stål-verk, ſyſſelſatte han ſig vidare med Jårn-förådlingen. Denna hans arbetſamhet ſkaffade honom Fullmagt ſåſom Capitaine-Mechanicus vid Fortificationen. I denna ſyſſla inråttade han åtſkilliga til naturens utrönande tjenliga verktyg, hvilka ånnu uti Kongl. Svenſka Vetenſkaps-Academien förvaras, och i detta Samfund vardt han äfven en af de förſta Medlemmar. Lunds Academie förvarar ock minnes-mårken af des klyftiga påfund. Hans verkſama ſnille ſtråckte ſig åfven til den konſtens uphjelpande, at *kunna lefva under vatnet.* Härom ſkref han en *Tractat*, ſom 2 gånger uplades. Om *Norrſkenet* ſkref han ock. En Våderväxlings-Machine påfant han, hvarmed den oſunda luft, ſom i de ſtora Skepp och Fartyg under däcken gårna ſamlar

ſig,

ſig, kan utdrifvas. För detta påfund blef han belönt både af Sveriges och Frankrikes Konung. Jordens framdrägt, och flera utländſka våxters trefnad i vår luft, fyſſelſatte åfven des omtanka.

En Man med et ſådant ſnille kunde ej annat ån vinna allmån kårlek. 1729 kallades han til Medlem af Societas Literaria & Scientiarum i Upſala, och uptogs åfven uti den Ångelſka Lårdoms-Societeten. Sina *Förelåsningar i Naturkunnigheten*, låt han af trycket utgå 1735 och 1736 i 2 Delar. En haſtig död bortryckte honom 1747.

Uti ſina giften ägde han f. g. *Anna Margaretha Brandt*, a. g. Fru *Eliſabeth Worſter*. Utom hans redan nåmnde utgifne arbeten, får man hånviſa Låſaren, för at ſamla ånnu ytterligare af des mogna kundſkaper, ſå til *Kongl. Svenſka Vet. Academiens Handlingar* för åren 1739, 1740, — 1747, ſom til flera *utlåndſka*, ſårdeles *Ångelſka* och *Franſka Lårdoms-Skrifter.*

Capitaine Trievald år in 4:o af *Geringius* graverad.

(Se Åminnelſe-Talet, hållit för Kongl. Sv. Vet. Acad. af Prof. *Laurel*, tr. i Stockh. 1748. —)

TRIEVALD SAMUEL, *Hollſtenſkt Stats-Råd.* Föddes i Stockholm 1688, af Fadren *Mårten Trievald*, en redelig Borgare och Handt-

Handtverksman därstädes, och Modren *Brigitta Nooth.* Han nyttjade så väl den skickliga Tyska Rectoren Stenmeyers handledning, at han på sit 15 år kunde, utan anförare, begifva sig til Academien i Upsala. Där utbad han sig den vittre Prof. Doct. Eric Benzelii omvårdnad och upsigt, såsom en säker anvisning til värda vetenskaper. 1705 sattes han til Ledare för en ung Gref Stenbock. Denne Ådlingen var enda Sonen af Gref Eric Stenbock, och af den i lärda verlden berömda Grefvinnan Johanna Eleonora De la Gardie, af hvilkens Böcker, samtal och rena smak i Vetenskaper, Trievald altid tilstod sig hafva haft mera nytta, än af något in- eller utrikes Universitet. 1707 blef han til Extraord. i Riksens Archivo antagen, hvarest han til 1710 upvaktade. Det var då, som han begynte sätta foten på främmande botn. Först tilbragte han några månader vid Universitetet i Königsberg, sedan reste han til Berlinska Hofvet, där han trodde sig finna så mycket mer at betrakta och lära, som det Landets förste Konung nyligen af sina Undersåtare förvärfvat sig namn af *den Preusiske Salomon.* Därifrån begaf han sig til Hannover, och rönte mycken nåd, af Änke-Hertiginnan, Konung GEORG den I:s Fru Moder. Resan fortsattes vidare til Holland, och därifrån til England. Efter fullbordade utländska resor, förordnades han 1713 til Gouvernements-Secreterare af Hertigdömerne Bremen och Verden,

ſom ännu ſtyrdes af den bekante Gref Vellingk. Konung CARL den XII var ſå nögd med Trievalds upförande och ſkicklighet, at han, vid ſin ankomſt til Stralſund, icke allenaſt förökte hans vilkor, utan gaf honom äfven ſin Kongl. förſäkran, at hugnas med det förſta lediga Regerings-Råds-ſtälle. Krigs-olyckorna hindrade verkſtälligheten af Monarchens eljeſt oryggeliga löften. Hans Maj:t benådade honom i ſtället med Regiſtrators Fullmagt vid Utrikes Expeditionen. Konga-nåden hade ſäkerligen icke därvid ſtannat, men döden kom emellan. Icke förän 1719, hinte Trievald at tilträda ſin tjenſt. Ifrån den tiden blef hans penna och oförtrutna flit, i de hemligaſte Riksvårdande ärender, brukad. I anſeende til märkeliga förtjenſter, vardt han ſedan, 1720, med Fullmagt ihogkommen, ſåſom förſte Legations-Secreterare vid den då beſlutne Brunsvikſka Congreſſen, och kort efter upförd på förſlag til Kongl. Secreterare vid Utrikes Expeditionen. Congreſſen aflopp fruktlöſt, och Trievald återkom til Sverige, då han, ſom förr, vid Secreterare-ſysſlan af utrikes ärender vardt brukad. Adlades 1723.

Nu inföll den nog bekanta Ryſka alliancen och de granlaga conferencer med Gref von Baſſevitz, angående närmare förklaring öfver efterträdandet til Svenſka Thronen. Vid deſſa underhandlingar, hölt Trievald enſam Protocollet, och det utan ringaſte vedergällning. Ändteligen fants för nödigt, at Hertigen af Holl-

Hollſtein-Gottorp borde hafva en ſtåndig Betjent i Sverige, før at bevaka des angelågenheter. Dårtil blef vål General Reichel utnåmd; men ſom han behøfde bitråde af en Svenſk Man, bragtes ſaken dårhån, efter flera hvälfningar och många betånkeligheter, at Trievald gick i Hollſtenſk tjenſt. Han emottog Hertigens Fullmagt af d. 12 Nov. 1725, at vara Hof-Råd vid Geſantſkapet i Sverige. De politiſke ſtållningarne åndrades på et ſätt, ſom Hiſtorien nårmare kan updaga, och Hans Kongl. Høghet, ſom nu var i Petersburg, vardt anmodad, at ifrån Sverige kalla ſitt Hof-Råd. En Lag gjordes åfven vid detta tilfålle, at ingen infødd Svenſk ſkulle hådanefter, vid ſtraff af landt-førvisning, få låta bruka ſig i en fråmmande Herres tjenſt. Trievald fick ſå ſit *Conſilium abeundi* i børjan af år 1728, och lämnade med blødande hjerta et Fädernesland, dår han førtjent en båttre beløning. Vid ſin ankomſt til Holſten, rønte han många prof af Hans Kongl. Høghets Nåd, och emottog Legations-Råds Fullmagt, ſamt utnåmdes ſedermera, at hos Hans Durchleuchtighet Prins August, ſåſom Ledare, vara i Juſtitiæ-Rådet Margrafs ſtålle. 1732 anførtroddes honom Juſtitiæ-Råds Åmbetet, och år 1738 beløntes han med Fullmagt af verkelig Stats-Råd.

År 1739 dødde hans Herre. Kort efter måſte han ockſå ſakna den unge Prinſen Carl Petter Ulric, ſom ſattes til Kåjſerlig Høg-

het och Thronföljare i Ryſsland. Detta ſked-de midt under Ryſka Rikets krig med Sverige. Trievald hvarken ville eller kunde följa ſin kära Prins til Petersburg. Sorg och fruktan intog då hans ſinne. Hans lifskrafter aftogo dageligen, och han var ganſka nöjd, at i Aug. månad 1742 få taga afſked ifrån en nog orolig och vidrig verld, ſedan han med dygd och ära fullkomnat ſit emot 55 åra lifs-mål. Hans Vän och Landsman, Baron v. Mardefeldt, beſörgde om hans anſtändiga begrafning. Sedan hans döda kropp i några dagar blifvit viſt på et Caſtrum Doloris i hans hus, blef han, under alla klockors ljud, förd från Kiel til Bordisholm, för at hvila hos det vördade Stoftet af en Prins, ſom han i 14 års tid, med möda, motgång och underdånig nit, tjent hade.

Stats-Rådet Trievald ſåg hurtig och behaglig ut. Han ägde, hvad man kallar hjerta och vett. En ren Himla-Lära verkſtälte han med fromhet. En ſtor hatare af olanning och ilgrepp. Konſten at tiga ägde han i fullkomlighet. Stor älſkare af Böcker, i hvilka han var ſå bevandrad, at en ſtor Stats-Miniſter plågade kalla honom *ſit lefvande Bibliotheque.* Han hade öfver 5000 volumer, dem han måſtadels genomläſt. Han talade och ſkref i fullkomlighet nio Språk. Med en ſtor gåfva af Poëſie, prydde han ſin lärdom. I yngre åren öfvade han dock blott denna vitterlek. Sådant ſom infallet kom på papperet, ſådant lämnade

han

han det måstadels orördt, gifvandes sig aldrig tid at utarbeta sina verser. De voro likvål så lyckliga, at Kon. CARL ej allenast fant nöje at låsa dem, utan ock med en nåde-skånk dem belönte. I all slags styl förde han en både lekande och alfvarsam penna. Altid så lefvande, at han, efter en hög Förmans utsago, *ofta fattade mer ihop på en timma, ån en annan på et dygn.* Af Kongl. Sv. Vet. Academien, och af Neder-Saxiske fruktbringande Sällskapet var han en Ledamot. Dödde ogift.

Han har af trycket utgifvit: *En Fransysk Version af tvänne politiska Skrifter, på Ängelskan författade af Gr. C. Gyllenborg,* hvilkas Titlar igenfinnas uti *Stiernmans Cent. Prima Anonymorum ex Scriptoribus gentis Svio-Götb.* p. 40 & 43. — *Diverse Svenska Poësier.* — *Tyska Dikter, införde uti Weichmans Poësie der Nieder-Sachsen,* tr. i Hamburg 1723, *och uti den Tyske Poëten Brockes Verk.* — *Rön, uti Kongl. Sv. Vet. Acad. Handlingar.* —

(Se Åm. Talet, hållit för Kongl. Sv. Vet. Acad. af *O. Dalin*, och tr. i Stockh. 1743.)

TROILIUS SAMUEL, *Theol. Doctor* och *Svea Rikes Årke-Biskop.* Föddes 1706 uti Stora Skedvi Prästegård i Dalarne. Fadren var Prosten och Kyrkoherden dårstädes Magister *Olaus Troilius*, och Modren Fru *Helena* *Gan-*

Gangia, den förre Soneſon och den ſenare Dotters Dotterdotter af den på ſin tid mycket vördade Lekſands Kyrkoherden och hela Öſterdals Proſten, Måſter *Uno Troilius*, och *Margaretha Zebrozynthia Burea*, *Stor-Moder* i Dalom kallad. Pilten ſattes förſt i Soknens Schola, at där med de andra Förſamlingens barn fatta förſta grunderna i läſande och Chriſtendomen. Någon tid åtog ſig Fadren ſjelf ſin Sons undervisning, men valde för honom ſedan ſkicklige Lärmäſtare. År 1724 var han fullmogen, at utan enſkilt handledare ſläppas för ſig ſjelf. På egen hand kom han då til Upſala, och fortſatte ſina ſtudier under då varande Profeſſorernes, Joan Steuchii och And. Winboms, nogaſte tilſyn, råd och undervisning. Cancellie-Råder Roſenadler, ſom nu bodde i Stockholm, valde honom 1727 til Ledare för ſina tvänne Söner, och uti denna Lärde Mannens hus, viſtades Troilius i 2 år, ej utan ſtörſta nytta för ſig ſjelf. 1729 reſte han åter til Academien, där underſtödd, ſå väl med dubbelt Kongl. Stipendium, ſom igenom förnäma Diſciplars enſkilta Information. År 1732 utgaf han i Upſala en väl ſammanſkrifven Diſputation *de Magnetismo morum naturali*, hvilken han med ſå beſynnerlig färdighet förſvarade, at han utan någon ſin egen anſökning, och utan vidare äſkadt prof, af Philoſophiſka Faculteten, til Magiſter-Docens uti Eloquentien och Grekiſkan, 1734 utnämdes. Ehuru Magiſter

Tro-

Troilius bordt vänta en snar och förtjent befordran vid Academien, vände han dock sina tankar på Stockholm och Prästa-Ämbetet. På undfången kallelse af Riks-Rådet Gr. Thure Bielke, lät han sig 1736 präst-viga af sin Företrädare Biskopen i Vesterås Dr. And. Kalsenius, och snart känd för sina förträffeliga prediko-gåfvor, århölt han vid slutet af s. å. Nådig Fullmagt på Extra-Ord. Predikant-Sysslan vid Kongl. Lifdrabant-Corpsen, hvarefter Ord. Kongl. Hof-Predikants Fullmagt 1740 följde. Såsom yngste Ordinarie Hof-Predikant, anbefaltes honom i nåder 1748 at vara Deras Majestäters Bikte-Fader. S. å. vardt han af Församlingen i Carlscrona begärd til des Pastor och Amiralitets Superintendens, men Deras Majestäter förklarade vid detta tilfälle Sit Nådiga välbehag, at icke skilja honom så långt ifrån Sig. Jämte Kongl. Bikt- och Hof-Predikants-Sysslan, undfick han ännu detta år hög Fullmagt, at vara Kyrkoherde i Kongl. Riddarholms och Bromma Församlingar, samt följande år 1742 på Öfver-Hof-Predikants Ämbetet, hvilket sistnämde han intil Konung FREDRICHS död behölt, och flyttades 1745, efter inkommen kallelse, til Kyrkoherde-beställningen vid S:t Claræ och S:t Olofs Församlingar.

Såsom Kongl. Öfver-Hof-Predikant, öfverlämnades honom äfven i början af år 1748 den Prästerliga sysla, som åtfölja skulle de af Kongl. Majestät då i Riket förnyade eller instiktade höga

ga Riddar-Orden, och, til at utmärka denna nya wärdighet, at båra uti en gyldene kedja det detta Åmbete i nåder tillagda tecknet. Nu hade han på en gång flera vigtiga och arbets-dryga förrättningar: Herdavården vid twånne folkrika Församlingar, Prediko-syslan vid de Kongl. Orden, öfverinseendet öfver Kongl. Hof-Församlingen, Præsidium i Kongl. Hof-Consistorio; Bikten hos Konungen; och härtil lades nya: Deltagande uti Kongl. Upfostrings-Commission, Direction öfver det så kallade Drottninghuset, Fullmägtigskapet uti Riksens Stånders Banco, och under Pastoris primarii Dr. Bergii långvariga sjukdom samt påföljande död, Vice-Præsidium uti Stockholms Stads Consistorio, så mycket granlagare, som just, på denna tiden, det Zinzendorffiska svärmeriet med all magt begynte bryta ut i sjelfva Hufvudstaden. Så utmärkta förtjenster, så mångfaldigt arbete, belöntes 1751 med Kongl. Fullmagt på Vesterås Biskops-Åmbete. Men innan flyttningen dit skedde, skulle Biskop Troilius räkna en olycks-dag i Stockholm. Det var d. 8 Junii s. å. då en grufvelig wådeld öfvergeck S:t Claræ kyrka, med många hus altomkring, och däribland det genom hans försorg fullkomnade Fattighuset, samt Kyrkoherde-huset. Vid detta bedröfveliga tilfälle såg Biskop Troilius så wäl större delen af sit goda, som vackra Bibliotheque, och åtskilliga handskrefna lärda Samlingar, blifva til aska. Egna skaden gick honom dock mindre til sinnes,

nes, ån Herrans Tempels förstöring, til hvars uprättande han fördenskull igenom företråde andra dagen därefter hos Hans Majestät i sittande Råd, med underdånig ansökning om reparations-hielp, samt ansenliga utvårkade sammanskotter, det ärhölt, at på 14:de dagen efter elds-dagen, detta Guds Hus började resa sig ur gruset, och innan han til Vesterås flyttade, så vida bragtes, at han förhoppades snart få se den senare S:t Claræ kyrkas härlighet större ån den förras. Vid Kon. ADOLPH FREDRICHS Kröning, utnämdes han til Theol. Doctor, och var vid Doctoral-Promotion i Upsala d. 7 Jun. 1752 den förste. Uppå föregången kallelse af Upsala Stift och Consistorierna i Riket, vardt honom Årke-Biskops värdigheten 1758 i Nåder updragen. Vid flera Riksdagar var han sit Stånds Ledamot, och under 1760 års långa Riks-Möte, bar han tyngden af Talmanskapet i Pråste-Ståndet. S. å. kallades han at vara Medlem uti Kongl. Vet. Academien.

Naturens Herre hade hos Årke-Biskop Troilius nedlagt stora pund och lysande gåfvor. Med besynnerlig sinnes lätthet, kunde han fatta och med särdeles urskillnings-kraft skärskåda alla förekommande saker. Han hade dråpeliga Åmbets-Gåfvor. Uti hans af trycket utgifna *Predikningar* och *Tal*, hårskar en god smak, och man finner dem på et tydeligt och öfvertygande sätt djupsinnige, upväckande och upbyggelige. Med et oförskräckt hjerta, frambar han San-

Sanningen. Et uplyſt nit för Religionens enhet och renhet åtföljde alla hans Åmbets-förrättningar. Christendomens uphjelpande var en af hans hufvud-omſorger. Vedermåle däraf är Svenſka Kyrko-Pſalmbokens förbättring, ſom efter Öfverhetens befallning, på hans underdåniga föreſtällning, företogs. Han bar nit för Öfverhet, Lag och Foſterland. Ägde ſin Öfverhets beſynnerliga Nåd, och upvaktade, ſå vid Drottn. ULRICÆ ELEONORÆ ſom Kon. FREDRICHS döds-ſäng. Älſkare af ordning, hatare af all förſtällning, och fiende til ſlem vinning. Om han ſtundom var het at känna, ſå var han dock ſnar at förlåta oförrätter. Skämtſam med ſmak, talig och ſpråkſam. Ingen hatare af jordiſk luſt, men ockſå glömde han icke, hvad et godt ſamvets luſt och frögd är. Altid glad och munter. Hade en anſenlig kropsſtällning. Et häftigt ſlag, ſom af flera bräckligheter varit förebådadt, öfverföll honom d. 16 Jan. 1764, och ſläckte hans lifs-ljus efter några dagars förlopp, i des 58:de ålders år. Efter begrafningen, ſom med Lik-Predikan förrättades i Upſala Dom-Kyrka, af Kongl. Öfv. Hof-Pred. och Paſtor Prim. i Stockholm, *Dr. Jöran Schröder*, fördes Liket til Veſterås Domkyrka, och nedſattes under en bakom Altaret därſtädes upreſt prydelig Minnes-Vård. Uti 2:ne ljufva äktenſkap, det förra med J. *Anna Eliſabeth Angerſtein*, det ſenare med Fr. *Brita Eliſabeth Silfverſtolpe*, blef han en Fader för

många

många Barn. Konungens Nåd förlätte dem uti Adels-Stånd, med namnet *von Tröil*. Vi hafve hans bild in fol. och in 12:mo graverad.

Des tryckta skrifter äro: *Lyckönsknings-Tal, då Hans Kongl. Höghet*, ADOLPH FREDRIK, *första gången bivistade Guds-Tjensten på Kongl. Hofvet*, 1743. — *Lik-Pred. öfver Anna Marg. Falkenberg*, *m. m.* fol. 1744. — *Tal öfver Prins* GUSTAFS *Födelse* 1746. — *Lik-Pred. öfver Ärke-B. Jac. Benzelius*, tr. 1747. — *Pred. på första Ordens-Dagen*, tr. 1748. — *På Andra Ordens-Dagen*, tr. 1749. — *På tredje Ordens-Dagen*, tr. 1750. — *Lik-Pred. öfver Riks-Rådet Wilh. Ludv. Taube*, tr. 1750. — *Riks-Dags-Pred.* 1751. — *Lik-Pred. öfver Bergs-Rådet Jac. Tersmeden*, tr. 1752. — *Öfver Elisabeth Gangia*, tr. 1753. — *Gull-Bröllops-Tal*, tr. 1754. — *Lik-Pred. öfver Prosten i Fellingsbro Jac. Strangh*, 1757. — *Herda-Bref til Vesterås-Stift*, tr. 1758. — *Tal och Välsignelse til Prins* GUSTAF, tr. 1762. — *Lik-Pred. öfver Domprosten i Ups. Math. Asp*, tr. 1763. —

(Se Lik-Pred. med Personalier och Parentationer, tr. i Upsala, in fol. — Åm. Talet hållet för Kongl. Vet. Acad. af då varande Biskopen i Åbo Dr. C. Fr. *Mennander*, tr. 1765. — Dr. *Strickers* Homil. Bibliotheque. —)

TUNGEL NILS, *Hof-Canceller* och *Secret-Råd*. Var född 159- och Son af *Nils*

Larsson, Kon. CARL den IX:s Räntemästare och Inspector öfver alla Tullarne, med *Elsa Möö*. Efter at hafva varit Referendarius i Kongl. Hof-Cancelliet, och Häradshöfdinge öfver Daga-Hårad, vardt han 1630 Kongl. Secreterare, samt tillika Häradshöfdinge öfver Kåkinds-Härad. Adlades 1637, och kallade sig förut *Nils Nilsson*. Blef 1651 Hof-Canceller, Secret-Råd och Custos af det Kongl. större och mindre Sigillet, ifrån hvilka Åmbeten han 1661 dimitterades. Han utnämdes några år därefter, at gå til Brabant, för at upköpa åtskilliga Publique Handlingar, hvilka Kon. CHRISTIERN II fört med sig utur Sverige. Åtnjöt Drottning CHRISTINAS stora Nåd och frikostighet. Honom bär, utom annat, den Inscription vittnesbörd, som han låt sätta öfver sit hus i Stockholm:

Regina, Arctois quæ gentibus imperat, hisce
Ædibus & fundum & cuprea tecta dedit.
Testatur saxo Nicolaus Tungel *in isto,*
Ne sua posteritas dememinisse queat.

En olofig kärleks-handel med Elisabeth Cygnæa ådrog honom den ledsamheten, at han, efter laga dom af d. 1 Apr. 1661, måste böta til St. Catharinæ Kyrka i Stockholm, 2000 Riksdaler. Dog 166— Gift f. g. med *Catharina Carlsdotter*, a. g. med *Anna Sneckenfelt.*

En äldre Broder, *Lars Tungel*, adlad 1631, hade studerat och disputerat i Jena och Strasburg, reste hela 23 åren, länge åtföljt Kon.

Kon. GUSTAF ADOLPH, varit twänne gångor Ambassadeur til Frankrike, och sist Resident vid Chur-Saxiska Hofvet, når han i Dresden, af en hårjande pestilentia 1633 angripen, betalte naturen sin skuld.

(Se *v. Stiernmans* Matr. p. 294. — Ejusd. Höfd. Minne, p. 112. — Florerande Stockh, p. m. 137. —)

TÖRNFLYCHT OLOF, *Handels-Borgmåstare* i Stockholm och *Commerce-Råd.* Son af Politie-Borgmåstaren i Stockholm *Hans Olofsson Törne* med *Christina Hising*, och född i Köpings Stad 1640. Hans håg föll tidigt på handelen, och för at vinna håruti grundelig kundskap, ville han änteligen besöka främmande Länder, särdeles det af handel florerande Holland och Ängland. Så snart han hemkom, begynte han röra sig i sit ämne. Något hade han förvärft, men ingen ting årft. Det han vunnit, använde han under träget arbetande så, at han omsider var Redare uti 73 skepp. Detta låter väl otroligt för den tiden; men det är at märka, at han ock var den samme, som bragte skepsbyggeriet i Sverige på nya fötter, och skaffade därigenom Riket mycket gagn, mången hungrig mat och mången lätting syssla. Ju mera han arbetade, ju mera han vant; men han var för vettig at icke se, och för årlig at icke vilja, det ju flere af hans Landsmän skulle, genom en vidsträktare handels-

rörelse, kunna gagna både Riket och sig sjelfva. Han upmuntrade således så många han kunde til handel, hjelpande dem både med sin credit och penningar. Han låt i Stockholm upbygga stora och zirliga Magazins samt andra publique hus, hvilket förmodeligen skedde *efter beting*, eller som der nu vanligen kallas, genom Entreprenade. 1683 vardt han Rådman i Stockholm, och 1694 blef han Handels-Borgmästare, i hvilken beställning Kon. Carl den XI, som så väl förstod sig på Finance-Wärk och hushållning, benådade honom 1698 med Adelig Sköld, då hans förra namn *Törne* vardt ändradt til *Törnflycht.* Åren 1682 och 1693 var han Riksdags-Fullmägtig. Vid det bekanta Tjäru-Compagniet, som arrenderade af Kronan all Rikets Tjära och Beck, och den på utrikes orter försålde, förde han directionen i samfälte 8 Contracts-År, och hölt det samma genom betydeliga penninge-förskotter i behörig gång. Äfven anförtroddes honom, tillika med några flera i handelen kunnoge Män, af Kon. Carl den XI, at undersöka och utreda de skador och våldsamheter, som Kaprarne under örlogs-tiden imellan Frankrike och de Allierade, hade tilfogat de Svenska skeppen, genom hvilken undersökning och urskillning, ifrån åtskilliga parter, ansenlige penninge-summor til Kronan inflöto. På begäran erhölt han 1705 afsked ifrån sin Borgmästare-Sysla, men åtnjöt 1710 den Nåden, at han fick Commerce-Råds Caractere och

och heder. Åndteligen kom döden 1713 och fatte fifta målet för hans få gagneliga fom hederliga lefnads-lopp. Liket begrofs i Stockholms Storkyrka, men fördes fedan til Öfmo Kyrka i Södermanland. Han var gift med *Margaretha Anderfin*. Konunga-Nåden och förtjenften följde hans Barn efter hans död, hvilka federmera uphöjdes til Grefve-Stånd och beklådde de högfta tjenfter i Riket.

(Se *v. Stiernmans* Matr. p. 989 2 T. — Utdrag af Com. R. *O. Törnflychts* Lefverne, tr. i Stockh. 1765 in 4:o. —)

TÖRNFLYCHT MICHAEL, *Grefve* och *Öfver-Ståthållare* i Stockholm. Son af Commerce-Rådet *Olof Hansfon Törnflycht* med *Margaretha Anderfin*, och föddes i Stockholm 1682. Efter tidfens fmak, fkulle han föka fin upkomft och lycka i Krigs-våfendet. Han var Ryttmåftare, når han 1706 flog et partie Saxare vid Leipzig och inlade dårmed mycken Krigs-Heder. Råknades ibland de Svenfka fångarne vid Pultava 1709. Ifrån Öfverfte-Lieutenant, blef han 1717 Öfverfte för Kongl. Lif-Gardet, och följde Kon CARL 1718 åt Norrige. 1719 vardt han Gen. Major och utnämdes f. å. til Öfver-Kammarherre. Blef 1727 Landshöfdinge i Södermanland, 1731 Grefve, och 1732 Öfver-Ståthållare uti Stockholm. Med Grefvinnan *Magdalena Levenhaupt* var han gift, men död-

dödde barnlös på sit Gods Hesslebyholm d. 20 Aug. 1738.

(Se *v. Stiernmans* Höfd. Minne, p. 65. — Kon. CARL den XI:s Hist. af Dr. *Norberg.* —)

TÖRNFLYCHT OLOF, *Grefve* til Nynäs m. m. *Svea Rikes-Råd* och *Upf. Acad. Canceller.* Föddes i Stockh. 1680, af Föräldrarne, då varande Handelsmannen *Olof Hansf. Törne*, sedan *Törnflycht* kallad, och *Marg. Andersin.* Under sina 10 års utrikes resor och sit vistande i Italien, blef han 1701 *Nobilis Patricius Romanus*, *Comes Lateranensis*, *nec non Eques auratus auratæ militiæ et aurei calcaris*, och 1703 fick han Kon. CARL den XII:s Fullmagt at vara Vice-Ceremonie-Måstare vid Kongl. Hofvet. Konung FREDRIC WILHELM i Preusen benådade honom 1705, under det han var i Berlin, med Riddare-Orden *de la Generosité.* 1709 vardt han Kammar-Junker hos Hertig CARL FREDRIC af Hollstein, och förordnades 1712 til Ceremonie-Måstare. 1718 sattes han til Landshöfdinge öfver Kronobergs- och 1719 öfver Stockholms-Lån, och blef s. å. Friherre. Drottning ULRICA ELEONORA updrog honom 1720 inseende och direction öfver Hennes Majestäts enskilta Slott och Kongs-Gårdar, hvilken förvaltning han til år 1727 innehade. Af Riksens Stånder anförtroddes Frih. Törnflycht Præsidium i Re-

i Reductions- och Liquidations-Commission. 1727 blef han Riks-Råd. 1731 Grefve och 1737 Upsala Acad. Canceller. På sit Gods Erstavik afled han 1737, och begrofs uti Ösmo Kyrka.

Knöt ägta-band 1711, med Grefvinnan *Hedvig Posse.* Drottning HEDVIG ELEONORA gjorde deras Bröllop i Salberget. Denna Grefveliga Åtten gick ut 1767 med Sonen Riks-Rådet Gouverneuren för de Kongl. Arf-Prinsarne samt R. och Com. af K. M. O. Gr. *Carl Fredric Törnflycht*, gift med Grefvinnan *Brita Christina Sparre*, Kongl. Hof-Mästarinna.

Uti fol. är Gr. O. Törnflychts Portrait af Geringius graveradt.

(Se *v. Stiernmans* Höfd. Minne p. 343. — Polit. Mercurius 6 D. p. 655. —)

U.

UBECHEL MATTHIAS OTTO, *Theol. Doctor* och *Domprost* i Götheborg. I Volgast föddes han 1708. Hans Fader Mag. *Henr. Ubechel* var då Rector vid Scholan därstädes, sedan Professor i Österländska Språken vid Gymnasium i Stettin, och hans Moder, Fru *Justina Elisab. Grass*, hvars Fader varit Geheime-Råd. På femte året miste han sin Fader, på det sjunde sin Moder, just under Stettinska

belägringen, och hade sedan hvarken Slägtingar eller hjelpare, innan Regerings-Rådet von Olthoff, som varit hans Faders vän, tog honom i sit hus och bröd. Efter någon tid förlorade han ock denna välgöraren, och nödgades då, af den tryckande fattigdomen, at begifva sig i handtverk. På 15 året kom han i lära hos en Gullsmed, men lusten at läsa följde honom så, at han beslöt, om möjeligit vore, öfvergifva verkstaden. En gång då han skulle hämta kol, fick hans Mästare höra, huru innerligen han i sin enslighet bad Gud om utväg, at få tjena i Läro-Ämbetet. Detta bevekte Mästaren at skaffa honom in i Stettinska Pædagogio, där han njöt undervisning och uppehälle, och lade sådan grund i Studier, at han en tid därefter kunde offenteligen hålla et Tal til Konungen af Preusen, hvilket med Konungens stora nöje afhördes. På 18 året kom han til Academien i Greifswald, där han i 4 år studerade, och äfven både disputerade och orerade. Til Medhjelpare vid Tyska Församlingen i Malmö kallad, predikade han Aftonsångarne i 2 år, men gick miste om sysslan genom lottkastning. Öfversten, sedermera Riks-Rådet Baron Adlerfeldt, gaf honom sin kallelse til Bataillons-Predikant vid Garnisons Regementet i Malmö, hvarpå Fullmagt 1732 erhölts. 1739 commenderades han med Regementet til Finland, och fick sin post på Nyslott, under då varande Öfverste-Lieutenantens Ruthensparres befäl. Året efter
blef

blef han Regements-Paſtor vid Willebrandtſka Regementet, och commenderad til Willmanſtrand. Här kallades han til Kyrkoherde-ſysſlan vid Tyſka Förſamlingen i Viborg, af den Stadens Magiſtrat, med löfte om anſenliga inkomſter; men på Riks-Rådet Adlerfeldts tilſtyrkan afſlog han kallelſen. Efter nederlaget vid Villmanſtrand, måſte hans huſtru och barn fly til ſkogs, och han, tredje dagen efter, lämna all ſin egendom i ſticket, rädda ſig på en gammal båt, och ſedan inemot 5 veckors tid, uti hunger och elände, uppehålla ſig i ödemarker, hvarunder han, af okunnighet om vägarne, ſå när hade råkat i fiendens händer. Då han kom igen til Arméen, matt och utblottad, måſte han inlöſa ſina egna böcker af Ryſka Soldater; och ſom briſt var på Präſter, föreſtod han Galer-Flottan, Dal-Regementet, Veſterbottningarne, och reſten af Villebrandſka Regementet. Hans lyckliga ſnille gjorde, at han, ſom redan predikade på Svenſka och Tyſka, ockſå lärde ſig Finſka Språket, ſå at han ofta med ſit Ämbete betjente Finſka Soldater. 1742 ſattes han af Generalen Gr. Levenhaupt til Fält-Proſt, hvaruti han af Konungen ſtadfäſtades. Efter krigets ſlut måſte han vänta på befordran någon tid i Stockholm, och tillika beſörja ſin Familles uppehälle, ſom til Calmar flyktat. Uti ſtörſta fattigdom blef han undſatt af en obekant välgärningsman med 300 Dal. K:mt, ſom i bref honom tilſändes. Kort efter kallades han til

Tyſka Kyrkan i Götheborg, och den Svenſka i Chriſtianſtad, på en gång. Det förra emottog han, och blef där i 14 år. Hade emedlertid en gång kallelſe at blifva Kyrkoherde i Stockholm vid S:t Nicolai Kyrka, en gång til Norrköping, och ſtod åtſkilliga reſor på förſlag til Landt-Paſtorater, men interdera lyckades. 1747 då han var utnämd til Præſes i et Präſtmöte, ſammanſkref han en Diſputation *om Herrans Nattvard:* men efter den var ſkrifven på philoſophiſka methoden, ſom för anſtötelig anſågs, blef diſputationen ej hållen. Icke heller kunde han förmås at ſammanſkrifva någon annan, ſedan denna, för ſättets ſkull och ej för ſaken, var ogillad. 1755 blef han Domproſt i Götheborg, och året efter Theol. Doctor vid Jubel-Feſten i Greifsvald. Ifrån denna tiden var han jämt ſjuklig, och 1759 tilſtötte en ſlagfluſs, ſom lade honom i grafven.

Gifte ſig 1732 med Jungfru *Sabina Marg. Laſſau.* En Tyſk Pred. af honom hållen i Götheborg 1744, nämnes uti Dr. Strickers Hom. Bibl. p. 184.

(Se Grafvård öfver Domproſt. Dr. *M. O. Ubechel*, upſatt af *Ol. A. Ekebom*, tr. i Götheb. 1760 in 4:o. — Sv. Mercurius för år 1760, Oct. Mån. p. 255. —)

UGGLA, CLAES JOHANSSON, *Friherre* til Afverſtad, *Herre* til Sund, Uggleberg, m. m. *Amiral* och *Amiralitets-Råd.* Född på Afverſtad i Värmeland, och Son af

Öf-

Öfversten för et Finskt Regemente, *Joh. Claesson Uggla*, med Fru *Margaretha Gyllenmårs*. Blef i yngre åren antagen til Page vid Drottn. CHRISTINAS Hof, erhållandes under samma tid nådigt tilstånd, at 1634 följa då varande Sändebudet, sedermera Riks-Rådet Frih. Eric Gyllenstierna til Varschau. År 1644, då krig yppades med Dannemark, var han såsom Volontaire på Flottan, som af Riks-Rådet Herr Claes Flemming commenderades. Efter slutad Fred med Dannemark, for han 1645 til Svenska Arméen i Tyskland, började krigs-tjensten som Musqueterare, och vid Tyska Freds-slutet, hade han tjent sig up til Fändrik vid Gen. Major Pajkels Regemente. Jämte flera affairer, commenderad uti belägringen af Prag 1648, vid hvilket tilfälle des tappra upförande förvårfvade honom Pfalts-Grefvens, sedermera Kon. CARL GUSTAFS besynnerliga nådiga tycke, hvarmedelst han, först til Pfalts-Grefvens Hof-Junkare, och kort efter, til Capitaine-Lieutenant vid förenämde Regemente förordnades. Då Regementet 1649 uti Vismar afdankades, uppehölt han sig där öfver Drottn. CHRISTINAS Kröning, började 1650 sin utrikes resa, och befordrades vid återkomsten til Capitaine af Kongl. Lif-Gardet. Under Kon. CARL den X:s årerika krig med Polen, jämte de däruti förefallande Actioner, var han ifrån början tjenstgörande, och utnämdes under det samma, til Major vid Lif-Gardet.

År

År 1657 blef han Major vid Amiralitetet, med befäl öfver en del af Rikets Örlogs-Flotta. Och som han ifrån ungdomen haft en särdeles böjelse för Sjö-väsendet; har han ock uti det med Dannemark då å nyo började krig, vid alla tilfällen där Flottan kunde visa sig, aflagt prof af mycken förfarenhet och manna-mod, hvaraf i synnerhet anmärkes, Sjö-slaget med Holländska Flottan uti Sundet d. 9. Nov. 1658. Til Amiral-Lieutenant befordrades han 1660, och emottog befallning, at ifrån Polen och Preussen öfverföra den Svenska därstående Arméen. Under det följande freds-lugnet, updrogs honom en resa til Lybeck, at där låta bygga skepp för Kronans räkning, uppehållandes sig på samma ort uti 3 års tid, samt utförde den anbefalta beställningen til Rikets verkeliga tjenst. Utnämdes 1670 til Amiral, straxt efter Kon. Carl den XI:s anträde til Regementet, til Amiralitets-Råd, och uphöjdes 1676 i Friherre-Stånd.

Då Svenska Flottan i Maji månad 1676 emot Dannemark utrustades, commenderade Frih. Uggla andra Escadern, under Riks-Rådet Frih. Lorents Creutz. At förbigå den olyckan som hände Amirals-Skeppet Stora Kronan, samt oenigheten Amiralerna emellan, anföres allenast såsom hithörande, at Am. Uggla vid det stora sjöslaget 1676 utan för Öland, emellan de Svenska och de combinerade Danska och Holländska Flottorna, var den förste, som med Skeppet

Svär-

Svärdet började träffningen. Och sedan de andra skeppen vid Stora Kronans ofärd tagit til flykten, fäktade han det oaktadt så länge, til des skeppet råkade i brand, och Amiralen med hela besättningen slutligen förlorades. Det berättas väl, at han, sedan skeppet blifvit redlöst, sjelf satt detsamma i brand, för at undgå gifva sig fången, hvilket är en gissning; men at Amiral Tromp, som commenderade de fiendteliga Flottorna, utlåtit sig, *at Uggla gjordt alt hvad en tapper Sjöman kunde göra*, är en sanning, som af Historien bestyrkes. Det kan således ej bestridas, at Amiral Uggla varit i sin tid en ibland Sveriges förfarnaste och tappraste Sjö-Officerare; men honom tillägges äfven förmätenhet och nog mycken ärelystnad. Han hade sin Konungs nåd, och det under en tid, då Konungen sjelf sökte förstöra det af vissa Rikets mägtiga Familier stadgade Aristocratiska våldet. At han altså följde Regentens tänkesätt, och ej altid förmådde visa de myndiga den vördnad, som de igenom börd och de ypperста Rikets Ämbetens innehafvande sig tillvällade, faller ingen underligit, som anser des nit för Rikets tjenst, sammanlagd med et oegennyttigt och alfvarsamt upförande. At han åter ej tålde någon öfver sig af mindre genie och förfarenhet, däruti har han liknat flera både sam- och eftertida stora Män. Hans Bild är i koppar stucken af Fr. Akrel, in fol.

Des

Des Fru var *Christina Sparre* til Rossvik. Hon gifte sig sedan med Capitaine af Kongl. Lif-Gardet, sedermera Gen. Majoren Frih. Carl Gustaf Roos. Om detta gifte berättas denna Anecdote: At som Kon. CARL den XI, då Amiral Uggla vid affeglingen med Flottan, af någon hemlig aning spådde sig det ödet, at aldrig mer komma tilbaka, lofvade, at vara en Far för hans Anka och Barn, i fall något dödeligt skulle honom träffa; så reste Konungen, då Han en gång var i Wårmeland, at hedra Änke-Friherrinnan med Sit höga besök, til Aversta, just vid den tiden då hon nyss blifvit med Roosen förlofvad, som då icke var mer än Corporal vid Wästgötha Cavallerie. Konungen på skämt förebrådde henne denna nya förbindelsen, emedan hon förut ägt en så hederlig Man och stor Amiral. *Ja, Eders Majestät*, skal då Frun hafva svarat, *jag sätter mera värde på en lefvande Corporal, än en död Amiral, och om denne, som jag hoppas gör sig värdig Eders Maj:ts nåd; så kan han bli General.* Detta gjorde så mycket, at hon vigdes vid Roosen såsom Capitaine af Gardet.

(Se Amiral *Ugglas* särskilt tryckte Lefvernes-Beskrifning, Stockh. 1777. — Assess. *Gjörwells* Biograph. Sv. Goth. I Stycket. — *E. Fernows* Beskrifning öfver Värmeland, III Afdel. p. 810. —)

UN-

UNGERN STERNBERG, MATH. ALEXANDER VON, *Friherre*, *Fält-Marſkalk*, *Öfverſte* för Kongl. Lif-Regementet, ſamt *Ridd.* och *Commend.* af *Kongl. Maj:ts Orden.* Född i Stockholm 1689, bördig af en urgammal Ått ifrån Böhmen, ſom, genom oändeliga grenar kringſpridd, uti förra Seculo hitkom til Sverige. Fadren Friherre *Nils von Ungern Sternberg*, General-Major och Öfverſte för Öſtgötha Infanterie, hade til Fru Friherrinnan *Chriſtina Beatrix Palbitzky.* I en tid då Krigs-faklan lyſte öfver hela Europa, kunde ynglingens håg omöjeligen långe bindas vid boken. På 15:de året kom han i Kronans tjenſt ſåſom Volontaire vid Kongl. Amiralitetet, och blef det följande året Archlie-Måſtare. 1706 gick han i Franſyſk tjenſt, vardt Fändrik vid Lenckens Regemente, och fick ſnart förſöka flera heta prof af Krigs-Metien. Efter den ſkarpa drabbningen vid Oudenarde, där Franſyſka Arméen blef ſlagen, måſte han räkna ſig ſjelf ibland Krigs-fångarnes ſtora antal. Efter fånga-byter gaf han ſig i Holländſk tjenſt, och aflade där ſit förſta tapperhets-prof under den blodiga ſlagtningen vid Malplaquet. 1709 kom han hem til Sverige, och vardt af Regeringen med den aktning anſedd, at honom lemnades val, antingen at få begära Compagnie vid Lif-Gardet, eller ock vid något Cavallerie. Emedlertid affärdades han ſtraxt til Skåne, at göra tjenſt vid Kongl. Rådet och Fält-Marſk.

Gref-

Grefve Stenbocks Armée, ehvar det kunde behöfvas. Han kom fram juſt lagom och väl til paſs, dagen förån ſlaget ſtod vid Helſingborg, då Gref Stenbock beordrade honom, at anföra et Compagnie af Gref Aſchenbergs Dragoner. År 1712 ärhölt han Compagnie vid Lif-Dragonerna, och ifrån början af Konung CARLS inbrott i Norrige, tjente han ſåſom Adjutant hos Kongl. Rådet och Fält-Marſkalken Gref C. G. Mörner, hvarvid äfven oftaſt hände, at Konungen ſjelf nyttjade honom, ej mindre vid correſpondencer under Cancelliets frånvaro, ån vid åtſkilliga vigtiga Expeditioners utförande, ſårdeles vid det tilfället då Konungen var i Chriſtiania. År 1719 undfick han Majors Fullmagt i Regementet.

Et nytt Tidehvarf kom för Sverige, och hade freds-lugnet med ſig i följe. Friherre Ungern öfverlemnade ſig då hel och hållen til ſit Fåderneslands invårtes kånnedom. Emedlertid flyttades han 1728 til Kongl. Lif-Regementet til håſt, där han förſt fick Majors, och ſedan 1731 Öfverſte-Lieutenants-functionen. Vid Riksdagarne lårde man mer och mer kånna hans ſkarpſinniga förſtånd, djupa eftertanka och patriotiſka nit. År 1741 commenderades han med en del af Lif-Regementet öfver åt Finland, då et nytt krig upkom emellan Sverige och Ryſsland, och då han året efter hemkom til det utlyſte Riks-mötet, ſatte Ridderſka-

ſkapet och Adelen Landt-Marſkalks-ſtafven uti hans hand. Sakernas allmänna ſtällning gjorde denna lyſande åran til en tung börda; och knapt framviſa ſednare Tide-böcker exempel på bedröfligare tilſtånd, på flera bekymmerſama omſtändigheter, än de, ſom vid denna Riksdag ſammanſtötte. Men Friherre von Ungern var ſit dryga värf vuxen, och det var på ſjelfva Midſommars-aftonen 1743, ſom han, på Rikſens Ständers vägnar, för förſta gången fick utropa Hertig Adolph Fredrich, ſåſom Sveriges Rikes utkorade Arf-Furſte. Efter ſlutad Riksdag emottog v. Ungern Öfverſte-Fullmagt af Kongl. Lif-Regementet, och, inom andra året därefter, 1745, lemnades ſamma Regemente värkeligen i des händer. Vid 1746 års Riks-Möte, anförtroddes honom andra gången Stafven. Han förde den med ſit Stånds fulla nöje, och reſte åter denna gången ifrån Stockholm 1747, med General-Lieutenants-Fullmagt af Cavalleriet. Vid de Kongl. Ordens förnyande 1748, blef Frih. von Ungern Commendeur af Svärds-Orden, och ſtraxt efter Riddare af Kongl. Seraphiner-Orden. Vid Kon. Adolph Fredrichs Kröning 1751, företrädde han hos Drotningen Riks-Stallmäſtare-Ämbetet, och 1752 följde han Konungen på Des Eriks-gata öfver åt Finland. År 1753 updrogs honom Fält-Marſkalks-Ämbetet, hvarefter han å nyo följde Konungen åt Skåne och Götheborg, ſom, vid Fäſtningarnas öfverſeende, och

Regementernas mönſtrande, behagade nyttja hans biträde.

Et nytt Krig utbraſt i Tyſka Riket 1756, och då Sverige öfverſkickade til Pommern en Armée af 16,000 man, lemnades öfverbefälet åt Fält-Marſkalken von Ungern. Han föreſtod ſit viktiga Åmbete under et godt förſtånd, med ſamteliga Herrarna af Generaliteter och med Soldaternas allmänna kärlek, til des hans ålder och af både fatiguer och bekymmer medtagna hälſa nödgade honom, at, år 1758, anhålla om lof, at få nedlägga ſin Commandoſtaf. Den emottogs då af Riks-Rådet och General-Gouverneuren Gref v. Roſen. Friherre von Ungern reſte hem til Sverige, och förbehölt ſig vid ſin hemkomſt, at alla des göromål, ſåſom Chef, de ſmärre med de ſtörre, måtte med nogaſte granſkning ſkårſkådas. Detta ſkedde på näſtföljande Riksdag, och underſökningen aflopp til Fält-Marſkalkens åra, med den tilläggning: „*at då han ville träda ur Rikets tjenſt, ſkulle han, i ſin återſtående lifstid, få behålla Generals-lönen.*" Ockſå förordnades han til General-Munſterherre öfver hela Svenſka Arméen; en heder, til hvilken få Herrar i ſednare tider hunnit.

Hans ſjäl ägde de egenſkaper, ſom utgöra en ſtor och berömlig Man. Han hade en reſlig och vacker krops-geſtalt. En jämn diæt och oſmak för alt öfverflöd underhölt hans kropp til ſiſta åldren vid en vig och lätt

ſtäll-

ſtällning. Des gång var ſtadig och hjelta-lik; och at ſe honom framför fronten af ſit Regemente, var at påminna ſig beſkrifningarne om de fordna Riddare, när de tågade in på tummel-platſen. Han hade en klar, en genomtrångande röſt och en ſärdeles tale-gåfva. Af vetenſkaper och lärdom var han en ſtor älſkare, hvarföre ock Kongl. Svenſka Vetenſkaps-Academien räknade ſig til heder, at äga honom til Medlem. En *Svenſk öfverſättning*, angående *Rid-konſten*, kallad *New-Caſtle*, är ifrån hans hand. Näſt före ſin död, ſom timade i början af år 1763, århölt han nådigt tilſtånd at få bortbyta ſit Regemente, hvarefter han inlade ſit Afſkeds-Memorial. Han beſtälte om ſit hus, tog et ömt afſked af de ſina och ſomnade i ſtillhet på ſin gård Åhs uti Södermanland, ſedan han, på 10 veckor nära, upnått en ålder af 74 år. Uti ſit ägtenſkap, lefde han de nögdaſte dagar, med Grefvinnan *Beata Sophia Mörner.*

(Se Åminnelſe-Talet hållit för Kongl. Vet. Academien af Landsh. och Ridd. *D. Tilas*, tr. i Stockh. 1766. —)

V.

VALLANT ANDERS, *Med. Doctor* och *Practicus* i Stockholm. Denne Mannen var väl Utlänning, men ſom han i Sverige blef

 adlad,

adlad, hår dödde, och desutom har haft nog besynnerliga lefnads-öden; så torde honom icke missunnas et rum uti denna Samling. Född i Amsterdam 1655, grundade han i denna Stadens Schola sina första studier, och lyste redan ibland Scholæ-Piltarne, såsom et litet Lårdomsljus. Likvål togs han ifrån Boken, och sattes på et Köpmans-Contoir. Sin håg för studier lemnade han dårföre icke, utan fullfölgde dem ståndigt på sina bistunder, och inpå sena nåtterna, vinläggande sig i synnerhet om Lagfarenheten, tils han, vid et tilfälle, vardt afrådd och förbuden, at någonsin låsa Cartesii Skrifter, då han just af nyfikenhet studerade dem, hvarunder hans lust leddes först på Philosophien, och sedermera på Medicinen. Efter någon tid skildes han ifrån Contoiret, tog då til födkrok, at, mot en viss proCent, indrifva Köpmänners skuldfordringar, men gick dock imellanåt i Lårda Mäns Collegier, sårdeles den bekanta Blasii. Men som honom fattades penningar til Böcker och Doctoral-Promotion, friade han til en förmögen Borgare-Dotter i Amsterdam. Med henne gifte han sig 1677, reste straxt s. å. til Utrecht, och blef dår Med. Doctor. Han hedrade sig så vid Examen, at man i Medicinska Faculteten sagt: *Veniant mille sicut ille.* Därpå gjorde han tjenst i Amsterdams Stads-Hospital; men som han annars ingen synnerlig practik fick, påtog han sig en resa til Stockholm, at hos en Holländsk Köpman utsöka en

en ſkuldfordran. Genom några här viſtande Landsmäns biträde, vant han bekantſkap och Medicinſk praktik, men rönte därjämte mycket motſtånd af Collegio Medico, hvarföre han ock 1682 for tilbaka til Holland. Med nog ringa praktik, tilbrakte han där twånne år, och man ville icke tro, at denne fordne Köpmans-Gäſſen ſkulle äga ſärdeles påliteliga kundſkaper uti Läkare-konſten. I harmen ſålde han bort ſin Huſtrus bod, köpte ſig ſådant kram igen, ſom han trodde ſkulle få god afſättning i Sverige, och kom ſå andra gången til Stockholm med hela ſit hushåll. På Packhuſet upſatte han ſin bod, delade med ſin Huſtru förſälgnings-beſväret, men practicerade mellanåt, ſå at man den ena ſtunden ſåg honom ſtå i bod, och den andra ſittande vid någon ſjukſäng, eller ſkrifvande Recepter. I Collegio Medico anmälte han ſig at blifva Ledamot, men fick til ſvar; *at han ſom Köpman intet hade där at göra.* Ockſå kom han icke därin, förrän Konungen 1685 gjorde Utſlag, at han, efter förutgången Examen practicum och befunnen ſkicklighet, genaſt ſkulle emottagas. När denna Examen var gjord, och han för Ledamot blifvit förklarad, ſlumpade han ſin öfriga krambod bort, och öfvergaf i det måſta handeln. Hans egenteliga göromål blef, at practicera Medicinen, och han tilvant ſig mycket förtroende, ſärdeles hos de främmande Miniſtrarne och de härvarande Utländningar. Han fick äfven den nå-

den, at underſtundom upvakta de Konglige. Hans dőds-år var 1704. Det ſkal hafva varit en ſpik i hans lik-kiſta, at Dr. Matthias Ribe, ſtraxt efter hemkomſten ifrån ſina reſor, blef Ånke-Drotningens Lif-Medicus, hvilket han alt főr håftigt főrtrutit. Han var mycket haſtig och ifrig til ſinnes, nog tvärvulen man och husbonde i ſit hus, annars qvick och tjenſtaktig. Låt vål betala ſig, når han vardt anlitad om biträde hos någon Patient. Liten til växten och mager, brukte ſina egna hår, och hade et ſlått anſeende. Juſt i detſamma han dődde, vardt han af Konung CARL den XII adlad med namnet *Odendal.* Detta kom ſedermera hans Son til godo.

(Se Dr. *P. J. Bergii* Tal főr Kongl. Vet. Acad. om Stockholm főr 200 år. — tr. 1758, p. 178. —)

VELLINGK MAURITZ, *Grefve, Gen. Gouverneur* őfver Bremen och Verden, och Riks-Råd. Fődes på Imo uti Ingermanland 1651, af Főråldrarne, Őfverſten *Otto Godbardsſon Vellingk* och Fru *Chriſtina Mannerſkjőld.* Efter den tidſens ſed, reſte han i yngre åren, och kom til Sverige 1675. Han årnade gå in uti Cancelliet, men gaf ſig til krigsvåſendet, ſåſom en ſåkrare våg at gőra lycka, under en ung och modig Konung, hvilken nu var i begrepp at tukta ſina fiender. Vellingk ſatte up et eget Regemente, főr hvilket han uti en ål-

ålder af 26 år blef Öfverste. Flyttades sedan til et Finskt Regemente, såsom Öfverste. Efter erhållen fred, vardt han af Kon. CARL den XI brukad uti flera angelägenheter, som rörde Rikets Finance-Vårk. Affärdades sedermera til Dannemark såsom Envoyé Extra-Ordinaire. Vidare til Brunsvig-Lüneburg uti samma function, och fick därefter et Tyskt Regemente jämte Commendeurs-beställningen uti Stade. Vid Freds-Tractaten i Pinneberg 1696, var han Ministre Plenipotentiaire. Utnämdes af Regeringen efter Kon. CARL den XI:s död, til Gen. Major, och affändes någon tid därefter til Polen, med Gen. Lieutenants värdighet. Åter gick han 1700 til Brunsvig-Lüneburgska Hofvet, och utvårkade Hannoversk hjelp för Sverige emot Konungen af Dannemark, som belägrade Tönningen. Efter denna och flera vigtiga förrättningar, återkom han til Stade, at bevaka sin Commendants sylla, fick 1710 Generals och Gouverneurs fullmagt öfver Vismar, och utnämdes året efter til Kongl. Råd och tillika Grefve. Ytterligare vardt han General-Gouverneur öfver Bremen och Verden, samt högste befälhafvaren öfver Svenska Arméen, som stod i Tyskland. Vid Konungens af Dannemark infall i Bremen, gjorde han de nyttigaste förfatningar til motstånd, utgaf 1712 en *skrift til svar och vederläggning på de Danskas til ovänskap upgifne orsaker*, och gick sjelf med en Corps i Danska Hollsten, hvilket han brandt-skatta-

 de.

de. I Stade förbåttrade han ansenligen fäst-nings-verket. Af Kon. CARL updrogs honom det årendet, at tråda i underhandling med Konungen af Preusen; och 1714 emottog han Svenska Senatens fullmagt, at sluta en allmån fred emellan Sverige och de krigande Magter. S. å. upvaktade han Kon. CARL i Stralsund. Han tilstyrkte Gr. Stenbock, at upbrånna Altona. Vid slutet af år 1722, kom Gr. Vellingk ifrån Tyskland til Stockholm. De politiske ställningar hade emedlertid fått et helt annat skick, ån under Kon. CARL den XII:s Regering. Man hade en lång tid förut, med en slags afvund och hemligt agg, ansedt Gr. Vellingk såsom en alt för klyftig Stats-Man. Detta hade också icke undfallit des skarpsynta ögon. I synnerhet hade han i Tyskland haft flera misshålligheter med Kongl. Rådet Gr. Magn. Stenbock. Änteligen timade hans bekanta fall. Vid 1727 års Riksdag, blefvo alla hans papper honom fråntagne, en Commission sattes och Gr. Vellingk dömdes ifrån lif, åra och gods. Honom lades då til last, at han uti sina anförtrodde Ämbeten gjordt många felsteg, at han sökt förskaffa åt Svenska utländska pensioner, och i synnerhet at han varit emot den så kallade Hannoverska Accessionen. Commissionen tilstyrkte dock et lindrigare förfarande, och föreslogs Råds-Ämbetets förlust, och at, med behållande af caractèr och dignité, tilbringa den öfriga tiden på sina gods. Men då Plena voro benägne at detta sam-

ſamtycka, beſvårade ſig Grefvens Måg, Gen. Lieutnanten *Banér*, öfver Commiſſionens yttrande, ſägande at *hans Svårfader icke begärade någon nåd, utan Lag och Råttviſa*, hvarföre ock Plena ſedan ſtadfäſte dödsdomen. Så vida denna ſkal äga vitsord, var Gr. Vellingk väl icke aldeles oſkyldig uti de tilvitelſer honom gjordes. Det tilhörer de tiders Hiſtoria, at omſtändeligare framlägga deſſa ſaker uti ſit råtta ljus och ſammanhang. På Gr. Vellingks Dotters, Grefvinnan Banérs förbön, förbyttes dödsſtraffet uti lifstids-fängelſe. Han ſkulle föras på Jönköpings Slott, men dödde på ditreſan, i Mjölby gäſtgifvaregård 1727. Godſen återſtältes därpå, och ſkänktes arfvingarna.

Onekeligen var denne Rådsherren en ſlug Stats-Man. Om den afvund och illvilja, hvarmed ſtora egenſkaper gemenligen anſes af dem, ſom äga et mindre mått af förſtånd och mindre vårkeliga förtjenſter, ſkref han ſjelf de mårkvärdigaſte Reflexioner, uti den egenhändiga och på Franſyſka författade *Lefvernes-Beſkrifning*, ſom han 1716 ifrån Bremen tilſände ſin Son, Gr. *Ernſt Aug. Vellingk*. „*La triſte experience*, ſkrifver han, *que j'ai faite, que certaines ſortes de gens ſont naturellement ligués contre le merite, m'a fait long tems balancer, Mon Fils, ſi je devois travailler à cultiver les bonnes diſpoſitions, que je vous ai trouvé avoir, ou ſi je ne ferois pas mieux de prévenir, que vous ne devin-*

siez point un objet de cette malheureux envie. J'ai consideré, que vous feriez plus facilement votre chemin avec la foule, en vous cedant à l'ignorance. Mais une certaine delicatesse, jointe à ce que je dois à Dieu, à la Patrie et à l'amour paternel, m'ont enfin determiné à vous donner la meilleur education dont j'ai été capable. — Je n'ai rien épargné pour cela. Vous etes en disposition de vous former à meriter le souffrage des connoisseurs & des gens de bien. Il ne tiendra qu'à vous, de vous rendre digne des premiers employs. Si vous ne les obtenez pas, vous jouirez du moins d'une satisfaction secrette, de les pouvoir meritér à plus juste titre que ceux, qui les possedent. Vous forcerez ceux-ci & vos ennemies à vous estimer, malgré l'envie qu'ils vous portent, ce qui n'est pas un des moindres agremens de la vie. —

Riks-Rådet Gref Vellingk gifte sig 1685 på Djursholm med Fr. *Ebba Margaretha Banér.* Manliga linien utgick med Sonen Gref *Ernst A. Vellingk*, som i Stockholm 1724 ogift dödde. Flera tryckte små *skrifter* har man efter Gr. Vellingk. Des egen ofvannämde *Lefvernes Beskrifning.* — *Påminnelser och varningar för des Son Gr. E. A. Vellingk.* — *Bref.* — *Memoires d'une Personne interessée & sensible au commerce de la mer Baltiq.* — tryckt uti *Recueil de Pieces nouvelles et inter-*

interessantes touchant les affaires & la paix du Nord, A. 1721. —

(Se *v. Stiernmans* Matr. — Dr. *Norbergs* Kon. CARL den XII:s Hist. — Sv. Mercurius för 1761 Maji Mån. — Nya Sv. Bibl. 2 D. St. VII. — Cent. I Anonym. p. 44. — Hist. Uplysningar om Kon. FREDRIC den I:s Regering, p. 29. —)

VELLINGK OTTO, *Grefve, Kongl. Råd* och *Præsident* i Åbo Hof-Rätt. Var en äldre Broder til Gref *Mauritz Vellingk*, och född 1649. Han var Öfverste för et Regemente til häst, när han tillika med sin Broder 1676 uti Friherre-Stånd uphögdes. Och sedan han såsom en modig Officerare tjent Konung CARL den XI, blef han ibland den unge Konung CARL den XII:s hjeltar. År 1700 commenderade han Svenska troupperne i Lifland, och gjorde Sveriges fiender vid flera tillfällen myc-ken afbräck. Han var ibland dem, som följde vid sin Konungs sida, när Ryska Lägret recognoscerades, och han commenderade äfven högra flygelen uti den bekanta Actionen för Narven. Vid öfverfarten af Düna strömmen, anförde han Cavalleriet, förordnades 1702 til General af Cavalleriet, och öfvervar, så väl slaget vid Clissou, som Staden Lembergs intagande 1704. Samma år nedergjorde han vid Punitz en corps Ryssar, och 1706 affärdades han til Kon. STANISLAUS, med del af den slutna Alt-Ranstadiska Freden. Äfven förenämde år, blef han

han Grefve, Kongl. Råd, och utnåmdes til Præſident i Åbo Hof-Rått. Kort dårpå nåml. 1708 dödde han i Stockholm, utan manliga arfvingar, var likvål gift med Fru *Johanna Tiesenhausen.*

(Se *v. Stiernmans* Matr. — Konung CARL den XII:s Hiſt. af Dr. *Norberg.* —)

VERELIUS OLOF, *Riks-Antiquarius* och *Academiæ-Bibliothecarius* i Upſala. Född 1618 på Gården Ragnilstorp i Öſtergöthland. *Nicolaus Petri*, Paſtor i Ingatorp, var Fadren, och *Botild* hette Modren. Sedan han ſtuderat vid Linköpings Gymnaſium, reſte han med ſin Informator til Dorpts Academie, dår han i 4 år ſig uppehölt. Til Upſala kom han 1638, juſt i en tid, då ſtudierna, genom Drotning CHRISTINAS upmuntran, började florera. Kort dårefter blef han Informator för några Svenſka Herrar, med hvilka han fick göra en utrikes reſa, hvarunder de fleſta Europæiſka Lånder beſöktes. Han återkom 1650, vardt hos Drotningen til det båſta ifrån Upſala recommenderad, och emottog året efter Nådig Fullmagt på en Eloquentiæ Profeſſion i Dorpt, men förordnades 1653 til Academie-Råntemåſtare i Upſala. Således kom han ej at reſa öfver til Dorpt. 1662 vardt han Profeſſor i Fåderneslandets Antiquiteter och 1666 Riks-Antiquarius efter Lars Buræus. Samma år utnämndes

des han til Assessor i det Antiquitets Collegio, som då skulle inrättas. År 1675 öfverlemnade han Riks-Antiquarie-tjensten til sin Styf-Son, *Johan Istmen Renhielm*, resignerade äfven 1679 Räntemästare-sysslan emot Bibliothecariatet, hvarpå han då, såsom emeritus, fick Fullmagt. Han dödde af quartan-feber i Upsala 1682.

Verelius var en lärd Man, hade i synnerhet en stark insigt i Svenska Antiquiteterna, och mycken smak i Latinska Våltaligheten, hvarföre ock den lärde Dom-Prosten Goeding, i Vexiö, kallat honom en *Parens Eloquentiæ* och et *Filum Ariadneum Antiquit. Patriæ.* Han var i synnerhet förälskad uti den satsen, at sätta våra urfäder i skyldskap med Asiens gamlaste folkslag, och han skrifver på et ställe, at *Lagen borde anse den med straff, som vågade tvifla, at de Göther, som intogo Rom, utgått ifrån Sverige, och at man väl måtte slå den i pannan med Runstenar, som förnyade deras ålder.* Hans tvist med Professor Schefferus *om Upsala Stads och Tempels fordna belägenhet och namn*, är ganska bekant. Det var en stor svaghet hos bägge, at en sak, af så ringa betydelse, kunde gå ända til uppenbar ovänskap. Saken var den: at Schefferus uti sin *Upsalia antiqua*, efter Ericus Olai, säger, at Upsala Afguda-Tempel har varit beläget på den ort, där nya Upsala är, på samma ställe där nu Bonde-Kyrkan står, och desutom

utom ſkrifver han Stadſens namn på Latin *Upſalia;* hvaremot Verelius, med Rudbeck den äldre, var af annan tanka, och mente at gamla Upſala Sokn-Kyrka viſade ännu klara kännetekn därtil, at det hedniſka Templet varit där beläget, och at däruppå allenaſt ſkedt någon ändring i ſenare tider, då det blifvit gjordt til de Chriſtnas Kyrka. Verelius påſtod ock, at namnet *Upſala* kom af *öpna Salar*, ſådane ſom det hedniſka Templet varit, hvarföre det blifvit kalladt *Upſaler* och *Upſalum* i Plurali, och borde ſåledes ſkrifvas, *Upſalæ, Upſalarum*, på Latin. Detta förſäktade Verelius uti ſina *Noter til Hervara Sagan*, tr. i Upſala 1672 in fol. Schefferus ſvarade åter däruppå uti ſina *Noter til Incerti Scriptoris breve Chron. de Archiepiſcopis Eccleſ. Upſalienſis*, tr. i Upſala 1673, in 8:o. — Verelius var ſtraxt ſ. å. tilreds med ſit *Auctarium Not. in Hervarar Saga*, ſom dock ej trycktes förr än 1677 i Upſ. in fol. Håremot utgaf Scheffer ſ. å. i Stockh. in 8:vo *Epiſtola defenſoria de ſitu & vocabulo Upſaliæ.* Och när Scheffer då i Conſiſtorio genom ſin Måg, Prof. Joh. Columbus, ſå begeck ſaken, at Verelius blef förbuden at ſvara, bad denne Profeſſorerne, at några af dem ſkulle ſjelfve fara til gamla Upſala, och noga beſigtiga ſaken hvarom tviſtades; men ſom ingen ville göra ſig i denna controvers delaktig, ſade Prof. Rudbeck, at han til beſtyrkande af hvad han i ſin *Atlan-*

tica

tica anfört, ville taga dit främmande och ovålduge Mån, hvilka skulle fälla dom i saken. Detta skedde ock. År 1677 förde Rudbeck med sig til gamla Upsala 13 personer, nåml. en Tysk Regements-Pastor och de öfrige alla Tyske Officerare, hvilka sedan underskrefvo et på Tyska upsatt *Attestatum*, som både Rudbeck och Verelius sedan låto trycka. Utom detta, författade Verelius s. å. sina *Notas in Epist. defensoriam Schefferi*, och låt igenom tvånne Professorer lefverera dem skrefne i Prof. Scheffers händer. År 1678 utkom i Upsala in fol. *Verelii Annotationes ex scriptis Caroli Episcopi Arosiensis excerptæ & ex Mscr. membranaceo vetusto nunc primum in lucem prolatæ, med några tillagde korta noter.* Detta uplades andra gången samma år, tilökt med et *Verelii Företal.* Härigenom tyktes nu saken vara afgjord. Efter detta gamla *Perme-Documentet* hade Verelius rått, och Erici Olai auctoritet kullkastades. Prof. Schefferus hade då ingen annan utväg, ån påstå, at sjelfva Documentet var falskt och updiktadt. Det gjorde han uti sit *Judicium de excerptis annotationibus ex scriptis Caroli*, som i Stockh. åfven detta år in 8:o trycktes. Häröfver blef Verelius högeligen förbittrad, och hade, som han sjelf tilstår, i sinnet at ståmma Schefferus för rätta, såsom den där beskylt honom för *impostor*, men, som des båttre var, kom det ej långre. Dock sedan

Schef-

Schefferus 1679 med döden afgick, låt Verelius 1681 trycka sina *Notas in Epist. defensoriam Schefferi*, med en tilökning af en *Epistola ad Lectorem*, hvaruti orsaken til deras tryckande anföres. Emot detta sista *scriptum* utkom et skarpt *Kongl. Bref*, dat. Stockh. den 27 Sept. 1681, däruti Scheffers flit och arbeten mycket berömmas, och publicerandet af sistnämde *Verelii Skrift* strångeligen förbjudes vid Konungens onåd, alla Exemplarens confiscation, och 1000 Daler S:mts vite. Härmed var nu denna lårda striden sluten. Hvad *Scriptum Caroli Ep.* angår, så låt Verelius vidimera det af tvånne lärda Mån, Professorerne i Upsala, Hartman och Norcopensis, och gaf deras vidimatum på trycket.

Efter Verelii eget anordnande, vardt han begrafven på Fattig-Kyrkogården, straxt vid Upsala Östra Tullport belägen, uti en graf den han förut låtit upmura. Hans vån Prof. Rudbeck lät sedan rista och öfver grafven upresa en stor och ansenlig Runsten.

Gifte sig 1658 med Prof. Isac Istmenii Änka, *Anna Eriksdoter*, och som han med henne inga Barn hade, blef Styf-Sonen *Johan Istmen Renbielm* hans arftagare til Brunna och Ekeby Sätesgårdar omkring Upsala.

Verelii arbeten, utom de redan nämnde, äro: *Epistola ad Bened. Oxenstierna L. B. de Mörby &c. cum Rectoratu suo ad d. 5 Id. Jul.* 1644 *decederet & solenniter Academica*

mica

micæ societati salutem ultimam diceret, Upſ. in 4:o. — *Monumentum Rev. D. D. Laurent. Paulini Archiepiſc. conſecratum Oratione Funebri*, Upſ. 1646, in fol. — *Oratio Panegyr. de Pace Sveo-Germanica, habita Lugd. Batav. ibique edita* 1649 in fol. — *Memoriæ Ill. Com. Ax. Oxenſtierna Regni Svec. Cancell. monumentum conſecratum*, Upſ. 1655, in fol. — *Ad Dominum Ax. Poſſe de felici in Patriam reditu Gratulatio*, Stockh. 1651 in fol. — *Gothrici & Rolfi, Veſtro-Gothiæ Regum Hiſtoria, Lingva antiqua Gothica conſcripta, quam e Mſcr. vetuſtiſſimo edidit, verſione & notis illuſtravit* — Upſ. 1664 in 8:o. — *Herrauds och Boſe Saga, med en ny uttolkning jämte gamla Göthiſkan, ſamt Verelii noter.* Upſ. 1666 in 8:o. — *Et Stycke af Kon. Olof Tryggvaſons Saga*, — Upſ. 1665 in 8:o. — *Herwara Saga på gammal Göthiſka, med uttolkning och noter*, Upſ. 1672 in fol. Bakefter följer: *Auctarium notarum in Herwara Saga, Cl. Viro D. Ol. Rudbeckio inſcriptum*, tillika med en *Diſputation de Fanin.* — *Runographia Scandica*, på Latin och Svenſka, Upſ. 1676, in fol. — *Index Lingvæ veteris Scytho-Scandicæ ſ. Gothicæ ex vetuſti ævi monumentis maximam partem m:ſcriptis collectus, atque opera Ol. Rudbeckii editus*, Upſ. 1691, in fol. — *Diſſertatiuncula de Hierarchia*, uplagd i Jönköping 1722, in 8:o, ſedan öfverſatt på Svenſka,

ſka, och i Revel tryckt 1724 in 8:o. — *Hiſtoriæ Svio-Gothicæ Epiſtomarum Libri IV & Gothorum rerum extra Patriam geſtarum Libri duo, e Mſcr. una cum Autoris vita ac Catalogo Scriptorum, nec non Hypomnematibus ac Præfatione A. O. Rhyzelii A. Præp. Lincop. edidit Pet. Schenberg*, Holm. 1730, in 4:o. — *Vereliana, h. e. Cel. quondam Viri Olai Verelii varia Opuſcula* — Lincop. 1730, in 8:o. — Denna *Samling* har Proſten *Schenberg* utgifvit, och innehåller *Verelii ſmå Strö-ſkrifter*, ſåſom *Latinſka Bref, Orationer, Programmer* m. m. Alt bär dår vitne om Författarens vackra lårdom, ſmak och vitterhet. — *En Latinſk Grafſkrift* af Verelius författad, öfver *Johan Stiernhöök*, är ockſå trykt i Stockh. 1676, in fol.

Verelii Portrait i koppar ſtucket af Geringius in 4:o, ſes gemenligen framför hans *Epitome Hiſtoriæ Sviogothicæ.* —

(Se Sv. Mercurius för år 1757 Aug. Mån. p. 179. — för Martii Mån. 1758, p. 1045. Svenſka Anecdoter I Del. p. 9. — *Alnanders* Anvisning til et utvaldt Theol. Bibl. I Afdel. p. 108. — *Schefferi* Svec. Lit. p. 197. — p. 408. — Holm. Lit. p. 125. —)

VOLTEMAT HINRIC JULIUS, *Kammar-Råd.* Äldſte Sonen af Öfverſten och Riddaren af Kongl. Svärds-Orden, *Hinric Julius Voltemat*, en hederlig och förtjent Man, med vår-

värkeliga Academiska studier, som dödde 1764, och Fru *Margaretha Elisabeth Schönström.* Föddes 1723. Tidigt inplantades af den lärde Fadren, hos Sonen, smak för Bokvett, och i sina ungdoms-år skref han redan flera *Historiska Afhandlingar.* Vid början af 1740-talet, blef han Docens i Upsala; men honom mötte sedermera många hinder, at vid denna Academie kunna få någon Professors-syssla, som han flera gånger sökte. Han var snabb Mathematicus, och præsiderade åfven i detta ämnet 1751 i Upsala, då han redan hade Professors Caractère. Sedan utnämdes han 1756 til Informator för Hans Kongl. Högheт Prins Carl; med Lagmans Fullmagt, och vardt sluteligen Kammar-Råd. En i hufvudet upslagen gikt drog honom i grafven år 1765, då han under Riksdagen var Ledamot af Secreta-Utskottet. Han hade tilvunnit sig et allmänt låford för dygd, årlighet och Patriotismus.

Den hedren tilhörer Kammar-Rådet Voltemat, at med sina Skrifter hafva förbättrat undervisningen i Historien för vår Svenska ungdom, och gjordt den mera allmän. Hans *Genväg til de förnämsta Europæiska Staters Historia til 1739 års slut*, trycktes f. g. in 8:o i Upsala 1741, och sedan flera gångor. Til denna *Genväg* äro flera *Fortsättningar* i de följande åren utkomne. — *Anvisning til hela nyare Geographien*, tryckt i Upsala 1742.

 — *An-*

— *Anvisning til hela Stats-Historien*, tryckt i Upsala s. å. — *Anvisning til hela Stats-Kundskapen*, Ups. s. å. — *Genväg til de förnämsta Asiatiska, Africanska och Americanska Staters Historia*, Ups. 1741. — *Nyaste Historien om Ångeland.* — *Sammandrag af Ryska Rikets Historia.* — Nyss före sin död, hade han börjat låta trycka et stort *Historiskt Verk*, innehållande et *nytt undervisnings-sätt uti Geographien, politiska Historien och Stats-Kundskapen, för at efter Dionysii Halicarnassensis yttrande, göra Historien för ungdomen til en Philosophie, genom exempel undervisande, eller som Cicero skrifvit, at den borde vara, testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magistraque vitæ.* Endast första arket af *Företalet* utan Titel var tryckt, när han dödde. Detta är både lärdt och vackert.

(Meddelta underrättelser af Hr. Cancellie-Rådet och Riddaren *A. Schönberg.*)

VULT VON STEYERN JOHAN JULIUS, *Præsident* i Kongl. Kammar-Revision, *Commendeur* af Kongl. Nordstjerne-Orden. Född 1695. Fadren var Kyrkoherden uti Kongl. Riddarholms-Församlingen i Stockholm, och Änke-Drotning HEDVIG ELEONORAS Öfver-Hofpred. *Johan Vultejus*, Modren *Anna Wallrave.* Uti Morfadrens Krigs-Rådet

det *Wallraves* hus njöt han i 10 års tid trogen undervisning, och fortsatte i Upsala sina Lärdoms-öfningar. For därefter omkring i Riket, för at bese des Järn-Bergslager och andra Grufvor. Anträdde 1716 en resa til främmande Länder. Efter 7 års tid återkom han, och antogs vid Riks-Archivum. Förordnades 1726 til Secreterare vid General Tull-Arrende-Societeten, som då i Stockholm blifvit inrättad, och adlades i denna syssla 1743. Efter 18 års tjenstgörande här såsom Secreterare, anmälte han sig för första gången, vid en öpning i Kongl. Commerce-Collegio, då han til Ord. Assessor därstädes 1744 befordrades, erhållandes 3 år därefter Commerce-Råds-Fullmagt. Han vardt 1747 föreslagen, at såsom Minister gå til Ångland; men nödgades, för enskildta hushålls-omständigheter, at samma förrättning sig undanbedja. År 1751 vardt han Riddare af Kongl. Nordstjerne-Orden. 1762 fick han Hof-Cancellers namn, och utnämdes året efter til Commendeur af Nordstjerne-Orden. Änteligen emottog han 1767 Konungens Fullmagt på Præsidents-Ämbetet i Kammar-Revision.

Utom de ordinaire Ämbets-sysslor, som han värdigt förvaltade, blefvo äfven åtskilliga extra-förrättningar, tid efter annan, honom anförtrodde. Ifrån år 1744, satt han såsom Ledamot uti 24 Kongl. Commissioner och vissa Utskott, hvaruti vigtiga ärender, rörande Rikets Finance-Verk och Commerce, blifvit un-

 der-

dersökte och utredde, och i hvilka större delen af sakernas utarbetande föll på hans lott. Också företrådde han Præsidents-stället i Commerce-Collegio, under fem Præsidents-vacancer. Efter Åratalen måga här upgifvas de Kongl. Commissioner, i hvilka han varit Ledamot:

År 1744, öfver *Projectet til den sedermera utfärdade nya Växel-Stadgan:* Öfver *den upkomna Frågan emellan flera Städer i Finland och Österbottn, om företrädet til Stapel-Stads-rättighet i stället för Fredrichshamn:* Öfver *uphjelpandet af Rikets Jern-Bergslag, och huruvida den föreslagna inrättningen af et Jern-Contoir därtil mätte kunna bidraga:* År 1745, öfver *orsakerna til den så hastigt och så högt upstigne Växel-Coursen och des verkan:* Öfver *Handelsmännernes Arfvidsöners gjorde anbud, at uphjelpa Fiskerierne i Riket, och det af dem til den ändan sökte Privilegium:* Öfver *bemälte Handelsmäns sökte Privilegium til en Handels-inrättning på Vest-Indien:* År 1746 uti den inrättade *Berednings-Commission, til hvarjehanda förekommande utrikes ärenders utarbetande:* Uti den så kallade *Pommerska Commission*, där han författade en *Relation utur en Skrift-växling ifrån Provincerna*, af mera än 3000 ark: Öfver *en dei Judars sökte friheter, at få flytta in i Riket:* Öfver *tästan emellan diverse sökande om företrädet at århålla ny Octroy til den Ost-Indi-*

ska

ſka Handelens fortſättande: Öfver *Vermelands Skogars bevakande, ſamt den i anledning däraf upkomne frågan emellan Kongl. Svenſka och Danſka Hofven, om grunden til de Norrſke Underſåtares frihet at flotta deras Timmer genom Svenſka vattendrag, och med hvad vilkor ſamma frihet kunde dem ytterligare förunnas:* Öfver *då varande Cenſoris Librorum v. Oelreichs ſökte Privilegium til inrättande af et Laboratorio Chymico:* År 1748, öfver *afböjande af den dyrhet på Spannemål, hvarmed Riket då hotades:* 1749 och följande åren, uti *Kongl. Utrednings-* eller ſå kallade *Oeconomie-Commiſſionen:* År 1750, *Salt-handelens uphjelpande, genom Exportations befordran och inrättningen af et Salt-Contoir:* År 1751, öfver *Finlands uphjelpande i Landtbruk och Stads-närings rörelſen:* År 1752, öfver et ingifvit *Förſlag, til åtſkilliga förbättringar af dåvarande Fiſkerie-Compagniets Privilegier:* Öfver *anläggningen af nya Staden Landskrona:* År 1755, öfver *Husbålls-inrättningen i Svenſka Lappmarkerne:* Åren 1756 och 1757 *uti Kongl. Spannemåls-Commiſſion:* År 1759, deputerad at beſigtiga *hvita Mullbärsträds-plantagen i Stockholm:* År 1762, deputerad uti *Stats-Deputation*, at *uträkna Rikets Drätſel-verk:* År 1763 Ordförande uti *Växel-utredningen:* År 1767, Præſes uti den förordnade *Berednings-Com-*

miſſion, til Varu-priſens nedfållande: År 1747, öfver *et ifrån St. Malo ingifvit förſlag at inrätta Sjöfart til ſödra delen af verlden, bort om America, och at ſöka Landfäſte vid ſtilla Hafvet:* År 1749, öfver *Handels-inrättning på Africaniſka Kuſten, och i Landſkapet Suſa uti Marockiſka Keiſaredömet:* År 1750, öfver *et Förſök at göra vid Orinoque i America.* — Utom alt detta, hade Kongl. Maj:t i Nåder befalt, at han framdeles ſkulle fortfara med uträkningarne af de årliga Handels-Balancer, hvilka han, ſåſom ännu varande Secreterare vid Gen. Tull-Arrende-Societeten, af egen fri drift hade börjat, och hvilket ogement vidlyftiga arbete alt intil år 1765 vardt efterkommit. Uti Gen. Tull-Arrende-Societeten var han Fullmägtig ifrån år 1747, til des den vid 1765 års Riksdag uphörde. Var åfven Ledamot uti Rikſens Ständers Secreta-Utſkott vid 1756, 61 och 65 års Riksdagar.

Denne arbetſamme och patriotiſke Medborgaren åndade ſit lefnads-lopp d. 6 Jul. 1767, på ſit 72 ålders år, genom en haſtig åkommen ſlagfluſs, och begrofs uti S:t Mariæ Kyrka i Stockholm. Han hade på et utmärkt ſätt förvärfvat ſig denna Förſamlings kärlek och förtroende. Uti den år 1762 upbygda nya Kyrka, upreſte Förſamlingen åt denna ſin Medlem en Grift-vård, ſåſom et förtjent tackſamhets vedermåle, för outtröttelig omſorg och prisvärd omvårdnad, men i ſynnerhet för des vakſamhet

het öfver samma Församlings Privilegiers försvar emot alt intrång. På en vacker Marmorstod läses därstädes följande Inscription:

Här nedanföre hvilar
Herr JOHAN JULIUS VULT VON STEYERN,
Præsident i Kongl. Kammar-Revision,
Commendeur af Nordstjerne-Orden,
Född d. 20 *Dec.* 1695. *Död d.* 9 *Aug.* 1767.
För insigt i Riksens angelägenheter,
Samt redlighet och flit allmänt bedrad,
Men inom Mariæ Magdalenæ Församling,
synnerligen älskad för stor möda
och rättigheters förswar,
och Kyrkans uphjelpande;
Ty är denna Grift-vård påkostad
af tacksamme Sokne-Män.

I sit ägtenskap hade han Fru *Beata Piper.* — Præsidenten Vult von Steyern var af et vackert och intagande utseende. Et upplyst förstånd och et välgörande hjerta gjorde honom de äreställen värdig, som han beklädde.

(Se des Lefvernes-Beskrifning, upptecknad af O. *Törnbohm*, tr. in 4:o i Örebro 1778. —)

W.

WACHSLAGER GEORG, *Friherre* och *Hof-Canceller*. Var född i Thorn 1648. Hos Svenska Ambassadeuren til Polen And. Liljehök, blef han 1674 Secreterare, sedan 1693 Commissions-Secreterare vid Polska Hofvet, och 1698 Præsident därstädes. Med Konungen och Republiquen Polen, förnyade han de gamla förbunden. Han insinuerade hos Polska Senatorerne den grundade tankan, at Kon. AUGUSTI Krig med Sverige hade för hufvudåndamål, at utvidga Konungens magt, och i samma mon betaga dem sin frihet, och detta hade för Wachslager sjelf den vårkan, at han ifrån Warschau förvistes. Til Stettin reste han då. 1701 hade han i Breslau samtal med flera Polska Magnater, då första planen anlades til Kon. AUGUSTI afsättande, och året efter afsändes han tillika med Gr. Piper til Polska Republiquen, för at afhandla om Fred. Var den andre Commissarius i underhandlingen med Polska Confederation 1704, hvarpå han til Kon. STANISLAUS tillika med Gr. Horn afreste, såsom den andre Ambassadeuren, och sedan han förut århållit Stats-Secreterare Fullmagt. Båda Ambassadeurerne blefvo i Warschau fångne, då Slottet af Polakarne intogs, men vordo änteligen med mycken möda utväxlade, och bivistade 1705 Kon. STANISLAI Kröning, vid hvilken högtidelighet mycken heder dem årteddes. Wachslager

ad-

adlades 1711, och sedan han, efter sin Konungs befallning, några år i Königsberg sig uppehållit, måste han, efter Preusiska Regeringens ordres, förfoga sig därifrån. 1716 vardt han Hof-Canceller och 1719 Friherre. I Stockholm dödde han barnlös 1720, och begrofs i Riddarholms Kyrkan. Gift med *Anna Cath. von Schlakou*, eller som detta namn också skrifves, *Schlakouff.*

(Se v. *Stiernmans* Hist. om Sv. Rikes Hof-Cancellerer p. 121. — Dr. *Norbergs* Kon. CARL den XII:s Hist. —)

WACHTMEISTER BLEICHERT, *Friherre, General-Lieutenant* samt *Landshöfdinge* öfver Calmare-Län och Öland. Sin lefnad började han i Stockholm 1644. Fadren var Kongl. Rådet och Riks-Stallmåstaren Friherre *Hans Wachtmeister* och Modren Friherrinnan Fru *Agnes Margareta von Helmstedt.* Efter en sin börd vårdig upfostran hemma i Fädernesландet, och nödiga samlade insigter i språk och vetenskaper, men i synnerhet i den militariska vägen, åt hvilken han af Försynen sågs vara ämnad, reste han utomlands. I Frankrike antog han först krigs-tjenst såsom Grand-Mousquetaire. I stånd satt at gagna sit eget Fädernesland, hemkom han 1667 och fick Fullmagt samma år, at vara Lieutenant vid Skånska Cavalleriet. Genom hurtigt upförande och å daga lagd skicklighet, gjorde han sig snart värdig vi-

vidare befordran. År 1672 vardt han Ryttmåstare och 1674 Öfverst-Lieutenant i sin Broders *Adam Wachtmeisters* ställe. Fehrbellin, Stetin, Rygen och Stralsund blefvo nu ställen där hans hjeltemod vann lust, at tilvinna honom ännu större heder och sin Konungs åtanka. Detta skedde ock; ty år 1677 vardt han Öfverste för Östgötha-Cavallerie. 1679 slöt Friden Wachtmeisters krigs-åra för denna gången, men den öpnade för honom en annan, icke mindre lysande: ty 1695 blef han hugnad med General-Majors Charge och förordnad til Landshöfdinge öfver Calmare-Lån och Öland. Var han förr en kåck Anförare, så blef han ock nu en rättrådig Domare. 1700 nödgades Konung CARL den XII gripa til vapn emot flera otrogna grannar. Då behöfdes förfarne och oförskräckte Anförare; hvarföre ock Gen. Majoren Wachtmeister återkallades til Arméen, och emottog Fullmagt såsom General-Lieutenant vid Cavalleriet. Hedrad af detta förtroendet och nögd at åter få möta en beväpnad fiende, reste han straxt til Konungen, som då var på Seland, och blef Honom sedermera följaktig til Lifland, där han, i det bekanta slaget vid Narva, anförde högra flygeln af Cavalleriet och Dragonerne. Man behöfver intet säga, at han vårdigt utförde sit vårf, ty utgången visade det. Genom en stark ridning och skarpt fäktande i denna Bataille, ådrog han sig en blod-spåttning, som i Revel 1701 förkortade hans dagar.

Gene-

General - Lieutenant Wachtmeister hade til Fru *Barbara Christina Wulffrath* och blef med henne en Fader för 12 Barn.

(Se Personalierna efter Likpredikan hållen af *Georg A. Svebelius*, tr. 1702.)

WACHTMEISTER HANS, *Grefve*, *Kongl. Råd* och *General - Gouverneur*. Föddes i Stockholm 1641. Des Fader var Kongl. Rådet och Riks - Stallmåstaren Friherre *Hans Wachtmeister*, som ägde til Husfru *Agnes Margaretha von Helmstedt*. Efter mycket wål tilbragte unga år, pröfvades han skicklig, at få göra en utrikes resa, i sällskap med sin Broder, sedermera Kongl. Rådet och Fält-Marskalken Grefve *Axel Wachtmeister*. Resan företogs om våren 1661. De upvaktade Drotning CHRISTINA i Rom, och Drotningen lät där undervisa denne unge Ädlingen på sin bekostnad uti alla Ridderliga öfningar, samt kallade honom til sin Kammarherre. Denna värdigheten undanbad han sig, och fortsatte sin rese - tour, så at de förnämsta Riken och stállen i Europa blefvo besökte, och det med en gagnande upmärksamhet. Han kom til Ångland, just då detta Riket, i förbund med Frankrike, hade inlåtit sig uti et blodigt krig med General-Staterne. Och som hågen mäst lekte på sjö-våsendet, gick han såsom Volontaire på den Ängelska Örlogs-Flottan, och bivi-

viſtade alla de betydeligaſte actioner och combatter, ſom under detta krig dår fôrefôllo. Sedan det blef liknelſe til frid de ſtridande Sjö Magterna emellan, och det ſå kallade Bremiſka kriget emedlertid begyntes, lämnade han Ångland, jåmte de fôrmåner ſom honom dår vid Hofvet tilbôdos, och fôrfogade ſig til Svenſka Arméen, ſom då, under Fält-Herren C. G. Wrangels commando, ſtod i Brehmen. Straxt vardt han hår Capitaine-Lieutenant. Så ſnart deſſa tviſtigheter voro bilagde, och kriget 1666 ſlutadt, reſte han hem. Kon. CARL den XI utnåmde honom då til Kongl. Kammarherre. I Hofvet viſtades han alt til år 1675, då krigs-lågan tåndes emellan Sverige och Dannemark. At viſa huru han hôlt lif och blod oſpardt fôr Konung och Fåderneſland, anhôlt han om någon fôrråttning vid Kongl. Amiralitetet. Han fick Commendantſkap ôfver Skeppet Venus, och fôlgde Ôrlogs-Flottan åt, ſom, under Gref Guſtaf Otto Stenbocks befål, gick åt Pomerſka Kuſterna, fôr at upſôka de Danſke. Motvind och ſtorm dref Flottan tilbaka, och då Friherre Wachtmeiſter åter fick en ny ſjô-expedition til Danzig, var han i ſtôrſta fara, innan han hant återkomma til Svenſka Skåren.

År 1676 fôrordnades han til Vice-Amiral, uti hvilken vårdighet han med berôm biviſtade ſlaget under Falſterbo och Ôland, dår de Hollåndſke Ôrlogs-Skeppen, under Amiral Tromps

Tromps anförande, voro de Danſke til hjelp. Samma år utnämdes han til Amiral. I ſlutet af ofvannämde år ſkyndade han ſig til Konungen, ſom nu var på marchen åt Skåne. Han fick då deltaga uti flera actioner, och i ſlaget vid Lund commenderade han ſåſom Öfverſte-Lieutenant vänſtra flygelen af Väſtgötha Cavallerie. I denna blodiga ſlagtning betedde han ſig med et hjeltemod, ſom förtjenar berömmas. Konung CARL, ſom ock ſjelf härvid var närvarande, ärkände, at Wachtmeiſters mannamod mycket bidrog til ſegren. I drabbningen blefvo 3 häſtar honom undanſkutne. Efter denna action gick han, tillika med ſin Broder Gref Axel Wachtmeiſter, för Carlshamns Fäſtning, och vidare för Adrianopel. De Danſke fingo då på nytt lära känna hans tapperhet, och ehuru manſtarke de nu voro, måſte de vika för denne Anförarens mindre troppar. Följande vår inſtälte ſig Wachtmeiſter åter vid Flottan, biviſtade ſjö-ſlaget vid Moen och Kögebucht, och kom på ſlutet at med ſit Amiral-Skepp enſam fäkta med 7 fiendteliga Örlogs-Skepp, dem han ſå undfägnade, at en del, ſedan de blifvit redlöſe ſkutne, måſte draga ſig tilbaka, och de öfrige icke vidare driſtade ſig at honom angripa. Han drog ſig därefter til Calmare-Sund, för at kunna betäcka Småland och Öland, emot den Danſka och Holländſka Sjö-Magtens täta anfall. På Riksdagen i Halmſtad 1678, updrogs honom Öfver-commando öfver

öfver hela Örlogs-Flottan. Året efter råkade han uti en ſtark tråffning med 12 Danſka Skepp under Öland. Han hade Amiral-Generals-Fullmagt, då han, til ytterligare belöning för trohet och nit emot ſin Konung, uphögdes til Riks-Råds-Åmbetet 1681, hvartil åfven lades General-Gouverneurs-ſysſlan öfver Calmare-Lån, Öland och Blekingen. 1687 ökades hans värdigheter med Grefve-Titel. Efter fredens ſlut blef hans högſta omſorg, at, genom vårfningar, nya Båtsmanshåll, och flera nyttiga författningar, förſtårka den Svenſka Flottan, ſom genom långvarigt krig, och flera tilſtötande olyckor, ganſka mycket var förſvagad. På hans tilſtyrkan, blef des ſtation vid Carlscrona, ſom 1680 anlades. Ockſå ſträckte han ſin omtanka genom de mognaſte råd, til den Götheborgſka Amiralitets-Statens inrättande, ſom år 1700 fick ſin egen Stat.

Det blefve alt för vidlyftigt, at ånnu upråkna flera ſtora värf, genom hvilka Grefve Wachtmeiſter utmårkte ſig ſåſom en dråpelig Styres-Man och klok Råds-Herre. Med några ord må dock nåmnas, at han 1700 på nytt lopp ut med Flottan ifrån Carlscrona, och öfverförde åfven ſamma gång Konung CARL den XII, ſom landſteg på Seland, för at tvinga de Danſke til en ſkålig fred med Hertigen af Holſten-Gottorp, hvarifrån koſan ſedan ſtåldes åt Pernou, dår ockſå Ryſſarne ledo et ſtort nederlag. Likſå förſvarade han, med vanlig tapperhet, Lan-

Landet Skåne, vid det ovåntade anfall, som Konungen af Dannemark dårpå 1709 gjorde. Han bivistade, efter kallelse, en utlyst Riksdag i Arboga, når han, af et oförmodligt fall, vardt rörd af slag på vånstra sidan. Icke des mindre åtog han sig en ny Expedition med Flottan ifrån Carlscrona, til de Svenska och Finska Kusternas betäckning. År 1713 kallades han til Stockholm, för at öfvervara några angelägna rådslag, hvarefter han åter gick ut med Flottan, i affigt at gifva akt på Danskarnas rörelser. Han gjorde sin sista resa ifrån Carlscrona til Stockholm i slutet af år 1713, när under vägen i Östergöthland hände, at hästarna, uti en brant och islupen backe, sprungo affides, och stötte vagnen med den håftighet, emot stenar och stubbar, at Gref Wachtmeister illa skadades, hvilket hade den påföljd, at hela kroppen vardt rörd af slag. Han blef långe sängliggande på Krokeks Gåstgifvare-gård, beredde sig dår til sin förestående förvandling, fördes vål sedan til Stockholm, men slöt kort därpå sina ögon i den sista sömnen. Detta skedde den 15 Febr. 1714, uti en ålder af några veckor öfver 72 år.

En ovåldug efterverld kan icke neka Kgl. Rådet Gref Wachtmeister sin högaktning, såsom en behjertad, uplyst, försigtig, förståndig och ädelsinnad Herre. Hvad afvund och våld om honom sagt, fördunklar icke des åra. Man känner den bekanta Boken: *Les Anecdotes de*

Svede kallad, såsom i många delar skild ifrån sanningen, och med en ovänlig penna skrefven, när den gör flera Svenska Herrars målningar. Gref Wachtmeister var en stor Favorit hos Kon. CARL den XI. At han också af hjertat älska-de Kon. CARL den XII, därom vitnar den händelsen, som läses uti Doct. *Nordbergs Anmärkningar til Monarkens Historia.* „Det tildrog sig en dag, under Konungens vistande i Carlscrona, at Konungen red ut i sällskap med Hertigen af Holsten och andra Herrar. De kommo til en stor timmerhög, där Hertigen mente, de borde försöka sina hästar, at rida däröfver. Konungen var straxt härtil färdig, och ville vara den främste. Men i det Han gaf hästen sporrarna, fick Amiral Wachtmeister i betsel-tygeln, och sade: *Nej, Herren skal intet rida dit.* Hertigen blef härvid missnöjd och sade: *Hvart nu? Vågen J neka Eder Konung hvad Han vil göra?* Wachtmeister svarade: *Eders Durchleuchtighet kan sjelf rida dit, om Honom behagar; men min Konung skal icke görat, efter Er vilja.* Hertigen invände: *Veten J icke med hvem J talen?* Wachtmeister svarade: *Jo, jag vet at jag talar med Hertigen af Holstein, men Eders Durchleuchtighet påminne sig ock, at Han talar med Kongl. Rådet Gref Wachtmeister. Min Konung kan rida så, at han bryter halsen af sig, och kanske J då tänken blifva Konung i Sverige, men det skal* *al-*

aldrig ſke, ſå länge jag heter Hans, och denne ſitter här, därvid han ſlog på ſin hirtzfångare. Konungen kaſtade om hâſten, klappade Wachtmeiſter på axlen och ſade: *Nej, nej, kära Gubbe, var intet ond; jag ſkal intet rida dit.* —

Med Grefv. *Sophia Loviſa v. Aſcheberg* var Gref Hans Wachtmeiſter gift. Hans yngre Broder, Köngl. Rådet, Fält-Marſkalken och Præſidenten i Krigs-Collegio, Gref *Axel Wachtmeiſter*, var ockſå en Herre, ſom i ſin vandel lemnat många ämnen til ſit beröm. Han dödde i Stockholm 1699. Hans Grefliga Ätt på Svärds-ſidan utgick med Sonen Grefve *Hans Wachtmeiſter*, General-Adjutant; när han vid Holoffzin 1708 för Ryſſarnas ſvärd ſtupade.

(Se Lik-Pred. med Perſonalier, tr. Stockh. 1714. — Höfd. Minnet. — *Beckſtadii* Sv: Sjöman. — *v. Stiernmans Matr.* —)

WAGNER ELAUS, *Kyrkoherde* i Algutstorp och Våſtergöthland. Hans Biographie är af en beſkaffenhet, at kunna både roa och gagna. I Weſtergöthland och i Vengia By föddes han 1624, af Torparen *Anders Larſſon* och Huſtru *Brita Svensdotter*. Inpå adertonde året, hölt han ſig vid bonde-arbete, men lät ſig ſedan inſkrifva för ſoldat vid Väſtgötharne til fot. Regementet ſkulle någon tid därefter hålla mö-

te vid Borås, och som en transport däraf til Tyskland befarades; så fant den unge Soldaten för godt, at göra sig osynlig, medelst et enskildt tåg til Norrige. Innom få månader var han åter åt Götheborgs kanten, råkade där i sällskap med några Krono-Båtsmän, och lät sig af dem öfvertalas at tjena til sjös. Andra gången rymde han in åt Norrige, tog där tjenst hos en smed, och uthårdade hos honom inpå andra året, då han 1646 i hemlighet återreste til födslobygden, aktande sig dock noga, at blifva uptäckt såsom en rymmare utur Kronans tjenst. Om hösten s. å. trädde han i tjenst hos en Kyrkoherde i Odensåker, som hade tvänne söner, hvilka vid Skara Gymnasium studerade. Til dessa vardt han stundom skickad med det nödiga lifsuppehållet, och blef under dessa resor så intagen af vishetens behagligheter, at han beslöt upoffra sig hel och hållen åt studier. Om hans ifver härutinnan kan slutas af följande: Han tog afsked ur sin tjenst om hösten 1648, och vandrade åt Skara, hafvande med sig alsintet mera än en posa mjöl. Härpå intogs han i Scholan, och började med at lära de Svenska bokstäfverna, ehuru redan 24 år gammal. Vid Scholan och Gymnasium dvaldes han hela 20 åren, och betjente andra under denna tiden, jämte det at han förvärfvade sig några styfrar med trä-kärills förfärdigande. Om hösten 1668 reste han änteligen til Upsala, och på sit 50 ålders år, vardt han prästvigd, för at antaga en

Ad-

Adjuncts-Syſla uti Skara Stift. Någon tid var han ſedan uti Öfverſtens Frih. M. Hamiltons hus, hvarifrån han flyttade ſåſom Huspråſt til Kammarh. Frih. C. Sparre på Moholm, och efter 3 års viſtande dår', fick fullmagt at vara förſt Bataillons-Predikant och ſiſt Paſtor vid ſamma Regemente, hvarifrån han ſåſom Soldat afvikit. Änteligen århölt han 1697 Konung CARL den XI:s Nådiga Fullmagt på Algutstorps Paſtorat, en af de anſenligare lågenheter i Skara Stift. Oaktat ſina många ungdoms beſvärligheter, kunde han, intil ſit 96 ålders år, reſa emellan Kyrkorna, och med mycken ſtyrka förråtta alla Pråſte-ſysſlor. År 1721 undergick han månſklighetens allmånna öde uti en ålder af 98 år. För mycken nit berömmes han af alla ſom honom känt, och af ſin Förſamling ſkal han i högſta måtto blifvit ſaknad.

Sedan han flera år lefvat ånkling, friade han på ſit 81 ålders år, til en Kyrkoherde-Ånka, ſom gaf honom korgen. Hos en Capellans-Ånka, hade han ſamma miſsöde. Han vånde ſig dårpå til ſin egen Capellan, begårade få blifva des måg och gifta ſig 1705 med Jungfru *Catharina Ryblin*, ſom gaf ſin bedagade man icke mindre ån 9 Barn, af hvilka det yngſta var 2 år, då Fadren låg på bår.

(Se Svenſka Magazinet, Sept. M. p. 662. —)

WALLENIUS JOHAN, *Theol. Doctor* och *Domprost* i Åbo. I Carislojo Sokn i Nyland, föddes han 1698. Fadren *Jerem. Wallenius* var där Pastor, och dödde Prost i Wehmo. Alt hopp om den qvicka ynglingens påbegynta studiers fortsättande, tycktes liksom på en gång blifva til intet, då Ryssens segrande vapn 1713 icke allenast bemägtigade sig hela Nyland, utan ock Åbo, hvarest Academien gick under, sedan hela Staten flyktat undan til Stockholm. Af dessa så allmänna som enskilta olyckor, kunde den unge *Wallenii* äregiriga håg ej undertryckas, utan fortsatte han likafult sina studier på egen hand, med den flit och det beröm, at ryktet om en så idog yngling kom för Knes Galliezins öron, som då hade högsta befälet i Finland. Denne var så ädelmodig, at han 1716 förpassade Wallenius öfver til Sverige, at där vid någon Academie få mogna de vettenskaper, han så lyckligen hemma börjat. Til Stockholm kom han således, och tog därifrån vägen åt Upsala, Professorerne där lärde snart känna, och upmuntrade hans snille. År 1721 fick han Kongl. Stipendium, disputerade, tog afsked ifrån Upsala, reste öfver til Åbo, disputerade ockå där, och blef 1726 Magister. Hans värdighet til denna heder bevises därigenom bäst, at han straxt därpå af Academie-Cancelleren til Magister Docens förordnades. Men som han egenteligast lagt sig på studium Theologicum, så ville han tillika tjena i Församlingen. På sin

sin ålderstegne Faders kallelse, Prästvigdes han 1727. Men Academien kunde ej mista en så skicklig Ledamot. Han kallades därföre 1728 til Åbo tilbaka, fick Pemars Pastorat, som år et Academiens Annex, och blef året dårpå Adjunct i Theol. Faculteten, hvartil han documenterade sin skicklighet, genom en vidlyftig och artig Disputation. Til Wallenii beröm bör nåmnas, at han låste för alla fattiga Studerande för intet. 1736 blef han Log. & Metaph. och året efter Theologiæ Professor, samt creerades til Theol. Doctor, vid Academiens i Åbo Jubelfest 1740. Andre Theologus och Kyrkoherde vid Finska församlingen i Åbo 1741, och Primarius Theol. samt Domprost 1745. Då de fleste af Academie-Staten 1742 andra gången flyktade undan Ryssen, blef han tillika med L. L. O. O. Prof. Greg. Steenman endast qvar, och hade under Biskopens Dr. Fahlenii frånvaro, och under hela Ryska öfverväldet, omsorgen för alla Stifters angelägenheter, såsom vice-Biskop. Han upmuntrade ock andra Lårare, at blifva qvar vid sina Församlingar, och anse deras hjordars skötsel högre ån deras timmeliga ägodelars behållande, öfver hvilket Kon. FREDRIC den I behagade betyga sit höga nöje uti et Svar af den 12 Augusti 1742, på Bisk. Dr. Fahlenii underdåniga förfrågan hårom. 48 år gammal, afsomnade han i Åbo 1746. Man råknar honom ibland sin tids lärde, arbetsamme och Gudfrugtige Mån. Blott genom sina

förtjenster, årnådde han sina heders-åmbeten, och i Åbo lefver ånnu hans namn med besynnerlig vålsignelse. Hans minne år också af utlånningar hedradt.

(Se Sv. Mercurius för År 1757, Aug. M. p. 155. — Lärda Tidningar för År 1746, N:o 35. —)

WALLENSTEDT, LARS, *Grefve*, *Kongl. Råd*, *Præsident* i Kongl. Svea Hof-Rått och Åbo Academie Canceller. Föddes i Upsala 1631, och var en värdig Son af Biskopen i Strångnäs Dr. *Laurentius Wallius* med des senare Fru *Christina Luth.* Redan i unga åren fant man hos honom naturs-gåfvor, som voro öfver det allmånna måttet, och genom resor til flera utlånska Academier, skaffade han sig en mera utvidgad lårdom. Först vardt han brukad i Konung CARL den X:s Cancellie, sedermera vid Svenska Ambassaden til Frankrike, och blef vid återkomsten dårifrån, Secreterare vid General-Gouvernementet i Ingermanland. Så vål egna som Fadrens förtjenster banade honom vägen til Adelskap, och hårmed hugnades han 1668 såsom Kongl. Secreterare. Vid 1680 års namnkunniga Riksdag, var han Riddarhus-Secreterare, då Protocollen tecknades med vittnesbörder om des qvickhet. Han var Revisions-Secreterare, då Konung CARL den XI, genom Bref dat. i Kongsör d. 18 Jan. 1682, förordnade honom, at criminaliter anklaga Konungens För-

myn-

myndare och Rådet, för deras förvaltning under Konungens minderårighet, inför den öfver Rådsherrarne tilsatte Rikſens-Ständers Commisſion, hvarvid Secreter. Wallenſtedt „*blef tagen uti Konungens beſkydd nu och i framtiden, ſå at Konungen förklarade, ſig vilja anſe och alfvarligen låta ſtraffa, ſåſom en förbrytelſe emot ſig ſjelf, och des förordning, om en eller annan, för det ſom des beſtällning rörer, ville honom illa anſe och med tal eller gerningar ſöka incommodera, eller på något ſätt ſkada och förklena.*" — Lyckligen afſtanade denna Criminal-Proceſſen emot Rådet, då Wallenſtedt förordnades til Cancellie-Råd och Stats-Secreterare, ſamt ſedermera år 1689 til Landshöfdinge i Veſtmanland med Friherre-Stånd. År 1693 blef han Grefve och uphögdes tillika til Kongl. Råds-värdigheten, jämte det at Præſidentſkapet i Kongl. Svea Hof-Rätt honom updrogs. 1697 nämdes han ibland Kongl. Förmyndarena under Kon. CARL den XII:s minderårighet. Sin berömliga lefnad ſlöt han i Stockholm 1703, utan Son, och gick således med honom ſjelf på Svärds-ſidan denna Grefveliga Ätt ut. Med Fr. *Maria Uttermark* var han gift. En efterverld kan icke vara ſå otackſam emot denne Herrens värkeliga förtjenſter, at man ſkulle neka hans minne en ſkyldig högaktning. På des Contrefait i Hof-rätts-Salen, ſtå deſſa orden:

Laurentius Wallenſtedt, Comes,
S. R. S. et Supr. Jud. Reg. Præſes a:o 1695.
In lino faciem volui qvoque pingere, mentem,
Non tamen in calamo vis erat iſta rudi.

Gr. L. Wallenſtedt hade en äldre Half-Broder, *Olof Wallenſtedt*, hvilken, 1650 adlad, dödde 1658 ſåſom Secreterare vid Arméen i Pommern. Hans Son, Major *Guſtaf Wallenſtedt*, ſom 1701 för Pitchur, en mil ifrån Pleſcou, vardt ihjälſkuten, var den ſiſte af detta namnet.

(Se *v. Stiernmans* Geneal. Matr. p. 33 & 453 — Ejusd. Höfdinga Minne, p. 186 — Det i flor ſtående Stockh. p. m. 290 — Holm. Lit. p. 103. — Meddelade Uplysningar af Hr. Cancell. R. och R. *A. Schönberg*. —)

WALLERIUS GÖRAN, *Aſſeſſor* i Kongl. Bergs-Collegio. Föddes i Upſala 1683 af Matheſ. Profeſſoren *Harald Wallerius* och Fru *Eliſabeth Holtz*. Honom hände den lyckan, at hafva ſin egen Fader til ſin förſta handledare, och 1702 kunde han framträda för de lärdas hela ſamqväm med en väl utarbetad afhandling *om Tarantula*, et ämne ſom rörer både Muſique, Matheſis och Naturkunnigheten, emedan denna ſpindelens giftiga bett ej annars än genom en viſs art af muſique och dans plägar botas. Med et Stipendium Mechanicum uti

uti Kongl. Bergs-Collegio af 300 Dal. Silf:mt; gick han 1703 uti detta Collegii tjenst vid Stora Kopparberget. År 1706 blef han här Marchscheider, och fick då händerna fulla af arbete med måtningar och Chartors uprättande öfver de vidlyftiga Stora Kopparbergs och Salbergs, med flera de förnämsta Grufvor i Riket. Som hågen lekte på vidlyftigare resor, och Kongl. Bergs-Collegium såg, med hvad förmån de skulle af honom företagas, fick han en hjelp af 2000 Daler S:mt til 2 års utrikes vandring. Vågen togs åt Köpenhamn, där den berömde Mathematicus Römer blef hans vän, och lemnade honom fri tilgång til det under hans vård stående Kongl. Observatorium. Ifrån Köpenhamn for han til Lybeck, dit han efter en utstånden faselig storm lyckeligen anlände. Öfver Hamburg geck han vidare til Tyskland. Med förundran besågs de Hartziske Bergen. Andre Grufvor besöktes. Saxiske Bergverken tildrogo sig hans upmärksamhet, och i Freiberg tyckte han sig hafva det mästa at lära. I Böhmen uppehölt han sig ock, där ingen märkvärdighet honom undföll, och af Smieder lärde han sig Prober-Konsten. Efter flera orters genomvandrande och beskådande i Romerska Riket, gick han genom Lothringen til Paris. Där öfvade han sig uti Architectura Civili, och besökte flitigt det Kongl. Observatorium. Til Holland skyndade han, och fick där en margfaldig ny förnöjelse, vid betraktandet af detta Lan-

Landets Skeps-byggerier, Qvarnar, Spel-Ur, Dammar, Sluſſar, Fabriquer, Blyhvits-tilvårkning, Porcellains-makerier och otaligt mera. År 1710 kom han öfver til London. Åter nya öfningar för hans låre-girighet, uti Glaſſliperiet och Optiſka glaſens, ſamt Microſcopers tilredande, utom det ſom uti Bergs-kundſkapen var hans hufvudſak. Knappa omſtåndigheter och hans ſysſla tillåto honom icke, at långre dröja på utlåndſk botn. Han kom hem om höſten 1710. Den bittraſte af alla lands-plågor, peſten, hårjade då Fäderneslandet. Sin gamle Fader fick han nu omfamna, ehuru ſårad och enſam; och ſå gick han tilbaka til ſit arbete vid Kopparbergs och Falu Grufvor. År 1714 gaf Kon. CARL honom Fullmagt ifrån Demotica, på Bergmåſtaredömet öfver Upland och Våſter-Norrland. Han ſkötte detta Åmbete med all omſorg, men måſte 1719 och 1720 ſe förnämſta delen af ſin Jurisdiction undergå det grymma fiendteliga hårjandet. Ehuru han ſjelf ingen flyttning åſtundade, århölt han dock 1722 Kongl. Fullmagt på Bergs-Jurisdictionen i Öſter- och Väſter-Bergslagen. Under denna tjenſterid uptogs han å nyo i Vetenſkaps-Societeten i Upſala, ibland hvilkens förſta Stiftare han ockſå förut varit. 1724 föreſlog honom Kongl. Bergs-Collegium til et ſåte vid des bord, och 1730 förordnades han til Aſſeſſor i ſamma Collegio. År 1742 kallades han til Ledamot af Kongl. Vetenſkaps-Academien

mien i Stockholm, och des Handlingar blefvo ſnart lyſande af åtſkilliga denna vårdiga Medbrodrens artiga *Rön*, åfven ſom man förut, uti utrikes Samfunds ſkrifter, ſedt prof af hans djupa kundſkaper. Älſkad, ſörgd och ſaknad, lämnade han verlden år 1744. Man fant hans lefnadslopp af honom ſjelf upttecknadt, och ſlutadt med deſſa vackra tankar:

Så lågges dag til dag, ſå ökas år och tider,
Tils byddan blir förnött och ej mer botmån tål,
Den ena ſkyndar fort, en annan långſamt ſkrider,
Men ſtanna alle dock vid et och ſamma mål.
Den har til ſpetſen nådt af månſklig visdoms-högder,
Som ſidſt med Gud, ſig ſjelf, och döden är förnögder.

Gifte ſig 1712 med *Mårtha Lybecker.*

(Se Åminnelſe-Talet af Kammarh. och Aſſeſſ. *Dan. Tilas*, tr. i Stockholm 1748. —)

WALLERIUS HARALD, *Mathemat. Profeſſor* i Upſala. Född i Öſtergöthland och Wallerſta Sokn 1646, af Kyrkoherden därſtädes *Johan Wallerius* och Huſtru *Chriſtina Holm.* Med

Med de lyckligaste naturs-gåfvor, kom han på sit 15 ålders år til Upsala, och kröntes 1629 med Lagren. Här sattes han til Director Musices, tjente vid Bibliothequet, hölt föreläsningar uti Philosophien och förordnades genom Konung CARL den XI:s Fullmagt af år 1690, til Matheseos Professor i Upsala, där han år 1716 afsomnade.. Gift med *Elisabeth Holtz.*

Då Svånska Psalm-Boken, under Konung CARL den XI:s regering, sattes i den form hon nu är, fingo Professorerne Ol. Rudbeck, Jesp. Svedberg och Harald Wallerius, såsom kännare af Musiquen, Konungens befallning, at åtaga sig därtil inrätta tjenliga toner. Denna befallning vardt af dem åtlydd, och enligt Regeringens Bref, dat. Carlberg d. 23 Aug. 1697, tillades Wallerius en gåfva af 600 Daler S:mt, såsom vedergällning för sin möda härvid. Wallerius var eljest en man af vackra egenskaper och i synnerhet kännare af vitterlek. Det förstås, at han, såsom Professor, præsiderat för flera Disputationer. Hans beröm är tecknadt af mera än en skicklig hand, och ho läser icke med särdeles nöje följande Latinska Grafskrift, hvars Auctor den lärde Prof. *Joh. Hermansson* är:

Virtutum exemplar, Gothicæ probitatis imago.
Antistes Sophies, Aonidumque decus:
Cui purus candor, cui clara scientia rerum
Et studium veri, maxima cura fuit:
Cui

Cui mens cuncta sagax naturæ arcana reclusit,
Mensuramque Orbis scire vicesque dedit:
Qui vasti assidue permensus limina mundi,
Nunquam terrenæ labis amator erat.
Flexanimo eloquio qui raras tradidit artes,
Ambiguos fucos jussit & esse procul.
Conditur hic doctus parva WALLERIUS *urna,*
Semper mansuro dignus honore coli.
Pars melior, toties quo lumina verterat, axem
Sidereum cælique atria celsa tenet.
At nomen celebrat gens officiosa Camenæ,
Et clari signant carmine busta Senis:
Hic jacet Euclides, hic Socratis ossa quiescunt,
Bina in Hyperboreo nomina juncta viro.

(Se Memoriam Virorum in Sv. eruditissimorum Rediv. Semi-Dec. II. p. 102 seqq. — Nytt Förråd af äldre och nyare Handl. I Stycket. —)

WALLERIUS NILS, *Theol. Doctor* och *Professor Kalsenianus* i Upsala. Föddes Nyårs-dagen 1706 uti Stora Mållösa i Nerike, dår Fadren Mag. *Eric Wallerius* var Kyrkoherde, gift med sin Företrädares Dotter *Elisabeth Tranæus.* Sedan han studerat vid Gymnasium i Strångnås, kom han 1725 til Upsala. Det var vid denna tiden, som den *Wolffianska Phi-*

Philosophien där börjat införas. Intet kunde bättre passa för den unge *Wallerius*, och genast började han visa sig på detta fältet. 1729 Phil. Magister, 1735 Docens och 1737 Phil. Adjunct. Han hade ej förr fått tilstånd at således öpna sin Schola, än den besöktes med det tillopp af de Studerande, at dagen ej räckte til för dem, som åstundade hans undervisning, utan at han måste ibland börja kl. 2 om mornarna, då den ena hopen sedan aflöste den andra, ända til aftonen. Trångslen var väl icke altid lika; men det var nog, at han vanligen hade 8 til 10 timar dageligen, at hålla föreläsningar, och det ej allenast uti så väl Theoretiska som Practiska Philosophien, utan ock uti de flesta delar af Mathematiquen och Naturkunnigheten. På detta sättet tilbragte han 11 år, efter hvilkas förlopp, han åndteligen til Log. & Metaphys. Professor befordrades. Här syntes han hafva kommit til det, som egenteligen var hans sak. Men det var dock endast en beredelse til et annat, som skulle blifva hans rätta och stora föremål. Sedan han 1751 låtit viga sig til Präst, och året efter blifvit utnämd til Theol. Doctor, hade han 1755 den hedren, at kallas til första innehafvare af den nya Theologiska Professionen, som framl. Biskopen i Vesterås, Doct. Kalsenius, stiftat, och hvars skyldighet var, at uptaga och vederlägga de inkast som Otron upfunnit emot den Christna Religionens hufvud-grunder. Här fick han nu visa sin

rätta

rätta ſtyrka, och de gåfvor, med hvilka han i rikt mått var utruſtad. Hans oförſkråkta mod, hans driſtiga nitälſkan, hans genomträngande och rika förſtånd, hans redlighet, och hans beſynnerliga lätthet, at både med munnen och pennan, genom de ſträngaſte mathematiſka ſlutſätt, lägga band på ſina motſtåndare, framlyſte vid alla tilfällen, på det ſättet, at det ſyntes ſom var han född för den ſtridande Förſamlingen. Sådant förvärfvade honom på alla orter en allmän högaktning, och et ſå fullt förtroende, at han ej allenaſt vid Biſkops-ledigheten i Strängnäs Stift fick många röſter, utan ock, vid en lika ledighet i Veſterås Stift, vant et rum på förſlaget. Men den förmån var Upſala Academie förbehållen, at til det ſiſta få behålla en Man af ſå ſanſkylliga Academiſka egenſkaper. Han ſåg vördig ut, var af et alfvarſamt väſende, och ägde et ſnille ſom tog haſtigt eld. Under viſtandet i ſit Præbende-Paſtorat Fundbo, vardt han 1764 anfallen af en häftig feber, ſom d. 16 Auguſti ſ. å. förde honom til grafven.

Han hade knutit 2 äkta band, f. g. med *Cath. Ubſtröm*, a. g. med Fr. *Anna Marg. Boy*.

Om denna Lärarens ſtora förtjenſter af Naturkunnigheten, båra Kongl. Vetenſkaps-Academiens och Upſala Societetens Handlingar hedrande vedermålen, ty på bägge deſſa ſtällen var han en aldeles värdig Ledamot. Hans vid Upſala Academie utgifna Diſputationer ut-

göra et faſt ſtort antal. De ſom i ſenare åren under hans Præſidio framträdde, voro dock ej alla lika väl utarbetade. Des *Syſtema metaphyſicum*, uti 4 Tomer in 8:o, trycktes 1750, 1751 och 1752. — Des *Compendium Logicæ* 1754. — *Compendium Metaphyſices*, 1755, båda andra gången uplagde. — *Pſychologia empirica*, 1755. — *Pſychologia rationalis*, 1758, alla i 8:o. — *Prænotionum Theol. Pars I.* 1756. — *Pars II.* 1757. — *Pars III.* 1748. — *Partis IV. Sect. I* 1759. — *Sect. II.* 1762. — *P. V.* 1764, — ockſå in 8:o. Efter hans död utkom *P. VI.* 1765. — Detta ſidſta *Polemiſka verk* må med ſkål anſes ſom et vål förſedt *Förrådsbus*, af den i vår tid ſå nödiga Krigs-ruſtningen emot Helgedomens afſvurna fiender.

(Se Åminnelſe-Talet för Kongl. Vet. Academien, hållet af Adjunct. *Torb. Bergman*, tr. i Stockh. 1765. — *S. Älnanders* Anvisning til et utvaldt Theol. Bibl. VII Afdel. p. 15. — Sv. Mercurius för år 1765, Maji Mån. p. 360. —)

WALLIN GEORG, *Theologiæ Doctor* och *Biſkop* i Hernöſand. Den äldre med detta namnet. Föddes 1644 i Ångermanland, och Vibyggerå Förſamling, af Bonde-Föråldrar. I Hernöſand ſtuderade han under ſå ſtor fattigdom, at han ſommartiden måſte ſom Dräng arbeta hemma hos ſin Fader, och efter många ſvårigheter, kom han 1665 til Upſala, där han

1676

1676 vardt Magister. Blef först Hof-Predikant hos Kongl. Rådet Gref Nils Brahe, så Drabante-Pråst, Kongl. Hof Predikant, Prost och Kyrkoherde i Gefle, och år 1684 Kongl. Öfver-Hof-Predikant. Vid Jubelfesten i Upsala år 1693 Theol. Doctor. Sedan han 1700 varit Konung CARL den XII följaktig under fält-tåget in på Seland, förordnades han til Biskop i Götheborg, men som Hernösands Stift vid samma tid var ledigt, utverkade han sig Konungens nådiga tilstådjelse, at få flytta til sin födelse-ort. Under den tryckande krigs-tiden styrde han detta Stift, och var nögd at på sit 80:de ålders år, 1723, få fara i frid.

Hos Konung CARL den XI var han i stor nåd, ägde fritt tilträde i Hans Hof, och hade som oftast Bref af Konungen. Doct. *Norberg*, uti sin *Historia om Konung* CARL den XII, gör följande berättelse, på et ställe där han nämner Doct. Wallin: „*En gammal afdankad Capitaine*, säger han, *hvars namn var Lars Ekert, hade vid Jule-tiden* 1696, *och sedermera flera gånger, gått til då varande Öfv. Hof-Predikanten Wallin, och bedt honom varna Hof-Folket, til at noga akta elden; emedan denne Ekert haft den aning at Slottet stod i fara. — Oaktat all förmodad försiktighet skedde sedan den stora branden den* 7 *Maji* 1697. *Efter branden insattes denne Ekert i häkte, och förhördes på det strängaste, men hade ingen annan uplysning at*

 gif-

gifva, än at han flera resor dömt, det så hända skulle. Han lösgafs, sjuknade och dödde straxt därpå.

Doct. Wallin var gift med *Ingrid Gadd.*

Har af trycket låtit utgå: *Lik-Predikan öfver Öfverste-Lieutenanten von der Linde,* tr. 1676. — *öfver Archlie-Mäst. Ped. Nilsson,* 1683. — *öfver Direct. Anders Holm,* 1685. — *öfver Hof-Apothekaren Dan. Roberg,* 1692. — *öfver Præsidenten Lars Flemming,* 1699. — Också är tryckt des *Berättelse om Konung* CARL den XI:s *död.* —

(Se Doct. *Rhyzelii* Episc. Sv. Goth. — *v. Stiernmans* Bibl. Sv. Goth. Tom. III Mspt. — Doct. *Strickers* Homil. Bibl. — Holm. Lit. — Svenska Mercurius för 1759, Jan. Mån. —)

WALLIN GEORG, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Götheborg. Var född 1686 af då varande Kyrkoherden i Gefle, och sidst Biskopen öfver Hernösands Stift, Dr. *Georg Wallin*, och af Fru *Ingrid Gadd.* Pryddes med Magister-kransen i Upsala 1707, och reste s. å. utrikes, besökandes många orter i Tyskland och Holland. Var åfven i Ångland. Af Kon. CARL fick han 1710 Fullmagt på Theologiæ Lectoratet i Hernösand, dit han sig ofördröjeligen förfogade, och prästvigdes året efter af sin Fader. Uti den brand, som 1714 öfvergick Staden Hernösand, förlorade han sin vackra Boksamling. På Kongl. tilstånd reste han 1720 andra

andra gången ut, gjorde en vidſträcktare tour, beſåg Paris, och årnade ſig åfven åt Italien, men hindrades af den vid Lion hårjande peſten. I Vittenberg tog han Theol. Doctors-graden, och hemkom om ſommaren 1723. Kongl. Hof-Predikant blef han 1724, och fick befallning at predika på Tyſka. Ifrån Hofvet flyttades han 1727 til Upſala ſåſom Bibliothecarius, och förordnades ſedan til Theol. Profeſſor. Befordrades 1735 til Superintendent på Gottland, och här var det ſom han ſamlade åmnen til et artigt verk, under namn af *Gottländſka Samlingar*, hvaraf 2 *Delar* utkommit. Götheborgs Stift kallade honom 1744 til ſin Biſkop, och ſedermera var han 2:ne gånger på Årke-Biſkops-förſlaget upförd. Flera Riksdagar biviſtade han. Hugnades 1755 med adelſkap för ſina Barn, ſom kallade ſig *Wallenſtråle*. Dödde i Götheborg 1760.

Förutan de Vetenſkaper, ſom utgöra och pryda en Theologus, hade Biſkop Wallin en ſtor inſigt i Numismatiquen, Öſter- och Våſterländſka Språken, Antiquiteterna, Lårdoms och Svenſka Hiſtorien. Han var nogräknad i Åmbetet, öm om Lårans renhet, munter i umgänge, frikoſtig emot låraktig ungdom, och vältänkande emot Öfverhet och Fådernesland. Åt ſit Biſkops-Åmbete gaf han mycket anſeende. Gifte ſig f. g. 1713 med *Eliſabeth Palmroth*, a. g. 1726 med *Margaretha Schröder*.

Des utgifna Skrifter åro: *Disputationer*, ibland hvilka *Sigtuna stans & cadens uti VI delar*, förtjena sårskilt nämnas. — *Orationer.* — *Predikningar på Tyska och Svenska.* — *Lapponia Christiana.* — *Clavis Numophylacii Runici.* — *Lutetia Parisiorum erudita sui Temporis, h. e. Annorum hujus Seculi XXI & XXII.* — *De differentia Juris Canonici & Civilis Genealogica.* — Desutom hafva många hans efterlemnade *Handskrifter* burit vitne om mycken lårdom och sållsedd arbetsamhet.

Hans Bild år in 4:o af *Bergquist* graverad.

(Se *O. Celsii* Hist. Bibl. Upsal. — *Rhyzelii* Episcop. Sv. Goth. — *G. Wallins* Gottlåndska Samlingar. — Lik-Predikan med Personalier och Parentation, tr. i Götheb. 1761. — Sv. Mercurius för År 1761, Sept. Mån. — Doct. *Strickers* Homil. Biblioth. — Cent. Anonym. I & II. —)

WALLIUS LARS, *Theologiæ Doctor* och *Biskop* i Strångnås. Föddes i Örebro Stad 1588 af hederliga Föråldrar. I Vittenberg blef han Magister, i Tübingen Theol. Doctor, var någon tid Rector Scholæ i Strångnås, kallades dårifrån til Kongl. Hof-Predikant, och sattes 1619 til Pastor Primarius i Stockholm. 1621 flyttades han til Upsala såsom Prim. Theol. Professor, samt tillika Kyrkoherde vid bågge För-

Förfamlingarna, det ingen för honom varit hade. I 16 år hade han innehaft dessa tjenster, när han 1638 sattes til Biskop öfver Strångnås Stift, dit han likväl icke hant at flytta, för en mellankommande sjukdom, som s. å. i Upsala tog honom bort ifrån de lefvandes antal. Han var en grundlärd Philosophus och Theologus, samt därjämte lycklig Poët. Til den Academiska ungdomens undervisning, hade han all möda ospard. Vid den lärda tvist, som han i Upsala hade med några sina Åmbets-Bröder, och i synnerhet med då varande Prof. Joh. Can. Lenæus, måste Konung GUSTAF ADOLPH sjelf lägga handen. Hårom läses Academiæ-Cancellerens Grefve M. G. De la Gardies yttrande, af år 1662, til Råds-Protocollet: *Konung* GUSTAF ADOLPH *lagade så, at den literata pugna, som var emellan Doctorn Wallium och Lenæum, dem emellan, blef aldeles til intet, i det Han hotade den, som orätt hade, med döden, hvilket ock nådde den effect, som Konungen intenderade, det disputen blef straxt ändad.* —

Doct. Wallius gifte sig, f. g. med *Karin Tidman*, a. g. med *Christina Luth.* Barnen adlades 1650, och af dem lefver Sonen, Kongl. Rådet Grefve *O. Wallenstedt*, uti en berömlig åminnelse hos efterverlden.

J. Schefferus, uti sin *Svecia Lit.*, upräknar öfver 50 Dr. Wallii tid efter annan utgifna Skrifter. Af dessa mårkas: *Quæstionum Theologica-*

gicarum in Regia Upſ. Academia, ſtudioſis errores, quæ maxime in locis Haffenrefferianis caſtigatos, ANASKEVASTIKOS *diſputantibus propoſitarum Pentades* 20. — Upſ. 1622 - 1623, in 4:o. — *Collegii Haffenrefferiani ſecundi prima Centuria Quæſtionum Theologicarum in Acad. Upſ. diſcusſarum, præſidio & impreſſarum pretio L. O. Wallii Nericii,* Upſ. 1623, in 4:o. — *Locorum Theologicorum Diſpp. XXXIV,* Upſ. 1622, in 4:o. — *Predikan på Skår-Thorsdagen om HErrans JEſu Nattvard,* 1620, in 8:o. — *Farvåls-Predikan i Stockholms Storkyrka,* 1621, in 8:o. — *Vale Eccleſiaſticum, eller* 3 *Pred. öfver Kyrko-vålſignelſen,* 1622, in 8:o. — *Predikan på* 20 *Söndagen efter Trinitatis,* 1623, in 8:o. — *Tröſte-Skrift til Drotning* MARIA ELEONORA, *öfver Konung* GUSTAF ADOLPHS *död,* 1633, in 4:o. — *Tröſte-Tal til Drotningen,* 1633, in 4:o. — *Tröſte-Bref til dito,* 1633, in 4:o. — *Tröſte-Bok til dito,* 1633. — *Tröſte-Ord til dito,* 1634, in 4:o. — *Tröſte-Pſaltare,* 1634. — *Hugne-Bref til Magd. Stakelberg, öfver des tvånne Söners död,* 1635. — *Ungt Folks Bibel, I Del. — Förklaring öfver Moſis* 5 *Böcker,* Upſ. 1636, in 8:o. — *II Delen, ſom handlar om Bibelns Hiſtorie-Böcker,* 1636. — *Miſſus V in obitum & ſepulturam Regis* GUSTAVI ADOLPHI, fol. 1632, 1633, 1634. — *Catechiſmus, eller then Chriſtelige*

kenne-

kennedomsens förre Bok, om Catechismus rätta förståndh för Upsala Stads och Bonde-Kyrkios Socknens unga och enfaltiga folck skriffvin af Lars O. Wallio Kyrkioheerdanom i St. Larses och helge Trefallighetz Kyrkior i Upsala, 1634 in 12:o. — *Explicatio quæstionis, an iis hominibus, quos dies novissimus inveniet vivos, fuerit moriendum?* — Upſ. 1634, in 8:o. — *Scripta Latina pro dilectissimis Laur. O. Nericiensis Filiabus, Margaretha, Birgitta & Catharina, bonæ spei fæminis*, Upſ. 1635 in 8:o, typis Wallianis. — *Postillæ Academicæ Collegium primum, ejusque pars prima, Dominicarum Evangeliorum explicationem Christianam & applicationem Anti-Christianam continens, Dispp. XVI propositam*, Upſ. 1637, in 8:o. — *Quæstiones Scholasticæ in Dominicarum Evangelia hyemalia*, Upſ. 1637, typis Wallianis, in 4:o. — *In Festorum Evangelia hybernalia*, Upſ. 1638. — *In Dominicarum Evangelia vernalia*, Upſ. 1637. — *In Dominicarum Evangelia æstivalia*, Upſ. 1638. — *In Dominicarum Evangelia autumnalia*, Upſ. 1637. — *In Festorum Evangelia Vernalia*, Upſ. 1638. — *In Festorum Evangelia æstivalia*, Upſ. 1637, alla in 4:o. — *Et til Guds Bord gångande folks Handbok korteliga skrifvin*, Upſ. 1632, in 12:o. — *Lik-Predikningar*. —

(Se *Rhyzelii* Epifc. Sv. Goth. 4 Band. p. 225. — *v. Stiernman* Bibl. Sv. Goth. T. 2, p. 301. — *Schefferi* Sv. Lit. p. 105. — Dr. *Strickers* Homil. Bibl. p. 148. —)

WALLRAVE JACOB, *Jur. Rom. Professor* i Upfala. Föddes 1688, af Landt-Räntemåftaren i Stockholms och Upfala Lån *Herman Wallrave*, fom adlades 1720, och des fenare Huftru *Catharina Köhnman.* Han hade någon tid varit Cancellift i Reductions- och Liquidations-Commiffionen, når han 1718 refte utrikes, kom igen, och hölt på med en Forvagns-inråttning i Riket. Sedermera var han få olycklig, at han råkade i manfkada för en Lieutenant Pihlman, och måfte dårföre fly ur Riket. Då först började han, at med alfvar ftudera Medicinen, och vardt 1725 i Franecker Med. Licentiat. Men han var icke dårmed nögd, utan gaf fig jämvål fedan, at med eftertryck låfa Lagfarenheten, få at han ock uti denna vetenfkap blef Licentiat. Når han efter någon tids förlopp fick återkomma til Fådernes-landet, utnämdes han til Juris Rom. Profeffor i Upfala, men lemnade verlden i fin båfta ålder, genom en olycks-håndelfe. En mörk afton fkulle han gå hem, och gick mifte om bron, få at han föll i ån, hvarifrån han död uptogs. Detta hånde år 1739.

Man gifver honom med all billighet rum ibland lärde Svenfke Mån. De under hans in-feende

feende i Upfala utgifne *Disputationer* voro mycket väl granfkade, eller kan hånda af honom fjelf fkrifne. År 1737 præfiderade han för et fnille-fofter, *de Privilegiis, eorumque in Republica ufu, cum brevi applicatione ad Statum Regni Sveciæ*, fom af kånnare mycket efterfökes i Bok-famlingar. Med *Anna Uhr* var han gift, och hade i detta ågtenfkap tvånne Döttrar.

Hans minne hedrades med en fkön Latinfk Graffkrift, teknad af nu varande Theol. Profeffsoren i Upfala Doct. *Joh. Amnell*, och den flutas med följande vackra Epitaphium:

Congestam qui cernis humum, qui multa revifis
Saxa, pedes huc flecte gradumque.
Sicca cubant heic offa, Thetis quæ præpete fluctu,
At flectu Themis alma rigavit.
Nomina vis? Age, Wallravii Tibi nomina fando.
Sat dictum. Tu perge viator.

(Se Acta Lit. Svec. — Dr. P. *J. Bergii* Tal om Stockholm för 200 år. — Meddelade Efterrättelfer.)

WASABORG GUSTAF, *Grefve* och *Svea Rikes Råd.* Naturlig Son af Konung GUSTAF ADOLPH, med *Margaretha Cabeljau*,

jau, och född i Stockholm 1616. Studerade i Vittenberg, där han 1632 blef Academiæ Rector, och commenderade sedan et Regemente Lifländska Ryttare, under Svenska Arméen i Tyskland. År 1634 fick han Biskopsdömet Osnabrück. Sedermera åtfölgde han den Svenska Krigshären, dels under Hertig BERNHARDS, dels under Fält-Marskalken J. Banérs commando, ända til år 1641, då han gick til sit Biskopsdöme igen, hvilket han dock uti Vestphaliska Freden emot 80000 Riksd. afstod. Drotning CHRISTINA uphögde honom 1646 uti Grefve-stånd och utnämnde honom samma år til Sveriges Rikes Råd. Förut hade han 1637 blifvit adlad. Grefve-värdigheten fick han, efter Drotningens eget yttrande, „*i anseende så väl därtil, at vi vete vår kära Herr Fader, Glorvyrdigste i åminnelse, Konung* GUSTAF ADOLPH *den Store, icke kunnat för sit hastiga dödsfall skul, Herr Gustaf Gustafssons stånd och condition så förbättra, som Högstbemälte Konung har hast i sinnet och varit benägen til at göra, där eljest lifstiden längre hade varit, som ock at välbemälte Herr Gustaf Gustafsson har i en rund tid, til vårt nådiga nöje och contentement bevist oss och Sveriges Krono all trogen, flitig, huld och välvillig tjenst, särdeles och i synnerhet låtit sig bruka Utrikes för en Öfverste til häst under vår Milice emot Riksens fiender och eljest varit förtrodd anseen-*

ansenliga Charger och Gouvernement, dem han väl och berömligen med Rikſens och Fäderneslandſens nytto hafver förträdt. — Til Grefſkap bekom han Nykyrko och Lettala Soknar med Nyſtad, ſamt alla i ſamma Soknar belägna Byar, Skatter, Rökar och Hemman, görandes tilſammans öfver 200 Hemman. I Vilshauſen ſlöt han ſina dagar år 1653, och hans ſtoft hvilar uti Kongl. Riddarholms-Kyrkan i Stockholm. Med *Anna Sophia* Grefvinna til Vied, Nunkel och Iſenburg i Tyſkland, var han gift.

En *Latinſk Oration* hölt han i Vittenberg 1632, til hvars afhörande Prof. *Auguſt. Buchnerus* utgaf et rätt vackert Programma.

(Se Företaiet til Konung JOHAN den III:s Krönika Tab. XVI. — Bibl. Sveo-Goth. II T. p. 753. —)

WERWING JONAS, *Aſſeſſor* i Kongl. Antiquitets-Archivo. Var född i Helſingland och Bällnås Sokn. Fadren *Pehr Jonsſon* var Bonde och Länsman, och hade til Huſtru *Catharina Brunnera*, Präſte-Dotter. Under ſin Morbroders Theol. Doctorns och Profeſſorns Martin Brunneri upſigt ſtuderade han i Upſala, och efter en utrikes reſa, blef han 1662 Cancelliſt i Kongl. Cancelliet, ſamt 1666 Lands-Secreterare öfver Upland. Flyttades åter til Stockholm, där han innom Reductions-Colleg. avancerade 1674 til Secreterare. Med den flit

och

och trohet förestod han sina Åmbeten, at han 1677 med Adelig Sköld benådades, och förordnades sedermera 1685 til Assessor i Collegio Antiquitatis, eller som det nu heter Antiquitets-Archivum. Uppå befallning sammanskref han *Konungarne* SIGISMUNDS och CARL den IX:s *märkvärdiga bedrifter*, hvartil han nyttjade de i Archivo förvarade Handlingar. Detta arbete var redan 1694 färdigt och öfverságs då af Kongl. Secreteraren, Historiograph. Regn. samt Censor Librorum Claës Örnhielm. Sedermera ökades detta arbetet genom några vidlyftigare berättelser, hvilka Secreteraren Elias Palmskiöld sammanfattade. Sedan Werwing förfärdigat dessa Historier, fick han befallning at rätta och förbättra den ifrån trycket indragna *Joh. Widekindi Historias Första del om Konung* GUSTAF ADOLPH. Med detta arbete slöt han ock sin berömliga lefnad i Stockholm 1697.

Til Fru hade han *Sara Brodin.* Ibland flera Barn, som alla i barndomen dödde, hade han 2:ne Söner, hvilka, om de längre fått lefva, lofvade mycket. Yngste Sonen, *Johan Gabriel Werwing*, dödde 1715 i Paris ogift, såsom Legations-Secreterare. Han hade et allmänt loford, och skal innehaft en särdeles färdighet i den Svenska, Franska och Italienska Skaldekonsten.

Assessor Werwings *Historia om Konungarne* SIGISMUND *och* CARL den IX, utkom af trycket uti Regal 4:o 1746, med Secreteraren

ren *Anders Anton von Stiernmans Anmårkningar*, och *fullſtåndigt Regiſter*.

(Se Förſpråket af ofvannämde Hiſt. — Geneal. Matr. p. 674. —)

WESTERDAL FRANTS JOHANSSON, *Proſt* och *Kyrkoherde* vid Gladhammars och Weſtrums Paſtorat i Linköpings Stift. Föddes i Veſtervik 1676. Fadren var Borgaren och Handelsmannen *Joh. Jönsſon*, och Modren *Ingri Jönsdotter*. År 1705 pråſtvigdes han i Linköping; och förſåndes til Svenſka Arméen i Pohlen, dår han blef Bataillons-Pråſt vid Öſtgötha Infanterie. 1707 fick han i Saxen Kongl. Fullmagt at vara Regements-Paſtor vid ſamma Infanterie, hvarefter han med Arméen marcherade, och kom 1708 in i Ukraine, där hungren ſatte honom utur ſtånd, at kunna förråtta ſit Åmbete. Följande året vardt han, efter den olyckliga actionen vid Pultava, fången och til Muſçou förd, och dårifrån til Ufa, på andra ſidan om Konungariket Kaſan, midt ibland Barbarer. År 1711 flyttades han därifrån til Staden Tobolſko i Siberien, hvareſt han 1712 af Ryſſarne, ſedan de honom bakbundit och til jorden nedtryckt, vardt ſå illa ſlagen, at intet hopp var om lifvet, och ſjelfve Fältſkårarne gåfvo honom förlorad. Han uthärdade dock i fångenſkapen til år 1722, då han kom til Sverige. År 1725 fick han Gladhammars och Veſt-

Vestrums Pastorat och 1740 Proste-Titul. Döden gjorde 1749 slut på hans mödosama vandring, sedan han ifrån 1725 varit gift med *Catharina Elisabeth Mett.*

(Se Lik-Predikan med Personalier, tr. 1749. — Vesterviks Stads Beskrifning, p. 340. —)

WESTERHOF PEHR, *Kongl. Secreterare.* I Vestervik föddes han 1701, af Handelsmannen *Magnus Pehrsson*, och *Catharina Gerdsdotter.* Desse Föråldrar afledo uti hans yngre år, då en anhörig åtog sig omsorgen för des upfostran. Til Extraord. Cancellist i Kongl. Cancelliet vardt han 1720 antagen, och sedan han gådt de vanliga stegen, blef han 1747 Kongl. Secreterare vid Inrikes Civil-Expedition. Vid Riksdagarna 1742 och 1751, var han det årbara Bonde-Ståndets Secreterare, äfven ock samma Stånds Fullmägtig i Riksens Ständers Contoir och Manufactur-Contoir. Ogift framlefde han sin tid til år 1758.

Den vackra Grafskrift, med hvilken Fru Hedvig Charl. Nordenflycht hedrat hans minne, och hvaruti hon tecknat hans egenskaper, sätter Westerhof til en eftersyn för tilkommande åldrar. Några verser måga därutur anföras:

Jag sjunger Årlighetens Lof,
Och dens förtjenst som lägges neder,
En Manskjovän, vår Tidhvarfs heder,
Med

Med et ord sagt, vår Westerhof.
När han är nämd, så är det nog,
Men Efterverld, du bör ock veta,
När du vil Månsko-mönster leta,
Hvem denna Mannen var som dog.

Om smickran ljuger til ens pris,
Så får det här dock rum ej äga,
Hvad ryckten blott om andra säga,
Det ägde han uppå alt vis.
At allmänt älskas är väl stort,
Men om du vil den äran mäta,
Så bör du intet det förgäta,
At han därtil sig värdig gjordt.

För Kongens Thron han ofta stådt,
Och många Riksens vårf framburit,
En ärlig Riksdagsman han vurit,
Och Ständers ynnest var hans lott.
Af månskors hot han ej blef skrämd:
För vinning han ej köpas kunde,
Alt nog, när verlden honom unde,
At han för ärlig Karl blef nämd.

Nu vet du äntlig hvem han var,
Des namn skal Tideböckren pryda,
Det skal des värde evigt tyda,

At han bland månſkor varit rar.
Des minne lefver tuſend' år ;
Den i des jämna fotſpor ſträfvar,
För döden ej vid grafven båfvar,
Där man då förſta hvilan får.

Weſterhofs Vänner låto ock til hans minne 1762 ſlå en Skådepenning. Åtſidan föreſtåller en uphöjd Likſten med et hufvud i öfverſta randen, nedanföre en Urna eller Aſke-kruka, jämte en utſläckt och rökande Fakla, och på ſjelfva Stenen: N. 1701. O. 1758. Omkring läſes: *Multis Ille flebilis occidit.* Frånſidan har påſkrift: *Petrus Weſterhof Oſtro-Gothus Regi Svec. a Secr. probatæ Fidei & in omni vita Candoris.*

(Se *Henr. Jac. Siwers* Weſterwiks Stads Beſkrifn. p. 341. — Svea Rikes Krönika för år 1762 p. 83. —)

WESTERMAN ANDERS, *Proſt* och *Kyrkoherde* i Gefle. Född i Stockholm 1672, och var Fadren, *Sven Anderſſ. Weſterman,* Jernkråmare. Kom 1684 til Upſala, och reſte 1690 til den i Dorpt nyſs invigde Academien, där han fortſatte ſå väl ſina Theologiſka ſom Philoſophiſka Studier. Efter aflagda Lårdoms-prof, lemnade han med mycken heder den Dorptiſka Academien, reſte til Stockholm, där han fick en förmånlig Präſte-kallelſe af Kongl.

Rådet

Rådet Gr. Axel Wachtmeister, och lät i Upsala viga sig til Präst. År 1698 Pastoris Adjunctus vid St. Jacobs Församling, 1699 absens promoverad til Magister i Pernau vid denna Academiens invigning, 1703 Pastor Extraord. vid Kongl. Lif-Gardet. Med Gardes-recruteringen begaf han sig 1705 sjöledes ifrån Stockholm til Wolgast, fortsättandes sedan sin kosa til Regementet, som nu stod i Polen. På alla Marcher åtföljde han sedan Regementet, hvars Ord. Pastor han snart blef. Under marchen 1706 genom Slesien och Lausnitz in uti Chur-Saxen, betjente han sig af tilfället, at i Wittenberg och i Leipzig besöka dessa Lärosätens berömlige Theologer. Vid Pultaviska nederlaget räknades han ibland Krigsfångarna. Han fördes därpå öfver Kiow til Muscou, men slapp tillika med de öfrige Svenske Prästmän, efter Czarens befallning, at följa med uti hans segerrika intog. År 1710 fördes han i sällskap med 100 Svenska Officerare ifrån Muscou, genom många orter til Solivitzuguska, som var de Svenskas utsedda fångenskaps-ort. Där hölt han Gudstjenst för sina fångna Medbröder, och begrof många af dem. 1714 gjorde han en resa til Archangel. Efter vunnen förlossning ifrån Ryska fångenskapen, reste han glad hem, och anlände 1722 til Stockholm, anträdandes sin tjenst såsom Pastor vid Lif-Gardet. 1726 hugnades han med Fullmagt på Gefle Stadsförsamling, hvars Herde han var til sin död

 1739.

1739. Hans våſende var upriktigt, och hans umgånge behageligit. Under de ſiſta åren var han blind. Utom vackra Pråſte-ſtudier, ågde han god inſikt i Latinſka Språket, hvilket han af den grundlårde Hermelin i Dorpt inhåmtat. En des *Predikan emot oförſonlighet*, hållen under deſs fångenſkap i Ryſsland, är på Svenſka tryckt i Halle, genom hans våns, Paſtor *Michaelis* i Archangel, anſtalt. Hon år altſå, i anſeende til utgifningen, en af de beſynnerligaſte, tryckt 1716 in 8:o. Predikan är ockſå dedicerad til Paſtor Michaelis i Archangel.

(Se Svenſka Bibl. D. III. p. 106 följ. —)

WEXIONENSIS eller WEXIONIUS JONAS MAGNI, *Doct. Theol.* och *Biſkop* i Skara. Född i Wexiö Stad 1583, dår Fadren *Magnus Petri* då var Syſsloman vid Hoſpitalet, men blef ſiſt Paſtor i Vredſtad. *Ingri Johansdotter* var Modrens namn. Sedan han beſökt de Svenſka Låro-ſåten, reſte han 1603 utomlands, och blef Magiſter i Vittenberg. Straxt efter hemkomſten blef han 1614 Prof. Ethices i Upſala, och därpå Polit. ſamt Hiſtor. Profeſſor 1624. Med Biſkopen i Strengnås Laur. Paulinus råkade han, ſåſom Profeſſor, uti en vidlöftig tråta om *Ethica Chriſtiana & Ariſtotelica*, hvarunder han ſig manligen förſvarade, med tvånne grundeliga *Skrifter*, hvilka 1615 och 1616 utkommo. 1626 blef han Theol. Profeſſor. Känd för en ſkickelig Theo-

Theolog, förordnades han 1641 på Riksdagen i Nyköping, af Drottning Christina, til Biſkop i Skara, hvartil äfven kom den hedren, at han til Doct. Theol. på Drottningens befallning creerades af ſin förra Vederdeloman, då Årke-Biſkopen i Upſala Laur. Paulinus. Han var en drifvande Biſkop, och viſade en ſträng vakſamhet uti Åmbetet. Hos Drottn. Christina förmådde han ſå mycket, at uti Skara blef et fullkomligt Gymnaſium inråttadt, om hvars byggnad han ockſå beſörgde. Af ſin Huſtru *Sigrid Bubb* låmnade han efter ſig flera Barn, hvilka kallade ſig *Salaner.* I Skara Domkyrka ſer man des Griftſten med denna påſkrift:

Vir Pietatis Exemplar, Eccleſiæ Fulcrum, Scientiarum Lumen, Gravitatis Theatrum, Conſtantiæ Speculum, Jonas Magni Wexionenſis, S. Th. D. olim Epiſc. Scarenſ. hoc tumulo clauditur, qui pie obiit A. C. 1651 *d. III. Apr. cum conjuge Sigride Joannis Bubb, quæ obiit A:o*

Utom många Philoſophiſka och Theologiſka *Diſputationer*, för hvilka han præſiderat, och af hvilka en del finnas tid efter annan ſammantryckte under namn af: *Philoſophiæ Civilis Diſputationes* — äro i tryck utgångne följande des Arbeten: *Defenſio neceſſaria Ethices*, Upſ. 1615. — *Legitima vindicatio defenſionis Ethices*, Upſ. 1616. — *Epos*

honori inaugurationis Regiæ Gustavi Adolphi Regis d. 12 *Oct.* Upſ. 1617 in 4:o. — *Synopſis Hiſtoriæ univerſalis, civilem ſummorum imperiorum Hiſtoriam cum ſacra & eccleſiaſtica Hiſtoria ubique collatam ſectionibus ſeu libris tribus methodice exhibens, ſtudioſis hiſtoriarum in regia Sveonum Academia propoſita*, Upſ. 1622 in 8:o. — *Orat. panegyrica de miſeranda regnorum Sveciæ & Gothiæ per externos Gubernatores oppreſſione, deque eorundem divina gratia per incomparabilem Heroem b. m. Regem* Gustavum *primum feliciſſima liberatione*, Upſ. 1622 in 8:o. — *Sereniſſimi & potentiſſimi Principis ac Domini D.* Gustavi Adolphi *Elogium ob cæleſtem & glorioſam illam victoriam de Cæſareanis in campo Lipſienſi d.* 7 *Sept.* 1631. — Upſ. 1632. — *Tuba Angelica, ſeu demonſtratio indubitatæ veritatis de Antichriſto, a Spiritu ſancto in multis Scripturæ locis prædicto ibidemq. partim propriis coloribus deſcripto, partim typis & figuris adumbrato.* Upſ. 1637 in 4:o. —

(Se *von Stiernmans* Bibl. Sv. Goth. T. 2 p. 236. — *Rhyzelii* Epiſcop. Sv. Goth. — *Scheſſeri* Svec. Lit. —)

Wexionius Olaus Junior, *Gouvernements - Secreterare* i Götheborgs - och Bohus Lån. Fadren med ſamma namn, och Broder til den berömde *Michael Wexionius Gyllen-*

Gyllenstolpe, var förſt Polit. & Hiſtor. Profesſor i Dorpt, och blef ſedan Juris Profeſſ. i Åbo, där han 1671 ändade ſina dagar. Modren hette *Catharina Petrea.* Deras Son *Olof* föddes 1656, ſtuderade väl och diſputerade 1680 under ſin Frändes Prof. *Sam. Gyllenſtolpes* Præſidio. Han är en minnesvärd Man, mindre för de Tjenſter han beklädt, än för det rum han intager ibland ſin tids bäſta Svenſka Poëter. Man kan väl icke nämna honom et ſnille af förſta rangen, men på qvickhetens ſida, faſt ej altid på granſkningens, var han öfver medelmåttan. År 1684 utgaf han på trycket (utan åretal eller trycknings-ſtällets utſättande) ſina Poëſier, under Titel af *Sinne-Afvel*, dedicerade til Hans Kongl. Höghet Prins Carl, men låt häraf ej trycka mera än 100 Exemplar. Öfver detta Verks å nyo upläggande tillika med någon tilökning, träffades öfverenskommelſe af en Laurentius von der Heyde, förſt med Auctoren ſjelf, och ſedan med deſs Änka *Margaretha Sepelia*, ſom dock icke kom til värkſtällighet. Denna Vers-ſamling är ſåledes ganſka rar at öfverkomma. Med Läſarens tilſtådjelſe må något härutur anföras, ſom kan gifva begrep om Poëtens lyckliga Skalde-åder.

Öfver Kon. Carl den XI:tes bild på et präglадt Mynt, ſkrifver han:

Hår ser du Martis bild, den store Carols tycke
Och Nordens Fader tryckt i detta gyllenstycke!
Alt hvad du ser, år en personlig Majeståt,
En Hjelte och Monark, hvars like ingen vet.

Öfver Lyckans obeståndighet:

Vårt vålde, makt och pråls, vårt höga lof och ros,
Det blås en bister pust, en olycks-vind sin kos.
Om Titan gynnar oss en varm och rolig dag,
Straxt skurar med et rågn, med blixt och åskeslag.
Hår våxlar löje, gråt, bekymmer, ach och tret,
I intet vissare, ån i sin ovisshet.

Öfver Grafven:

Kom såg: bland dessa ben, hvem svård el' scepter förde!
Hvem spade, yx och bil? Hvem ök och oxar körde?
Hår år en Konglig Kron' nåst vid en Herde-staf,
Den vise multnar bort uti en dåres graf.

Öfver

Öfver Sjöfartens farligheter:

Den som oss aldraförst med båtar lärde
vandra,
Han måtte mera mod och hjerta haft än
andra;
At han för hafvets djup slått ingen fasa
bar;
Men med et bräckligt trå den stolta böl-
jan skar.
Han hade rättlig då af rädsla kunnat
båfva,
När de förbistra haf sin vattubölja håfva,
Och vräka likſom bärg utur dess djupa
vrå
Sin sönderspridda våg til högsta himlens
blå.
Hvad får en sjöman dock för håpnad,
skräck och fasa,
När som å hvarje kant de stumma böljor
rasa
Och skölja på hans skepp, med tummel,
gnall och gny!
Nu ser han grundlöst djup, nu himmel,
stjernor, sky. —

(Se Professor *Joh Lidéns* Historiola Literaria Poët. Svecanorum, P. II. p. 43 och följ. — Aboa Literata p. 109. —)

WIDEKINDI JOHANNES, *Riks-Historiographus.* Han skref sit namn på åtskilligt sätt: nu *Widichinni*, nu *Widichindi* och til slut *Widi-*

Widikindi, och var född i Veſtmanland i Bro Pråſtegård år 1618 eller 1620. Fadren hette *Widikindus Laurentii*, förſt Scholemåſtare i Köping, ſedermera Paſtor i Bro, där ockſå hans Fader varit Kyrkoherde. Farfadrens Farfader *Laurentius* var den förſte Pråſt, ſom ſöng Lutherſk måſſa i Munketorps Kyrka, äfven den förſte, ſom hade ordentelig Huſtru. Joh. Widikindi Moder hette *Sara Olsdotter*, Syſter med den lärde Hof-Rådet *Joh. Stiernhök*. Han blef Student i Upſala 1640. Under ſtudente-åren, dem han väl använde, var han Præceptor i Gyllenſtierniſka huſet. I Upſala hölt han 1654 en *Oration*, då Drottning CHRISTINA ſteg af Thronen, hvilken Drottningen ſjelf af hörde. År 1655 vardt han Lector Eloquentiæ uti Stockholms Gymnaſio. I Fullmagten ſäges, at han var hos Konungen recommenderad, *efter han var af de qualiteter, at kunna med nytta brukas i denna tjenſt.* Efter 10 års förlopp, utnämdes han 1665 til Hiſtoriographus Regni. I ſtöd af detta ſit Ämbete, lärer han ock ſtraxt gripit til den hiſtoriſka pennan, och han emottog 1668 Riddarhuſets Inſtruction, *til at förfärdiga en Matrikel öfver de adeliga Svenſka Familiers upkomſt, öden, och det mera.* — Om detta Riddarhuſets beſlut kommit til värkſtällighet, vet man icke. Emedlertid arbetade Widikindi på ſina hiſtoriſka Verk, hvilka efter hand lades på trycket. Guſtafvianſka Konungahuſets Hiſto-

Historia, var det, som efter befallning i synnerhet skulle sysselsätta hans penna. År 1673 anmälte han hos Kon. CARL den XI, huru det led med hans historiska samlingar, och Konungen gaf befallning, at Widikindi redan färdiga arbete skulle censureras, för at sedan tryckas.

Konungen kröntes 1675 i Upsala, och Rikssens Ständer voro där församlade. En Skrift præsenterades då Konungen, hvaruti Rikssens Råd, efter Konungens tanka, begärade för sig och Adeln altför vidsträckta Privilegier. Riks-Cancelleren Gr. Mag. Gabr. de la Gardie hade namnet, at vara denna Skriftens Författare, och som Widikindi var väl liden hos Riks-Cancelleren, så ville man af honom utleta vissheten om denna gissning. Då Widikindi en gång satt på källaren i Upsala, och hade tagit väl til lifs, var Stallmästaren M. Reutercrantz med några andre, innanföre källar-rummet, så at desse väl kunde höra hvad som i yttre stugan talades. Widikindi blef af någon tilsport, *hvad han tyckte om den presenterade Skriften?* och hans svar, at *alt voro rätt och billigt däruti*, hade den påföljd, at Widikindi dagen efter sattes i fängelse. Hans arrest lärer dock icke hafva varat länge. När han sedermera blef frågad af dåvar. Professoren Eric Benzelius Senior, *huru med hans fängelse aflupit?* svarade han: *Inauditum captivarunt, inauditum demiserunt.* Efter denna dagen lärer Widikindi icke befattat sig med Politi-

litiska saker. År 1676 gjordes alfvare med tryckningen af *Kon. Gustaf Adolphs Historia*, och Kongl. Boktryckaren Nic. Wankijf åtog sig förlaget, efter öfverenskommelse och Contract härom med Kongl. Kammar-Collegio. Emedlertid dödde Widekindi i Stockholm Julaftonen 1678, och begrofs därstädes följ. år i Martii månad, vid hvilket tilfälle en E. Wennæsius söng et eländigt *carmen lacrimabile* öfver griften. *Kon.* Gustaf Adolphs *Historia*, Första Delen, utkom 1691 in fol. och förordsakade nog ovåsende. Danskar och Ryssar sattes straxt i harnesk, så at Boken vardt på Konungens befallning indragen. Flere lärde Mån förordnades at den öfverse, och desse inkommo med sina påminnelser, hvilka i Original förvaras på Kongl. Biblioteket i Stockholm, men äro dock tryckte på Tyska uti *Nettelbladts Schwedische Bibliotb. 5 Styck. p.* 97-104. At hålla Wankijfs Änka, som ingen del hade uti Auctors oförsiktighet, skadeslös, skänkte Kon. Carl XI:te henne 1200 Dal. S:mt uti et för alt, och det af sina egna handpenningar. Om Widekindi i manuscript fullbordat denna *Historia*, kan icke med visshet sägas. Den utkomne Delen kan ej annat än vara rar. Den är skrefven med en tung och ohöfsad penna, och desutom ganska vårdslöst tryckt.

Vår Historiographs Fru, med hvilken han lefde barnlös, var *Anna Bergström*. Han var

en värkelig lärd Man, ej allenaſt Hiſtoricus och Orator, utan ock en vitter Latinſk Skald. På ſin gård Menhammar ej långt ifrån Stockholm, ſöng han ſina qväden. Han hade et vackert Bibliotheque. Af Konung Carl Gustaf var han mycket väl känd, och Konungen plägade kalla honom *ſin Philoſoph*. Hans öfriga utgifna *lärda Arbeten* upräknas uti *Schefferi Svec. Lit. p.* 185. — Af deſſa märkas i ſynnerhet hans allmänt bekänta *Ryſka Krigs-Hiſtoria*, både på Latin och Svenſka uplagd, och tryckt in 4:o år 1672. —

(Denna Biographie är hämtad utur Herr Secreteraren *Sigfrid Gahm Perſſons* rika Hiſtoriſka Samlingar.)

Wilde Jacob, *Kongl. Secreterare* och *Hiſtoriographus Regni*. Föddes i Curland 1679. Hans Fader var en hederlig Handlande i Staden Bauſke. Som han i unga åren viſade en ſärdeles håg för ſtudier, ſå ſkickades han til det näſtgränſande och då Svenſka Riga, hvilken Stad nu ägde et ſtort rykte för ſina förtjente Schol-Lärare. År 1695 lämnade han Riga, beſökte åtſkilliga Tyſka Academier, och tog Magiſter-graden i Greifsvald. Med hvad flit han öfvade ſig uti all ſlags Academiſk lärdom, ſynes nog däraf, at han 1701, på ſit 21 ålders år, kallades til ConRector vid Cathedral-Scholan i Riga, och året därpå til at lära Stats-vetenſkapen, Hiſtorien och Vältaligheten vid det Kongl.

Kongl. Gymnasium därstådes. Men han stannade ej länge vid dessa nedra Lårosåten, ty han var skickelig at gagna och pryda högre. Dårföre kallades han ock 1703 til Prof. Histor. vid Academien i Pernau. Vål afflog han denna kallelsen, men nysnåmnde Academie ville dock åndteligen hafva den lårde Wilden ibland sina Lårare. Academien föll dårföre på den utvägen, at 1704 såtta honom oåtspord på förslag til Professor i Latinska Våltaligheten och Poësien, til hvilket Åmbete han ock af Konung CARL den XII utnåmdes. Hår lärde han i 5 år, och det på en tid, då de Ryska krigslägorne omgåfvo och alt nårmare nalkades Lifland och åfven Pernau. Men han trodde intet, at Liflands förlust skulle vara så nåra, och at et så stort nederlag våntade på Konung CARL, vid Pultava, då han 1709 begårte och ärhölt lof, at för sin hälsas skul resa til Aken. Under denna hans frånvaro föllo Ryssarne in uti Lifland, och gjorde sig 1710 Måstare af Pernau, vid hvilket tilfälle han förlorade icke allenast sit sköna Bibliotheque, utan åfven alla sina enskildta Documenter och Papper. Han hade således nu för sista gången sedt sit Fädernesland och Lifland, och i stället före at begifva sig dit, reste han 1710 til Stockholm, samt, i följe af sin ed och pligt, anmälte sig hos den Kongl. Senaten til Sveriges tjenst. Det var just en tid, då Konungen var vistande i Turkiet, den ena Rikets Provins eröfrades efter den andra, och

och flygtingar samlade sig til Stockholm i et stort antal, i synnerhet ifrån Lifland och Finland. Riket och Åmbeten förminskades, men lediga Åmbetsmån ökades dageligen. Ej underligit då, om Wilde icke förrån 1713 kunde ihogkommas, då han af Regeringen til Eloqu. och Poëſ. Professor i Greifsvald utnåmdes. Men som detta var at flytta til en rått osåker ort, fant han sig håldre vid, at bli enskylt Lårare på en stadigare fot. Han emottog en Hof-Måstare-syssla för Kongl. Rådet Gref Gustaf Cronhielms tvånne Söner, med hvilka han 1714 och de följande åren gjorde en vidlyftig resa til Ångland, Holland, Frankrike och Tyskland. Efter hemkomsten, upvaktade han Kon. CARL i Lund, som befalte Wilden at göra en dylik utlåndsk resa med unga Hollstenska Grefven Von der Natt. Härigenom blef han kånd hos Hertigen af Holsten, som för honom fattade det förtroende, at han ville hafva honom i sin tjenst, åfven sedan Konung CARL var skuten vid Fredrichshall, och conjuncturen, i anseende til denna Herren, få helt och hållit förändrat sig hår i Sverige. Knapt hade Hertigen lemnat Sverige och kommit på Tysk botten, innan Han kallade Wilde til sin Cabinets-Secreterare, och då han undanbad sig den sysslan, såsom mindre öfvad vid Ministers-saker, men mera hogfåld för et Academiskt arbete, var Hertigen så nådig och förenade nyssnåmde beståļlning med Juris Nat. & Polit. Professoratet i Kiel,

Kiel, famt fkickade til honom bägge Fullmagterna. Med fkyldig vördnad emottog han dem, men ville dock först i underdånighet ärbjuda sin tjenst åt Konungen af Sverige. Konung FREDRIC utnämnde honom då f. å. til Riks-Historiographus, hvarpå Wilde anhölt om affked hos Hertigen, reste til Stockholm och emottog d. 14 Nov. 1719 sit Ämbete. Med hvad heder han det fkötte uti hela 35 åren, därom vitna hans många och med mycken lärdom utarbetade Skrifter. Under denna tiden stod han på hederliga förslag, til Professor Juris Rom. i Upsala, til Censor och Cancellie-Råd. En nog svag och ostadig hälsa lade honom i grafven år 1755; och i Stockholms Storkyrka blef han gömd. Han öfverlefdes af sin Fru *Anna Magdalena Holsten.*

Uti flera Vetenfkaper, innehade denne Mannen en aldeles ovanlig beläsenhet, och, oaktat han var Utlänning, öfver 30 år gammal när han kom hit, så förvärfvade han sig dock en synnerlig insigt uti vår Svenfka Historia. Han var den förste, som öfvergifvit den tilförene så högt ällfkade satsen om Sveriges stora ålder och directa härkomst utur Arken. I stöd af pålitelige documenter, gaf han vår Svenfka Historia, en ny och riktig *Konunga-Längd*, indelte den uti sina vissa tidehvarf, och tillade hvar och en Regent, med des förnämsta förrättningar, vissa åratal. Hans nya Indelning, Konunga-Längd och Tide-räkning, hafva gemen-ligen

ligen blifvit sedermera af alla följde, som efter honom skrifvit uti Svenska Historien. Han ägde äfven stor styrka i Tyska Jure Publico, skref i yngre åren Latinska verser, var stark Philosoph, hade också i yngre åren, på sin Farmoders begäran, som ville hafva honom til Präst, studerat Theologien, samt ofta predikat. Hans lärdom pryddes med en stor talegåfva, och kunde han ännu inpå sena åldren tala flera timmar å rad, utan at lärda ämnen honom tröto; eller andre ledsnade at honom höra. Egenteligen var han ämnad til en Academisk Lärare. Han tänkte djupt, och skref grundeligt, hvilket gjorde, at hans Skrifter ej äga all den tydlighet och behaglighet, som flyktige Läsare fordra. Hans minne var makalöst, som nog syntes däraf, at sedan han 1741 blef blind, mindes han icke allenast hela ställen uti Böcker som han läst, utan äfven sidan, och stället på sidan, hvar de stodo. Ifrån denna tiden, utgaf han likväl åtskilliga arbeten, hvilka han alla i pennan dicterat för sin Son, då Amanuensen Herr *A. Wilde*, som alla de påföljande åren gick sin Fader tilhanda vid des arbeten, slog efter alla citationer, och genom föreläsande och skrifvande lättade sin Faders mindre angenäma ålderdom. 1723 uprättade han i Stockholm det så kallade *Wildiska Tryckeriet.*

Hvad angår des *Skrifter*, så kan man på dem, hvilka han före 1710 utgifvit, ingen förteckning lemna; ty vid Pernaus åröfring gin-

go de alla förlorade, så at han ägde dem ej sjelf. De bestodo dock egenteligen uti *Disputationer*, *Orationer* och *Programmer*, i Riga och Pernau utgifna. Några af dem finnas in *Act. Lit. Maris Balt.* anförda. På sin utländska resa med Grefvarna Cronhielm, utgaf han i Frankfurt 1717 in 4:o, *Diatribe de Jure & Judice Legatorum a Stephano Cassio*, som tjente til at bevisa orättmätigheten af Gref Gyllenborgs arrestering i London, och Baron Görtzes i Arnhem. — De, som han här i Sverige utgifvit, äro följande: *Sveciæ Historia Pragmatica, quæ vulgo Jus Publicum dicitur &c.* Holm. 1731 in 4:o — *Sveriges beskrifna Lagars grund, art och uprinnelse, samt ålder, omskiftelser och förnyelser*, Stockh. 1736, in 4:o. — *Friherre v. Puffendorffs Inledning til Svenska Statens Historia med J. Wildes tilökningar, bevis och anmärkningar, I Delen eller Förberedelsen*, Stockh. 1738, in 4:o. — *Andra Delen*, Stockh. 1743, in 4:o. — *Præparatio hodegetica ad Introductionem Puffendorffii in Svethici status historiam &c.* Holm. 1741, in 4:o. — *Svenska Stats-författningars eller allmänneliga Rätts Historia*, 1. *D.* Stockh. 1749, in 4:o. — *Konung* CARL den XI:s *så kallade oinskränkta Envälde, emot ogrundade rykten försvaradt, och i sit rätta ljus framståldt, öfversatt af M. B.* Stockh. 1742. Detta är en *öfversättning af sista Capitlet i Hist. Pragmati-*

gmatica. — *Företal til den Svenska öfversättningen af Wesenfeldts Försök til Sedolärans förbättring.* —

(Se Svenska Mercurius för År 1757, October Mån. p. 450. —)

WINBOM ANDERS, *Sec. Theologiæ Professor* i Upsala, och *Pastor* vid Gamla Upsala Sokn. Föddes i Wästergöthland, Fremmestads Sokn och Annestads By, år 1687, af Krono-Länsmannen *Måns Andersson* och *Maria Winbom.* Hennes Fader *Jon Wibo*, som ock var Länsman, hade kallat sig så efter et litet Hemman i Fremmestad, Winbotorpet, där han bodde, och då Sonen reste til Academien, uptog han Modrens tilnamn. Af naturen qvick och eldig, visade han ifrån första början mycken håg för Boken. Fadren beslöt därföre hålla honom til studier. Ifrån Skara Schola flyttades han på Gymnasium, med det häftigaste begär at lära. Emedlertid miste han 1704 sin Fader, och råkade därigenom i största fattigdom. Icke des mindre föresatte han sig at resa til Academien 1707, och årnade sig då til Lund. Men i detsamma angrep honom en svår hetsig feber, och därunder en ännu svårare sinnes oro. Kroppen blef väl snart någorlunda frisk, men själen var lika full af ångslan och bekymmer. Han gick då hemma i tvånne år, utan at taga sig något synnerligt före. Läste

 blott

blott i Bibelen och andeliga skrifter, och låtade däremellan sin oro i sällskap med några ömsinte Prästmän på födelse-orten. Brukade ock under samma tid Medevi Hälsobrunn, och befant sig bättre. Men Modren, som var i ganska torftigt tilstånd, och hade, under då varande Krigs-oroligheter, utom honom 5 Barn hemma hos sig, förmådde ej bidraga något mera til hans uppehälle. Han nödsakades därföre antaga condition på Landet, där han väl några gånger predikade, men slog för öfrigt både studier och resa til Academien ur hågen. Det hände sig, at hans förtrogne vän, Magist. Per. Tegnæus, som sedan blef Theol. Lector i Skara, kom 1710 hem ifrån Lund, och öfvertalade honom, at göra sig följe til Upsala. Han samlar då ihop det lilla han kunnat förvärfva sig, och med det ringa understöd han kunde få af Modren och sina Vänner, begifver sig på vägen, och kommer om hösten lyckligen til Academien. Här återvann han fullkomligen sin hälsa, och begynte å nyo med alfvar och muntert sinne, at gripa an sina förr så högt älskade, men nu på några år försummade studier. För nödig utkomst skul, måste han likväl straxt dela sin tid med andra. År 1713, utgaf han sin första Disputation, men för fattigdom skul kunde han ej fullfölja sit upsåt at antaga graden. Likafult blef han 1722 Docens i Philosophiska Faculteten, i anseende til sin allmänt kända skicklighet, och

året

året dårpå Adjunct i famma Facultet, hvarefter han måſt läſte Moralen och hade ganſka ſtort tillopp af Åhörare. At legitimera ſig i denna ſyſsla, præſiderade han 1724. Men 1725 föll han åter in i ſin förra ſinnes oro, reſte då til Stockholm och uppehölt ſig dår hela 5 åren hos några ſine Anhörige och Vänner, under mycket bekymmer om ſin ſjäls tilſtånd. Genom då varande Acad. Cancelleren Riks-Rådet Grefve Cronhielms ynneſt, fick han emedlertid behålla både ſyſsla och lön. Änteligen vant han lugn i ſjälen, och kom åter til Upſala vårtiden 1730, vid ſin förra munterhet. Befordrades året därpå til Log. & Met. och 1735 til Theol. Profeſſor, och blef 1737 Paſtor & Præp. i Gamla Upſala. Såſom Riksdags-Fullmägtig 1741 och 1743, brukades han uti åtſkillige angelägna mål, var flera reſor på förſlag til Biſkop, och hade tvänne gånger enhällig kallelſe af ſin födelſe-ort. En förkylning, då han om våren 1745 hölt Lik-Predikan öfver Prof. Theol. Er. Melander, lade grunden til hans ſiſta ſjukdom. Krafterna aftogo mer och mer, och det var den 22 October ſ. å. ſom han ſtilla tilſlöt ſina ögon i den ſiſta ſömnen.

Jämte en grundelig Philoſophs rediga inſikter, hade Prof. Winbom en öm Theologs tilbörliga hjerta. Af naturen och nåden var han utruſtad med förträffeliga egenſkaper och rätt Chriſteligt ſinnelag. Om hans hetſiga tempera-

perament någon gång honom öfverilade, så var han ej sen at återhämta sig sjelf. Hvad han lofvade var man säker om. Rördes han til ömhet för olyckliga, så var han ock en afsagd lastens fiende. Snikenhet hatade han af hjertat, och ifrån högfärd var han så långt skild, at han, i ringa tankar om sin person, gjorde sig ofta sjelf orätt. Därföre ville han ock icke emottaga Biskops-åmbetet, utan afsade sig värkeligen Förslaget, när han sista gången hade Konungens löfte härpå. Theologien och Moralen voro hans käraste studier, och med de grundeligaste insigter, tykte han sig ändå ingen ting veta. Hans ifver at samla Böcker var nästan lika stor med hans lärgirighet, och han hade til slut et ganska vackert, i synnerhet Theologiskt Bibliothek. At upoffra sin möda åt andra, var honom et särdeles nöje. Rikets Ungdom undervisade han med ovanlig nit och ömhet, därföre var han ock af alla vördad, älskad, och hans forna Disciplar, många vår tids Hedersmän, tala ännu om honom med en slags förtjusning, såsom en *Svensk Gellert.* Han ägde den gåfvan, at göra sin vetenskap behagelig, läste med nit, talade med lätthet, föreställte redigt och öfvertygande. Däraf hände, at han hölt sina Föreläsningar altid för fullt Auditorium, och tilloppet af åhörare var så stort, at de måste trängas om rum. Jämte en Dogmatisk lärdom, inplantade han äfven hos dem et Christeligt sinnelag, och detta sista låg honom

honom mäst om hjertat. I sällskap var han lätt och munter. Hade lång och reslig växt, magert ansigte och något intryckt bröst. Ställningen var hectisk och utseendet hypocondriskt. Han, som i tiden fruktat Gud, betraktat verlden och känt sig sjelf, kunde ej annat än dö frimodigt och saligt.

Hans Giftermåls-handel kan tjena för et bevis af hans eldiga sinne. Han friar, förlofvas och låter lysa för sig på en och samma dag. Det var Fru *Beata Elisabeth Heyne* (Änka efter Mor. Prof. i Pernau, sist Bibl. i Upsala *A. Palmrot*), som 1737 vardt hans Maka. De hade inga barn.

Utom 29 *Academiska Disputationer*, och *Likpr. öfver Prof. Er. Melander*, tryckt i Ups. 1745, har han ej utgifvit något af trycket, men i Manuscript lemnade han efter sig flera *Skrifter*.

(Se Acta Hist. Ecclesiastica 1746, 10:ter Band, 58:ster Th. p. 608. — Grift-Runor öfver Prof. *A. Winbom* af Vest-Göth. Nat. Ups. 1745, fol.— *Salvii* Lärda Tidningar 1745, N:o 45. — *A. Schönbergs* Åminnelse-Tal öfver *Gisler*, 1772, p. 13. — Tillagde Uplysningar af Herr Prof. *J. Lindblom*.

WINSTRUP PETRUS, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Lund. Föddes i Köpenhamn år 1605, där hans Fader, med samma namn, var Biskop. *Anna Eisenberg* hette Modren. Både

de vid Köpenhamns och utländske Academier studerade han, och vardt 1633 vid förstnämde ställe Logices Professor, sedan innom 2 år Doct. Theol. och Kon. CHRISTIAN den IV:s Öfver-Hofprädikant. Biskop i Lund 1637, förestående detta Ämbete uti hela 42 åren. Ifrån den dag hans Stift, i kraft af Roskildska Freden, var kommit under Svenska Kronan, visade han samma undersåteliga lydna och kärlek för sin nya Öfverhet, som han förut bedt sig trogen emot sin förra lagliga Konung. Med Adelskap benådade honom Kon. CARL GUSTAF 1658, ifrån hvilken tid han skref sig til Lundagård och Werpinge. Under hans tid funderade Kon. CARL den XI Carolinska Academien i Lund, hvars inauguration med all högtidlighet d. 28 Jan. 1668 förrättades, och hvarvid äfven Biskop Winstrup, ehuru til en hög ålder kommen, åtog sig såsom Theol. Professor, publice läsa öfver Gudaläran.

Mogen lärdom, uplyst vett, et vårdigt upförande och et vackert utseende, gjorde denne Mannen mycket aktad och vördad. Men med dessa goda egenskaper, var han också en ambitieux Prælat. Bevis härtil må anföras: vid 1660 års Riksdag, och då Kon. CARL GUSTAFS Begrafnings-Act skulle firas, påstod han hårdt sin rätt, at ibland Rikets Biskopar få sit rum näst efter Ärke-Biskopen. Hans skäl härtil var, at hans Stift varit en gammal *Sedes Archi-Episcopi*, och des Biskop *Primas Sveciæ.*

Sveciæ. Han beropade sig också dårpå, at han nu var *åldste Theol. Doctor, åldste Episcopus, primus inter Episcopos Daniæ & Norvegiæ, namnkunnig per totam Germaniam.* Han cederade ock vårkeligen intet sit rum åt Episcop. Lincop., som denna Riksdag företrådde Årke-Biskopens stålle, förrän han af Collegio eller Clero fick attest, at han *icke lämnat företrådet åt Lindköpings Biskop, utan såsom vicario Archiepiscopi.* På sit 75 ålders år afsomnade han i Lund 1679, utan manliga Arfvingar.

Gift första gången med *Maria Baden*, Borgmåstare-dotter ifrån Köpenhamn. Andra gången med *Dorothea von Andersson.* Öfver hans mynd i koppar stuckit i fol. låses:

Cernitur heic sacræ decus immortale Cathedræ,
Gloria Pontificum, nobilitatis honos.
Delicium Pindi, facundæ gratia linguæ,
Dixeris heic uno nomine: Vinstrupius.

Des utgifna Skrifter, utom *Disputationer* och *Orationer*, åro: *Libri Epigrammatum Jenæ* 1630, 12:o, *Hafniæ* 1654 in 4:o. — Flera *Lik-Prådikningar* på Danska. — *Prådikan då Lunds Academie invigdes*, åfven på Danska 1668. — *Epistola de Pulcritudine Christi ad Thom. Bartholinum*, 1652. — *Pandectarum sacrarum, sive Commentariorum*

riorum in libros N. T. & quidem in Evang. Matthæi Tom. I. an. 1666 *& T. II. an.* 1674. Lond. Scan. in fol. Et oändeligen vidlöftigt Verk. 1 Tomen består af 1150, och den 2:dra af 1560 sidor. Auctor hant dock icke längre än med förklaringar öfver de 10 *första Capitlen hos Matthæum.* Få lära hafva haft tålamod at läsa detta arbete igenom, som annars måtte kunna öfvertyga om Författarens besynnerliga lärdom och beläsenhet.

(Se Dr. *Rhyzelii* Episcop. Sveo-Goth. VIII Bok. p. 39. — *von Döbelns* Hist. Acad. Lundens. II P. p. 42. — *von Stjernmans* Gen. Matr. p. 528. — *Lönboms* Hist. Märkv. 3 D. Num. 7 och 8. — *Scheff.* Svecia Lit. p. 306. — Bibl. Tidningarne för 1767, p. 273. —)

Wiraenius Samuel, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Wexiö. Son af Kyrkoherden i Wirserum *Dan. Petr. Lönebergius* med *Ingebor Gryphia* eller *Grip*, och född i Småland 1647. Honom hände i unga åren den ledsamheten, at ifrån Upsala Academie blifva relegerad, hvarefter han reste til Rostock, och där magistrerade. Sedermera blef han, först Hus-Präst hos Kongl. Rådet Gr. Gust. Ad. de la Gardie, så Präst vid Kongl. Lif Regementet til häst, därefter Kongl. Hof-Prädikant, och 1680 Öfver-Hof-Prädikant, uti hvilken sistnämde sysla han christnade alla 7 deras Majestäters Kongl. Barn. 1688 satte honom Kon.

Carl

CARL den XI til Bifkop i Wexiö, och 1693 utnämdes han til Theol. Doctor. Han ftod i fynnerlig nåd hos Kon. CARL den XI, hvars tilftånd och underftöd han utverkade, til at af ften upbygga Gymnafii- och Schole-hufet i Wexiö, fom tilförene hade et det uflafte utfeende. Han var en ibland fin tids ypperligafte Prådikanter, och man låfer, i våra granlagare dagar, hans tryckte Prådikningar med fårdeles förnöjelfe.

Uti fit gifte med *Maria Elifabeth Langerftierna*, hade han Barn, fom, med namnet *Cederftierna*, 1689 århöllo adeliga Privilegier. Et håftigt flag tog honom undan de lefvandes antal år 1703.

Sam. Wiræuii *Lik-Prådikan öfver Kammar-Rådet Brynte Cronfköld*, trycktes år 1689. — *Öfver Riks-Råd. Gr. Er. Lindfköld*, 1690, Bägge in 4:o. —

(Se *von Stiernmans* Matr. p. 485. — *Spegels* Sv. Kyrko-Hiftoria, p. 384, 2 D. — Doct. *Rhyzelii* Epifc. Sv. Goth. VI Bok. p. 312. — Doct. *Strickers* Homil. Bibl, p. 153. —)

WRANGEL ANTON JOHAN, *Grefve, Svea Rikes Råd, Ridd. och Commend. af Kongl. Maj:ts Ord.* Föddes i Eftland, på Fådernes-gården Hyer, 1679. Fadren, Ryttmåftare *Ant. Joh. Wrangel*, hade til ägta, Fru *Anna Margaretha Ram.* På 18:de året kom den unge Wrangel i Rikets tjenft vid Kongl.

Kongl. Ammiralitetet, och var med ibland Besättningen på Skeppet Södermanland, då det 1698 til Kiel i Holsten öfverförde Kongl. Prinsessan HEDVIG SOPHIA, Hertig FREDRIC den IV:s Gemål. År 1700 bivistade han på Örlogs-flottan i Öresund, under Köpenhamn, descenten på Seland, och samma år gick han med transporten til Pernau, då Kon. CARL var nödsakad at gå dit öfver med sin Krigsmagt, at försvara sit Rike, och vid detta tilfälle blef han Lieutenant. För at til alla delar lära känna den til sjöväsendet hörande kundskapen, sökte och fick han 1701 behörigt tilstånd, at gå i främmande tjenst, hvarpå han gaf sig til de Allierades Örlogs-flotta, som då straxt därpå gjorde descenten til Cadix. Därifrån följde han til Vigos, där Spanska Silfver-flottan och några Spanske Örlogs-skepp blefvo förstörde och borttagne. Men som han fants nödig i sit Fäderneslańd, så blef han 1703 hemkallad. På våra nordiska Farvattn blef han sedan flera resor utcommenderad, fick 1706 Öfver-Lieutenants Fullmagt, och århölt sjelf commando på en Fregatt, med hvilken han ständigt brukades til krütsning och betäckning för Transporterne, intil år 1709, då han avancerade til Capitaine. Emedlertid hade Ryssland efter sina åröfringar förskaffat sig en Flotta, som ådrog sig Cap. Wrangels upmärksamhet. Han träffade d. 11 Jul. 1713 en des Escadre på kusten af Helsingfors, hvilken gaf honom anledning

ning at visa det oförskräckta mod, efter hvilket Fienden måste honom öfvergifva, och sjelf upbrånna sit Vice-Amiral-Skepp, som under drabbningen råkat på grund. Detta föranlåt Kon. CARL den XII, at 1715 nådigst belöna honom med Commendeurs-Fullmagt, hvarpå honom updrogs inseendet öfver Skeppsholmen och Varfvet i Stockholm. Commend. Wrangel krützade 1719 i Östersjön med et större och tre mindre Skepp, för at befordra och freda tilförslen af hvarjehanda lifs-förråd til Stockholm, når han, d. 24 Maji, helt bittida om morgonen, råkade i en skarp träffning, först med 2:ne Ryska Örlogs-Skepp af 56 Canoner hvardera, dem han lyckligen afviste, fastån 2:ne af hans medfölje blefvo tagne; och sedan mot middagen med trenne andra af samma storlek, mot hvilka han alt intil aftonen underhöll och utstod den håftigaste eld. Åndteligen då hans Skepp var aldeles redlöst skutit til master, stänger, råer, bogspröt, segel och alt tågverk, roret obrukligt, ammunitionen förskuten, skeppet så upfyldt med vattn, at det gick jämt med barlasten, Besättningen til mer ån tre fjerdedelar minskad, och han sjelf illa blesserad; kunde honom ej annat öde förestå ån at blifva fången. Hans tapperhet årkåndes dock af sjelfva Fienden, liksom han för Svenska Flaggan bibehölt des gamla heder. Han fördes nu til Revel, dårifrån til Petersburg och så vidare til Muscou, hvarifrån man vål ärnade skicka honom

honom til Siberien, men Nystadtska Freden satte honom, jämte de öfriga Svenska fångar, 1722 på fri fot. Därefter hade han inemot 18 år sin ständiga tjensteplats i Carlscrona, förordnades 1736 til Schoutbynacht, 1740 til Vice-Amiral och kort efter til Commendant i Carlscrona. I slutet af sistnämde år, undfick han Konungens nådiga Kallelse-Bref, at vara Svea Rikes Råd, hvilket hedersställe han på 23:dje året, med all ovåld och värdighet upfylte. Honom tillades 1747 Friherre-namn, 1748 dubbades han til Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden, och 1751 benådades han med Grefligt stånd. Genom en årefull vandel, en förträffelig mandom, och de mognaste råd, vant han et godt namn, och stadgade sit minne. Han upnådde en ålder af 83 år, och gick til sin sista hvila d. 17 April 1763.

Gift f. g. med Fr. *Catharina Kruse*, a. g. med Grefv. *Anna Sophia Spens.*

(Se Begrafnings-Talet med Personalier, hållet af Kongl. Öfver-Hof-Predikanten m. m. *Gabr. Rosen*, tr. i Stockh. 1763. —)

WRANGEL CARL GUSTAF, *Grefve* til Salmis, *Friherre* til Lindesberg, m. m. *Svea Rikes Råd*, *Marsk* och *General-Fältherre*, m. m. Föddes på Fädernes-godset Skokloster i Upland 1613. Son af Riks-Rådet, Rid-

Riddaren och Fält-Marskalken *Herman Wrangel*, med des första Fru *Margaretha Grip.* Insattes hel ung uti Collegio Skyttiano, en den tiden väl beryktad adelig Schola i Stockholm, där han til 14 års ålder underviſtes. År 1627 åtföljde han sin Fader til Preusen, och började tidigt vänja sig vid Krigs-väsendet, hvartil hågen tycktes måst vara bögd. Utom Fadrens vetskap var han ofta ute med de commenderade Partier. Sådant tyckte väl Kon. GUSTAF ADOLPH om; men befalte dock den gamle Wrangel, at taga vara på sin Son, at han icke, genom alt för stor hetsighet, skulle i otid utsätta sit unga lif. 1629 företog han sig en vandring til främmande Länder, hemkom 1631, blef först Kammar-Junkare, straxt därpå Cornett, och sedan Ryttmästare under Lif-Regementet. Affärdad til Sverige 1636 at befordra succursen, förordnades han af Regeringen til Öfverste för Lif-Regementet, och sedan han s. å. med 8000 man hos Arméen sig åter instält, följde han dem up åt Thüringen och Meisen, samt slog med sit Rytteri, vid Memmingen, en fiendtelig Infanterie-Corps, som måste lemna honom öfver 1000 man fångar. Vid det at han bloquerade Staden Store-Hayn, blef han af et skott uti hufvudet illa qväst, så at han föll af hästen, hvarjämte honom armen sönderslogs af en Mousquet, råkandes således uti fiendens våld, som begynte redan släpa honom med sig fort. Dock vardt han denna gången lyck-

lyckligt räddad, fördes til Torgau at där förbindas, men råkade ut för en ny plåga, då han där fastnade i stora mässlingen.

Efter vunnen restitution och flera lyckliga Krigs-förrättningar, öfvervar han 1639 det stora slaget vid Chemnitz, och tog del uti segren öfver den Käjserliga och Sachsiska Arméen. Vid det fasta Slottet Felschaus intagande, brukade han et särdeles krigs-puts. Som han kommit i årfarenhet, at de där inneliggande väntade succurs, så delte han sit folk i 2:ne troppar, och befalte dem, i åsyn af Slottet, at emot hvarandra chargera, lika som det ena partiet voro Käjserligt, och det andra Svenskt. Och när desse som bäst engagerade voro, skulle det ena partiet uti confusion taga flykten, och retirera sig til Fästningen, samt begära at de såsom Käjserlige måtte inlåtas. Detta lyckades honom så väl, at fienden för dem öpnade slag-bommen, at de uti en hög sig inträngde, och gjorde sig således, utan någon blods-utgjutelse, mästare af orten. Efter Fält-Marskalken Banérs död, var Wrangel en ibland de få Generaler, som hade öfverbefälet, och som, under svåra omständigheter, höllo Svenska Arméen tilsamman, innan den nya Fält-Marskalken Lennart Torstensson kunde ankomma. Emedlertid mente fienden vara god tid at angripa de Svenska, som utan Chef voro, och kom nästan med förakt uppå dem vid Wolfenbüttel. Uti det då förefallande blodiga

liga fäktandet, måste General Wrangel med sit Infanterie, nästan allena, uti 5 runda timmar utstå elden af det Käjserliga och Bayerska Fotfolket, och det med en förlust af 4500 man.

Vi förbigå flera vigtiga Krigs-operationer, och nämne, at General-Major Wrangel äfven til sjös fick tilfälle at inlägga mycken åra. År 1644 sändes han til Amiral Clas Flemming, som låg med Svenska Flottan vid Christianprys, och ankom dit under et ouphörligt fiendens skjutande, sedan han af de 25 personer som han hade med sig på Chaloupen, sedt 14 falla döde ned vid sin sida. Amiralen sjelf vardt straxt därefter med en stycke-kula råkad, och då denne såg sin dödsstund förhanden, kallade han til sig General-Major Wrangel, i kajutan, och bad honom taga commando af Flottan, hvilken var angelägit at skaffa i säkerhet. En så ansvarig börda måste Wrangel taga på sig, och förde Flottan lyckligt til Stockholm, sedan han behändigt undvikit en tilämnad träffning med Danske Amiralen Päder Galt, som för sin godtrogenhet sedermera måste låta hufvudet i Dannemark. Samma år eller 1644 om hösten gick Wrangel åter ut med Flottan, för at bjuda den Danska spetsen, conjungerade sig med Holländska Under-Amiralen Martin Thiessen, (sedan Svensk Adelsman och kallad Ankarhielm) och gjorde flera lyckliga expeditioner, hvilka, sedan fienden mistat sina för-

nåmsta Skepp, hade den verkan, at Sverige icke allenast blef Måstare til sjös, utan ock, at Konungen i Dannemark, som var i begrep at sätta sig emellan Sverige och Fältherren Horn, måtte hals öfver hufvud begifva sig utur Skåne til Seland, til at försvara sina Insuler, hvilka, obetäckte, stodo uti största fara. Drotn. CHRISTINA ansåg Svenska Flottans tappra bedrifter, detta året, med den besynnerliga förnöjelse, at Hon, som också då sjelf antog Regeringen, lät på en prägtig Medaille, som på ena sidan afbildade Hennes upstigande på Svenska Thronen, på den andra föreställa Sjöslaget emellan de Svenska och Danska. Brömsebroiska Freden gjorde denna gången slut på den Svenska Flottans lyckosama åröfringar til Danska Rikets förlust.

År 1645, utnämdes Wrangel af Drotningen til Öfverbefälets förande öfver Svenska Krigsvåsendet i Tyskland, i den sjuklige Fält-Marskalken Torstenssons ställe. Honom tilllades då titel af Riks-Tygmåstare. Med samlade ansenliga troppar i Sverige och Holsten, gick Wrangel på befallning til Hufvud-Arméen, som då stod i Schlesien. I Böhmen intog han flera Städer och Fästen, gick sedan up emot Veserströmen, och närmade sig til Franska Generalen Turenne. År 1646, uti Augusti månad, fick han fullkomligt commando öfver hela Svenska Krigs-Staten i Tyskland, jämte Fält-Marskalks- och Riks-Råds-vårdigheten, hvaröfver

en

en Skåde-penning blef slagen med hans Bild; och denna nya Titel: *Carl Gustaf Wrangel, Hennes Kongl. Maj:ts och Svea Rikes Råd och Fält-Marskalk.* Vid Triebel i Böhmen, lefvererade han 1647 de Käjserlige en drabbning; uti hvilken förlusten var stor på bägge sidor. Han var med sit folk på vägen til Schvaben, när honom 1648 mötte tidningar om Osnabryckska Freden, som på alla sidor befalte at sticka svärdet i skidan. Nu blef han General-Gouverneur i Pommern, med 12000 Riksd. årligt tractamente, hvarmed Cancellerskapet för Gripsvalds Academie då först combinerades. Äfven ärhölt han, såsom belöning för sina krigs-förtjenster, åtskilliga gårdar i Småland, confirmation på flera Kronogods, godset Spiker på Rügen, med Amptet och Slottet Brehmer-Verde, uti det Brehmiska landet. Efter Drotningens Kröning 1651, uphögdes han i Grefve-stånd, och fick åter då hederliga förläningar. År 1653 fick han Fullmagt at vara Riks-Vice-Amiral, en heder, som banade honom vägen, til et af de fem höga Ämbeten, och kallades äfven hem til Sverige, där han sedermera vistades, så länge Drotningen regerade.

Konung CARL GUSTAF råkade som bekant är, icke långt efter sin Kröning, uti omständigheter at företaga en krigsfärd emot Pålen. Han anförtrodde då Riksens Skeps-Flotta uti Wrangels händer, hvilken, sedan den satt

Krigshåren i land, lade ſig utan fór Dantzig. Sedermera fordrade Konungen honom til ſig, nyttjade honom mycket, och rónte nya prof af des tapperhet, uti det hera och långvariga fåktandet vid Warſchau. Och då Konungen i Dannemark 1657 begynte róra ſig, affärdades Wrangel til Pomern, i qualitet af Lieutenant-Royal, han gick ſedan in i Brehmen, och ruinerade dår ófver 3000 man Danſkar, hvarefter Danſka Fåſtningen Friedrichsudde af honom intogs, ſom innehade ófver 5000 mans beſättning. Fór denna action, hedrades han med Riks-Amirals-Åmbetet. Vid Sjóſlaget i Sundet d. 29 Octob. 1658 viſade Wrangel *ny* manlighet, i Konungens egen åſyn, och året efter fóretog han ſig at underkufva några Danſka Óar, ſom icke eller honom miſslyckades. Åndteligen fólgde Freden 1660, och lemnade Wrangel hvila uti ſit Gouvernement. Hvad fórråttning han 1662 uppe i Tyſkland hade, är obekant. Man giſſar ſannolikt, at han då vid något bad ſkótte ſin hälſa. År 1663 emottog han Hyllnings-Eden uti Wollgaſt. Ifrån år 1655 til 1657 var han ock Lagman i Nerike, och ſedan Lagman i Upland til ſin dód. År 1664 blef han Præſident i Krigs-Collegio. Under Drotning CHRISTINAS viſtande i Hamburg 1668, upvaktade han i Hennes Hof. Hon beſókte honom ſjelf uti Stade, vid hvilket tilfälle han gaf en prägtig feſtin. 1669 kom han åter efter kallelſe til Sverige, och

tog

tog sit rum ibland Konungens Förmyndare. Ehuru svag til hälsan, måste han 1674 åtaga sig commando öfver den Arméen, som til Pomern transporterades, vid et nytt upkommande krig. Under denna Expedition tiltog hans sjukdom så, at han merendels måste hållas vid sängen. Härigenom hände, at de Svenska sakerna fingo et vidrigt utseende uti Brandenburg, Wrangels ovänner til glädje, som afvundats hans ständiga lycka: dock utan minskning af sin Konungs nåd. Han var, ehuru sjuk, dock i begrep at ifrån sit gods Spiker, på Landt-Rygen, resa åt den led där Svenska Örlogs-Flottan låg, när sjukdomens häftighet nödgade honom at vända om, och den 25 Jun. 1676 flyttade honom in i evigheten. Liket öfverfördes til Sverige, jordfästes i Kongl. Riddarholms-Kyrkan 1680, och nedsattes sedan uti Sko-klosters Kyrka i des Faders välprydda Graf.

Riks-Marsk. C. G. Wrangel var gift med Fru *Anna Margaretha von Haugwitz.* Uti koppar är hans Bild icke mindre än 16 särskilta gånger graverad, in fol. in 4:o och in 12:o.

(Se Cancellie-Rådet *Berchs* Bok om namnkunnige Herrars och Fruars Skåde-Penningar, med deras Lefvernes-Beskrifningar, 2 Fl. p. 159. — Ejusd. Catalogue de Portraits, p. 49. — Lik-Predikan af *J. Vultejus*, med bifogade Personalier, tr. 1680.)

WRANGEL ERIC, *Friherre* och *Svea Rikes Råd.* Son af Ryttmåſtaren vid Kongl. Lif-Regementet, Friherre *Carl Adolph Wrangel*, och Fru *Ingeborg Flemming*, född 16—. Var 1712 Commiſſions-Secreterare i Ångland, blef 1718 Lagman i Skaraborgs-Län, och 1720 Cancellie-Råd. Landshöfdinge-Ämbetet i Skaraborgs-Län tilträdde han 1727, flyttades 1729 til Nerikes Landshöfdingedöme, och kallades 1739 til Riks-Råds-vårdigheten, hvarifrån han på begäran 1743 århölt affked, ſedan han förut ſ. å. beledſagat Hertig ADOLPH FREDRIC in uti Riket, emottagande Honom i Stralſund. Han var en Herre af ſtor inſikt och ſmak, ågde åfven det ſom kallas lårdom, och var Medlem af Kongl. Svenſka Vet. Academien. Siſta delen af ſin lifstid tilbragte han uti et ſålt lugn. Han afled i början af året 1765, på ſin gård Lagnö i Södermanland, och begrofs på Aſpö Kyrkogård, i en hög graf, hvarpå ſtår en ſtor Marmorſten, håmtad ifrån Kolmården, hvars Marmorbrott han upfunnit. På ſtenen åro riſtade hans och hans Frus *Eliſabeth von Roſens* namn, födelſe- och dödsdag, ſamt deſſa Ovidii ord: *Non ero terra tuus.* — Flera komma ej at ligga i denna graf.

(Se *v. Stiernmans* Höfd. Minne p. 157. — Sv. Mercurius för År 1765, April Mån. p. 350. —)

WRAN-

WRANGEL HERMAN, *Herre* til Lerjeholm, Svinſund, Skokloſter, Öfver-Palen, m. m. *Riddare, Svea Rikes Råd*, *Fält-Marſkalk* och *General-Gouverneur* öfver Lifland. Föddes 1585, var Son af Öfverſten och Landt-Rådet *Hans Hermanſſ. Wrangel* til Allo, med Fru *Barbara Anrep* til Heel. Efter åtſkilliga förråttade ſmårre Krigs-tjenſter, blef han 1612 Commendant i Iwanogrod, och fick 1616 Fullmagt at vara Ståthållare och Öfverſte på Calmare Slott, ſamt öfver des Lån. 1619 blef han Ståthållare öfver Elfsborgs-Lån och 1621 Fålt-Marſkalk. 1623 andra gången Ståthållare öfver Calmar, ſamt dårjåmte Öfverſte för alt Smålands Krigsfolk. År 1625 Ståthållare på Jönköpings Slott, 1627 Gouverneur i Elbingen, 1630 Riks-Råd, 1632 Gouverneur öfver Preuſen, 1635 Commiſſarius vid Freds-Tractaten med de Polſke i Stumsdorff, och ſidſt 1643 General-Gouverneur öfver Lifland.

Hans tappra Krigs-tjenſter, ſå väl i det Liflåndſka och Polſka Kriget uti Konung CARL den IX:s tid, ſom ſedermera i det Danſka, Polſka och Tyſka Kriget uti Konung GUSTAF ADOLPHS och Drotning CHRISTINAS tider, hafva gifvit honom rum ibland Sveriges ſtörſta Hjeltar. År 1643 dödde han, och ligger i Skokloſters Kyrka begrafven, dår man, öfver ingången til hans prydeliga graf, låſer deſſa verſar:

HERMANNUS WRANGEL, *Regis regnique Senator*,
Marschallus Campi, *Vir Generalis Eques*,
Quod sibi mortale est, vult hac sub condere porta,
Porta hæc parta sibi in morte parata suis.
A:o 1639 *d.* 27 *Maji.*

Gifte sig f. g. med Fr. *Margaretha Grip*, a. g. med Fr. *Catharina Gyllenstierna*, och tr. g. med Fr. *Amalia Magdalena Johansdotter*; Grefvinna af Nassau Vianden m. m.

(Se v. *Stiernmans* Höfd. Minne, p. 304. —)

WREDE FABIAN, *Grefve* til Östanå, *Friherre* til Tjolöholm, Fånö, m. m. *Kongl. Råd.* Farfadren *Henric Wrede* är märkvärdig. Det var han, som, uti slaget vid Kerkholmen i Lifland 1605, frälste Hertig CARLS (K. CARL den IX:s) lif. Hästen vardt Hertigen undanskuten. I detsamma kastade Henric Wrede sig af sin häst, och satte Hertigen därpå. Försten kom undan fiendens händer, men Wreden vardt i små stycken sönderhuggen. Han förutsåg sit öde, och bad därföre Hertigen hafva sina efterlämnade i nådigt minne. Hans Enka och Barn blefvo benådade med Elimå Fjärding i Finland, som sedermera vardt Slägtens Friherreskap. Sonesonen föddes i Finland på Peipola gård 1641.

1641. Des Fader var *Caſpar Wrede*, Friherre til Elimå, Pejpola, m. m. och des Moder, Fru *Sophia Taube*. Med mogna kundſkaper, beſökte han främmande orter, och då han 1666 kom til Hamburg, upvaktade han Drotning CHRISTINA, ſom nu var på vägen åt Sverige. Drotningen utnämde honom til ſin Kammarherre. Länge vïſtades han likvål icke vid detta Hofvet, förfogade ſig hem och antogs ſåſom Kammarherre af Konung CARL den XI. Sedermera blef han 1675 Landshöfdinge öfver Wiborg, Kymmenegårds och Nyſlotts Läner, och år 1681 öfver Upland. Vid den märkvärdiga 1682 års Riksdag i Stockholm, förordnades han til Landt-Marſkalk, och föreſtod denna äfven ſå bekymmerſama ſom hedrande beſtällning, med allmänt beröm. År 1685 blef han Kongl. Råd, och ſ. å. Præſident uti Reductions- och Liquidations-Commiſſion, jämte det at han ockſå vardt Kammar-Råd. 1687 blef han ockſå Præſident i Kammar- och Bergs-Collegierna, ſamt Stats-Contoiret. Detta år uphögdes han uti Grefve-ſtånd. 1697 utnämndes han af Konung CARL den XI ibland dem ſom ſkulle föreſtå Riket och Rikſens Förmynderſkap, intil des Konung CARL den XII Sjelf kunde ſtyrelſen antaga. Sedan han uti 24 år varit Styresman uti Kammar-Collegio och Stats-Contoiret, vardt han därifrån diſpenſerad; men ſom Konung CARL den XII var begrepen med Svenſka Handelens uphjelpande,

och til den åndan ville inråtta et nytt och fårskilt Commerce-Collegium, få anförtroddes honom hela inråttningen och infeendet däraf. I Stockholm dödde han 1712, och med honom fjelf gick den Grefliga Åtten ut på Svårdsfidan. Denne var en Herre af djupt förstånd, förträffeliga finnes-gåfvor och befynnerlig driftighet. Alla deffa egenfkaper fökte han til fin Konungs tjenft anvånda. Uti fit gifte ågde han Fr. *Brita Cruus.*

Tvänne Medailler öfver Gref Wrede åro konftigt fkurne af Medailleuren *And. Karlften.* Den ena vifar, på ena fidan, Gref Wredes Bröftbild, och på reverfen: en hand i fkyn, fom med et åmbar dragit up vattn utur en brunn, med omfkrift: *Non fibi fed Publico* — 1687. Den andre ockfå Grefvens Bröftbild med fin omfkrift, och på reverfen, Friherre-vapnet med åratalet 1687, hvaröfver Dygden i qvinnogeftalt, med en Lagerkrants omkring hufvudet, fätter en Krona. Omfkriften år: *Decori. Decor. Additus. Avito.*

(Se *v. Stiernmans* Höfdinga-Minne, p. 50. — Sv. Bibl. 4 Delen, p. 347. —)

Wrede Henric Jacob, *Friherre* til Elimå, *Landshöfdinge*, och Ridd. af Kongl. Svårds-Orden. Sit lefnads-lopp började han 1696. Fadren var Öfverfte-Lieutenanten Frih. *Fabian Carlsf. Wrede*, och Modren Fru *Helena*

lena Gustaviana Douwall. Redan i spådaste åren mötte honom omständigheter, som för framtiden lofvade ingen ting mindre än en gynnande lycka. Den förmögenhet hans Föräldrar då ägde, och som bestod til det mästa i Donationer, dem *Wredar* tid efter annan genom trogna tjenster sig förvårfvat, vardt nu åter til Kronan indragen, och hvad öfver var, blef rof för en ströfvande fiende. Härtil kom ock det hårda ödet, at han, 4 år gammal, miste sin hulda Moder, och några år därefter sin älskade Fader. Likvål fick han en sin börd värdig upfostran. Sin tjenstetid började han med at bli Page hos Hertig CARL FREDRIC af Holstein, men mindre hugfäld för Hof-lefnaden, gaf han sig åt vapnebragder. År 1713 blef han Under-Officerare vid Kongl. Lif-Gardet, året därpå Fändrik vid et vårfvadt Regemente, och så Lieutenant. Under denna tiden visade han flera tapperhets-prof. År 1718 var han sin hjeltemodige Konung til Norrige följaktig, och blef 1719 Capitaine vid Grefve Gustaf Oxenstiernas Regemente. Härvid stannade hans lycka och befordran på den militairiska vägen, ty 1722 blef detta Regemente uphäfvit, och han med flera Officerare på Expectance-listan upförd. Några af dem kommo snart nog til stora heders-poster, men Capitaine Wrede glömdes bort til år 1747. Landshöfdinge-Ämbetet i Carelen, Savolax och den behållne delen af Kymmenegårds Län, skulle

då

då befättas, och vid denna ledighet kommo Friherre Wredes förtjenster i åtanka. Var han förr en käck Officerare, få blef han nu icke mindre en driftig och omtänksam Landshöfdinge. Landthushållningen, Stadsmanna-näringar, vägars förbättrande, ordning och skick i detta genom Kriget förfallna Län, vunno hela hans omtanka, och denna omtankan vardt ej fruktlös. En förfvagad hälsa nödgade honom 1753 at söka hvila och begära afsked. I sit lugn syssellatte han sig dock med åtskilliga Rön uti Landthushållningen. Vid flera Riksdagsmöten gjorde han sig känd för patriotiskt nit. Hans *Memorial til de 4 Stånden* vid 1742 års Riksdag, *angående Konunga-Thronens besättande med en värdig Efterföljare*, är et märkvärdigt Document ibland Rikets Handlingar. Den tidsens conjuncturer gjorde detta steg til det äfventyrligaste, och det blifver för Friherre Wrede en evärdelig heder, at han då, för at frälsa Rikets välfärd, vågade sin egen, och först öpnade rådplägningar i et få vigtigt ärende. På Riksdagen 1747, ingaf han åter et grundeligt *Memorial om Religions-friheten*, uti hvilket välmening och Patriotismus, äfven som altid, styrde hans penna. Tvänne gånger hade han gärna undgått et göromål, hvilket Riksens Stånder behagade honom updraga, derest han ej trodt sig vara Fäderneslandet mera skyldig än sig sjelf eller sin egen sinnes ro. Det kom an uppå, at ransaka och döma

döma öfver sådana förbrytelser, för hvilkas skul de brotsligas lif och åra, efter Lag och Rätt, måste gå til spillo, och deras timmeliga välfärd få et obehageligt öde. En bedröflig syssla, för et ädelt och ömt hjerta. — Då den första Riddare-dubbning af Kongl. Svärds-Orden 1748 skedde, var han ibland dem, som emottogo detta hederstekn, och när Kongl. Svenska Vetenskaps-Academien i Stockholm inrättades, vardt han til des Ledamot kallad. År 1742 hölt han uti detta vittra Samfund et vackert Tal om *et Borgeligt Samhälles eller et Land och Rikets rätta styrka.* Landthushållningen var hans nöje. De Chymiska vetenskaper älskade han äfven, och tilredde sjelf större delen af de så kallade *Hallisfirka Medicamenter.* Til välartade Ynglingars och medellösa Enkors underhåll, använde han i sednare åren åtminstone hälften af sin årliga inkomst, hvilken dock knapt kunde räknas ibland de medelmåttiga uti hans stånd. Hans upsyn var skarp och alfvarsam, men hjertat likväl böjeligt och fogligt. På sistone vardt han rörd af slag, och dödde på sin gård Runstorp i Östergöthland 1758.

Gift med Fr. *Charlotta Skytte*, men barnlös.

(Se Åminnelse-Talet, hållet för Kongl. Vet. Acad. af Commiss. *Joh. Fr. Kryger*, tr. i Stockh. 1759. — Svenska Mercurius för År 1760, Febr. Mån. p. 193. —)

ZAN-

Z.

ZANDER, DAN. JOHAN, *Præsident* i Kongl. Krigs-Collegio, samt *Ridd.* och *Commendeur* af *Kongl. Maj:ts Orden.* Var född 1695 i Staden Bützow i Meklenburg, där Fadren *Paschen Zander* var Öfver-Licent-Commissarius. Redan 1701 trädde han i sin Hertigs krigstjenst, men gick 1704 til allierade Arméen och blef snart Brigade-Adjutant i Holländsk tjenst. Bivistade 1706 slaget vid Ramillies och belägringarne af Menin, Ath och Ostende. År 1707 kom han i Svensk tjenst, och blef Lieutenant vid Öfverste Breitholtz Regemente. Han följde med Arméen til Polen, men då den til sin olycka tågade in i Ukraine, blef han qvar vid den Corps som lemnades åt Konung STANISLAUS, och då denne sednare nödgades at draga sig til Pomern, commenderades han 1710 til Stettin, följde med et utfall emot Ryssarne af 360 man, hvars Avant-Garde af 20 Dragoner han anförde; men blef af en öfverlägsen styrka slagen, sårad och fången, dock åter utväxlad emot en Rysk Lieutenant och 10 man. Med Capitains-Fullmagt belöntes, för denna gången, hans tapperhet och olycka. År 1713 bivistade han belägringen i Stettin, blef 1714 General-Adjutant hos Fält-Marskalken Gref Dücker, och uthärdade 1715 belägringen af Stralsund, då han kort före des öfvergång skickades til Sverige, at påskynda und-

undsättning, och sedan, efter Konungens öfverkomst til Skåne, sändes han til Stockholm, med en för det Kongl. Huset och Senaten så viggig tidning. Detta året blef han äfven Svensk Adelsman. Uti belägringen för Fredrikshall 1716, blef han åter sårad. År 1717 vardt han Öfverste af Cavalleriet och Konungens General-Adjutant, samt fick befallning, at sätta Eda Skans i försvars-stånd. 1718 var han andra resan närvarande vid Fredrikshalls olyckliga belägring, och bibehölt, efter Konungens fall, General-Adjutants-sysslan hos Arf-Prinsen af Hessen. År 1719 deltog han i det til Hufvudstadens räddande så nödiga slaget vid Ståket, och, med denna hederliga action, slöt han äfven sina fälttåg. Sin öfriga lycka förtjente han genom långvariga tjenste-år, under påföljande fredslugnet. Han fick år 1730 et ledigt Garnisons-Regemente i Götheborg, och blef 1741 General-Major af Infanteriet. År 1743 updrogs honom befälet öfver den del af Arméen, som sammandrogs vid Gefle, och sedan öfver den som var församlad uti Bohus-Län, efter Riks-Rådet Gref Rosen, hvilken därifrån til Skåne afrest. 1747 blef han General-Lieutenant och 1751 Præsident i Kongl. Krigs-Collegio. År 1748 Riddare och Commendeur af Kongl. Svärds-Orden, och 1755 Seraphiner-Riddare. Afled i Stockholm 1762, och var gift med Frih. *Anna Posse.*

(Se Minnet — då Vapnet sönderslogs, Stockh. 1762. — Sv. Merc. för Febr. Mån. År 1763, p. 144. —)

ZE-

ZEBROZYNTHIUS JACOB, *Biskop* i Strengnäs. Var född 1582 i Ångermanland och Såberå Pråstgård, dår både Fadren och Farfadren voro Kyrkoherdar. Grundeliga studier, Academisk heder och utrikes resor, gjorde honom vål förtjent til den Fullmagt han 1612 århölt, at vara Logices Professor i Upsala. Ifrån Academien gick han såsom Pastor til Våndels Förfamling i Upland, kallades dårifrån til Kongl. Hof-Predikant och sattes 1624 til Kyrkoherde vid St. Nicolai Församling i Stockholm. Hår hade han inpå femtonde året med all vårdighet upfylt sina Ämbets-skyldigheter, når han år 1639 gjorde sin sista heders-flyttning til Strengnås, såsom detta Stifts Biskop. Men hans tid blef icke på detta stållet lång. En 70 åra ålder lade honom i grafven, och detta skedde 1642.

Det år icke et oförtjent smicker, som låses på des i Strengnås Domkyrka upresta grafvård:

— Nec voce solum, sed & vita docuit,
Illa facundus, hac incorruptus
utraque probis valde probatus,
adeoque laudes veri Theologi adeptus,
a sacris contionibus in Patria præ ceteris
inclaruit,
ex votô tandem & adplausu omnium
ad gradum eximiæ dignitatis,
Episcopatum Stregn. suis meritis & virtutibus
provectus est. —

Uti

Uti sit ägtenskap hade han Arke-Biskopen *Nic. Bothniensis* Dotter. Sönerne uptogo Förfäders-namnet *Bure.* Af dessa vardt *Johannes Buræus* Assessor i Svea Hof-Rätt: *Laurentius* Antiquarius, och *Nicolaus Buræus*, efter flera sysslors beklädande, Justitiæ-Præsident uti Trondhem i Norrige, och sidst Burggrefve i Norrköping, där han 1684 dödde. Denne adlades 1654, och nämnde sig *Burenskiöld.* Hans Son åter, *Jacob Burenskiöld*, vardt Friherre, och dödde såsom General-Lieutenant och Gouverneur i Skåne 1738.

Biskop Zebrozynthius har af trycket låtit utgå några *Lik-Predikningar: Öfver Borgmästaren i Stockh. Olof Andersson*, tr. 1627, in 8:o. — *Öfver Mårtha Esbjörnsdotter Bock*, tr. 1632, in 4:o. — *Öfver Ynglingen Pet. Grönenberg*, tr. 1633, in 4:o. — *Öfver Kamereraren Nils Olsson*, tr. 1637, in 4:o. —

(Se Bibl. Sv. Goth. T. II. — Dr. *Rhyzelii* Episcop. Sv. Goth. — *v. Stiernmans* Geneal. Matr. p. m. 141 & 503. —)

Å.

ÅBERG OLOF, *Öfverste-Lieutenant.* År 1682 föddes han af ringa Föräldrar i Upland, och antog tidigt krigstjensten. Var med i slaget vid Clissow och belägringen för Thorn. 1707 blef han Fändrik vid Uplands Regemente,

Bivistade slaget vid Holofzin, och stormen för Wipreck, där han af en Granat förlorade 2:ne tänder, och blesserades illa i vänstra armen af 3 Musquet-kulor. Efter det olyckliga slaget vid Pultava var Åberg en ibland dem, som blefvo Konungen följaktige til Bender, och hugnades med Lieutenants-Fullmagt. I den ryktbara Calabaliquen visade han sig hjelte; ty då han länge fäktat vid Konungens sida, och Konungen af en händelse råkade falla, kastar Åberg sig öfver Honom, at i stället taga huggen och därmed rädda Monarchens dyra lif. Härunder illa blesserad af Turkarne, föll han til jorden, och uptogs half-död. Året därpå utnämdes han til Capitaine. Återkom til Sverige och bivistade belägringen vid Fredrikshall. Trött och sjuklig af sina många blessurer, tog han afsked 1723. Fick samma år på Placerings-Commissionens Föreskrift til Konung Fredric, i afseende på des hjeltemodiga förhållande vid Bender, Öfverste-Lieutenants caractère och en årlig Pension af 250 Daler S:mt. Dödde i Films Sokn i Upland 1738. Efter sin död vardt han tillika med sina Barn 1743 uphögd i Adeligt stånd, med namnet *Cronsvärd*, och valspråket: *Pro Rege*. Och 1773, i betraktande af hans förrnämda förtjenster, tillade Konung GUSTAF den III, genom nådig Resolution, hans tvänne Söner på lifstid tilhopa, en årlig Pension af 400 Dal. S:mt.

Det

Det år til mårkandes, huruledes den åran, at vid Bender hafva frälst, åtminstone bevarat Konung Carl den XII:s lif, af några blifvit dragen ifrån en Åberg, och tilågnad framl. General-Lieutenanten Friherre Roos, förmodeligen enligt denna Herres egen upsatta Berättelse om Benderska Calabaliquen. För at gifva bägge rätt, torde man kunna våga den gissningen, at Konungens lif 2:ne gånger, på lika sätt, varit i fara, och at en Roos och en Åberg hvar sin gång det räddat.

Åberg var 2:ne gånger gift. I första giftet hade han *Maria de Boor*, och i det sednare *Beata Kalling*.

(Se Historiske och Politiske Mercurius, 6 Del. N:o 86 den 20 Octob. 1775. —)

ÅKERHIELM Samuel, *Stats-Secreterare*. Hans namn var *Agriconius*, förr än han 1679 uti Adels-stånd uphögdes. Var Son af Prosten och Kyrkoherden i Nyköpings Östra Församling, *Magnus Agriconius*, med *Sophia Kempe*. Föddes i Åkers Prästegård i Södermanland 1639. Ensam Bror med 3 Systrar, blefvo de tidigt fader- och moderlösa. Deras omständigheter voro icke mycket fördelaktiga; men en besynnerlig och sällsam enighet emellan dessa Syskon, bragte dem alla 4 i behåll. Systrarna försköto af sit lilla arf det mästa de kunde, til enda Brodrens studiers och utrikes

resors fortsättande, och denne, sedan han var hulpen, årsatte rikeligen deras förskotter, vårdandes som en Fader deras välfärd. Så snart Agriconius fulländat sina utrikes resor, blef han 1671 Secreterare hos Riks-Cancelleren Gref Mag. Gabr. De la Gardie. Han engagerade sig ock för någon tid uti Kongl. Svea Hof-Rätt. År 1672, vardt han Legations-Secreterare til Ångland, Holland och Freds-Tractaten i Cöln. År 1676 Secreterare i Cancelliet, samt tillika Secreterare til Freds-Congressen uti Nimvegen. 1697 Directeur öfver Postväsendet i Riket, samt des underliggande Provincier, och 1700 Stats-Secreterare. Var en förtjent man, och dödde i Stockholm 1702.

Sedan S. Åkerhielms 3 Systrar med lofford blifvit nämde; torde tillåtas, at om den ena af dem säga något mera, til Läsarens underrättelse. Äldsta Systren, Jungf. *Anna Åkerhielm*, intager sit rum ibland Svenska Lärda Fruntimer. Hon hade väl läst sin Bok, förstod de mästa Europeiska Språk, gjorde med Fält-Marskalken Otto Wilh. Königsmarks Grefvinna (född De la Gardie) en resa til Grekeland, och hölt öfver samma resa en artig *Dagbok*, af hvilken nu icke finnes mera än *några Fragmenter*. Ifrån Grekeland skref hon ock åtskilliga *Bref* til sin Bror, af hvilka 5 finnas tryckta. Med Kongligt tilstånd vardt hon adopterad til Adel, och Åkerhielmska namnets förande. År 1691 kom hon hem til Sverige,

för

för at besöka sin Slägt, reste s. å. tilbaka öfver Lübeck och Hamburg, til sin Grefvinna i Brehmen, där hon 1698 med döden afgick, och blef i Stade begrafven.

Stats-Secreteraren Sam. Åkerhielm var gift med *Catharina Molsdorff*.

(Se Svenska Bibl. III Del. p. 25 och följande. — *von Stiernmans* Geneal. Matr. —

ÅKERHIELM SAMUEL, *Friherre* och *Svea Rikes Råd*. Föddes i Stockholm 1684, Son af Stats-Secreteraren och General-Post-Directeuren *Samuel Åkerhielm* med Fru *Catharina Molsdorff*. En väl använd ungdomstid gjorde honom skicklig til Kronans tjenst, den han började i Kongl. Cancelliet. Konung CARL den XII åtföljde han på alla Des härfärder, och tjente sedan länge såsom Stats-Secreterare vid Krigs-Expedition. År 1729 blef han Præsident i Åbo Hof-Rätt, och uphögdes 1731 uti Friherre-stånd. 1739 kallades han til Purpuren, emottog 1741 Öfverste-Marskalks-Ämbetet, och vardt, efter des egen begäran 1747, dimitterad. Ifrån denna tiden lefde Riks-Rådet Åkerhielm uti sit lugn på Landet. Det var vid 1765 års Riksdag, som han återkallades til Råds värdighetens beklädande, hvartil han nekade, förnämligast i affeende på sin höga ålder. Denna händelsen ådrog sig den upmärksamhet, hos Författaren af *Mer-*

cure Historique & Politique, som i Hag utgafs, at man dår för Dec. Mån. 1765, p. 717, läste följ.

„*On voit aujourdhui arriver en Svede, ce que toujours & par tout, on verra arriver, quand à force de desagremens, on obligera un honete-homme, un homme intelligent, du meilleur avis, après avoir combattu de toutes ses forces les degouts à lui procurés, après avoir, en secret, devoré dans son cœur, la peine qu'il ressentoit, des mauvais traitemens à lui faits; enfin après avoir lutté, autant que sa vertu la comportoit, autant que ses facultés le lui permettoient, aux obstacles à lui opposés, aux difficultés declarées contre ses droites intentions; quand, disons nous, on contraindra cet homme, point alors assez connu, pour ce qu'il valoit, à se retirer, à renoncer (non à la Patrie) mais à la Partie, & sans se desister de son opinion, qu'il croit la plus saine, à abandonner les choses, & leur cours & leurs facheux effets, à l'idée, à l'opiniatreté, au jugement, à la direction des partisans de l'erreur, en ce moment les plus forts - - Où, si sage, si précautionné, que soit le plus éclairé, le plus equitable Gouvernement, n'y a-t-il jamais un instant de méprise, dans laquelle les moins sensés, par le moyen du nombre, parviennent à éloigner du maniement des affaires, de plus habiles gens qu'eux? Feu M:r d'Aguesseau, Chancelier de France, tomba dans la disgrace, pour*

pour avoir prévu le mal, que produiroit l'introduction des Billets de Banque, dans le Royaume, si ce n'étoit par l'essence de ces Billets, par les accidens, dont-il savoit, que leur introduction dependroit. On lui a rendu justice. Il s'est relevé de la chute. Mais le mal étoit fait. — Même chose en Svede, par rapport à M:r le Baron Samuel Åkerhielm, vieillard de 81 *ans, ancien Senateur retiré (comme Scipion l'Africain, qui se retira pour toujours, de lui même, aux environs de Rome, après, qu'en recompense de ses longs & importans services, le peuple eût osé penser à lui intenter procès), retiré au-tour de Stockholm. Tous les Ordres le solicitent très instament de vouloir venir au Senat, reprendre la place, qu'il y occupoit, il y a environs* 20 *ans, & qu'il y perdit, pour avoir prédit le desordre, où si l'on ne svivoit ses conseils, tomberoient infailliblement les monnoyes & le change, c'est à dire, toute la Finance. — A l'occasion de ces solicitations, ce Seigneur respectable, ce sujet fidele, toujours zelé, toujours digne Fils de la premiere mere, la Patrie, a fait un Discours, où l'on doit, de plus en plus, admirer, de quel extremement grand sens, sont doués les bons & vrais Svedois.*" — Riksens Stånder beslöto ock, vid förenämde 1765 års Möte, at öfver Riks-Råder Åkerhielm skulle slås en *Skådepenning, til hedrande och tacksam åminnelse,*

nelse, af des visa och patriotiska rådslag, i Banco-ärenderna, före år 1746. På Banquens bekostnad präglades samma Medaille, och öfverlämnades, uti 60 Ducaters vigt, åt Hans Excellence d. 13 November 1767, på des Sätesgård Margretelund, genom trenne Riksens Stånders Banco-Fullmägtige. Åtsidan visar Riks-Rådet Åkerhielms Bröstbild med omskrift: *Samuel Åkerhielm Lib. Baro, Regni Svec. Sen. & Supr. Aul. Praef. Æt.* 82. På frånsidan ses Banco-Huset i perspective med omskrift: *Veritas visu & mora valescit.* Inunder läses: *Ob merita in Patriam hunc Nummum cudi fecer. Ordd. Reg. A. MDCCLXV. d. XXII Oct.*

År 1768 affomnade Riks-Rådet Åkerhielm, på sin gård Margretelund i Roslagen. Uti den tryckta vackra Grafskrift, som uphöjer hans förtjenster, heter det vid slutet:

Tag ÅKERHIELM *Dit rum bland Svenska Är..ider!*
En dygd från gamla Rom i Dig sin like nått,
Din ärestod, et mål för rätt uplysta tider,
Har redan lycklig grund utaf Din samtid fått.
Et tacksamt Fosterland har lärt at vördnad hysa
För Dina silfver-hår,
Från molnen fri, Din sol nyss fått som klarast lysa,
Och straxt hon nedergår. —

Gift

Gift med Friherrinnan *Anna Christina Feiff*, en Dotter af Præsidenten i Kongl. Stats-Contoiret, Frih. *Casten Feiff*. Af Akrell är Riks-Rådet Åkerhielm in 4:o graverad.

(Se *v. Stiernmans* Matr. — Svenska Magazinet för År 1766, Febr. Månad, p. 105. — Kongl. Bibl. Tidningar för År 1767, 2 Del. p. 316. —)

Ö.

ÖRNEKLOU Per, *Friherre* och *Landshöfdinge*. Son af Under-Ståthållaren i Narven, *Per Larsson Örneklou*, adlad 1645, och des förra Fru. *Margaretha von Rosen*. Om man skulle döma af de Åmbeten och förrättningar, som blifvit honom anförtrodde, lårer han i sin tid hafva varit en namnkunnig Man; men fel och dårskaper tyckas ock hafva bidragit til des namnkunnighet. Historien uplyser Människo-slägtet, äfven då den anmärker sådana händelser. Före år 1680 vet man icke mera om honom, än at han, under det föregående Kriget, hade tjent sig up til Öfverste. Vid Ridsdagen 1680 började han göra sig mera kånd, med sin ifver emot Konungens förre Förmyndare och Rådet, som hade förestådt Regeringen under Konung Carl den XI:s minderårighet. Som Talare i sit Stånd, utmärkte han sig ock blott med en sinnes-hetta utan styrka, och sammanhang af tankar, dårvid olycklig, at stundom ådraga sig Ridderskapets och

Adelns åtlöje. Ibland annat proponerade han, på Riddarhuset, *at hos Kongl. Maj:t underdånig ansökning måtte göras, at Åmbetsmåns Fruar skulle få rang sins emellan, efter sina Måns vårdighet.* Hårvid, som Protocollet förmäler, *slogs up et stort löje uti Riddarhuset, blandadt med skymfeliga ord emot Öfversten Örneklou*, såsom den dår lät sig uti sådana ting bruka. Somlige sade, at *han icke törs hem til sin Hustru, om han icke skaffar henne rang.* I synnerhet kom Herr Axel Sparre til honom stigandes, och sade: *Örneklou, nu hafva salva venia - - - - fått en braf Taleman*, anmodande Riddarhus-Secreteraren, at sätta det in i Protocollet, efter han hade talt til Protocolls. Åtskillige andre stego ock til Riddarhus-Secreteraren, och sade: *skrif åndteligen in det som talas.* Öfversten Örneklou, som i myndighet sedermera visade sig så mycket tilragsen, uptog alt detta med tålamod, och började åter yrka sin förra proposition, om *Fruntimernas rang*; men et nytt löje och sorl följde hårpå. Des Stånd ville med denna saken sig icke befatta. Örneklou dåremot, nitisk för sin Frus heder och företråde ibland Fruntimren af större Slågter, samlade några underskrifter, jåmte sin egen, til en underdånig ansökning hårom hos Hans Kongl. Maj:t, och utvårkade, at i Kongl. Maj:ts Resolution af d. 4 Dec. 1680 uppå några årender, hvilka Ridderskapet och Adelen insinuerat, inflöt äfven

om

om Rang för Ämbetsmäns Hustrur, *emot all vanlig ordning*, *på någras af Ridderskapet och Adelen underdåniga anhållan.* Det vackra könet hade således at tacka denna Örneklou för en förmån, som stundom blef besvärlig på den tid, då man pliktade 1500 Riksdaler, om et ungt Fruntimer af höflighet lemnade en gammal Fru med mindre rang något förfteg vid et bord eller i et sällskap, voro det än des egen Moder. Öfversten Örneklou blef utsedd til en af de 9 Ledamöter af hvarje Stånd, som år 1680 utgjorde den stora Commissionen öfver Regeringen under Konungens omyndiga år. Straxt därpå vardt han Landshöfdinge i Skaraborgs-Län; men skickade sig därvid icke bättre, än at han flera gånger fick alfvarsama Bref ifrån Konung Carl den XI. Uti et af d. 8 Jun. 1682, tryckt i *Sv. Mercurius för September Månad* 1763, p. 65, skrifver Konungen: *Vi hafve visst trodt*, *at det Brefvet som Vi lät til Eder afgå i förledit år ifrån Kongsör*, *skulle hafva verkat så mycket hos Eder*, *at J intet vidare skulle hafva lust*, *at inlåta Eder i träter med våra Collegier*, *och således samka Oss onödiga besvär*, *och Eder sjelf olägenhet på halsen; men tvänne Edra skrifvelser af d.* 14 *och* 27 *Maji gifva åter anledning til en ny stridighet*, *i ty at J uti det ena göre vår Hof-Rätt ingrep uti des*

Ju-

Jurisdiction och Åmbete, tilägnandes Eder, igenom en ogrundad liknelſe, en ſådan rätt eller commando öfver Häradshöfdingarne, ſåſom en Öfverſte hafver öfver ſit Regemente och ſina Officerare, hvilken ingalunda och på intet ſätt Eder competerar. Vid ſlutet af detta Konunga-Bref, ſkrifver Konungen: *Men för all ting åtvarne Vi, J intet querellera Eder vidare med Vårt Cammar-Collegio och Vår Hof-Rätt, utan lemnar dem ſin Jurisdiction och ſin Åmbets-ſorg fri och oturberat, ſå befrien J tillika Oſs för onödigt beſvär, och Eder ſjelfve för ſtrid och olägenhet.* — Oaktat ſina många Åmbets-fel, blef dock Landshöfdingen Örneklou Friherre 1687: men fick omſider 1690 af nåd afſked. Icke des mindre förordnades han ſtraxt därpå til Landshöfdinge på Öſel. Gjorde ſig år 1701 af detta Åmbete åfven förluſtig, medelſt et otilbörligt förhållande. Han lefde ſedan ſå okånd, at man icke vet, hvilket år det varit vid början af detta århundradet, då han i Lübeck förſvann ur verlden. Han var gift med *Chriſtina Printz*, Dotter af den berömlige Landshöfdingen i Jönköping *Joh., Printz.*

(Se *v. Stiernmans* Matr. p. 124. — Lemnade Upplysningar af Hr. Cancellie-Rådet och Riddaren *A. Schönberg.*)

Örnhielm, Claudius Arrhenius, *Kongl. Svenſk Riks-Hiſtoriographus.* Föddes

des i Linköping 1627, af Borgaren och Handelsmannen därstädes *Arvid Claësson.* Han studerade i Linköpings Schola och Gymnasium, och kom sedan til Upsala Academie. Ibland alfvarsama Lårdoms - öfningar, försummade han icke det Poëtiska studium, hvarigenom han i Våltaligheten vann mycken styrka. Historien blef ock nu ibland hans hufvud-yrken. Kånd för skicklighet, fick han flera hederliga Conditioner. År 1657 kallades han at handleda en ung Grefve Gabr. Oxenstierna, hvilken han åfven gjorde sällskap på des utrikes resor. Återkommen ifrån dem, sattes han til Docens vid Academien i Upsala, och förordnades 1667 at föreftå Logices och Metaphysices Professionen. Kallades sedan 1668 til Histor. Professor, hvilken syssla han i hela 19 åren med mycken heder bestridde. Fåderneslandets Historia, som då låg i mörker inveklad, blef i synnerhet föremålet för des arbetsamhet. Til lycka inrättade Kongl. Regeringen vid samma tid et nytt Samfund, til uphjelpande af Fåderneslandets håfder, nåmligen Collegium Antiquitatum, och dåruti blef Arrhenius Assessor 1669, samt 10 år dårefter Historiographus Regius. Med synnerlig flit, och otrolig möda, gaf han sig nu at genomsöka alla de ålderdoms qvarlefvor, som, oaktadt tidernas vidrighet, hunnit til oss komma, låste igenom möglade Pergaments-Bref, och skaffade sig et så stort förråd af Antiquiteter, at aldrig någon, före hans tid, ågt större dyli-

dylika ſamlingar. År 1687 nedlade han ſit Profeſſors-Åmbete, ſedan han i Upſala præſiderat för 63 Diſputationer, och blef ſ. å. Academiens Bibliothecarius. I deſſa vårdigheter adlades han 1684, och antog namnet *Örnhielm.* Hårſtammande af en Tyſk adelig Familie, bibehölt han Förfädernes Vapn, med någon tilläggning. År 1689 kallades han til Cenſor Librorum Regius, jämte ſin Riks-Hiſtoriographs ſyſſla. Denna mycket lärde och förtjente Mannen affſomnade i Stockholm 1695, och jordades i St. Jacobi Kyrka. Hans minne hedrades med en Laudatio Funebris, ſom i Upſala hölts af den vittre Profeſſoren Pet. Lagerlöf.

Gifte ſig 1670 med *Maria Åppelroth.*

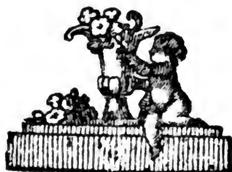
Efter ſig lämnade han många rara *Manuſcripter*, och des af trycket utgifna arbeten åro följande: *Pyrrhi Ligori Excerpta de vehiculis veterum, verſa ex Italico in Sermonem Latinum*, Frankf. am Mayn 1671. — *Diſſertationum Academicarum Ogdoas, pro Regiis in Acad. Upſ. Alumnis, ad Hiſt. Qv. Curtii Rufi*, Upſ. 1671, in 4:o. — *Muſarum Upſalienſium Pietas in* CAROLUM XI, *Regem Sueciæ*, Upſ. 1673 in fol. — och omtryckt in 4:o, efter hans *Hiſtoria Eccleſiaſtica.* — *Anſcharii, primi Hamburgenſium Archiepiſcopi m. m. Vita gemina m. m.* Holm. 1677, in 4:o. — *Memoria Bened. Fratrisque Joh. Apelroth*, Upſ. 1679, in fol. —

Hiſto-

Historiæ Svecorum Gothorumque Ecclesiasticæ Libri IV priores m. m. Holm. 1689, in 4:o. — *Vita Illustr. Herois Ponti De la Gardie*, Lips. 1690, in 4:o. —

Sluteligen må här nämnas, at då Kongl. Rådet m. m. Grefve Eric Dahlberg fått befallning at afrita alla Svenska Städer, Slott, pråktigare Kyrkor, och prydeliga Hus i Städer och på Landet, samt låta sticka dem i koppar, hvartil han af Konungen erhölt medel, at utgifva 3 Tomer, och hvarvid skulle följa *Beskrifningar*, blef Örnhielm updragit, at författa dessa Beskrifningar; men knapt hade han härmed gjordt början, förrån döden kom imellan, så at detta arbete aldeles afstannade.

(Se *Lönboms* Anecdoter om namnkunnige och märkvärdige Sv. Män, 3 Band. p. 46. — *von Stiernmans* Matr. p. 776. — *Pet. Lagerlöf* Laud. Funebris *Arrhenii Örnhielm*, A. 1696. —)

STOCKHOLM,
Tryckt hos Joh. A. Carlbohm, 1780.

Råttelser.

Första Delen:

Pag. 39, raden 16, står *Blef Antiquarius Regni år 1652, med Titul af Assessor;* lås: *til hvilken sysla lades Assessors Titul år 1677.*

— 185, Art. *Chesnecophorus,* lås: *Chesnecopherus.*

— 219, rad. 11, står *General-Qvartermåstare,* lås: *General-Quartermåstare-Lieutenant.*

— 263, — 26, står *året förut,* lås: *året efteråt.*

— 285, — 11, — *Konung* CARL GUSTAF; lås: *Konung* CARL den XI.

— 302, — 7, står 1660; lås: 1600.

— 353, — 6, Art. *Gyllenborg,* står *Ånke-Drottningen* MARIA ELEONORA; lås: HEDVIG ELEONORA.

— 450, — 5, Art. *Håsthufvud,* står 1660; lås: 1600.

Andra Delen:

Pag. 19, rad. 26, står *Riks-Marskalk;* lås: *Riks-Marsk.*

— 28, — 14, — *Gen. Gouvern. Horne;* lås: *Horn.*

Pag. 59, rad. 22, läs: *Gift med Grefvinnan Catharina Charlotta De la Gardie, Dotter af Gr. Magn. Gabr. De la Gardie, et Fruntimmer af mycket vett och sinnes-styrka.*

— 65, rad. 12, *under*; läs: *undergick.*

— 74, — 18, *utnämdes til Öfver-Commendant i Götheborg*; läs: *Förordnades at förrätta Landshöfdinge- och Öfver-Commendants-Ämbetet i Götheborg, under vacancen efter Gen. Major Stobée.*

— 120, rad. 1, står 1719; läs: 1721.

— 123, — 10, — *född* 1550; läs: 1590.

— 149, — 17, — 1748; läs: 1747.

— 169, — 19, — K. CARL den XI:s; läs: K. CARL den IX:s.

— 173, Art. *Mühlen*, r. 3, står 1633; läs: 1630.

— 267, rad. 10, *ternit*; läs: *ternir.*

— 304, — 27, står *Pag.* 28; läs: *Cap.* 28, p. 132.

— 313, — 27, — 1526; läs: 1528.

— 359, — 7, — 1665; läs: 1655.

— 368, står *Rhyzezius*; läs: *Rhyzelius.*

— 376, — *Rorenadler*; läs: *Rosenadler.*

— 380, — *Rorenhane*; läs: *Rosenhane.*

— 388, rad. 3, står 1664; läs: 1644.

— 426, — 15, — *Tänk hvad kyskhet hos Nunnan bor*; läs: *Tänk hvad kyskt.*

Exemplaret af detta Biographiſka Lexicon, beſtående af 3 Band, koſtar för dem, ſom icke prænumererat, Två Riksdal. Specie.

Då jag såsom Förläggare til Hr. Hof-Predikanten *Gezelii* Biographiska Lexicon nu har den äran at öfverlemna det Resp. Allmänna Tredje och Sidsta Delen däraf, bör jag ej underlåta nämna en äfven hit hörande sak. — Upmuntrad af det vålbehag hvarmed nyssnämnde arbete blifvit ansedt, har jag beslutit, med biträde af flere Gynnare och Vänner, at, äfven i 3:ne Octav-Band, utgifva et *Allmänt Biographiskt Lexicon*, som endast skall innehålla *Utländske* Lärde och Namnkunnige Personers Lefvernes-Beskrifningar. Jag har all anledning at förmoda det sjelfva Idéen ej skall misshaga. Måtte jag endast kunna så ställa den i vårket, at jag efteråt ej får orsak at ångra derå använd möda och kostnad! — Et särskildt tryckt Avertissement, som i mina Boklådor utdelas, lemnar om detta nya Vårk vidare Underrättelse. — Milda omdömen om mig och min Bokhandel, i fall jag dem förtjenar, skola blifva mig de starkaste Upmuntringar at våga alt på denna eljest så brödlösa handel. Upsala d. 13 Decemb. 1780.

MAGN. SWEDERUS.

